

tibus baptizandis: hæc memorat. Porro aut si etiã grauiſſimis delictoribus: & in deũ ante peccantibus: cum poſtea crediderint: remiſſa peccatorum datur: & a baptiſmo atq; gratia nemo prohibetur: quãto magis prohiberi non debet infans: qui recens natus nihil peccauit: niſi quod ſecundũ Adam carnaliter natus contagiũ mortis antiquæ prima natiuitate contraxit. Qui ad remiſſã peccatorum concipiendã: hoc ipſo facilius accedit: q̃ illi remittuntur non propria: ſed aliena. Et iccirco frater chariſſime hæc fuit in concilio noſtro ſententia a baptiſmo: atq; a gratia dei: qui omnibus miſericors & benignus & pius eſt: neminẽ per nos debere prohiberi. Quod cum circa uniuerſos obſeruandũ ſit: atq; retinendũ: magis circa infantes ipſos: & recens natos obſeruandũ putat: qui hoc ipſo de ope noſtra ad diuinam miſericordiam plus merent̃ q̃ in primo ſtatim natiuitatis ſuæ ortu plorantes ac flentes: nihil aliud faciunt: q̃ depræcantur. Scripſit dudum uir ſanctus & eloquẽs epiſcopus Auguſtinus ad Marcellinum: qui poſtea ſub inuidia tyrannidis Heraclianæ: ab hæreticis innocens ceſus eſt: duos libros de infantibus baptizandis contra hæreſim ueſtram: per quam uultis aſſerere: baptizari infantes non in remiſſionem peccatorũ: ſed in regnum celorum. Juxta illud quod ſcriptum eſt in euangelio: niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto: non poteſt intrare regnum cælorum. Tertium quoq; ad eundem Marcellinum cõtra eos qui dicunt idem quod uos: poſſe hominem ſine peccato eſſe ſi uelit: abſq; dei gratia. Et quartum nuper ad Hilariũ contra doctrinam tuam multa peruerſa fingentem. Alios quoq; ſpecialiter tuo nomine cudere dicitur: quod necdum in noſtras uenere manus. Vnde ſuper ſedendum huic labori cenſeo: ne dicatur mihi illud Oratii. In ſiluiam ne ligna ſeras. Aut enim eadem dicemus ex ſuperfluo: aut ſi noua uoluerimus dicere: a clariffimo ingenio occupata ſunt meliora. Hoc unum dicam: ut tandem finiatur oratio: aut nouum nos debere ſymbolum tradere: ut poſt patrem & filium & ſpiritum ſanctum baptizetis infantes in regnum cælorum. Aut ſi unum: & in paruis & in magnis habetis baptiſma: etiam infantes in remiſſionem peccatorum baptizandos in ſimilitudinem præuariationis Adam. Quod ſi iniuſta uobis uidetur alienorum remiſſio peccatorum: qua non indiget qui peccare non potuit: tranſite ad Amafium ueſtrum qui præterita in cælis: & antiqua delicta ſolui dicit in baptiſmo: ut cuius in cæteris auctoritate ducimini: etiam in hac parte errorem ſequamini.

Remiſſa

Auguſtinus

In ſiluiam ne ligna ſeras.

Incipit tertius tractatus primæ partis de erroribus Origenis. Hactenus beati Hieronymi: de fide & contra diuerſas hæreſes ſcripta congeſta ſunt. Deinceps de unius Origenis pernicioſis erroribus & plures epiſtolæ ac tractatus ſubiiciuntur. Vbi etiam illius accuſationes contra ſectatores eius hæreſeos & apologiæ contra calũniantes eum eiufdem hæreſis continentur.

Incipit argumentum excerptum ex libro beati Auguſtini de hæreſibus.

Origeniani Origenis adamantii ſectatores: qui & mortuorum reſurrectionem repellunt: chriſtum aut creaturã & ſpiritu ſanctũ introducentes: paradifum autem & cælus & omnia alia allegorizantes. Hæc quidem de Origene Epiphanius. Sed qui eum defendunt unius eiufdemq; eſſe ſubſtantia dicunt docuiſſe patrem & filium & ſpiritum ſanctum: neq; reſurrectionem reppuliſſe mortuorum: quibus & in iſtis eum conuincere ſtudeant: qui eius plura legerunt. Sed ſunt huius Origenis alia dogmata: quæ catholica eccleſia omnino nõ recipit. In quibus nec ipſum falſo arguit: nec poteſt ab eius defenſoribus falli: maxime de purgatione & liberatione: & rurſus poſt longum tempus ab eodem malam reuolutionem rationalis uniuerſæ creaturæ. Quis enĩ catholicus chriſtianus uel doctus uel indoctus non uehementer exhorreat eam quam dicit purgationem malorum. i. etiam eos qui hanc uitam in flagitiis & facinoribus & ſacrilegiis atq; impietatibus maximis quilibet finiunt: Ipſum etiam poſtremo diabolum atq; angelos eius quibus poſt longiſſima tempora purgatos atq; liberatos regno dei luciꝫ reſtitui: Et rurſus poſt longiſſima tempora omnes qui liberati ſumus: ad hæc mala denuo delabi: & reuerti: & has uices alternantes beatitudinum & miſeriarum rationalis creaturæ ſemper fore: ſemp fuiſſe: De qua uaniſſima impietate aduerſus philoſophos a quibus iſta didicit origenes: in libris de ciuitate dei diligentiffime diſputaui.

ſcedula

Nte annos circiter .x. ſanctus uir Pãmachiũ ad me quaſdã ſcedulas miſit: quæ Origenis periarcho interpretata uolumina continerent: immo uitata. Hoc magnopere poſtulans: ut græcam ueritatẽ latina ſeruaret tranſlatio. Et ideo utrãq; partẽ ſeu bene ſeu male dixiſſet ille: qui ſcripſit abſq; interpretis patrocinio romana lingua cognoſceret: feci: ut uoluĩt: miſiſq; ei libros: quos cum legiſſet exhorruit: & recludens ſcrinio: ne prolati in uulguſ multorum animos uulnerent: a quodam fratre qui habebat zelum dei: ſed non ſecundum ſcientiam ad legendum rogatus: ut traderet quaſi ſtatim reddituro: propter anguſtiam temporis fraudem non potuit ſuſpicari. Qui acceperat legendos adhibitis notariis opus omne deſcripſit: & multo celerius q̃ promiſerat: codicẽ reddidit. Eadẽq; temeritate: & ut leuius dicã ineptia: quod male ſurriperat: peius aliis credidit. Et quia difficile grandes libros ſe rebus myſticis diſputantes notarum poſſunt ſeruare compendia: preſertim qui furſtim celeriterq; dictantur: ita in illis confuſa ſunt omnia: ut & ordine in plariſq; & ſenſu careant. Quãobrem petis Auĩte chariſſime: ut ipſũ ad te exẽplar dirigã: qd' a me oli trãlatũ: & nulli alii traditũ a ſupradicto fratre puerſe editũ eſt. Accipe igit' qd' petiſti: ſed ita ut ſcias deteſtãda tibi in eis eſſe quã plurima: & iuxta ſermonẽ domini iter ſcorpiones & colubros iccedẽdũ: ut eſt illud ſtatim i primo uolũine: Chriſtũ filiũ dei nõ natũ eſſe ſed factũ: deũ patrẽ p naturã inuiſibile etiã a filio non uideri: filiũ qui ſit imago inuiſibilis patris cõparatũ patri: nõ eſſe ueritatẽ. Apud nos aut qui dei omnipotentis nõ poſſumus recipere ueritatẽ: imaginariã ueritatẽ uideri: ut maietas ac magnitudo maioris quodãmodo circũſcripta ſentiat' in filio. Deum patrẽ eſſe lumen incõprehẽſibile: Chriſtũ collatione patris ſplendorẽ eſſe pparũ: qui apud pibecillitate noſtra magnus eſſe uideat': Duas ſtatuas maioris & paruulæ: unius quæ mudũ impleat: & magnitudine ſua quodãmodo

nos

inuisibilis sit: & alterius quæ sub oculis cadat: ponit exemplū: priori patrē: posteriori filiū cōparans. Deū patrē omnipotentē appellat bonū & perfectæ bonitatis. Filiū non esse bonū: sed aurā quādam & imaginē bonitatis: ut non dicatur absolute bonus: sed cū additamento pastor bonus &c. Tertiū dignitate & honore post patrē & filium asserit spiritū sanctū. De quo cum ignorare se dicat: utrum factus sit an infectus: in posterioribus quid de eo sentiret expressit. Nihil absq; solo deo patre infectū esse confirmans. Filiū quoq; minorē a patre: eo q; secūdus ab illo sit. Et spiritū sanctū inferiorē a filio: in sanctis quibusq; uersari. Atq; hoc ordine maiorē patris fortitudinē esse q̄ filii & spiritus sancti: & rurū maiorē filii fortitudinē esse q̄ spiritus sancti: & consequenter ipsius sancti spiritus maiorē esse uirtutē cæteris: quæ sancta dicuntur. Cūq; uenisset ad rationabiles creaturas: & dixisset eas per negligentias ad terrena corpora esse delapsas: etiā hoc addidit. Grandis negligentia atq; desidā est: in tantū unumquēq; defluere atq; euacuari: ut ad uitia ueniens irrationabiliū iumentorū possit crasso corpore colligari. Et in cōsequentibus: quibus inq; moti disputationibus: arbitramur sua sponte alios esse in numero sanctorū: & ministerio dei: alios ob culpā propriā de sanctimonia corruentes in tantā negligentia corruisse: ut etiā in contrarias fortitudines uerterentur. Rursūq; nasci ex fine principii: & ex principio finē & ita cuncta uariari ut & qui nunc homo est: possit in alio mundo dæmon fieri: & qui dæmon est: & negligentius egerit: in crassiora corpora religetur: id est ut homo fiat. Sicq; permiscet omnia: ut de archægelo possit diabolus fieri. Et rursus diabolus in angelū reuertatur. Qui uero fluctuauerint: & motis pedibus nequaq; corruerint: subiicient omnino dispensandi & regendi: atq; ad meliora gubernandi: principatibus: potestatibus: thronis: dominationibus: & forsitā ex iis hominū constabit genus in uno aliquo ex mundis: a quo iuxta Esaiā: cælum & terra noua fient. Qui uero non fuerint meriti: ut per genus hominū reuertantur ad pristinū statū: fient diabolus & angeli eius & pessimi dæmones: ac pro uarietate meritorū in singulis mūdīs diuersa officia sortientur. Ipsosq; dæmones ac rectores tenebrarum in aliquo mundo: uel mundis: si uoluerint ad meliora conuerti fieri homines: & sic ad antiquū redire principii. Ita dūtaxat ut per supplicia atq; tormenta quæ uel multo: uel breui tempore sustinuerint: hominum eruditi corporibus rurū ueniant ad angelorū fastigia. Ex quo consequenti ratione monstrari omnes rationabiles creaturas ex omnibus posse fieri: non semel & subito: sed frequentius: nosq; & angelos futuros: & dæmones: si egerimus negligentius: & rurū dæmones si uoluerint cape uirtutes: peruenire ad angelicā dignitatē. Corporales quoq; substantias penitus dilapsuras. Aut certe in fine omnium hoc esse futura corpora: quod nūc est aer & cælum. Et si quod aliud corpus sincerius & purius intelligi potest. Quod cum ita sit: quid de resurrectione sentiat perspicuū est. Solem quoq; & lunā: & astra cetera esse animantia: imo quomodo nos homines ob quædā peccata his sumus circumdati corporibus: quæ crassa sunt & pinguis: sic & cæli luminaria talia: uel talia accepisse corpora: ut uel plus uel minus luceāt: & dæmones ob maiora delicta: aereo corpore esse uestitos. Omnem creaturā secundū apostolū: uanitati esse subiectā: & liberari in reuelationē filiorū dei. Ac ne quis putet nostrū esse quod dicimus: ipsius uerba ponamus. In fine atq; consumatione mundi: quando uelut de quibusdā re pagulis atq; carceribus missæ fuerint a domino animæ & rationabiles creaturæ: alias eas tardius incedere ob segnicie: alias pernici euolare cursu propter industriā. Cūq; omnes liberum habeant arbitriū: & sponte sua uel uirtutes possint capere: uel uitia: illæ multo in peiori conditione erunt: q̄ nunc sunt. Hæc ad meliorē statū peruenient: quia diuersi motus & uariæ uoluntates in utrāq; partem diuersim accipient statū: id est ut & angeli homines uel dæmones: & rurū ex iis homines uel angeli fiant. Cūq; omnia uario sermone tractasset: asserens diabolu non incapacē esse uirtutis: & tamen necdū uelle capere uirtutē: ad extremū sermone latissimo disputauit angelum: siue animam: aut certe dæmonē: quos unius asserit esse naturæ: sed diuersarū uoluntatum pro magnitudine negligentia & stultitia iumentū posse fieri: & pro dolore pœnarū & ignis ardore magis eligere: ut brutū animal sit: & in aquis habitet & fluctibus: ac corpus assumere huius uel illius pecoris: ut nobis nō solū quadrupedū: sed & piscium corpora sint timenda. Et ad extremum: ne teneret pythagorici dogmatis reus: qui asserit *μετεμψυκωσιν*: id est transmigrationem. Post tam nefandam disputationē qua lectoris animū uulnerauit: hæc inquit iuxta nostrā sententiā non sint dogmata: sed quæ sita tantum atq; proiecta: ne penitus intractata uiderentur. In secundo autē libro mundos asserit innumerabiles: nec iuxta Epicurū uno tēpore plurimos & sui similes: sed post alterius mundi finem alterius esse principii. Et ante hunc nostrū mundū: aliū fuisse mundū: & post hunc aliū fuisse futurū: & post illū aliū. Rursūq; cæteros post cæteros. Et dubitat utrū futurus sit mundus alteri mundo: ita ex omni parte consimilis: ut nullo inter se distare uideantur articulo. An certe nūq; mundus alteri mūdo ex toto indiscretus & similis sit futurus. Rursūq; post modicū: si omnia inquit ut ipse disputationis ordo cōpellit: sine corpore uixerint: consumet corporalis uniuersa natura: & redigetur in nihilū: quæ aliquando est facta de nihilo. Eratq; tēpus quo usus eius etiam necessarius sit. Et in cōsequentibus. Sin autē ut ratione & scripturarū auctoritate mōstratū ē: & corruptiuū hoc iduerit icorruptionē: & mortale hoc iduerit immortalitē: absorbebitur mors in uictoriā: & corruptio in incorruptionē: & forsitā omnis corporea natura tollet e medio: in qua sola potest mors operari. Et post paululū. Si hæc nō sūt cōtraria fidei: forsitā sine corporibus aliq̄do uiuemus. Sin autē qui pfecte subiectus est christo: absq; corpore intelligit. Omnes autē subiecti sunt christo: & nos erimus sine corporibus: quando ei ad perfectum subiecti fuerimus. Et in eodem loco. Si subiecti fuerint omnes deo: omnes deposituri sunt corpora: & tunc corporalium rerum uniuersa natura soluetur in nihilū. Quæ si secūdo necessitas postularit: ob lapsū rationabiliū creaturarū rursus existet. Deus enim in certamē & luctamen animas dereliquit: ut intelligāt plenā consumatamq; uictoriā: nō ex propria se fortitudine: sed ex dei gratia cōsecutas. Et iccirco arbitror pro uarietate causarū diuersos mūdōs fieri: & elidi errores eorū: qui similes sui mūdōs esse cōtendūt. Et iterum.

Et iterum. Triplex ergo suspitio nobis de fine suggeritur: quibus quæ vera & melior sit: lector inquirat. Aut enim sine corpore uiuemus: cum subiecti Christo subiiciemur deo: & deus fuerit omnia in omnibus. Aut quomodo Christo subiecta cum ipso christo subiicietur deo: & in unum scedus artabuntur: ita omnis substantia redigetur in optimam qualitatem: & dissoluetur in æternum: quod purioris simpliciorisq; naturæ est. Aut certe sphaera illa: quam supra appellauimus $\alpha\pi\lambda\alpha\upsilon\eta$ & quicquid illius circulo continetur: dissoluetur in nihilum. Illa uero qua $\alpha\upsilon\tau\iota\zeta\omega\nu\eta$ ipsa tenetur: & cingitur uocabitur terra bona: necnon & altera sphaera: quæ hanc ipsam terram circumambit uertigine: & dicitur cælum: in sanctorum habitaculo conseruabitur. Cum hæc dicat: nonne manifestissime gentium sequuntur errores: & philosophorum deliramenta simplicitati ingerit christiana: Et in eodem libro. Restat ut inuisibilis sit deus. Si autem inuisibilis per naturam est: neq; Saluatori uisibilis erit: & in inferioribus nulla alia anima: quæ ad corpus descendit humanum: puram & germanam similitudinem signi in se prioris expressit: nisi illa: de qua Saluator loquitur. Nemo tollet animam meam a me: sed ego ponam eam a meipso. Et in alio loco: unde cum infinita cautione tractandum est: ne forte cum animæ salutem fuerint consecutæ: & ad beatam uitam peruenerint: animæ esse desistant. Sicut enim uenit dominus atq; Saluator quærere: & saluum facere quod perierat: ut perditum esse desistat. Sic anima quæ perierat: & ob cuius salutem uenit dominus: cum salua facta fuerit anima esse cessabit. Illud quoq; pariter requirendum: utrum sicut perditum aliquando non fuit perditum: & erit tempus quando perditum non erit. Sic & anima aliquando non fuerit anima: & fore tempus: quando nequaquam anima perseueret. Et post multum de anima tractatum hæc intulit $\nu\omicron\upsilon\varsigma$, id est mens corruens facta est anima. Et rursus: anima instructa uirtutibus mens fiet. Quod & de anima Esau scrutantes possumus inuenire: propter antiqua peccata eum in deteriori uita esse damnatum. Et de cælestibus requirendum est: quo tempore: quo factus est mundus: solis anima: uel quodcumq; eam appellari oportet: esse cœperit: sed ante quæ lucens illud & ardens corpus intraret. De luna & stellis similiter sentiamus: quæ ex causis precedentibus: licet inuitæ compulsæ sint: subici uanitati ob præmia futurorum: non suam facere: sed creatoris uoluntatē: a quo in hæc officia distributæ sunt. Ignis quoq; gehennæ & tormenta: quæ scriptura sancta peccatoribus comminat non ponit in suppliciis sed in conscientia peccatorum: quando dei uirtute & potentia omnis memoria delictorum ante oculos nostros ponitur. Et ueluti ex quibusdam seminibus in anima derelictis: uniuersa uitiorum seges exoritur. Et quicquid feceramus in uita: uel turpe uel impiū omnis eorum in conspectu nostro pictura describitur: ac preteritas uoluptates mens intuens: conscientia punitur ardore: & pœnitudinis stimulus confoditur. Et iterum. Nisi forte corpus hoc pingue atq; terrenū caligo & tenebræ nominandæ sunt: per quod cōsumato hoc mundo: cui necesse fuerit in aliū trāsire mundū: rursū nascēdi sumet exordia. Hoc dicens p̄spicue $\mu\epsilon\tau\epsilon\tau\epsilon\mu\psi\upsilon\kappa\omicron\sigma\tau\upsilon\upsilon$ Pythagoræ Platonisq; defendit. Et in fine secundi uoluminis de perfectione nostra disputans intulit: cuiusq; in tantum profecerimus: ut nequaquam carnes & corpora: forsitan ne animæ quidē fuerimus: sed mens & sensus ad perfectū ueniens: nullosq; perturbationū nubilo caligatus: intuebitur rationabiles intelligibilesq; substantias facie ad faciem. In libro tertio hæc uitia continentur. Sin autē semel recipimus: quæ ex precedentibus causis aliud uas in honore: aliud in contumelia sit creatū: cur non recurramus ad animæ archanū: & intelligamus eā egisse antiqui / tus: propter quod in altero dilecta: in altero odio habita sit: ante quæ in Iacob corpore supplantaret. Et in Esau plāta teneretur a fratre. Et iterum: ut autē aliæ animæ fierent in honore: aliæ in contumeliā materiæ: causaruq; merita precesserunt. Et in eodem loco: iuxta nos autē ex præcedentibus meritis uas quod in honore fuerit fabricatū: si non dignū uocabulo suo opus fecerit: in alio sæculo fiet uas contumeliæ. Et rursus: uas aliud quod ex anteriori culpa contumeliæ nomen acceperat: si in præsentī uita corrigi uoluerit: in noua creatione fiet uas sanctificatū: & utile domino: in omne opus bonū paratū. statimq; subiungit. Ego arbitror posse quosdam homines a paruis uitiis incipientes: ad tantā nequitia peruenire: si tamen noluerint ad meliora conuerti: & pœnitentia emēdare peccata: ut & contrariæ fortitudines fiant. Et rursus: ex inimicis contrariisq; uirtutibus: in tantū quosdam per multa tempora uulneribus suis adhibere medicinā: & fluentia prius delicta constringere: ut ad locum transeant optimorum. Sæpius diximus in infinitis perpetuisq; sæculis: in quibus anima subsistit & uiuit: sic nonnullas earum ad peiora corruere: ut ultimum malitiæ locum teneant: & sic quasdam proficere: ut de ultimo malitiæ gradu ad perfectam ueniant consumatamq; uirtutem: quibus dictis conatur ostendere: & homines id est animas posse fieri dæmones. Et rursus dæmones in angelicam redigi dignitatem: atq; in eodem uolumine. Sed & hic requirendum: quare humana anima: nūc ab his: nunc ab aliis uirtutibus ad diuersa moueatur? Et putat quorundam ante quæ uenirent in corpore: merita precessisse: ut est illud Ioannis exultantis in utero matris suæ: quando ad uocem salutationis Mariæ indignam se confabulatione eius Elisabeth confitetur: statimq; subiungit: & e contrario paruuli: licet pene lactentes: malis replentur spiritibus: & in diuinos atq; ariolos inspirantur. In tantum ut etiam dæmon phytonicus quosdam a tenera ætate possideat: quos derelictos esse apud prouidentiam dei: cum nihil tale fecerint: ut istiusmodi insaniam sustinerent: non est eius qui nihil uult abiq; deo fieri: & omnia illius iusticia gubernari. Rursusq; de mundo. Nobis autem inquit placet & ante hunc mundum: alium fuisse mundū: & post illum alium futurum. Vis discere quæ post corruptionem huius mundi: alius sit futurus? Audi Esaiam loquentē. Erit cælum nouum: & terra noua: quæ ego facio permanere in cōspectu meo. Vis nosse quæ ante fabricam istius mundi: alii mundi in preterito fuerint? Ausculta Ecclesiastem. Quid est: quod fuit? ipsum quod erit. Et quid est: quod factum est? ipsum quod futurum est. Et non est omne nouum sub sole: quod loquitur & dicat. Ecce hoc nouū est. Iam enim fuit in sæculis pristinis: quæ fuerūt ante nos. Quod testimoniū non solū fuisse: sed & futuros mundos esse testatur: non quo simul & pariter omnes fiant: sed alius post alium. statimq; subiungit. diuini

tus habitaculū & uerā requiem; apud superos æstimo intelligi. In qua creaturæ rationabiles cōmorātes ante q̄ ad inferiora descenderent: & de inuisibilibus ad uisibilia cōmigrarent: ruentesq; ad terrā: crassis corporibus idigerent: antiqua beatitudine fruebant. Vnde cōditor deus fecit eis congrua humilibus locis corpora: & mundū istum uisibile fabricatus est ministrisq; ob salutē & correptionē eorū qui ceciderunt: misit ī mundū: quibus alii certa obtinerent loca: & mūdi necessitatibus obedirent. Alii iniuncta sibi officia singulis quibusq; temporibus: quæ nouit artifex deus: sedula mente tractarent. Et ex his sublimiora mundi loca: sol & luna: & stellæ: quæ ab apostolo creatura dicuntur acceperunt. Quæ creatura uanitati subiecta est: eo q; crassis circumdata corporibus: & aspectui pateat. Et tamen non sponte subiecta est uanitati: sed propter uoluntatē eius: qui eā subiecit in spe. Et iteq; Alii uero in singulis locis atq; tēporibus: quæ solus artifex nouit: in mundi gubernaculis seruiunt: quos angelos eius esse credimus. Et post paululū. Quē rex ordinem totius mundi regit prouidentia: dum aliæ uirtutes de sublimioribus corruunt: aliæ paulatim labuntur in terras. Istæ uoluntarie descendunt. Aliæ precipitantur inuite. Hæ sponte suscipiunt ministeria: ut ruentibus manum porrigāt. Illæ coguntur ingrate: & tanto tēpore suscepto officio perseuerant. Et iteq; ex quo sequitur: ut ob uarios motus: uarii creaturæ & mundi. Et post hūc quē incolimus: alius multo dissimilis mundus fiat. Nullusq; alius diuersis casibus & profectibus: uel uirtuū premiis: uel uitiorum suppliciis: & in presenti: & ī futuro atq; in oībus & retro: & ī peiora tēporibus potest merita dispensare: & ad unū rursū finem cuncta pertrahere: ut solus conditor omnium deus: qui scit causas: propter quas alios dimittat sua perfrui uoluntate: & de maioribus ad ultima paulatim delabi: alios incipiat uilitate: & gradatim quasi manu data ad pristinū retrahere statum: & in sublimibus collocare. Cūq; de fine disputare cœpisset: hæc intulit. Quia ut crebro iam diximus: principium rursus ex fine generatur: quiritur utrū & tunc futura sint corpora: an sine corporibus aliquando uiuendū sit: cū redacta in nihilū fuerint: & icorporaliū uita incorporalis esse credenda sit: qualē & dei nouimus. Nec dubiū est: quin si oīa corpora ad mundū istum sensibile pertineant: quæ appellantur ab apostolo uisibilia: futura sit uita icorporaliū incorporalis. Et paulo post. Illud quoq; quod ab eodē apostolo dicitur: omnis creatura liberabitur a seruitute corruptionis: in libertatē gloriæ filiorū dei: sic intelligimus: ut primā creaturā rationabiliū & icorporaliū esse dicamus: quæ nō seruiat corruptioni: eo q; nō sit uestita corporibus: & ubicūq; corpora fuerint: statim corruptio subsequatur. Postea autē liberabitur de seruitute corruptionis: quando receperint gloriā filii dei: & deus fuerit omnia in oībus. Et in eodē loco. Ut autē icorporaliū finē omnium rerum esse credamus: illa nos Saluatoris oratio prouocat: in qua ait: Ut quomodo ego & tu unū sumus: sic & isti in nobis unū sint. Etenim scire debemus quid sit deus: & quid sit futurus in finē Saluator: & quomodo in sanctis similitudo patris & filii repromissa sit: ut quomodo ī se illi unū sunt: sic & isti in eis unū sint: aut suscipiendum est: uniuersitatis deum uestiri corpore: & quomodo nos carnibus: sic illum qualibet materia circumdari: ut similitudo uitæ dei in fine sanctis possit æquari: aut si hoc indecens est: maxime apud eos: qui saltem ex minima parte dei sentire cupiunt maiestatem: & ingenitæ atq; oīa excedētis naturæ gloriā suspicari. E duobus alterq; suscipere cogimur: ut aut desperemus similitudinē dei: si eadem semper sumus corpora habituri: aut si beatitudo nobis eiusdem cum deo uitæ promittitur: eadem qua uiuit deus nobis conditione uiuendum est. Ex quibus omnibus approbatur quid de resurrectione sentiat: & q; omnia corpora interitura confirmet: ut simus absq; corporibus: quomodo prius fuimus: ante q̄ crassis corporibus uestiremur. Rursusq; de mundorum uarietate disputans: & uel ex angelis dæmones: uel de dæmonibus angelos: siue homines futuros esse contestans: & e contrario ex hominibus dæmones: & omnia ex omnibus sententiam suam tali fine confirmat. Nec dubium est: quin post quædam interualla temporum rursus materia subsistat: & corpora fiant: & mundi diuersitas conuenitur propter uarias uoluntates rationabilium creaturarum: quæ post perfectam beatitudinem usq; ad finem omnium rerum paulatim ad inferiora delapsa tantam malitiam receperunt: ut in cōtrarium uerterentur: dum nolunt seruare principium: & incorruptam beatitudinem possidere. Nec hoc ignorandū q; multæ rationabiles creaturæ usq; ad secundum: tertium: & quartum mundum seruent principium: nec mutationi in se locum tribuant. Aliæ uero tam parum de pristino statu amissuræ sunt: ut pene nihil perdidisse uideantur: & nonnullæ grandī ruina in ultimum precipitandæ sint barathrū. Nouitq; dispensator omnium deus in cōditione mundorum singulis abuti iuxta meritum & oportunitates & causas: quibus mundi gubernacula sustentantur: & inicianur: ut qui omnes uicerit nequitia: & penitus se terræ coæquauerit: in alio mundo: qui postea fabricandus est: fiat diabolus: principium plasmationis domini: ut illudatur ei ab angelis: qui ex ordii amiserit uirtutem. Quibus dictis: quid aliud conatur ostendere: nisi huius mundi homines peccatores: in alio mundo posse diabolos & dæmones fieri: Et rursus: nunc dæmones: in alio mundo posse uel angelos uel homines procreari: Et post disputationem longissimam: qua omnem creaturam corpoream in spiritalia corpora & tenuia dicit esse mutandam: cunctamq; substantiam in unum corpus mundissimum & omni splendore purius conuertendam: & talem qualem nunc humana mens non potest cogitare: ad extremum intulit: & erit deus omnia in omnibus: ut uniuersa natura corporea redigatur in eandem substantiam: quæ omnibus melior est: in diuinam scilicet: qua nulla est melior. In quarto quoq; libro: qui operis eius extremus est: hic ab ecclesia Christi damnanda exterserit: & forsitan quomodo in isto mundo qui moriuntur separatione carnis & animæ: iuxta operum differentiam diuersa apud inferos obtinent loca: sic qui de cælestis hierusalem: ut ita dicā administratione moriuntur: ad nostri mundi inferna descendunt: ut pro qualitate meritorū diuersa ī terris possideant loca. Et iteq; & quæ cōparauimus de isto mundo ad inferna pergētes animas: iis aīabus quæ de superiori caelo ad nostra habitacula puenientes: quodāmodo mortuæ sunt: prudētī iuestigatione rimandū est: an hoc ipsū possimus etiā in natiuitate dicere

tate dicere singulari: ut quomodo quæ in ista terra nostra nascuntur animæ: uel de inferno rursum meliora cupientes: ad superiora ueniunt: & humanum corpus assumunt: uel de melioribus locis ad nos usque descendunt: sic & ea loca quæ supra sunt in firmamento alia animæ possideant: quæ de nostris sedibus ad meliora proficiant. Alia quæ de cælestibus ad firmamentum usque delapsæ sint: nec tantum fecere peccati: ut ad loca quæ incolimus truderent. Quibus dictis nititur approbare: & firmamentum: id est cælum: ad comparationem superioris cæli esse inferos: & hanc terram quam incolimus collatione firmamenti inferos appellari: & rursum ad comparationem inferiorum quæ sub nobis sunt nos cælum dicere: ut quod aliis infernus est: aliis cælum sit. Nec hac disputatione contentus: dicit in fine omnium rerum: quando ad cælestem hierusalém reuersuri sumus: aduersariarum fortitudinum contra populum dei bella consurgere: ut non sit eorum ociosa uirtus: sed exercentur ad prelia: & habeant materiam roboris: quam consequi non possunt nisi fortes primum aduersariis resistant: quos ratione & ordine: & solertia repugnandi in libro numerorum legimus esse superatos. Cùm dixisset iuxta Ioannis apocalypsim euangelium sempiternum: id est futurum in cælis: tantum præcedere hoc nostrum euangelium: quantum christi prædicatio legis uetera sacramenta ad extremum intulit: quod & cogitasse sacrilegium est: pro salute demonum christum etiam in aere: & in supernis locis esse passurum. Et licet ille non dixerit: tamen quæ consequens sit intelligitur: sicut pro hominibus homo factus est: ut homines liberaret: sic & pro salute demonum deum futurum: quæ sunt illi ad quos uenturus est liberandos. Quod ne forsitan de nostro sensu putemur asserere: ipsius uerba ponenda sunt. Sicut enim per umbram euangelii umbram legis inpleuit: sic quæ omnis lex exemplum & umbra est ceremoniarum cælestium diligentius requirendum: utrum recte intelligamus legem quoque cælestem: & ceremonias superni cultus plenitudinem non habere: sed indigere euangelii ueritate: quod in Ioannis apocalypsi euangelium sempiternum: ad comparationem uidelicet huius nostri euangelii quod temporale est: & in transituro mundo ac sæculo prædicatum. Quod quidem etiam si usque ad passionem domini Saluatoris inquirere uoluerimus: quæquæ audax & temerarium sit in cælo eius querere passionem: tamen si specialia nequitia in cælestibus sunt: & non erubescimus crucem domini confiteri: propter destructionem eorum: quæ sua passione destruxit: cur timeamus etiam in supernis locis in consumatione sæculorum aliquid simile suspicari: ut omnium locorum gentes illius passione saluentur? Rursumque blasphemias de filio sic locutus est. Si enim pater cognoscit filium: uideat in eo quæ nouit patrem posse eum comprehendere. Ut si dicamus artificis animam artis scire mensuram. Nec dubium quin si pater in filio: & comprehendat ab eo: in quo est. Si autem comprehensionem eam dicimus: ut non solum sensu quæ & sapientia comprehendat: sed & uirtute & potentia cuncta teneat: qui cognouit: non possumus dicere quæ comprehendat filius patrem: pater uero omnia comprehendit. Inter omnia autem & filius est: ergo & filium comprehendit: ut sciremus causas quibus pater comprehendat filium: & filius patrem non quæ comprehendere: hæc uerba subnectit. Curiosus lector in gratiam utrum ita a semetipso cognoscat pater: quomodo cognoscat a filio: sciensque illud quod scriptum est. Pater qui me misit maior est omnibus ueris: esse contendit ut dicat: & in cognitione filio patrem esse maiorem: dum perfectius & purius a semetipso cognoscitur: quam a filio. *ME TEM ψΥΚΩΣΤΙΥ* quoque & abolitionem corporum: per hoc rursum sentire conuincit. Siquis autem potuerit ostendere incorporeum: rationabileque naturam: cum expoliauerit se corpore uiuere per semetipsam: & in peiori conditione esse: quando corporibus uestiebatur: in meliori quando illa deponit: nulli dubium est corpora non principaliter subsistere: sed per iterualla & ob uarios motus rationabiliu creaturarum nunc fieri: ut qui iis indigent uestiant. Et rursum cum illa deprauatione lapsu se ad meliora correxerint: dissolui in nihilum: & hac semper successione uariari. Et ne paruam putarem impietatem esse eorum: quæ premisserat in eiusdem uoluminis fine coniungit: omnes rationabiles creaturas: id est patrem & filium & spiritum sanctum: angelos: potestates: dominationes: cæterasque uirtutes: ipsum quoque hominem secundum animæ dignitatem: unius esse substantia: intellectuale inquit rationabileque naturam sentit deus & unigenitus filius eius & spiritus sanctus: sentiunt angeli & potestates: cæterasque uirtutes: sentit interior homo: qui ad imaginem & similitudinem dei conditus est. Ex quo concluditur: deum & hic quodammodo unius esse substantiam: unum addidit uerbum quodammodo: ut tanti sacrilegii crimen effugeret: & qui in alio loco filium & spiritum sanctum non uult de dei patris esse substantiam: ne diuinitatem in partes secare uideatur: naturam omnipotentis dei angelis hominibusque largitur. Cùm hæc ita se habeant: quæ infania est: paucis de filio & spiritu sancto commutatus: quæ apta blasphemiam præferant: cætera ita ut scripta sunt: protulisse in medium: & impia uoce laudasse: cum utique & illa & ista de uno impietatis fonte processerint: Aduersum omnia scribere: nec huius est temporis: & omnes qui aduersus Arrium & Eunomium Manicheumque: & diuersas scripserunt hæreses his quoque impietatibus respondisse credendi sunt. Qui ergo hos uoluerit legere libros: & calciatis pedibus ad terram repromissionis pergere: nec ubi a serpentibus mordeatur: & arcuato scorpii uulnere uerberetur: legat prius hunc librum: & antequam ingrediatur uiam: quæ sibi cauenda sint nouerit.

Epistola beati Epiphani ad Ioannem hierosolymitanum per beatum Hieronymum e graeco translata: In qua se excusat quod in monasterio beati Hieronymi inconsulto eo presbyterum ordinauit: ostendens se iure fecisse. Deinde illum comonet ne Origenis erroribus implicetur: quos ex ordine narrat: & detegit. XXI.

Domino dilectissimo fratri Ioanni episcopo Epiphanius. Oportebat nos dilectissime clericatus honore non abuti in superbiam: & custodia mandatorum dei & obseruatione diligentissima hoc esse quod dicimus. Si enim sancta scriptura loquitur: cleri eorum non proderunt eis: quæ arrogantia clericatus conducere nobis poterit: qui non solum cogitatione & sensu: uerum etiam sermone peccamus. Audiui quippe quod tumeas contra nos: & irascaris: & me nitaris scribere in extremos fines terræ ut loca prouinciarum non nominem: & ubi est dei timor: qui nos debet illo tremore concutere: qui dictus est a domino: Siquis irascitur fratri suo sine causa: reus erit iudicio. Non quod magnopere curem: si scribas quod placuerit. Scribebantur enim & epistolæ bibliarum iuxta Esaiam: & mittebantur super aquas: quæ cito cum sæculo transeunt: nihil tibi nocuimus: nihil iniuriæ fecimus: nec quicquam uiolen-

ter extorsimus. In monasterio fratrum: & fratrum peregrinorum: qui prouinciae nihil tuae debuerunt: & propter nostram paruitatem & litteras quas ad eos crebro dixerimus: communionis quoque tuae ceperunt habere discordiam: ne uiderentur quadam duritia & conscientia nostra antiquae fidei: ab ecclesia separari ordinauimus diaconum: & postquam ministravit rursum presbyteris: super quo debueras gratulari: intelligens quod ob dei timorem hoc sumus facere compulsi. maxime cum nulla sit diuersitas in sacerdotio dei: & ubi utilitati ecclesiae prouideat. Nam & si singulae ecclesiae episcoporum habent sub se ecclesias: quibus curam uidentur impendere: & nemo super alienam mensuram extendit: tamen preponitur omnibus charitas christi: in qua nulla simulatio est. nec considerandum quid factum sit: sed quo tempore & quomodo: & in quibus: & quare factum sit. Cum enim uidisset: quia multitudo sanctorum fratrum in monasterio consisteret: & sancti presbyteri Hieronymus & Vincetius propter uerecundiam & humilitatem nollent debita nomini suo exercere sacrificia: & laborare in hac parte ministerii: quae christianorum precipua salus est: inuenire autem & comprehendere seruum dei non posses: quod te eo quod graue onus sacerdotii nollet suscipere: saepe fugiebat: sed nec alius quis episcoporum facile eum reperiret. Unde & satis miratus sum: quomodo dispensatione dei ad nos uenerit cum diaconibus monasterii & ceteris fratribus: ut mihi satis faceret: quia nescio quid aduersum eos habebam tristitia. Cum igitur celebraret collecta in ecclesia uillae quae est iuxta monasterium nostrum: ignorantem eum: & nullam penitus habentem suspicionem: per multos diaconos apprehendi iussimus: & teneri os eius: ne forte liberari se cupiens: adiuraret nos per nomen christi: & primum diaconum ordinauimus: proponentes ei timorem dei: & compellentes ut ministraret: ualdeque obnitebatur indignum se esse contestans. Vix ergo copulimus eum: & persuadere potuimus testimoniis scripturarum: & propositione mandatorum dei. Et cum ministraret in sanctis sacrificiis: rursus cum ingenti difficultate tentato ore eius: ordinauimus presbyteris: & iisdem uerbis quibus antea suaseramus: impulimus ut sederet in ordine presbyterii. Post haec scripsimus ad sanctos presbyteros monasterii & ceteros fratres: & crepauimus eos: quare non scripsissent super eo: cum ante annum multos eorum quari audisset: cur non haberent qui sibi domini sacramenta conficerent: & illum omnes suo poscerent testimonio: & grandem utilitatem in commune monasterii testarentur: quare tunc reperta oportunitate non scripsissent nobis: neque super ordinatione eius: aliquid poposcissent. Haec ita acta sunt ut locutus sum in charitate christi: quam te erga paruitatem nostram habere credebam: quam in monasterio ordinaueris: & non in parrochia quae tibi subiecta sit. O uere benedicta episcoporum Cypri mansuetudo & bonitas: & nostra rusticitas sensu tuo & arbitrato digna misericordia dei. Nam multi episcopi communionis nostrae: & presbyteros in nostra ordinauerunt prouincia: quos nos comprehendere non potueramus. Et miserunt ad nos hypodiaconos: quos suscepimus cum gratia. Et ipse cohortatus sum beatam memoriam philonem episcopum: & sanctum Theoprobum: ut ecclesiam Cypri quae iuxta se erat: ad meam autem parrochiam uidebant ecclesiam pertinere: eo quod gratias esset: & late patens prouincia ordinaret presbyteros: & christi ecclesiae prouideret. Nunquam autem ego ordinari diaconissas: & ad alienas miseri prouincias: neque feci quicquam ut ecclesiam scinderem. Quid ergo tibi uisum est: sic grauiter irumescere: & iactari contra nos pro opere dei: quod in aedificatione: & non in destructione fratrum factum est: Sed & illud uehementer admiratus sum: quod meis locutus es clericis: asserens te per sanctum presbyterum: & abbatem monachorum Gregorium mandasse mihi: ne quemquam ordinarem. Et ego hoc illicitum sum dicens. Numquid iuuenis sum: aut canones ignoro? Audi igitur ueritatem in sermone dei: me hoc non audisse: nec nosse: nec istius sermonis penitus recordari. Suspensus autem sum: ne forsitan iter multa quasi homo oblitus essem. Et ob hanc causam sanctum Gregorium sciscitatus sum: & Zenonem presbyterum: qui cum eo est. E quibus abbas Gregorius respondit se hoc penitus ignorare. Zeno autem dixit: quia cum ei presbyter Ruffinus: nescio quam alia transitorie loqueretur: etiam hoc dixerit. Putas ne aliquos ordinaturus est sanctus episcopus? Et hucusque sensisse sermonem. Ego autem Epiphanius: nec audiui quemquam: nec respondi. Unde dilectissime: non te preueniat furor: nec occupet indignatio: nec frustra mouearis: & aliud dolens: te uertas ad alia: ut peccandi occasionem inuenisse uidearis. Quod propheta deuitas dominum precatur dicens. Non declines cor meum in uerba malitiae ad excusandas excusationes in peccatis. Illud quoque audiens admiratus sum: quod quidam quod solent ultro citroque portare rumusculos: & his quae audierunt tempore addere: ut tristitias & rixas inter fratres concitent: te quoque turbauerunt & dixerunt: quod in oratione quando offerimus sacrificia deo: soleamus pro te dicere. Domine presta Ioanni: ut recte credat. Noli nos in tantum putare rusticos: ut hoc tam apte dicere potuerimus. Quamquam enim hoc in corde meo semper orerem: tamen ut simpliciter fatear nunquam in alienas aures protuli: ne te uiderem paruipedere dilectissime. Quando autem complemus orationem secundum ritum mysteriorum: & pro omnibus: & pro te quoque dicimus custodi illum: qui predicat ueritatem: uel certe ita. Tu presta domine & custodi: ut ille uerbum predicet ueritatis: sicut occasio sermonis se tulerit: & habuerit oratio consequentiam. Quia propter obsecro te dilectissime: & aduolutus pedibus tuis precor: presta mihi: & tibi: ut salueris: sicut scriptum est a generatione uersa: & recede ab haeresi Origenis: & a cunctis haeresibus dilectissime. Video enim quod propter hanc causam omnis nostra indignatio concitata sit: quod dixeris uobis Arrii patrem: & aliarum haeresium radicem: & parentem laudare non debetis. Et cum uos rogarem ne ita erraretis & monerem: contradixistis: & tristitiam atque lachrymas nobis adduxistis. Non solum autem me non audistis: sed alios plurimos catholicos qui intererant. Inde ut intelligo haec est omnis indignatio: & iste furor. Et ideo cominatus sum: quod mittatis aduersum me epistolas: ut huc illucque sermo uester discurrat: & propter defensionem haereseos: me odia suscitantes rumpitis charitatem: quam in uos habuimus in tantum ut feceritis nos etiam penitentiam agere: quare uobis communicauerimus. Ita Origenis errores & dogmata defenditis: simpliciter loquor: nos secundum quod scriptum est: nec oculo nostro parcimus: ut non effodiamus eum: si nos scandalizauerit: nec manu: neque pedem: si nobis scandalum fecerit: & uos ergo siue oculi nostri: siue manus: siue pedes fueritis: sinistra sustinebitis. Quis enim catholicorum possit aequo animo sustinere: & eorum qui fidem suam bonis operibus exornant: ut audiant Origenis doctrinam atque consilium: & credant praecleara illius praedicationi

Hypocharones

dyrexim?

formam
1921/10

prædicationi: non potest filius uidere patrē: neq; spiritus sanctus filiū: Hæc in libris περιεργων scribuntur his uerbis legimus: & ita locutus est Origenes. Sicut enim incongruū est dicere: q; potest filius uidere patrē: sic icō sequens est opinari: q; spiritus sanctus possit uidere filium. Illud quoq; quis Origenem dicente patiatur: quod animæ angeli fuerint in cælis: & postq̄ peccauerint in supnis deiectas esse in istū mundū: & q̄si in tumulos & sepulchra: sic in corpora ista relegatas pœnas antiquorū: uere peccatorū: & corpora credētium nō templa christi esse sed carceres dānatorum: Ex iude ueritatem historiarū allegoriarū deprauās mendacio: infinita uerba multiplicat: & simplices quoq; uaria psuasione supplātans nūc asserit aīas: iuxta græcā ætymologīā ψυχᾶς αἴτιο τοῦ ψυχῆς ἕσθαι. id est ab angelescēdo: iccirco uocitatas: quia de cælestibus ad inferiora ueniētes calorē pristinū amiserūt: nūc corpus hoc: ob id iuxta græcos Δεμᾶ. id est uinculum: sicut iuxta aliā proprietatē cadauer dici: quia animæ de cælo ruerint: a plarīsq; autē secundū uariā græci sermōis supellectilē corpus. id est σωμασθηῶν: hoc est memoriā interpretari: eo q; ita aīam i se clausā habeat: quomodo sepulchra & tumuli cadauera mortuorū. Et si hoc uerū est: ubi est fides nostra: ubi preconū resurrectionis: ubi apostolica doctrina: quæ i ecclesiis christi hucusq; p̄durat: ubi illa benedictio ad Adā: & ad semē eius: & ad Noē: & ad filios eius: crescite & multiplicamini: & replete terrā: Jam enim nō erit benedictio: sed maledictio iuxta Origenē: qui angelos uertit in aīas: & de sublimi fastigio dignitatis facit ad inferiora descēdere: quasi deus generi humano nō possit aīas p̄ benedictionē dare: nisi angeli peccauerint: & tot i cælo sūt ruina: quot i terra natiuitates. Dimittēda nobis est doctrina apostolorum & prophetarū: & legis: & ipsius domini Saluatoris i euāgelio p̄tonātis. Ecōtrario Origenes precipit: & legē dat: ut non dicam cōstringit discipulos suos: ne quis oret i cælum ascēdere: ne peius iterum peccās q̄ i terris ante peccauerat: precipitur in mūdum. q̄q̄ istiusmodi nugas & deliramēta soleat ipse scripturarū interpretatione puerfa & aliud significatē q̄ uerū est: affirmat dicens. Priusq̄ a malicia humiliarer ego deliqui: & illud reuertere anima mea i requiē tuā: nec non & aliud. Educ de carcere aīam meā. Et in alio loco. Cōfitebor domino in regione uiuorum: cū alius proculdubio sensus scripturæ diuinæ sit: q̄ ille in hæresim suā maligna interpretatione detorquet. Quod faciunt & manichæi & gnostici: & hebionitæ: & Martionis sectatores: & aliæ hæreses nūero. lxxx. quæ de purissimo scripturarū fonte assumētēs testimonia: nō ita interpretantur: ut scripta sunt: sed simplicitatē sermōnis ecclesiastici id uolūt significare: quod ipsi sentiūt. Illud quoq; quod asserere nitit: doleam ne an rideam nescio. Doctor egregius audet docere diabolu id rurū futurū esse: quod fuerit: & ad eandē rediturū dignitatem: & cōscensurū regna cælorū. Proh nefas: quis tam uecors & stolidus hoc recipiat: ut sanctus Ioānes Baptista: & Petrus & Ioānes apostolus & euangelista: Esaias quoq; & Hieremias & reliqui prophete cohæredes fiant diaboli i regno cælorum: Prætereo friuolam eius expositionem super tunicis pellicis: quanto conatu quantiq; egerit argumentis: ut tunicas pellicis humana esse corpora crederemus. Qui iter multa ait: nūquid corarius aut corticarius erat deus: ut cōficeret pelles aīalium: & cōsueret tunicas pellicis Adam & Eua: Manifestum est ergo iquit: q; de corporibus nostris loquatur. Et si hoc ita est: quomodo legimus ante pellicias tunicas & ante inobediētiam & de paradiso ruinam Adam loquētēm: non secundum allegoriam: sed uere hoc nunc os ex ossibus meis: & caro de carne mea: Aut unde assumptum est illud: quod diuinus sermo testatur. Et iniecit deus soporē i Adam: & dormiuit: & sumplit unam de costis eius: & adimpleuit pro ea carnē: & ædificauit costam: quam tu lerat ex eo: illi in uxorem: Aut quæ corpora contegebat Adam & Eua foliis ficus: postq̄ comederunt de arbore uetita: Quis autē patienter ferat Origenem lubricis argumentationibus resurrectionem carnis huius negantem: sicut declarat manifestissime i uolumine explanationum primi psalmi: & in aliis multis locis: Aut quis audiat in tertio cælo donantem nobis Origenem paradisu: & illum quem scriptura cōmemorat: de terra ad cælestia transferentē: & omnes arbores quæ scribuntur in genesi sic allegorice intelligentē: scilicet: q; arbores angelicæ fortitudines sint: cum hoc ueritas nō recipiat: Neq; enim dixit scriptura diuina: deposuit deus Adā & Euā in terram: sed eiecit eos de paradiso: & habitare fecit eos contra paradisu: & non adiecit eos sub paradiso: posuit rōpheam flāmeam: & cherubin custodire i troitum ligni uitæ: & non ascensum: & fluuius egreditur ex Eden: nō descendit ex Eden. Iste diuiditur i quatuor principia: nomen unū Phison: & nomen secundi Geon. Ego ego uidi aquas Geon. Aquas aquas his carneis oculis aspexi. Ista est Geon quæ Hieremias demōstrat dicens: quid uobis & uia ægypti: ut bibatis aquam Geon turbidam: bibi & de hoc magno flumine Euphrate aquas simpliciter q̄s manu potes tangere: ore sorbere: non aquas spirituales. Vbi autem flumina sunt & aquæ: & uidentur: & bibunt: ibi consequens est: q; & ficus & alia ligna sint: de quibus dicit deus. Ex omni ligno quod est i paradiso comedes similia sunt fluminibus & aquis. Si autē aqua quæ cernitur uere aqua est: necesse est ut & ficus uera sit: & alia ligna: & Adā uerus statim a principio plasmatus in corpore: sicut & Eua: & non in fantasmate & post ruinam (ut uult Origenes) propter peccatum: postea corpus accepit. Sed dicit: legimus q; sanctus Paulus raptus sit usq; ad tertium cælum & usq; ad paradisu: bene dicit quando ponit tertium cælum: & postea addit: & in paradisu: ostendit alibi esse cælum: & alibi paradisu. Illas uero prestigias quis non statim abiiciat atq; contēnat: dicente Origenē: de aquis quæ super firmamentum sunt: non esse aquas sed fortitudines angelicæ potestatis. Et rursum aquas quæ super terram sunt: hoc est sub firmamento: esse uirtutes cōtrarias. i. dæmones. Et quomodo legimus in diluuiō apertas cataractas cæli: & aquas inundasse diluuiū: Vnde aperti sunt fontes abyssi: & totus mundus opertus est aquis. Sed furor hominum est iunctus stultitiæ: qui reliquerunt illud quod in prouerbis dicitur. Audi fili sermonē patris tui: & ne abiicias legē matris tuæ: & conuersi sunt ad errorem: & dicūt stultor: ut princeps sui sit: nec contēnunt res fatuas quæ dicuntur a fatuo: sicut scriptura testat. Fatuus autē fatua loquitur: & cor eius uana intelligit. Vnde obsecro te dilectissime & q̄si mēbris meis parcēs propter charitatē: quam in

sepulchris

quart

Complan

Quatuor flumina paradisi

Fatuus

te habeo: precor: scribens & orans: ut impleas illud quod dicitur. Nōne odientes te domine odiui: & super inimi-
cos tuos tabescebam? Inimica & digna odio Origenis uerba sunt: & deo repugnantia & sanctis eius: & non ista
sola quæ dixi: sed & alia innumerabilia. Neq; enī nunc mihi propositū est aduersus oīa Origenis dogmata di-
sputare. Nihil mihi subripuit Origenes: nec ī mea generatione fuit: nec propter aliquas res mundi & haredita-
tē odiū aduersū illū pugnaq; suscepi: sed ut simpliciter fatear doleo: & ualde doleo: uidens plurimos fratru: &
eorū precipue qui professionē habent non minimā: & in gradū quoq; sacerdotii maximū puenērunt eius psua-
sionibus deceptos: & puerissima doctrina: cibos factos esse diaboli. In quibus cōpletū est illud quod dicit. Sup
omne munitionē ludit: & escæ eius electæ: & congregauit sicut arenā captiuitatē. Te autē frater liberet deus: &
sanctū populū christi: qui tibi creditus est: & omnes fratres qui tecū sunt: & maxime Ruffinum presbyter: ab
hæresi Origenis: & ab aliis hæresibus & pditione eorū. Si enī propter unū uerbū aut duo quæ cōtraria fidei sūt
multæ hæreses abiectæ sunt ab ecclesia: q̄to magis hic inter hæreticos habebit: qui tantas pueritates & tā ma-
la dogmata contra fidē adinuenit dei: & ecclesiæ hostis extitit. Inter multa enī mala etiā illud ausus est dicere: p-
didit se imaginē dei Adā: cū hoc in nullo penitus loco scriptura significet. Si autē ita esset: nunq̄ omnia quæ ī mū-
do sunt: seruirent semini Adā. i. uniuerso generi hominū: sicut & Iacobus apostolus loquitur. Omnia domant:
& subiecta sunt humanæ naturæ. Nunq̄ enī uniuersa subiecta essent hominibus: si nō haberent homines. Iuxta
id quod uniuersis imperent imaginē dei. Coniungens autē atq; cōsocians scriptura diuina gratiā benedictionis:
quā Adā donauerat: & generationibus quæ ex eo erant: ne qui forsītā maligna interpretatione auderent dicere
uni datā gratiā dei: & illū solū factū esse ad imaginē dei: qui plasmatus est ex humo: & uxore eius creasset de co-
sta uiri: eos uero qui cōciperent in utero: & nō ita nascerent ut Adā: dei non habere imaginē: statim p ordinem
iungit & dicit: & uixit Adā. cccxxx. annis: & cognouit Eūā uxore suam: & peperit filiū iuxta speciē & iuxta ima-
ginē eius: & uocauit nomen eius Seth. Rursūq; in decima generatione: post ānos duos millenos ducentenos.
Ixi. uindicans deus imaginē suā & ostendens q; gratia quā dedisset hominibus pseueraret in eis ait: ne comede-
tis carnē in sanguine: ego enī ulciscar sanguinē uestrū de manu omnis hominis effudentis illū: quia ad imagi-
nē dei feci hoīem. nec nō post alteras. x. generationes usq; ad Abrahā: & ab Abrahā usq; ad Dauid: alias genera-
tiones. xiiii. quæ. xiiii. generationes simul faciunt ānos duo milia centū decē & septē. Spiritus factus ī trigesimo
octauo psalmo: cū quæreretur de oibus hoibus: q; ī uanitate ambularet: & peccatis esset obnoxii loquitur: uerū
tamē ī imaginē dei perambulabat oīs homo. Nec nō post Dauid etiā sub Salomone filio eius legimus tale quid
dā sup dei imaginē nominatū. Dicit enim ī sapiētia: quæ titulo eius inscribitur: creauit deus incorruptū hoīem:
& imaginē suæ proprietatis dedit ei. Et rursū: post annos millenos centenos undenos plus minus in nouo legi-
mus testamento: q; nō pdiderūt homīes imaginē dei. Iacobus enim apostolus: & frater domini: cuius supra me-
minimus: instruit nos ne Origenis laqueis capiamur: habere hoīem imaginē & similitudinē dei. Nam cū de lin-
gua hoīum latius disputasset: adiecit. Instabile malū. in ipsa quippe benedicimus deū: & patrē: & ī ipsa maledi-
cimus hoīes: qui ad similitudinē dei cōditi sūt. Paulus quoq; uas electionis: & qui doctrinā euangelica sua pre-
dicatione cōpleuit: docet nos q; homo ad imaginē & similitudinē dei conditus sit: dicens. Vir nō debet nutrire
comā: cū gloria & imago dei sit: imaginē simpliciter appellans suo nomine: similitudinē autē gloriæ appellatiōe
significans. Pro tribus igitur testimoniis: quæ tibi si de scriptura facta reperire dicebas posse sufficere: Ecce. vii.
testimonia dedimus. Quis ergo sustinebit Origenis ineptias: ut non grauius aliquid loquar: & similis efficiar
uel ipsi uel discipulis eius: qui audent ī periculo animæ suæ asserere: quodcūq; eis in buccā uenerit: & magis iu-
bere deo: & nō ab eo uel orare uel discere ueritatē. Quidā enī eorū dicunt q; imago dei: quā prius accepit Adā
illo peccante perierit. Alii suspicantur: q; filius dei corpus habiturus esset ex Maria: & ipsa esse imaginē. Alii se-
sum: alii uirtutē. Isti baptisma: hiq; homo ad imaginē dei dominetur oibus: hebræorū more hæc uel illa ructā-
tes: quos oportebat tantum effugere discrimē: nec negare quæ loquit deus: & credentes simpliciter saluos fieri:
deoq; concedere donationis suæ certamē: & uerā sciētiam ī qua potissimū per te hoīes cōdiderit ad imaginē &
similitudinē suam. Qui hoc reliquētes multis se quæstiōibus implicarūt: & per has ī cœnū demersi sūt pecca-
torū. Nos autē dilectissime credimus his quæ locutus est dominus: & scimus q; ī cūctis hoibus imago dei pma-
neat: ipsiq; concedimus nosse: in qua parte homo ad imaginē dei conditus sit. Sed neq; illud quod quidā ī epi-
stola Ioānis legētes nō itelligūt: quenq; decipiat: ubi loquit. Nunc filii dei sumus: & nescimus quales futuri su-
mus. Nouimus autē quia cū ille reuelatus fuerit: similes ei erimus: uidebimus enī eū sicuti est. Hoc enim ppter
gloriā: quæ ibi reuelāda est factis eius: dictū est: sicut & ī alio loco legimus. A gloria ī gloriā: cuius gloriā iam
ī isto sæculo facti arrabonem & portiūculam susceperūt. Primus eorū Moyses: cuius fuit facies ualde: & radia-
bat ueluti fulgor & sol. secūdo Helias igneo curru raptus ī cælum & ignis detrimēta nō sentiēs. Stephanus la-
pidabatur: & faciem habebat angeli: quæ ab omnibus cernebatur. Hoc autē quod ī paucis diximus: de oibus ī-
telligēdum est: ut impleatur illud: quod scriptum est. Oīs qui sanctificat semetipsum: iter beatos numerabitur.
Beati enim mūdo corde: quoniam ipsi deum uidebūt. Cum hæc ita se habeant dilectissime: custodi animā tuā:
& desine circa nos murmurare. Dicit enim scriptura diuina: nolite murmurare ad inuicem: sicut quidam mur-
murauerūt: & a serpētibus perierūt: magis acquiesce ueritati: & diligētes te dilige: & ueritatem. Deus autem pa-
cis præstet nobis iuxta suam clamētiā: ut cōteratur sathanas sub pedibus christianorū: & abiiciat oīs occasio
puerfa: ne scindat ī nobis uinculū charitatis: & pacis rectæ fidei predicatio. Præterea quia audiui quosdā mur-
murare contra me quia quando simul pgebamus ad sanctum locū q uocatur Bethel: ut ibi collectā tecū ex mo-
re ecclesiastico facerē: & uenissē ad uillā: quæ dicit Anablatha: uidissēq; ibi preteriēs lucernā ardētē: & iter
rogassē

Iacobus.
Lingua instabile malū.

Quadrūq; in buccā uenerit

Arrabonem

rogassem quis locus esset: didicisseque esse ecclesiam: & intrassem ut orarem: inueni ibi uelū pendens in foribus eiusdem ecclesie tinctū atque depinctum: & habens imaginē christi: uel sancti cuiusdam. Non enim satis memini: cuius imago fuerit. Cū ergo hoc uidissem in ecclesia christi contra auctoritatē scripturę homines pendere imaginē: scidi illud: & magis dedi consiliū custodibus eiusdem loci: ut pauperē mortuū eo obuoluerent: & efferrent. Illique contra murmurantes dixerunt Si scindere uoluerat: iustū erat: ut aliud daret uelū: atque mutaret. Quod cū audissem: me daturū esse pollicitus sū: & ilico esse missurū. Paululū autē moratū fuit in medio: dū quō optimū uelū pro eo mittere. Arbitrabar enim de Cypro mihi esse mittendū. Nunc autē misi quod potui reperire: & precor ut iubeas presbyteros eiusdem loci suscipere uelū a latore: quod a nobis missum est: & deinceps precipere in ecclesia christi istiusmodi uela: quę contra religionē nostrā ueniunt: non appendi. Decet enim honestatē tuā hinc magis habere sollicitudinē: ut scrupulositate remota: quę digna est ecclesie christi: & populis qui tibi crediti sunt: intumescat. Palladiū uero Galatham: qui quondā nobis charus fuit: & nunc misericordia dei indiget: caue: quia Origenis hęresim prędicat & docet: ne forte aliquos de populo tibi credito ad peruersitatem sui inducat erroris.

Argumentum excerptum ex Genadio de uiris illustribus.

Ioannes hierosolymorum episcopus scripsit aduersus obrectatores sui studii librum: in quo ostendit se Origenis ingenium non fidem secutum. Sed beato Hieronymo magis credendum qui zelo fidei sequenti opere illum hęresis redarguit.

Incipit liber sancti Hieronymi ad Pammachium contra Ioannem hierosolymitanum episcopum: & Rufinum presbyterum assertorem Origenis: in quo Ioannem episcopum tanquā sectatorem errorum Origenis coarguit: contra quos disputat: se quoque de ordinatione suorum excusat. Ioannem inculcat: Epiphanius non responderit: & synodo adesse noluerit.

Epistola. XXII.

Si iuxta Paulū apostolū quod sentimus orare non possumus: ac proprie mentis cogitationē sermo non explicat: quō magis periculosū est de alterius animo iudicare: & singulorū dictorū atque uerborū iuestigare: atque proferre rationē: natura hominū prona est ad clamentiam: & in alieno peccato sui quisque misereatur. Si ergo reū in sermone reprehēderis: simplicitatē uocabit. Si calliditatē argueris: in peritiā confitebitur ut suspicionē uitet malitię. Atque ita fiet: ut tu qui arguis: calūniator: ille qui reprehenditur non hęreticus: sed rusticus iudicetur. Nosti Pammachiū: nosti me ad hoc opus non inimicitias: non glorię cupiditate descendere: sed prouocatū litteris tuis ex ardore fidei: nec uelle si fieri posset: omnes id sapere: nec impatientiā ac temeritatis posse reprehendi: qui post trienniū loquor. Denique nisi ad apologiā de qua nunc scribere institui: multorū animos diceres perturbatos: & in utranque partē fluctuare sententiā: decreuerā in incepto silentio permanere: faceret itaque Nouatus: erratibus manus non porrigens. Montanus cū insanis sceminis prosterneret: iacentes in barathrū precipitantes: ne leuentur. Quotidie peccamus omnes: & in aliquo labimur. Qui ergo in nos clamētes sumus: rigore contra alios non tenemus: quin potius oramus: petimus: obsecramus: ut aut simpliciter nostra fateatur: aut aperte defendat aliena. Nolo uerborū ambiguitates. Nolo mihi dici: quod & aliter possit intelligi. Reuelata facie gloriā domini contēplemur. Claudicabat quondā & israeliticus populus in utroque pede. Sed Helias qui interpretatur fortis domini: usque quo ait claudicatis in utroque uestigio: si est dominus deus meus: ambulante post eū: si autē Baal: sequimini eū. Et ipse dominus Iudę filii alieni metiti sunt mihi: filii alieni iueterauerunt: & claudicauerunt a semitis suis. Certe si hęreseos nulla suspitio est: ut cupio: & credo: cur non uerbis meū sensū loquere: quā ille simplicitatē uocat: ego malitiā interpretor: psuadere mihi uult quod pure credat: pure ergo & loquitur. Et si quidē unū uerbū: uel unus sensus esset ambiguus: si duo: si tres: ignorantia ueniā tribueret: nec ea quę aut obscura: uel dubia sunt: de certis & perspicuis æstimare. Nunc uero quę ista simplicitas est quasi supoua & aristas: inter theatrales prestigias pendendi gradu incedere: ubique dubiū ubique suspētū: putes eū non expositionē fidei: sed figuratā cōtrouersiā scribere: quod iste nunc appetit: olim in scholis didicimus: nostra aduersum nos dimicat armatura. Etiā si bene credit: & circumspecte & timide loquitur: suspicionē mihi facit nimia diligentia. Qui ambulat simpliciter: ambulat cōfidenter. Stultū est frustra infamiā sustinere: obicit ei crimen: cuius non habet conscientia: ergo crimen quod totum pendet in uerbo: neget: cōfidenter: ac libere faciat inuidiā aduersario suo. Eadē audacia qua ille insimulat: hic defendat. Cūque omnia dixerit quę uoluerit: quę proferuerit: quę suspicionibus carent: si perseuerat calumnia: conferta manu in ius trahat. Nolo in suspicionē hęreseos quęquam esse patientē: ne apud eos qui ignorant innocentia eius: dissimulatio conscientia iudicetur: si taceat: licet superfluū sit eius presentia quærere: & extorquere silentium cuius apud te litteras teneas. Scimus omnes quid tibi scripserit: quid in te arguerit: in quo ut tu uis calūniatus sit. Responde ad singula: per epistolā huius gradere uestigia: nec punctū quidē: & apicem calūnię transeas. Si enim egeris negligenter: & ut ego tibi credo iuranti: casu aliqua transieris: statim ille clamabit & dicet: hic te uictū teneo: hic totius negocii cardo uersatur: non æque inimici audiunt: & amici. Qui inimicus est: etiā in scirpo nodū querit: amicus praua quoque recta iudicat: scribunt seculi litterę: amantiū cæca esse iudicia: quę tu forsitan sacris uoluminibus occupatā omnino neglexeris: nunquā de amicorū iudicio gloriaris. Illud uerum est testimonium: quod ab in uita uoce profertur. Alioquin si amicus pro te dixerit: non testis: aut iudex: sed fautor putabitur: hęc & huiusmodi loquentur inimici tui: qui tibi forte non credant & mouere cupiant stomachum. Caterum ego quem nunquā uolens lesisti: cuius semper epistolis tuis nomen cogis uentilare: do consiliū: ut aperte aut fidem ecclesie prædices: aut loquaris: ut credis: dispensatio etenim ac libratio ista prudens uerborum indoctos decipere potest. Cautus auditor & lector cito deprehendet insidias: & cuniculos quibus ueritas subuertitur: aperte in luce demonstra-

Nouatus
Montanus

Helias

Montanus prestigie

inimicus in scirpo nodu querit
Amicus

bit. Et arriani quos optime nosti: multo tēpore propter scandalū nominis homouision se dānare simulabāt: uenena erroris circūlinebant melle uerborū. Sed tandē coluber tortuosus apparuit: & noxiū caput: quod spiris totius corporis tegebat: spiritali mucrone confosū est. Recipit ut scis ecclesia pēnitētes: & in uenia superata peccantiū dū deceptis gregibus consult: pastorū uulneribus ignoscit. Eadē nunc in ueteri & noua hāresi consuetudo seruatur: ut aliud populi audiant: aliud predicent sacerdotes. Ac primū ante q̄ epistolā tuā: quā scripsisti ad episcopū Theophilū: interpretatā huic uolumini inserā: & ostendā tibi: me intelligere nimis tantā prudētiam tuam: expostulare tecum libet. Quā hāc est tanta arrogantia: non respondere de fide interrogantibus: Tantā fratrum multitudinē: & monachorum choros: qui tibi in palæstina non cōmunicant: quasi hostes publicos aestimare: Dei filius propter unā morbidam ouem. xcix. in montibus derelictis: alapas: crucem: flagella sustinuit: & suis humeris portauit: ad cælos baiulans & patiens delicatā peccatricem. Tu beatissimus papa & fastidiosus antistes: solus diues: solus sapiens: solus nobilis: ac disertus: conseruos tuos: & redemptos sanguine domini tui: rugata fronte & obliquis oculis despicias. Hoc est illud quod ab apostolo precipiente didicisti: parati semper ad satisfactionem omniposcenti uos rationē: de ea quæ in uobis est spe. Finge nos occasionē querere: & sub pretexto fidei lites serere: scisma conficere: iurgia concitare. Tolle uolentibus occasionem: ut postq̄ de fide satisfeceris: & omnes nodos: qui contra te nectuntur absolueris: tunc liquido omnibus pateat non dogmatum: sed ordinationis esse certamen: nisi forte prudenti consilio ideo de fide interrogatus taces: ne uidearis hāreticus fuisse: cū satisfeceris. Omnia ergo crimina quibus accusantur homines: refutare non debent: ne postq̄ negauerint criminosa sint. At contemnis laicos: diaconos: atq; presbyteros. Potes enim ut gloriaris: & iactitas in una hora mille clericos facere. Habes papam epiphaniū: qui te aperte multis litteris hāreticū uocat. Certe nec ætate: nec scientia: nec uitæ merito: nec totius orbis testimonio: maior illo es. Si ætatē quæris: iuuenis ad senem scribis: si scientiam non sic eruditus ad doctum: licet te fautores tui disertiores Demosthene: accutiores Chrysippo: sapientiores Platone contēdant. Et tibi ipsi forte persuaserint. De uita autem & fide nihil amplius dicā: ne te lædere uidear: & tēpore: quo totum orientē excepto papa Athanasio atq; Paulino: arrianorū & eunomianorū hāresis possidebat: quando in occidentalibus & in iudæa exilio confessoribus non cōmunicabas. Ille uel presbyter monasterii ab Eunitio audiebatur: uel postea episcopus Cypri a Valente non tangebatur. Tantæ enī uenerationis semp fu it: ut regnantes hāretici ignominiam suā putarent: si talem uirum persequerentur. Scribe igitur ad hūc. Responde epistolæ eius: sentiant cæteri fidē: eloquentiā: prudentiā tuā: non tibi solus disertus esse uidearis. Cur ab alio prouocatus: aliorum arma conuertis: Palæstinis interrogaris: & respondes ægypto. Tuis lippientibus unguis oculos: nō dolentū. Si placitura nobis: alteri loqueris: satis superbe. Si aliud q̄ quærimus satis superflue. Sed dicis epistola mea probauit me contra arrium: contra Photinū: contra Manicheū bene locutū. Quis enī te hoc tēpore arguit arrianū: quis tibi nunc Photini Manichæiq; crimē impingit: olim ista emendata sunt atq; confessa. Non eras tā stultus: ut aperte defenderes hāresim: quam sciebas ecclesiæ displicere. Noueras te si hoc fecisses: statim loco mouendum: & soli tibi delitias suspirabas. Sic sententiā tēperasti: ut nec simplicibus displiceres: nec tuos offenderes: bene scripsisti: sed nihil ad causā pertinens. Vnde nouerat alexandrinæ ecclesiæ pontifex: in quibus argueris: quorū a te confessio postularetur. Debueras tibi obiecta proponere: & sic ad singula respondere. Vetus narrat historia: quidam cū diserte diceret: ferreturq; impetu ac uolubilitate uerborū: causaq; omnino non tangeret: prudens auditor & iudex: bene inquit: & bene: sed quo istud tam bene? Imperiti oculorū medici ad omnes oculos dolores uno utuntur collyrio. Qui arguit in pluribus: & i dilutione criminū aliqua pretermittit: quicquid tacuerit: confiteat: an non respondisti ad epistolā Epiphaniū: & proposuisti quæ ipse dissolueres? Nimirū hac fiducia respondisti. Nullus fortiter a semetipso cædit. Elige ex duobus quod uis. Optio tibi dabitur: aut respondisti ad epistolā Epiphaniū: aut nō: si respondisti: cur maxima & plurima de his quæ tibi obiecta sunt: reliquisti? Si non respondisti: ubi est illa apologia tua: in qua gloriaris apud simplices? Et quā ignorantibus causā huc illucq; disseminas? Octo tibi ut statim probabo: de fidei spe christianæ quæstionū capita obiecta sunt. Tria tantū tægis & preteris. In cæteris grāde silentiū est. Si ad septē absolutissime respōdisses: hārerē tantū in uno crimine: & quod tacueras hoc tenerē. Nunc uero q̄ si auribus lupū apprehenderis: nec tenere potes: nec audes dimittere. Ipsa quoq; tria q̄ si negligens atq; securus: q̄ si aliud agēs: & in quibus aut nulla aut parua sit q̄stio: preteruolas atq; pstringis. Et ita optus & tectus icedis: ut plus cōfitearis tacēdo: q̄ renuas disputando. Quis nō p̄tinus tibi potest dicere: si lumē qd̄ in te est: tenebræ sūt: ipsæ tenebræ q̄te erūt. Si tres q̄stionū cula de quibus uisus es aliqd̄ dicere: suspitiōe & culpa nō carent: & fraudulēter: ac lubricè scriptæ coarguunt: qd̄ faciemus de quinque reliquis: in quibus quæ nulla ambigui sermonis dabit occasio: nec illudere poteras audietes: maluisti omnino reticere: q̄ apte quod tectū fuerat cōfiteri. Sicut enī incongruū est dicere q̄ possit filius uidere patrem: ita inconueniēs est opinari: q̄ spiritus sanctus possit uidere filiū. Secundū q̄ in hoc corpore q̄ si i carcere sūt aīæ relegatæ: & ante q̄ homo fieret i paradiso: inter rationabiles creaturas i cælestibus cōmoratæ sunt. Vnde postea in consolationē suā anima loquit̄ in psalmis. Prius q̄ humiliarer ego deliqui. Et reuertere anima mea in requiētū: & educ de carcere animā meā: & cætera his similia. Tertiū q̄ dicat & diabolū & dæmones acturos pēnitentiā aliquādo: & cū sanctis ultimo tēpore regnatos. Quartū q̄ tunicas pelliceas humana corpora interpretetur: quibus post offensionē & eiectionē de paradiso Adā & Eua induti sūt. haud dubiū: quin ante i paradiso sine carne: sine neruis & ossibus fuerint. Quinā q̄ carnis resurrectionē: mēbrorūq; compagē: & sexū: quo uiri diuidimur a fœminis apertissime neget: tam in explanatione primi psalmi: q̄ in aliis multis tractatibus. Sextum ut sic paradisu allegorizet: ut historia auferat ueritatē: pro arboribus ægelos: pro fluminibus uirtutes cælestes intelligens.

Arriani tenet lupum.

intelligens totaq; paradisi continentiam tropologica interpretatione subuertat. Septimum q; aquas: quae super caelos in scripturis esse dicunt: sanctas supernasq; uirtutes: quae sup terram & infra terram contrarias & daemónicas esse arbitret. Octauum q; extremum obicit imaginem & similitudinem dei: ad quam homo conditus fuerat: dicit ab eo pdictam: & in homine post paradisu non fuisse. Haec sunt sagittae: quibus confoderis: haec tela: quibus in tota epistola uulneraris: excepto eo: q; tuis genibus aduolutus: factamq; canicie seposito parumper sacerdotis honore: sustinens depræcat salutem tuam. Et his uerbis loquitur: præsta mihi: & tibi: ut salueris: sicut scriptum est: a generatione puerfa: & recede ab hæresi Origenis & a cunctis hæresibus dilectissime. Et infra propter defensionem hæreseos aduersum me odia suscitantes: rumpitis charitatem: quam in uobis habui: in tantum ut faceretis nos etiam poenitere: quare uobis communicauerimus: ita Origenis errorem & dogmata defendentibus. Dic mihi disputator egregie: de octo capitulis: ad quae responderis paulisper: de cæteris tacens. Prima illa blasphemiam: q; nec filium patrem: nec filium potest uidere spiritus sanctus: quibus a te telis confossa est. Sanctam inquit & adorandam trinitatem eiusdem substantiam: & coeternam: & eiusdem gloriae & diuinitatis credimus. Anathematizantes eos: qui grande: aut paruū: aut inaequale: aut uisibile in deitate trinitatis quicquid loquuntur. Sed sicut incorporalem inuisibilem & æternum dicimus patrem: sic incorporalem inuisibilem & æternum dicimus filium & spiritum sanctum: Nisi hoc diceres: ecclesiam non teneres: & tamen non quæro: ac si ante non dixeris non uerilabo. Si uero amaueris eos qui talia prædicauerint: qui ista dicentes: exilia sustinebant. Quis sit ille: qui Theonæ presbytero spiritum sanctum domini in ecclesia prædicante: clauerit aures: forsque cum suis concitus fugerit: ne tantum audiret piaculum: statimq; sera conuersione fidelem suscipiatis inquit uolo: miserabilis prætextatus: qui designatus consul est mortuus: homo sacrilegus: & idolorum cultor: solebat ludens beato papæ Damaso dicere. Facite me Romanæ urbis episcopus: & ero protinus christianus. Quid mihi longo sermone & laciniosis periodis Arrianum te non esse demonstras? Aut nega hoc dixisse eum: qui arguitur: aut si locutus est talia eum danna qui dixerit. Vis scire quantum sit ardor bene credentium? Audi apostolum. Et si uel homo ait: uel angelus de caelo aliter euangelizauerit uobis: quam annunciamus: anathema sit. Tu mihi ut crimen extenues: & dissimulato nomine criminosi quasi secura sint omnia: & nullus in blasphemis arguatur: ociosam fidem artifici sermone contextis. Dic statim: & epistola tua hoc habeat exordium: anathema ei qui talia ausus est scribere. Fides pura moram non patitur: ut apparuerit scorpium: ilico coterendus est. Dauid inuentus secundum cor domini: nonne inquit odientes te domine oderam: & super inimicos tuos tabescebam? Perfecto odio oderam illos: Ego si patrem: si matrem: si uxorem: si filios: si germanos aduersum Christum meum audiuisse ista dicentes: quasi rabidus canis blasphemantia ora lacerassem: & fuisset in primis manus mea super eos. Qui patri & matri dixerunt: non nouimus uos: hi ipserunt uoluntatem domini. Qui diligit patrem aut matrem super Christum: non est eo dignus: Obicitur tibi q; magister tuus: quem catholicum uocas: quem defendis obnoxie: dicitur: filius non uidet patrem: & filium non uidet spiritus sanctus: & tu mihi dicis. Inuisibilis pater: inuisibilis filius: inuisibilis spiritus sanctus: quasi non & angeli & cherubin & seraphin secundum naturam suam oculis nostris inuisibiles sint. Certe Dauid etiam de aspectu caelorum dubitans: uidebo inquit caelos: opera digitorum tuorum: uidebo non uideo: uidebo: quando facie reuelata gloriam domini fuero contemplatus: nunc autem ex parte uidemus. & ex parte cognoscimus. Quærit in patrem uideat filius: & tu dicis: inuisibilis pater est. Deliberat an filium uideat spiritus sanctus: & tu respondes: inuisibilis est filius. Versat in causa: an se inuicem trinitas uideat: humanae aures tantam blasphemiam ferre non sustinent: & tu dicis: inuisibilis trinitas est. In laudes cæteras euagaris: peroras. in his quæ nullus inquirat: auditorem aliorum trahis: ut quod quærimus: non loquaris. uerum hæc est superfluo dicta sint: donamus tibi ut non sis Arrianus: imo plus: ut nunquam fueris. Concedimus ut in expositione primi capituli aduersum te nulla suspitio sit: & totum simpliciter sis locutus. Eadem simplicitate & nos tecum loquimur. Nam papa Epiphanius accusauit te: ut Arrianus esses. Num Eunomii errores & quosnam habes huius hæresis socios? cum aliud interrogatus: respondeas aliud: & quasi cum stultis loquaris: dissimulatis criminibus: quæ in lateris continentur: replicas quid in ecclesia Epiphanius dixeris: confessionem fidei postularis: & disertissimos tractatus tuos nolentibus ingeris. Quæso lector: ut memor tribunalis domini & de iudicio tuo: te intelligens iudicandum: nec mihi nec aduersario faueas. ne ue personas loquentium: sed causam consideres. Dicamus ergo quod cepimus. Scribis enim in epistola tua: q; ante quam Paulinianus presbyter fieret: nunquam te papa Epiphanius super Origenis errore conuenit. Primum dubium est: & de personis disputo: ille abiectus se dicit: tu negas. ille testes profert: tu non uis audire productos. ille etiam memorat alium esse conuentum: tu protusque dissimulans. mittit tibi per clericum epistolam: responsionem flagitat: taces mutus: nec rescribere audes & palæstinæ prouocatus: alexandriæ loquaris: inter illum & te: cui accomodanda est fides: non est meum dicere. puto q; nec ipsa audeas aduersum talem ac tantum uirum: tibi ueritatem: illi mendacium reputare. sed potest fieri: ut unusquisque pro se loquatur: te ipsum contra testem uocabo. Si enim nulla de dogmatibus quaestio uerfabatur: si stomachum senis non moueras: si ille tibi nihil responderat: quid necesse erat: ut in uno ecclesiae tractatu de cunctis dogmatibus homo non satis eloquens disputares: de trinitate: de assumptione dominici corporis: de cruce: de inferis: de angelorum natura: de animarum statu: de resurrectione Saluatoris & nostra: & forsitan inter cætera oblitus es scribere ut præsentibus populis & tali ac tanto uiro intrepidus diceres: & omnia una salua continuares: ubi sunt ueteres ecclesiae tractatores: qui uix singulas quaestiones explicare in multis uoluminibus potuerunt: ubi electionis uas tuba euangelii: rugitus leonis nostri: tonitrus gentium: flumina eloquentiae christianæ: qui mysterium retro generationibus ignoratum: & profundum diuitiarum sapientiae & scientiae dei magis: quam loquitur: ubi Esaias uirginis demonstratur: qui in una quaestione succumbens ait: generationem eius quis

Scorpium

Pauli electoris uas
Tuba euangelij.

enarrabit: Repertus est sæculis nostris haud grandis homūculus: qui de cunctis ecclesie quaestioibus uno lin-
guæ rotatu sole clarius coruscaret. si nemo a te postulabat: & tranquilla erant oia: stulte tanta disputandi uolui-
sti subire discrimina. si iam tunc in fidei sanctificatione loquebaris: ergo non est ordinatio presbyteri causa di-
scordia: quem constat multo post tpe constitutum sefellisti absentes. & litteræ tuæ peregrinis auribus blandiū-
tur. Nos hic eramus: cuncta nouimus: quando contra Origenem in ecclesia tua papa Epiphanius loquebatur:
quando sub illius noie in nos iacula torquebantur. Tu & chorus tuus canino risu naribusq; contractis scalpen-
tes capita delirum senem loquebamini: nonne ante sepulchrum domini misso archidiacono præcepisti: ut alia
disputans conticescerem? Quis hæc cuiq; presbytero suo coram plæbe imperauit episcopus? Nōne cum una
eum dei seruo Anastasio pergeretis ad crucem: & ad eū ois ætatis & sexus turba conflueret offerrens paruulos:
pedes deosculans. fimbrias euellens: cūq; non posset promouere gradum: sed in uno loco uix fluctus inundatis
populi sustineret: tu tortus inuidia gloriosum senem clamitabas: nec erubuisti in eius ore dicere: q; uolens & de
industria moraretur? Recordare quæso illius diei: quando ad horam septimam inuitatus populus spe sola: q; si
postea auditurus Epiphanium esset detinebatur: quid tunc concionatus sis. Nemp̄ contra Anthropomorphi-
tas: qui simplicitate rustica deum habere membra: quæ in diuinis libris scripta sunt arbitrantur. Furens & indi-
gnans loquebaris: oculos & manus & totius corporis truncum in senem dirigebas: uolens illum suspectum fa-
cere stultissime hærescos: postq; lapsus ore arido: resupinaq; ceruice: ac trementibus labiis conticuisti: & tandē
totius populi uota completa sunt. Quid tibi fecit delirus & fatuus senex? Surrexit: ut se idicaret pauca dictu-
rum esse. Salutataq; & uoce & manu ecclesia: cuncta inquit: quæ locutus est collegio frater: ætate filius meus cō-
tra Anthropomorphitas: hæresim bene & fideliter locutus est: quæ mea quoq; damnat uoce: sed equum est:
ut liquido explicemus: quomō hanc hæresim condēnemus qui risus omnium: quæ acclamatio consecuta ē: pu-
to q; retineas. hoc ē illud qd̄ in epistola tua: loquētē illū ad populū quæ uellet: & q̄lia uellet. uel laudas: uel r̄pro-
bas. Quid & hic dubius incedis? Si bona erant quæ loquebatur: cur non aperte prædicas? Si mala: cur non cō-
stanter reprehendis? At qui colūna ueritatis ac fidei: qui de tanto uiro audet dicere: loquente illo ad populū:
quæ uellet: & qualia uellet: de se ipso q̄ prudenter & uerecunde: q̄ humiliter referat consideremus. Cum inquit
& nos quadam die ante eum locuti essemus: & præsens lectio prouocasset audiente illo. & uniuersa ecclesia de fi-
de & omnibus ecclesiasticis dogmatibus hæc locuti sumus: quæ & semper gratia dei indefinenter in ecclesia do-
cemus: & in cathedris. Rogo quæ est ista confidentia: qui tantus animi tumor? Gorgias leontinum cuncti
philosophi & oratores lacerant: q; ausus sit publice sella posita polliceri responsus: se de qua quisq; te interro-
gare uoluisset. nisi me honor sacerdotii: & ueneratio nominis reseruasset. & scirem illud apostoli: nesciebam fra-
tres: quia pontifex est. Scriptum est enim. Principem populi tui non maledices: qua uociferatione & indignatio-
ne uerborū: de tua narratione conquerer. Licet ipse nominis tui extenues dignitatem: cum patrem pene oium e-
piscoporū: & antiquæ reliquias sanctitatis: & opere & sermone despicias. Dicis te quadam die cum præsens le-
ctio prouocasset audiente illo: & uniuersa ecclesia: de fide & oibus ecclesiasticis dogmatibus disputasse: Nō est
morari Demosthenem: qui pulcherrimam orationem contra Elchinē dicitur recitasse: frustra suscipimus Tul-
lium. Refert enim Cornelius Nepos se præsentē: iisdem uerbis: quibus edita est: pro Cornelio seditioso tribuno
defensionem peroratum. En Lyfias noster & Gracchus: & ut aliquid de neotericis inferam. Qu. Aterius: qui i-
genium in numerato habebat: ut sine monitore tacere non posset: de quo egregie Cæsar Augustus. Qu. inquit
noster inflammandus est. Qu. uisq; ne prudentum: & sani capitis: in uno ecclesie tractatu de fide & de oibus ec-
clesiasticis dogmatibus: se asserat disputasse? Quæso te ut ostendas mihi quæ sit illa lectio: toto scripturæ sa-
pore condita: cuius te occasio prouocaret: ut repente ad periculum ingenii descenderes? Et nisi tibi disertitudi-
nis tuæ fluuius inundasset poteras argui q; non poteras ex tempora de cunctis dogmatibus dicere. Verum qd̄
hoc est? aliud promittis: & aliud exhibes. Consuetudo autem apud nos istiusmodi est: & iis qui baptizandi sūt:
per. xl. dies publice tradamus sanctam & adorandam trinitatem. Si te præsens lectio prouocauit: ut de cunctis
dogmatibus una hora diceres: quid necesse fuit. xl. dierum replicare doctrinam? Sin autē ea referebas: quæ per
totam quadragesimam locutus es: quomodo te quadam die: ut de cunctis dogmatibus diceres: una lectio pro-
uocauit? Sed & hic ambigue loquitur. Potest enim fieri ut quæ per. xl. dies trahere solebat in ecclesia baptizan-
dis: hæc sub unius lectionis occasione perstrinxerit: eiusdem enim eloquentiæ est & pauca multis & multa pau-
cis uerbis posse dicere. Hoc quoq; intelligi datur q; postq; illum una lectio prouocauit: inflammatus ardore di-
cendi: per. xl. dies nunq; tacuerit. Sed & ociosus senex eius ore dependens: dum res inauditas scire desiderat: pe-
ne dormiens occiderit: utraq; toleranda sunt: forsitan & hic simpliciter more suo sit locutus. Ponamus reliqua:
in quibus post laciniosa disputationis labyrinthos: nequaq; dubiam: sed apertam ponit sententiā: & miros tra-
ctatus suos hoc sine concludit. Cum hæc ipso præsentē locuti essemus: & ipse post nos causa honoris: quem ei
super omnem mensuram exhibuimus: prouocatus esset: ut diceret: prædicationem nostram laudauit: atq; mi-
ratus est: & catholicam fidem omnibus declarauit. Quantum ei super omnem mensuram honoris exhibue-
ris declarat supra mensuram contumelia: quando cum per archidiaconum tacere iussisti: & orātem in populis
laudis cupidum pertonabas. Docent præsentia de præteritis. Ille per totum exinde triennium suas iniurias de-
uorat: priuataq; simultate contempta fide tantum correctionem postulat. Tu qui sumptibus abūdas: & totius
orbis religio lucrum tuum est: grauissimos illos legatos tuos huc illucq; transmittis: & dormientem senem ad
respondendum suscitās. & re uera cui tantum honoris detuleras: iustum erat: ut tua præsertim extemporalia di-
cta laudaret. Quia uero solent interdum homines laudare quos non probant: & alienam stultitiam callis
nutrire

Anthropomorphia

Cathareses

Gorgias Leontinus

Demosthenes

Tullius

Aterius

5. spiritus

trahere

fidi

nutrire præconiis: nō solū tua dicta laudauit: sed laudauit & miratus est: & ne miraculū quoq; paruū esset: catholica esse fidei oī populo declarauit. Hæc q̄ uere dixerit: & nos testes sumus: qui audiuius ad quos tuis uocibus uenit ex aīas temere se cōmunicasse dices. Rogatusq; ad oī monasterio: ut ad te de Bethleē reuerteret tan toꝝ præces nō ferens: sic reuersus est uespere: ut medio noctis aufugeret: ut līx ad papā Syritiū probāt. quas si legeris: puidēbis quō tua dicta miratus sit: & catholica declarauerit. Verū nugas terimus: & aniles & supfluas cātilenas longo sermōe cōuincimus. Trāseamus ad secundā quæstionē: in qua q̄si nihil sibi ppositū sit: securus & ructās dormire se simulat: ut legētes faciat dormire. Sed de reliquis quæ ad fidē ptinent: sermo nobis erat .i. oīum uisibiliū & inuisibiliū celestiuū fortitudinū: & terrestriuū creaturaz: unū & eundē esse conditorē deū. i. sã ctam trinitatē iuxta Dauid dicentē. Verbo domini cæli firmati sūt: & spiritu oris eius oīs uirtus eoz. qd̄ simplici ter ostēdit & hoīs creatio. Ipse est. n. qui accepto limo de terra p̄lmauit hoīem: & per gratiā ppriæ sufflationis aīam donauit rōnabilē: & liberi arbitrii nō partē aliquā suæ naturæ iuxta quosdā: qui hoc ipse prædicāt: sed propriā conditionē: & de sanctis angelis æque ordiunt̄ secundū diuinā scripturā de deo dicentē. Qui facit angelos suos spiritus: & ministros suos ignem urentē. de quibus debemus credere: q̄ imutabilis naturæ sint: non cōcedit nobis diuina scriptura dicens angelos quoq; qui non custodierunt suū principatū: sed reliquerunt domicilium in iudiciū magni dei uinculis æternis in tenebris custodiuit: quia immutati sunt: & ex ppria dignitate & gloria magis q̄ dei in dæmonū ordinē abisse eos cognouimus. Aīas uero hoīum & angeloz ruinā aut ex cōuersione fieri neq; credidimus aliquando: neq; docuimus. Absit enim & alienū hoc esse a prædicatione ecclesiastica constemur. Quærimus utrū animæ ante q̄ homo in paradiso fieret: & p̄lmares Adā de terra: inter rōnabiles fuerint creaturas: utrū propriū statū habuerint: uixerint: morata sint: atq; substiterint: & an Origenis doctrina sit uera: qui dicit cunctas rationabiles creaturas incorporales & inuisibiles: si negligentiores fuerint paulatim ad inferiora labi: & iuxta qualitates locoz. ad quæ desuunt: assumere sibi corpora. Verbi gratia: primū ætherea: deinde aerea. Cūq; ad uicinia terræ peruenerint: crassioribus corporibus circundari nouissime humanis carnibus illigari: ipsosq; dæmones qui proprio arbitrio cum principe suo diabolo de dei ministerio recesserunt: si paululum respiscere cōperint: humana carne uestiri. ut hac deinceps p̄nitentia post resurrectionem eodem circulo quo in carnē uenerant: reuertantur ad uisionē dei liberati etiam æreis æthereisq; corporibus. & tunc oīa genua curuentur deo: celestium: terrestriuū: & infernoz: & sit deus oīa in oibus. Cum ergo ista quæ rantur: cur tu omīssis sup quibus pugna est: de numeri tui ordine & loco certamē egrediens longe alienis disputationibus imoraris? Credis q̄ cunctas uisibiles & inuisibiles creaturas unus deus fecerit: hoc & Arrius confitetur: qui dicit illū inuisibiliū: hunc uisibiliū asserit creatorem. Recte mihi de huius satisfeceris quæstione: credens q̄ uniuersitatis trinitas sit creatrix. Istud Arriani & hemerriani negant spiritū sanctū non conditorē sed conditum blasphemantes. Sed quis te hoc tēpore insinuat Arrianū? Dicis aīas hoīum nō partem dei esse naturæ quasi Manichæus nunc ab Epiphanio sis uocatus. Detestaris eos qui aīas ex angelis asserunt fieri: & illoꝝ ruinam nostrā dicunt esse substantiam. Noli dissimulare qd̄ nosti: nec simplicitate quod non habes fingere. nec Origenes unq̄ dixit ex angelis aīas fieri cum ipsos angelos nomen esse officij doceat: non naturæ. In libris enim periarchon & angelos & thronos & dominationes: potestates & rectores mundi & tenebræ: & omne nomen qd̄ noīatur: nō solum in præsentī sæculo: sed & in futuro: dicit aīas esse eoz. corporoz: quæ uel desiderio uel ministerio susciperit. Solēq; ipsū & lunam & oīum astroꝝ choꝝ: esse aīas rationabiliū quondā & incorporalium creaturaz: quæ nūc uanitati subiectæ: ignitis uidelicet corporibus: quæ nos imperiti & rudes luminaria mundi appellamus: liberabuntur a seruitute corruptionis in libertatē gloriæ filioꝝ dei. Vnde oīs creatura congemiscit: & parturit: & apostolus deplorat dicens. Infelix ego hō: quis me liberabit de corpore mortis huius? Non est istius t̄pis contra dogma gentiliū: & ex parte platonico scribere. Ante annos ferme. x. in cōmentariis Ecclesiastes: & in explanatione epistolæ ad Ephesios: Arbitror sensum animæ meæ prudentibus explicatum: hoc nūc rogo: qui tanta loqueris qui de cunctis sermonibus sub uno tractatu edisseris ueritatem: ut respondeas scisci antibus breuē abolutamq; sententiam. Quando p̄lmauit deus hoīem ex limo: & per gratiā propriæ insufflationis ei animā tribuit. Vtrum illa anima fuerit ante & substiterit: & ubicunq; uersata sit: quæ dei postea insufflatione donata est: & in sexto die quando corpus ex limo formatum est: & esse & uiuere: dei potestate suscepit. De hoc taces: & quid quæritur scire dissimulans in superfluis quæstionibus occuparis iuxta. Origenē relinquis itactū: & contra Martionem Apollinarem: Eunomium: Arriū: Manichæū: ceterozq; hæreticoꝝ ineptias debaccharis: manu p̄teris & pedē porrigis: & tamen dogma qd̄ retines: latēter insinuas: sic nos rusticos placas: ut tuis penitus non displiceas. Dicis ex angelis dæmones: potius q̄ aīas fieri: quasi non & ipsi dæmones Origenem: hoc ē piū: animæ sint aerii corporis: & hoc est impiū: ex dæmonibus postq̄ resipiunt humanæ animæ sint futuri angelos scribis esse mutabiles. & sub eo qd̄ piū est: illud qd̄ impiū est introducis: ut multis periodis animæ fiant ex dæmonibus: non ex angelis: sed apparentibus ex manifestius fieri: finge aliquem tribunitiæ potestatis suo uitio degradatum per singula militiæ equestris officia ad tyronis uocabulum deuolutum: non ex tribunitio statim sityro: sed ante primicerius: deinde senator: ducenarius: puer: tyro: sed primicerius factus est. Docet Origenes per schalam Iacob paulatim rationabiles creaturas ad ultimum gradum. i. ad carnem & sanguinem descendere. nec fieri posse: ut de centario numero subito quis ad unum numerum præcipitetur: nisi p̄ singulos numeros: quasi per schalā gradus ad ultimum usq; perueniat: & tot mutare corpora: quot de cælo ad terram mutauerint mansiones. hæc sunt strophæ uestræ atq; præstigiæ: quibus nos pilosiores & animales hoīs dicitis: quia non recipiamus ea quæ spiritus sunt. Vos Hierosolymitæ etiā angelos deridetis: p̄trahunt̄ in me

dio uestra myſteria: & de gētiliū fabulis dogma cōtextū: chriſtianiſ auribus publicat. Hoc qd' uos imitamini olim in Platone cōtēpſimus. Cōtēpſimus autē: q̄a Chriſti ſtultitia: q̄a fatuū dei ſapiētius ē hoibus. nō pudet chriſtianos & ſacerdotes. q̄ſi de rebus ludicris agatur uerbis dubiis hærere. Et ambiguas librare ſnias: q̄bus loquens magis q̄ audiens decipit: unus ex choro uſo cū a me teneret: ut diceret qd' ſetiret de aia: fuiſſet ne ante carnē: an non fuiſſet: fuiſſe reſpōdit ſimul corpus & animam. ſciēbā hominē hæreticum laq̄os i ſermone quærere. tandē retexi eum ſateri: ex quo animaret: ex tūc eam dicere aiam nūcupatam: quæ prius uel demō: uel angelus ſathana: uel ſpiritus fornicatiōis aut in parte cōtraria dominatio: poteſtas adminiſtrator ſpiritus: aut nūcius appellata ſit. Sic fuit aia ante q̄ Adam in paradifo formaretur: in quolibet ſtatu & ordie: & uixit & erat aliquid. Neq̄. n. poſſumus in corporalē & æternā immobilem torpentēq; ſentire. Neceſſe eſt. n. ut aliqua cauſa præceſſerit: cur quæ prius ſine corpore fuit: poſtea circūdata ſit corpore: ſic contra naturā eſſe in corpore. Ergo reſurrectio corporis cōtra naturam erit: ſed nō fiet reſurrectio cōtra naturā. Ergo iuxta ſniam noſtrā corpus qd' cōtra naturam eſt: reſurgēs aiam nō habebit. Dicis aiam non eſſe de dei ſubſtātia: pulchre. dānas eni ipiſſimū Manichæū. quē noſſare pollutio eſt. Dicis ex angelis aias nō fieri: acquieſco pauliſper: licet noueri quo ſeſu dixeris. quia ergo didicimus qd' neges: uolumus ſcire qd' credas. Accepto inquis de terra limo plamauit deus hoiem. & per gratiam ppriæ inſufflationis aiam donauit rōnabilē. & liberi arbitrii nō partē aliquā ſuæ naturæ: iuxta quosdā hoc im-^{iqui} pie prædicāt: ſed propriā conditionē. Videte quāto circuitu qd' nō quærimus eloquat: ſcimus q̄ de terra deus plamauit hoiem. nouimus q̄ inſufflauit in faciē eius. & factus eſt in aiam uiuentē: nō ignoramus: q̄ aia rōnabilis ſit & pprii arbitrii: & ſcimus q̄ dei illa conditio ſit. Nemo dubitat errare manichæū: qui dicit eum eſſe de dei ſubſtātia. Hoc nunc interrogo. Aia iſta dei conditio: liberi arbitrii: rōnabilis: neq; de ſubſtātia creatoris: quādo facta ſit: utrū eo tpe: quo de limo factus eſt hō: & inſufflatū eſt ſpiraculū uitæ in faciē eius: an quæ prius fuerit: & inter rōnabiles creaturas & incorporeas erat atq; uiuebat: dei poſtea inſufflatiōe donata ſit. Hic taces: hic ſimplicē & rutiū te ſimulas: & ſub uerbis ſcripturæ: ea quæ ſcriptura non ſentit: abſcondis. In eo loco: ubi dicit: q̄ nullus quærit: nō illā partē aliquā eſſe diuinæ naturæ: iuxta quosdā: qui hoc ipſe prædicāt: illud magis debueras dicere: qd' oēs quærimus: nō eā quæ prius fuerat: nō eā quā ante ^{cōsiderat} quæ inter rōnabiles atq; incorporeas & uiſibiles creaturas multo iā tpe uerſabantur. nihil horū loqueris. pducis nobis Manichæū: & abſcondis Origenē. & ſicut paruulis cibū poſcentibus: ludicra quædā offerūt gerulæ: ut auocent mētes eorū: ſic tu nos rutiū auocas: & alia reſpondes ut dū alterius pſonæ nouitate tenemur: qd' uolumus nō quæramus. eſto hoc non loq̄ris: & ſimplicitas tua nihil in ſe hēat: qd' callide taceas: qui ergo de aia ſemel dicere incepas: & de tanta re ante exordiū cōditionis humanæ repetere: cur diſpenſatione pendente ad angelos & ad diſpenſationē domini corporis repente tranſcendis: & cauſa in medio prætermiſſa: non ſoluis dubia noſtra: ſed i luto hærere nos pateris. Si inſufflatio: qd' non uis: & qd' nunc relinquis ambiguum: humanæ aia conditio eſt: Eua in cuius faciē non inſufflauit deus: unde aiam habuit: Taceo de Eua: quæ in typo eccleſiæ de coſta uiri ædificata non debet poſt tāta ſæcula nepotū calūniā ſuſtinere. Cāyn & Abel primi ex primis hoibus unde habuere aias: Oē dei ceps humanū genus quibus aia: cenſetur exordiū. Vtrum ex radice iuxta bruta aialia: ut quō corpus ex corpore: ſic aia generetur ex aia: an rōnabiles creaturæ deſiderio corporis paulatim ad terrā delapſæ: nouiſſime ēt humanis illigatæ corporib; ſint: An certe qd' eccleſiaſticū ē ſecūdū eloquiā Saluatoris: pater meus uſq; mō operatur: & ego operor. & illud Eſaiæ: qui format ſpiritu hominis ipſo. & in pſalmis: qui ſingit per ſingulos corda eorū: quotidie deus fabricetur aias: Cuius uelle: feciſſe eſt: & conditor eſſe non ceſſat. Scio quæ contra hæc ſoleatis dicere: & aduſteriora nobis atq; inſeſta proponere: quæ longior pugna eſt. nec huius tpe patitur anguſtias: Eadem controuerſia & in uos retorqueri poteſt: & quocunq; in conditorem præſentis temporis uidetur indignum: hoc etiam & donante eo non eſt indignum. Naſci de adulterio non eius culpa eſt qui naſcitur: ſed illius qui generat. quomodo enim in ſeminibus non peccat terra quæ fouet: nec ſemen quod i ſulcis iacitur: nec humor & calor quibus temperata frumenta i germen pullulant. Sed uerbi gratia fur & latro qui fraude exinde eripit ſemina: Sic in generatione hominum recipit terra: id eſt uulua quod ſuum eſt: & receptum confouet: confortū corporat: corporatum in mēbra diſtinguit. Et inter illas ſacri uētris anguſtias dei manus ſemp opatur. Idēq; eſt corporis & animæ creator. Noli deſpicere bonitatem figuli tui qui te plamauit: & fecit ut uoluit. ipſe eſt dei uirtus & dei ſapientia: qui in utero uirginis ædificauit ſibi domum. Iepto inter uiros ſanctos apoſtoli uoce numeratur. meretricis eſt filius: ſed audi: ex Rebecca & Iſaac Eſau genitus: hiſpidus tam mente quam corpore: quaſi bonum triticum in lolium auenaſq; degenerat. quia non in ſeminibus: ſed in uoluntate naſcentium cauſa eſt uitiorum atq; uirtutum. Si offeſa eſt naſci in corporibus humanis: quomodo Iſaac: Sampſon: Ioannes Baptiſta de repromiſſione naſcuntur. Intelligis quid ſit uitam ſuam audacter & libere profiteri. pone errare me aperte dico quod ſentio. Et tu ergo aut libere noſtra profiteri: aut conſtanter tua loquere. noli ſtatueri te in acie mea: ut rutiū ſimulas: in tuto abeas: cum uolueris pugnantis terga confodere. Non eſt iſtus temporis contra Origenis dogmata conſcribere. alteri iſtud ſi Chriſtus uitam dederit operi dedicamus. Nunc quæritur ad eā quibus arguitur reſpondere: & ſimplex ſit & aperta eius reſponſio. Tranſeamus hinc ad famoſiſſimā de reſurrectione carnis & corporis quæſtionem. in qua te ruriſum lector admonitum uolo: ut timore & iudicio dei me ſcias loqui: & te audire debere. Neq; enim tantæ ſtultitiæ ſum: ut ſi in expoſitione illius fides mera eſt: & perfidiæ nulla ſuſpitiō: quæram accuſandi rationem. & dum uolo alium notare culpæ: ipſe notet calunnia. Lege ergo de reſurrectione dominicæ carnis: quæ ſubdita ſunt: & cum legeris & placuerint (ſcio enim placitura ignorantibus) ſuſpende iudicium: expecta pauliſper: atq; uſq; ad finem reſponſionis noſtræ cohibe ſententiam

De reſurrectione hominis

sententiam: & si tibi postea placuerit: tunc nos calūniā denotabis: passionē quoque eius in cruce & mortem ac sepulturam: quæ uniuersa seruauit: ac resurrectionē ueritate & non putatiue confitemur: qui & primogenitus ex mortuis primitias massæ corporis nostrorum: quæ in sepulchro posita peruexit ad cælum: spem nobis resurrectionis in resurrectione proprii corporis tribuens. unde & oēs sic speramus resurgere. quæ enim iuxta apostolum seminatur in corruptione resurgit in incorruptione. quæ seminatur in ignobilitate: surgit in gloria. Seminat corpus animale: surgit corpus spirituale. de quibus & saluator docens locutus est. Qui enim digni fuerint sæculo illo: & resurrectione ex mortuis: neque nubent: neque nubentur: neque ultra mori poterunt: sed erunt sicut angeli dei: cum sint filii resurrectionis. Rursum in alia parte epistola: hoc est in fine suorum tractatum ait: auribus illudens nascitium: strepitum resurrectionis ac pompam ac uerborum ambiguitate liberauit. sed neque secundo glorioso aduentu domini nostri Iesu Christi intermisimus qui uenturus est in gloria sua iudicare uiuos & mortuos. ipse enim suscitabit oēs mortuos: & ante suum tribunal faciet esse: & unicuique reddet secundum quod egit per corpus siue bonum siue malum: scilicet ut coronandus in corpore quod caste egit & iuste: aut condemnandus quod uoluptatibus pariter iniquitibusque seruiuit. hoc quod in euangelio legimus in consumatione mundi: si fieri potest: seduci etiam electos in hoc operatur capitulo: cum turba imperita: aut uulgus indoctum mortuos & sepultos audit resurrectionem mortuorum ueritate: & non putatiue confiteri: ac primitias massæ nostrorum corporum: & deum corpore ad cælestia peruenisse. auditque resurrecturos non in peregrinis alienisque corporibus: quæ assumuntur in fantasmate: sed sicut surrexit dominus in corpore: quod apud nos in sancto sepulchro conditum iacuit: ita & nos in ipsis corporibus quibus nunc circumdamur & sepeliemur: in die iudicii resurrecturos: & ne hoc parum quis aestimaret: addidit in extremo capitulo: & unicuique reddet secundum quod egit in corpore: siue bonum: siue malum: scilicet ad coronandum in corpore: quod caste egit & iuste: aut condemnandum quod uoluptatibus & iniquitatibus seruiuit. hæc audiens indoctum uulgus in tanto mortuorum sepulti corporibus resurrectionis sonitu nullam stropham: nullas insidias suspicatur. Credit esse quod dicitur. Sanctiores enim sunt aures populi: quam sacerdotis animus. Itaque atque itaque te lector comoneo: ut patientiam habeas: & discas quod ego quoque per patientiam didici: & tamen ante quam uultum dictionis euoluam: & dogma Origenis de resurrectione breuiter exponam: non poteris uim scire antidoti: nisi uenena perspexeris. Illud diligenter obserua: & caute relegens memora: quod no uies resurrectionem nominans corporis: nec semel quidem carnis inseruit: suspectumque tibi sit quod de industria prætermisit. Dicit ergo Origenes in pluribus locis: & maxime in libro de resurrectione quarto: & in expositione primi psalmi: & in stromatibus duplicem errorem uersari in ecclesia nostrorum: & hæreticorum: nos simplices & philosopharcas. id est amatores carniū dicere: quod eadem ossa & sanguis & caro: idem uultus & membra totiusque corporis particulae resurgent in nouissima die: scilicet ut pedibus ambulemus: operemur manibus: uideamus oculis: auribus audiamus: circumferamusque uentrem insatiabilem: & cibos stomachum concoquentem. Consequens autem esse qui ista credamus: dicere nos quod a nobis comedendum sit & bibendum: digerenda stercora: & effundendus humor: ducendæ uxores: liberi preceandi: quo enim membra genitalia: si nuptiæ non erunt: quo dentes: si cibi non molendi sunt: Quo uenter & cibus: si iuxta apostolum & hic & illi destruentur: ipso itaque clamante: caro & sanguis regnum dei non possidebunt: neque corruptio in incorruptionem. hæc nos innocentes & rusticos asserit dicere. hæreticos uero: in quorum parte sunt Martion: Apelles: Valentinus: Manes: nomen isaniæ penitus & carnis & corporis resurrectionem negare: salutem tantum tribuere animæ: frustraque dicere: nos ad exemplum domini resurrecturos cum ipse quoque dominus in fantasmate resurrexerit: & non solum resurrectio eius: sed ipsa natiuitas Τοδοκειν. id est putatiue magis uisa sit: quam fuerit: sibi autem utramque displicere sententiā: fugere & nostrorum carnes: & hæreticorum fantasmata: quia utraq; pars in contrarium nimia sit. Aliis id esse uolentibus quod non erunt: aliis resurrectionem corporum omnino denegantibus. Quatuor inquit elementa sunt: philosophisque nota & medicis: de quibus omnes res & corpora humana compacta sunt: terra: aqua: aer: & ignis. Terram in carnibus: aerem in halitu: aquam in humore: ignem in calore intelligi. Cum ergo anima caducum hoc secundumque corpusculum dei iussione dimiserit: paulatim omnia redire ad materiam suam substantias carnes in terram elabi: halitum in aera misceri: humorem reuerti ad abyssos: calorem ad æthera subuolare. Et quomodo si sextarium lactis & uinis mittas in pelagus si uelisque rursum separare quod missum est uinum quidem & lac quod miseris: non perire: tamen non posse quod fufum est separari: sic substantiam carnis & sanguinis non perire quidem in originalibus materiis: non tamen in antiquam speciem redire: nec posse ex toto eadem esse: quæ fuerint. Cum autem ista dicantur soliditas carniū: sanguinum ius: crassitudo neruorum: uenarumque perplexio: & ossium duricies denegatur. Alia ratione resurrectionem corporum confitemur: quæ sepulchris posita sunt: dilapsaque in cinerem: Pauli apostoli: & Petri apostoli: & singulorum singula. neque enim fas est: ut in aliis corporibus animæ peccauerint: in aliis torqueantur. nec iusti iudicis alia corpora pro christo sanguinem funderi: & alia coronare. Quis hæc audiens: resurrectionem carnis eum negare putat? Est inquit singulis hominibus ratio quædam deo artifice insita: quæ futuras materias in medullæ principis tenet. & quomodo tanta arboris magnitudo: truncus: rami: poma: folia non uidentur in semine: sunt tamen in oratione seminis quam greci οὐτὴν τρομᾶσθον uocant: & in grano frumentum est intrinsecus: uel medulla: uel uenula: quæ cum in terra fuerit dissoluta: trahit ad se uicinas materias: & in stipulam: folia: aristasque cōsurgit. neque enim in grano radices: culmus: folia: arista: palea dissoluta sunt: sic & in ratione humanorum corporum manet quædam surgendi antiqua principia: & quasi οὐτὴν τρομᾶσθον. id est seminarium mortuorum sinu terræ confouetur. Cum autem iudicii dies aduenerit: & in uoce archangeli: & in nouissima tuba tremuerit terra: mouebuntur statim semina: & in puncto horæ mortuos geminabunt: non tamen easdem carnes: nec in his formis restituēt: quæ fuerunt. Vis scire uerè esse quod dicimus: audi apostolum. Sed dicit aliquis. quomodo resurgent mortui: quo autem corpore ue-

Origenis sententia de resurrectione philosophorum

Quatuor elementa

Seminarium

nient: insipiens tu. qđ feminas nō corpus: qđ futurę est: feminas. sed nudū granū: ut puta tritici: uitis: & arboris. Et qđ de grano tritici ac semēte uerborę ex parte iā diximus: nūc de acino uinacii disseramus. granū parū ē: ita ut uix duobus digitulis teneri possit. Vbi sūt radices: ubi radicū & trūci: & ppaginū tortuosa pplexio: Vbi pā pinorę umbracula: & uuarę pulchritudo futura uina parturiēs. Aridū ē qđ tenet: & pene uix cernit. sed ī sicco illo grano potētia dei & occulta rōne semētis spumātia multa sinuant: hoc ligno tribuis. hōi nō tribuis. Quod piturū sic ornat: qđ māsū nō ē: nec pristinā recipiet uilitatē: & uis rursus ossa: sāguinē: mēbra: ut crescentibus capillis tōfore egeas: nasus pituitas digerat: icremēta unguū secāda sint: inferiores partes uel stercora uel libidines effluāt. Si affers istas ineptias rusticorę & carnis: ī qđ deo placere nō possumus: qđ si inimici obliuisceris rēurrectiōne mortuorę. Seminat in corruptiōe: surget in icorruptiōe. Seminat in cōtumelia: surget in gloria. Seminat in infirmitate: surget in uirtute. Seminat corpus aiāle: surget corpus spiritale. Nūc oculis uidemus: auribus audimus: manibus agimus: pedibus ambulamus. In illo aut corpore spiritali toti uidebimus: toti audiemus: toti opabimur: toti ābulabimus. & trāfigurabimur. ī metastematice mēbro: qbus nūc utimur: diuersitas denegabit. Aliud nobis spiritale & æthereū pmittit: qđ nec tactui subiacet: nec oculis cernitur: nec pōdere pręgrauatur: & p locorę in quibus futurū est uarietate mutabitur. Alioqn si eadē carnes erunt & corpora quę fuerūt: rursū mares & femina: rursū nuptiæ uiris hirsutū supcilium: barba plixa: mulieribus genę lenes: & angusta pectora: & cōcipiendo & parturiendo fœtus ueter: & femora dilatanda sūt. Resurgēt etiā infantuli: resurgēt & senes. Illi nutriendi sūt: hi baculis sustentandi. Nec uos o simplices resurrectio domini decipiat: qđ latus & manus mō strauerint: in littore steterit: in itinere cū Cleopha ambulauerit: & carnes & ossa habere se dixerit. Illud corpus aliis pollet priuilegiis de uiri semine & carnis uoluptate nō natum est. Comedit post resurrectiōne suam: & bibit: & uestitus apparuit: tangendū se prębuit. ut dubitātibus apostolis fidē facere resurrectiōnis. Sed tamē non dissimulat naturā aerei corporis & spiritalis. Clausis ingreditur ostiis: & in fractione panis ex oculis euanesceat. Ergo & nobis post resurrectiōnem bibendū est & comedēdum: & post resurrectiōnem stercora digerēda. Et ubi erit illa pmissio: oportet mortale hoc induere imortalitatem: Hęc est omnis causa: qđ in expositione fidei tuę ad decipiēdas aures ignorātium nouies corpus: & nec semel carnes noias: dum hōies putant te carnes ī corporibus cōfiteri: & idem carnes esse qđ corpus. Si idem est nō diuersum significat. Scio. n. te hoc esse dicturum putauī idem corpus esse qđ carnē: simpliciter sum locutus. Quare nō carnes potius noias: ut corpus significes & indifferenter nunc carnē nunc corpus: ut & corpus in carne: & caro in corpore demōstretur: Sed mihi crede non est simplex silentium tuum. Alia. n. carnis: alia corporis definitio est. oīs caro est corpus: non omne corpus est caro. Caro est proprie quę sanguine: uenis: ossibus: neruisq; cōstringitur. Corpus qđ & caro dicatur: iterdū tamē æthereum: uel aereū noiatur. Quod tactui uisuiq; nō subiacet: & plerūq; uisibile est atq; tāgibile. Pāries corpus est: sed non caro. Vnde apostolus corpora cęlestia appellat: & corpora terrestria: cęleste corpus: solis: lunę: stellę: Terrestre: ignis: aeris: aquę: terrę: & reliquorę: quę absq; aiā his sentiuntur elementis. Vides nos intelligere subtilitates ueltras: & archana: quę in cubiculis & inter pfectos loquimini. Et quę populus foris stans nec meretur audire pfertis in mediū. Hoc est illud qđ reducta ad auriculā manu: & cōcrepantibus digitis: ridētes dicitis: oīs gloria filię regis intrinsecus: & introduxit me rex in cubiculū suū. Patet quare corporis: & non sāguinis resurrectiōne dixeris: scilicet ut nos rudes carnē te dicere putaremus in corpore: & ii qui pfecti sūt: intelligerent carnē in corpore denegari. Deniq; apostolus in epistola sua ad Colocenses: uolens corpus christi carnem & non spiritale: aereū: tenuē: demonstrare: significanter locutus est dicens. Et uos cū essetis aliquando alienati a christo: & inimici sensus eius in opibus malis reconciliauit in corpore carnis suę per mortē. Rursūq; in eadem epistola. In quo circuncisi estis circuncisione nō manufacta in expoliatione corporis carnis. si corpus carnem solū significat: & non est nomen ambiguū: nec ad diuersas intelligentias trahi pōt: satis supflue corporeū carneū dicit: quasi caro nō intelligatur in corpore. In symbolo fidei & spei nostrę: qđ ab apostolis traditum est: qđ nō scribitur in charta & attramēto: sed in tabulis cordis carnalibus post confessionē trinitatis & unitatē ecclesię: oēs christiani dogmatis sacramētū carnis resurrectiōne includitur. Et tu in tantum in corporis & itē corporis: & tertio corporis: & usq; nouies corporis: uel sermone: uel numero imoraris: nec semel nominas carnem: quod illi semel nominant carnem: corpus uero tacent. Sed & illud quod argute subnectis & pręcaues: prudenterq; dissimulas scito nos intelligere: hęc enim testimoniis ueritatem resurrectiōnis probas: quibus Origenes negat: & de dubiis incerta cōfirmans certam fidei domum subita tempestate subuertis. Seminatur inquit corpus aiāle: surget corpus spiritale. neq; enim nubent: neq; nubentur: sed erunt sicut angeli in cęlis: Quę alia exempla assumeres: si resurrectiōnem carnis ueritate & non putatiue: ut loqueris confitereris: Post illa quibus ignorantium blanditus es auribus: qđ in ipsis corporibus: in quibus mortui sumus & sepulti resurgemus: hoc potius adiunge & dic: quoniam spiritus carnem & ossa non habet: sicut me uidetis habere: & proprie ad Thomam. Infer digitum tuum in manus meas: & manum tuam in latus meum: & noli esse incredulus: sed fidelis. Sic & nos post resurrectiōnem eadem habebimus membra quibus nunc utimur. easdem carnes & sanguinē & ossa. quorum in scripturis sanctis opera: non natura damnantur. Deniq; in Genesi scriptum est. Non permanebit spiritus meus in hominibus istis: quia caro sūt. Et Paulus apostolus de prima doctrina & operibus iudorę. Non acq̄ieui aut carni & sanguini. Et ad sanctos qui utiq; in carne erant dicit. Vos autem in carne non estis: sed in spiritu. si tamen dei spiritus habitat in uobis. negans enim eos in carne: quos in carne esse constabat: non carnis substantia: sed peccata damnabat. Hęc est uera resurrectiōnis confessio: quę sic gloriam carni tribuit: ut aufert ueritatem: quod uero dicit apostolus corruptibile hoc & mortale: hoc ipsū corpus: id est carnem: quę tunc uidebatur

Acinum

170
Corpus

uidebat ostēdit. Quod autē copulatū iduere incorruptionē & immortalitatē: illud idumētū. i. uestimētū: non dicit corpus abolerē: quod ornat in gloria: sed quod ante in gloriosū fuit efficere gloriosū: ut mortalitatis & infirmitatis liuente ueste deposita immortalitatis auro: & (ut ita dicā) firmitatis atque uirtutis iduamur: uolentes nō spoliari carne: sed supuestiri in gloria: & domiciliū nostrū: quod de celo est supindui desiderantes: ut deuoret mortale a uita. certe nemo supinduit: nisi quod ante uestitus ē: sic & dominus nō in mōte trāfiguratus ē in gloria. nō ut māus ac pedes ceteraque mēbra pderet: & subito ī rotūditate uel solis uel sphæræ uolueret. sed eadē mēbra solis fulgore rutilātia: apostolorū oculos pstringerēt. unde & uestimēta eius mutata sūt ī cādore: nō in aerē: ne forte & uestes eius afferas spirituales. & facies inquit fulgebat: sicut sol. Vbi autē facies noīatur: & timo quod & cetera membra conspecta sūt. Enoch trāslatus est in carne: Helias carnis raptus est in cælū. Nec dū mortui: & paradisi iā coloni habent quoque mēbra: cū quibus rapti sūt: atque trāslati: quod imitatur ieiunio: illi possident consortio dei: uescuntur cælesti pane & saturantur oī uerbo dei: eundē habētes deū: quē & cibū. Audi saluatore dicitē: & caro mea requiescit ī spe. Et in alio loco: caro eius nō uidet corruptionē. Et rursum: oīs caro uidebit salutare dei: & semp̄ ingeminans proferrat magis hęc Ezechiel: qui ossa iuagēs ossibus: & educēs ea de sepulchris suis: & sup pedes stare faciens: carnis neruisque cōstringit: & cute desup tegit. tonet Iob tormētōz uictor: & testa radēs putridæ carnis saniem miserias suas resurrectionis spe & ueritate solet. Quis mihi det inquit: ut scribātur sermones mei: quos mihi det ut exarent in libro stilo ferreo: & plūbi lamina uel celte sculpant in silice. Scio enim quod redēptor meus uiuit: & ī nouissimo die de terra resurrecturus sūt: & rursum circūdabor pelle mea: & in carne mea uidebo deū: quē uisurus sū ego ipse. & oculi mei cōspecturi sūt: & nō alius. reposita est hęc spes mea in sinu meo. quod hac pphetia manifestius. Nullus tā apte post Christū: quā iste ante Christū. uult uerba sua in perpetuū durare. ut & nulla possint uelustate deleri. exarari ea uult in plūbi lamina: & sculpi in silice. spat in resurrectionē: imo nouit: & uidit: quod uiuit Christus redēptor eius: & in nouissimo die de terra resurrecturus sit. nec dū mortuus erat dominus & athleta ecclesiæ: redēptorē suū uidebat ab inferis resurgētē. Et rursum circūdabor pelle mea: & ī carne mea uidebo deū puto quod nō loquitur quāsi amator carniū: quas putridas fetentesque cernebat: sed ex fiducia resurgendi cōtemnit præsentia solatio futuroz. Rursum ait circūdabor pelle mea. Et ubi est corpus æthereū: ubi acereū: & spiritui & aure simile: certe ubi pellis & caro: ubi ossa & nerui & sanguis et uenæ: ibi carnis structura: ubi pproprietas. Et in carne inquit mea uidebo deū. quoniā oīs caro uidebit salutare dei: et Iesū deū: tunc et ego uidebo redēptorē et saluatorem & deū meū. Videbo autē in ista carne: quæ me nūc cruciat: quæ nunc præ dolore distillat. iccirco deum ī carne conspiciā: quia oēs infirmitates meas sua resurrectione sanabit. Nōne tibi uidetur iā tunc Iob contra Origenem scribere: & p carnis ueritate: in qua tormēta sustinuit: alter contra hæreticos hęc certamen: Dolet enim si tanta sit frustra ppassus: & alia spiritaliter resurgente: ista carnaliter cruciata sit. Vnde inculcat & exaggerat: & oīa labrice confessionis archana māifesta uoce concludit: dicens. Quem uisurus sum ego ipse: & oculi mei conspecturi sunt: & non alius. Is si non in sexu resurrecturus est: si non iisdem membris: quæ iacere in stercore si non eosdē oculos aperiat ad uidendū deū: quibus tunc uidebat uermiculos: ubi ergo erit Iob: tollis ea in quibus substitit Iob: & donas mihi inane uocabulum resurgētis. quō si nauim post naufragium restitutam uelis ac ne ges singula de quibus nauis cōstruitur: ego libere dicam: & quæ torqueatis ora. trahatis capillos: applaudatis pedem: Iudeoz lapides inquiratis: fidem ecclesiæ apertissime confitebor. resurrectionis ueritas catholice sine carne & ossibus: sine sanguine & membris intelligi non potest. ubi caro et ossa et sanguis et membra sunt: ibi necesse est: ut sexus diuersitas sit. Vbi sexus diuersitas est: ibi Ioannes Ioannes: Maria Maria. Noli timere eorum nuptias. qui etiam ante mortem in sexu suo sine sexu opere uixerunt. Quando dicitur. in illa die neque nubent neque nubentur de iis dicitur: qui possunt nubere: & tamen non nubent. Nemo enim dicit de angelis. non nubent: neque nubentur. Ego nunquā audiui spiritalium uirtutum in cælo nuptias celebrari: sed ubi sexus est: ibi uir & femina. Vnde & tu inuitus licet ueritate cogente confessus es. & dixisti aut coronandus in corpore: quod caste egit & iuste. aut condēnandus in corpore: quod uoluptatibus iniquitatique seruiuit. Tolle corpus & pone carnem & uirgines: & feminam non negasti. Quis enim uiuit cum gloria pudicitia: qui non habet sexum: per quem cōmitti potuit impudicitia. Quis enim lapidem coronauit: quia uirgo pmanserit. Angeloz nobis similitudo pmittitur: & beatitudo illa: in qua sine carne & sexu sunt angeli: nobis in carne & sexu nostro donabitur. Mea rusticitas sic credit: & sic intelligit sexum confiteri sine sexu operibus: Omnes resurgere: & sic eos angelis adæquari. nec statim superflua uidebitur membrorum resurrectio: quæ caritura sint officio suo: cum adhuc in hac uita positi nitarum opera non implere membrorum. Similitudo autem ad angelos non hominum in angelos demutatio sed profectio immortalitatis & gloriæ est: Argumenta uero illa puerorum & infantium & senum & ciborum & stercore: quibus aduersum ecclesiam uteris: non sunt tua: quæ de gentiliū fonte manarunt. eadem enim opponunt nobis æthnici. qui christianum esse te dicitis: gentiliū arma depone. discant illi magis a te resurrectionem carnis confiteri: quā tu ab illis negare. aut si & tu de numero hostium es: ostende te libere aduersarium: ut æthnicorum suscipias uulnera. dono tibi nutriculas tuas: dono decrepitos senes: ne hyberno frigore contrahantur. frustra etiam tōfores artificia didicerunt: scientes Israeliticum populum per. lx. annos: nec unguium: nec capilloz incrementa sensisse: & quod his maius est non sunt attrita uestimenta eorum: nec inueterauerunt calciamenta eorum. Enoch & Helias: de quibus dudum diximus tanto tempore in eadem permanent ætate qua rapti sūt. Habent dentes: uentrem: genitalia: et tamen nec cibis: nec uxoribus utuntur. Quid potentiam dei calūnaris: qui potest de medulla illa: et de seminario uestro interiori: non carnes tantum de carnibus: sed corpus educere: et aliud ex alio facere: et de aqua. i. uilitate carniū præciosa et aerii corporis uina mutare potest: atque eadē potentia: qua de nihilo

cuncta fabricatus est: reddere quæ fuerunt: quia multo minus est restituere quod fuerit: quam creare de nihilo. Miraris si
de infatibus & senibus imperfecti uiri ætatē resurrectione faciat: cum de limo terræ absque ætatē icremētis cōsumatus
hō factus sit: costa mutat in fœminā. & tertio humanæ cōditōis mō uilia & pudēda: iuxta natiuitatis elementa
mutant in carnes: ligant in mēbris: discunt in uenis: in ossa durant. Vis & quartū genus humanæ generatio
nis audire: Spūs sanctus supueniet in te: & uirtus altissimi obūbrabit tibi. Propterea quod nascetur ex te sanctum
uocabit filius dei. Aliter Adā: aliter Eua: aliter Abel: aliter Iesus christus. Et in hoibus diuersis exordiis: una hois
natura nō differt: resurrectionē carnis oīumque mēbroꝝ: si uelī pbare: & ad singula testimōia iūgere explanatio
nes: multis libris opus erit: sed præles causa hoc nō desiderat. Proposui. n. nō Origeni i oibus respōdere: sed frau
dulētæ satisfactōis apire mysteria. Attēde quia lōgus fui in assertiōe cōtraria: & uereor ne dū fraudes pādere stu
deo: scādalu lectori relinquā: aceruatim testimōia ponā cursumque pstringā: ut toto contra uenenatam eius ar
gumētationē scripturaz pōdere dimicemus. qui uestē nō habet nuptialē: nec seruauit illud mandatū: candida
sint uestimēta tua semp: manibus pedibusque cōstringit: ne recūbat in cōuiuio: sedeat in solio: stet ad dexterā dei
mittitur in ghēnā: ubi fletus oculoz & stridor dentiū est. Capilli capitis uestri numerati sunt: si capilli: puto fa
cilius dentes. frustra autē numerati: si aliquādo pituri: ueniet hora: qua oēs qui in monumentis sunt: audient uo
cem filii dei: & pcedent. audiēt auribus: pcedent pedibus. Hoc & Lazarus ante iā fecerat. pcedēt autē de monu
mentis. i. qui in monumētis illati fuerāt: uenient mortui: & resurgēt de sepulchris suis. in eos enim qui a deo est
medulla ex ossibus ipsoꝝ. Tunc implebit quod dominus loquit per pphetā. Populus meus intra in cellaria tua ali
quātulū: donec ira mea trāseat. Cellaria sepulchra significant: de quibus hoc utique pferitur quod cōditū fuerit. Et exi
bunt de sepulchris suis ueluti hinnuli de uinculis soluti. gaudebit cor eoz: & ossa eoz sicut sol orientē. ueniet oīs
caro in cōspectu domini: & mādabit piscibus maris: & eructabūt ossa quæ comederāt: & faciet cōpagē ad cōpa
gē: & os ad os. & qui in terræ puluere dormierūt resurgēt: alii in uitā æternā: alii i obprobriū & cōsullionē æter
nā. tunc uidebunt iusti ipioꝝ pœnas atque cruciatus: quoniā uermis eoz nō moriet: & ignis eoz non extinguet:
& erunt in cōspectu oīs carnis. quotquot igit hēmus hanc spē: sicut exhibuimus mēbra nostra famulantia i
munditiæ & iniquitati ad iniquitatē: ita adhibeamus ea famulantia iustitiæ ad sãctificationē: ut resurgentes ex
mortuis in nouitate uitæ ambulemus. quō & uita domini Iesu manifestat in nostro mortali corpore: & qui sus
citauit Iesum christū a mortuis: uiuificabit & mortalia corpora nostra: ppter inhabitantē spūm eius in nobis.
istud enim est: ut in nobis qui semp mortificationē in corpore nostro circumtulimus: uita quoque Iesu manifeste
tur in corpore nō mortali. i. in carne mortali secundū naturā: æterna secundū grām. Vidit & Stephanus stan
tem Iesū ad dexterā patris. & manus Moyli mutata est in cādorē niuis: & deinceps colori pristino restituta. in
utraq; diuersitate manus fuit. Figulus ille Hieremiæ: cuius per duriciā lapidū uas quod fecerat contractum est: de
eadē massa & de eodē luto reditegrauit: quod ceciderat. Sed & ipsū resurrectionis uocabulū significat non aliud
ruere: aliud resuscitari: & quod adicit mortuoz carnē ppheta demonstrat: quod enim in hoie moritur: hoc & uiuifica
tur. Vulneratus ille itineris hierico totus refert ad stabulum: & delictoz plagæ i mortalitate sanantur. apra sūt
& sepulchra in domini passione. quādo sol fugit: terra tremuit: & multa corpora sanctoz surrexerūt: & uisa sūt
in sancta ciuitate. Quis est inquit Elia qui ascendit ex Edon: fuluida uestimenta eius ex Bosor: sic formosus i
stola candida. Edon aut terrenus interpretat aut cruentus: Bosor autē caro: aut in tribulatiōe paucis uerbis totū
resurrectionis mysteriū demonstrat. i. & ueritatem carnis & augmentū gloriæ. & est Iesus. Quis est iste qui ascē
dit d terra ascēdit de sãguie. Cuius uestimēta iuxta pphetiā Iacob: qui alligauit pullū suū ad uitē: & torcular calca
uit solus: multo rubentiā sūt de bosor. i. de carne siue tribulatiōe mūdi. Ipse. n. uicit mūdū: ideoque rubra & fului
da sunt uestimenta eius: quia speciosus forma fuit præ filiis hoīum ppter gloriā triumphantis in stolam can
didam cōmutata sunt: & tunc uere de christi carne cōpletum est. Quæ est ista quæ ascendit dealbata nitens su
per fratruelē suū. Et quod in eodē libro scribit. Fratruelis meus rubicundus siue candidus. Hunc imitatur: qui ue
stimenta sua non inquinauerunt cum mulieribus. uirgines enim permanserunt: qui se castrauerunt propter re
gna cæloꝝ: itaque in albis erunt uestibus. Eo tpe sententia domini ope pfecta monstrabit. Omne quod dedit mi
hi pater non pdam ex eo quicquid: sed resuscitabo illud in nouissimo die: totum uidelicet hoīem quem totum na
scendo suscepit. Tunc ouis quæ pierat: & in inferioribus oberrabat: humeris Saluatoris tota portabitur. & quæ
peccatis lãguida fuit: clementia iudicis sustentabitur. Tunc uidebūt illū: qui cōpūxerunt: qui clamauerunt: Cru
cifige crucifige talem. Tribus & tribus cædent pectora ipsi & mulieres eoz: ille mulieres quibus dominus locu
tus est crucem portans. Filie hierusalem nolite flere sup me: sed sup uos flete & sup filios uestros. Tunc angeloz
uaticinium complebit: qui stupentibus apostolis euntē in cælum dixerunt. hic Iesus qui a uobis assumptus est
in cælū: sic ueniet: quemadmodum uidistis eum euntē in cælum. Quale est autem iccirco dominum dicere
post resurrectionem. xl. diebus comedisse cum apostolis: ne fantasma putaretur: & hoc ipsum quod comedit in
carne & in mēbris: uisus est in fantasmate confirmare: aut uerū est quod uidebatur: aut falsum. Si uerū est: er
go uere comedit: Si autem falsum: quomodo res falsas ostendere uoluit: ut resurrectionis ueritatem probaret?
Nemo enim falso uerum probat. Ergo inquires & nos post resurrectionem comesturi sumus. Nescio. Non enī
scriptum est. & tamen si credatur non puto sim comesturus. Legi enim non esse regnum dei cibum & potum:
repromittēs nobis: quæ oculus nō uidit: nec auris audiuit: nec in cor hoīs ascēderūt. Moyses & Helias quodragin
ta diebus ieiunauerūt ac noctibus. hoc hoīum natura nō patit. sed quod hoī impossibile est: deo impossibile non est:
Sicut qui futura prædicat: nō interest utrū post. x. annos an post cētū uētura pnūciet: quia una est snia futuroꝝ.
Sic qui. xl. diebus post ieiunare & uiuere: imo non pōt ieiunare: sed uiuit uirtute dei: & æterno tpe poterit abiq;
esca &

Cellaria

Edon
Bosor.

esca & potu uiuere. Quare fauū comedit domus ut resurrectionē p̄baret: nō ut tuis faucibus mella p̄mitteret
 piscē in prunis assū petiit: ut dubitātes cōfirmaret apostolos: q̄ ad illū accedere nō audebāt: q̄d putarent se sp̄m
 uidere nō corpus. Archifynagogi filia sulcitāt: & cibū appetit. Lazarus q̄triduanus mortuus resurgit: & pran-
 dens inducit: nō q̄a apud iferos esuriebat: sed q̄a difficultas opis scrupulositatē fidei inq̄rebat. Quō ueras ma-
 nus & uerę ostēdit latus: ita uere comedit: cū discipulis: uere ambulauit cū Cleopha: uera lingua locutus est: cū
 oibus uero accubitu discubuit i cœna: ueris māibus accepit panē: benedixit: ac fregit & porrigebat illis. Quia
 autē ab oculis repēte euanuit: uirtus dei est: nō umbrę & fātasmatis. Alioq̄n & atē resurrectionē: cū eduxisset cū
 de Nazareth: ut p̄cederet in sup̄cilio mōtis: trāsuit per medios. i. lapsus est de manibus eorū. Nunquid iuxta
 Martionē dicere possumus: q̄ iō natiuitas eius in fātasmate fuerit: q̄ cōtra naturā qui tenebat elapsus est: quod
 Magis licet: hoc domino nō licet. Apollonius Theaneus scribit: q̄ cū ante Domitianū steterit in consistorio: re-
 pēte nō cōparuit. Nolite potētā domini Magorū p̄stigijs adæquare: ut uideat fuisse q̄d nō fuit: & putet co-
 medisse sine dētibus: ambulasse sine pedibus: fregisse panē sine manibus: locutū esse sine lingua: & latus mōstrā-
 se sine costis. & quō inquires nō cognoscebāt eū in itinere: si ipsū hēbat corpus q̄d habuit. Audi scripturā dicen-
 tē. Oculi eorū tenebant: ne eū cognoscerent. Et rursum. apti sunt oculi eorū: & cognouerunt eum. Nunquid alius
 fuit quando non cognoscebat: Et alius quando cognitus est. Certe unus atq̄ idem erat. Cognoscere ergo & nō
 cognoscere oculorū fuit: non eius qui uidebat: licet & ipsius fuerit. oculos enim tenebat eorū: ne se cognoscerent.
 Deniq̄ ut scias errorem qui uersabat in medio: non corporis domini: sed oculorū fuisse clausorū: apti sunt oculi
 eorū inquit & cognouerunt eū. Vnde & Maria Magdalena: q̄ diu non Cognoscebat Iesū: & uiuū quærebat iter
 mortuos hortulanum putabat: agnoscit: & dominum uocat. Post resurrectionem Iesus stabat in littore. discipu-
 li in nauī erant: ceteris nō cognoscentibus eum: dicit discipulus quē diligebat Iesus Petro: dominus est. Prior enī
 uirginitas uirginale corpus agnoscit: idem erat: & non idem oibus uidebat. Statimq̄ subiungit: & nemo aude-
 bat interrogare eū tu quis es: scientes q̄ dominus est. nemo audebat quia deū sciebant. Vesciebant cū pranden-
 te: q̄a hōiem & carnē uidebāt. nō q̄ aliter deus aliter hō esset. Sed unus atq̄ idē filius dei. cognoscebat ut hō ad-
 rat ut domus. Scilicet nūc mihi philosophādū ē: incertos ēe sēsus nros: & maxime uisū. Carneades aliquis ab
 inferis excitādus: ut p̄ferat remū in aqua fractū uideri: porticus lōgius angustiores: rotundos procul turriū an-
 gulū: colūbarū colla ad singulas cōuersiones colorē mutātia. Cū Rhode Petrum nunciaret: & apostolis diceret
 ob periculi magnitudinē euasisse non credūt: fātasmata suspicant. Porro q̄ clausis ingressus est ostiis eiusdem
 uirtutis fuit: cuius & oculis euanescere. Lynceus (ut fabulæ ferūt) uidebat trans parietē: dominus ingressus clau-
 sis ostiis fantasma fuerit: intrare nō potērit. Aquilæ & uultures transmarina cadauera sentiunt. Saluator aposto-
 los suos nisi ostium apuerit non uidebit. Dic mihi acutissime disputator. Quid est maius: tantā terræ magnitu-
 dinem appēdere sup̄ nihilū: & sup̄ aquarū incerta librare: an deū transire per clausā portā. An creaturam cedere
 creatori. Quod magis est tribuis: q̄d minus est calūniaris. Petrus sup̄ aquas ambulat grandi & solido corpore
 Mollis undā non cedit: paululum fides dubitat: & statim naturam suam corpus intelligit: ut sciamus sup̄ aquas
 non corpus ambulasse: sed fidem. Oro te qui tantū contra resurrectionē sentiens argumentaris ut nihil simplici-
 ter mecum loquaris. Credis uere dominum resurrexisse i eodem quo mortuus: quo sepultus est corpore: an nō
 credis. Si credis cur ista proponis per quæ resurrectio denegat. Si nō credis: quid ita impitorū aīas & resurre-
 ctionem casto noie uentilas. Audi nuper de Martionis schola quidam uē inquit ei: qui in hac carne: & in his os-
 sibus resurrexerit: gaudens animus statim intulit. Consepulti enim sumus: & consurreximus cum christo p̄ ba-
 ptismū animæ an carnis resurrectionem dicis. Respondit: non solius aīæ: sed carnis quæ cum aīa renalcit in
 lauacro. Et quō pibit: quæ in christo renata est. Quia scriptum est ait Caro & sanguis regnum dei non posside-
 bunt. Attende obsecro te quid dicat: caro & sanguis regnū dei non possidebunt. Nunquid non resurgēt. Absit:
 sed non possidebūt. Quare non possidebunt. Quia sequit. neq̄ corruptio incorruptionem possidebit. tādū
 ergo regnum dei dei non possidebunt: q̄ diu caro tantum sanguisq̄ p̄manserint. Cum autem corruptiuū induerit
 incorruptionem. & mortale induerit immortalitātē: & lutum carnis in testa fuerit excoctum: qui prius graui
 pondere p̄mebatur in terrā: acceptis spūs p̄nis & imutationis nō abolitionis noua gloria uolabit ad deum:
 Et tunc ipebitur illud q̄d scriptū est. Absorpta est mors in uictoria. Vbi est mors cōtentio tua. Vbi est mors a-
 culcus tuus. P̄postero ordine de aīarū statu & carnis resurrectione respōdimus. omissisq̄ principiis epistolæ
 tota nobis contra egregios tractatus eius fuit disputatio: Maluimus enim de dei rebus q̄ de nostris iniurijs dice-
 re. Si peccauerit homo in hominem rogabunt pro deo ad dominum. Si autem in deum peccauerit: quis orabit
 pro eo. Nunc e diuerso sunt oīa: nostros aduersarios in mortali odio persequimur: blasphemantibus deum clamē-
 tem portigimus manum. scribit ad Thēphilum episcopum apologiam: cuius istud exordium est. Tu quidem
 ut hō dei: & apostolica ornatus gratia: curā omnium ecclesiæ. maxime eius quæ in hierosolymis est sustines:
 cum ipse pluribus sollicitudinibus ecclesiæ dei: quæ sub te est: destingaris. laudat faciem: ad p̄sonam principū
 trahit: tu qui regulas quæris ecclesiasticas. & Niceni concilii canonibus uteris: & alienos clericos & cum suis e-
 piscopis commorantes niteris usurpare: responde mihi: ad alexandrinum episcopum palæstina quid pertinet.
 Nisi fallor: hoc ibi decernitur: ut palæstina metropolis cæsarea sit: & totius orientis antiochia. Aut igitur ad cæ-
 sariensem episcopum referre debueras: cui sp̄reta cōmunionē tua cōmunicare non noueras. Aut si procul expe-
 tendum iudicium erat ad Antiochiā potius litteræ dirigēdæ. Sed noui cur Cæsareā: cur Antiochiā nolueris
 mittere sciebas q̄d fugeres: q̄d uitares. maluisti occupatis auribus molestiā facere: q̄ debitū Metropolitanō tuo
 honore reddere. Nec hoc dico: q̄ p̄ter amicitias: quæ suspicionē generāt: q̄c̄q̄ in generatiōe reprehēdam: sed

Apollonius Thaneus

Carneades

Lynceus
Aquila

Cæsarea metropolis

quia apud interrogantes magis & presentes te purgare debueras. Misisti religiosissimum hominem Isidorum presbyterum
uirum potentem tam ex ipsa incessus & habitus dignitate: quam diuinæ intelligentiæ: curare etiam eos: qui aîo uehement
ter agrotant: si tamen sensum sui langoris habeant. Homo dei mittit hominem dei: nihil interest inter presbyterum & ep
iscopum. eadem dignitas mittentis & missi: hoc satis imperite: in portu ut dicitur naufragium. Iste Isidorus qui
in caelum tuis laudibus tollitur: id ipsum infamatur Alexandria: quod in hierosolyma. ex quo non legatus ad
uenisse uidetur: sed socius. Alioquin proferantur & litteræ manu eius scriptæ. quæ quidem ante tres menses le
gationis ad nos directæ erant: portantes errorem. Vincentio presbytero redditæ sunt: quæ usque hodie ab eo te
nentur: quibus cohortatur ducem exercitus sui: ut super petram fidei stabili persistat gradu: nec nostris minis ter
reatur. Pollicetur se ante quam legationis esset ulla suspitio. uenturum Hierosolymam: & aduentum suum ilico aduer
sarioꝝ cuneos proterendos. Et inter cætera his etiam uerbis utitur: Quomodo fumus in aere dissoluitur: & cæ
ra ad uiciniam ignis. ita dissipabitur qui semper ecclesiasticæ fidei resistens: nunc per homines simplices eandem
fidem inquietare conatur. Rogo te lector: qui hoc scribit: ante quam ueniat: quod tibi uidetur? An aduersarius uel
legatus. Iste est quem nos piissimum uel religiosissimum: & ut uerbum exprimamus e uerbo deicolâ possumus
dicere. Iste est homo diuinæ intelligentiæ: tam potens: & tanta incessus ac habitus dignitate: ut quasi spiritalis Hip
pocrates langorem aîarum nostrarum sua potuerit præsentia mitigare. Si tamen nos uoluerimus suæ medicinæ acquirere:
curet se tali medicamine: qui etiam alios curare consueuit. Nobis diuina illa intelligentia pro Christo stul
titia est. Libenter nostra rusticitate languemus: ne collyrio uestro impie uidere discamus. tuæ uero sanctimonie
pro optima uoluntate: quasi ad finem usque perducta sit. depræcamur dominum in sanctis locis nocte & die: ut
reddat perfectam mercedem: & coronam uitæ largiatur. Recte gratias agis. nisi enim uenisset Isidorus tu in to
ta palæstina tam fidelem sodalem non inuenisses. nisi ille tibi promissum apportasset auxilium: hæeres apud
urbem rusticorum: quæ sapientiam tuam intelligere non posset. Nec ipsa apologia: de qua nunc sermo est: Isido
ro præsentem & multum collaborante dictata est. ipse idem est dictator & baiulus litterarum. Cum ergo huc uenisset:
& accessisset ad nos tribus uicibus: & admonisset tam diuinæ sapientiæ tuæ: quam propriæ intelligentiæ haberi
uerba medicinam: nec profuit alicui: nec profuit ei quicquam. ideoque ad tres uices dicitur ad nos accessisse. ut & inue
niendo mysticum numerum conseruaret: qui theophili episcopi mandatum nobis loquebatur: litteras ad nos ab
eo missas noluit reddere. Cùmque diceremus: si legatus es: redde legationis epistolas. si epistolam non habes: quomodo
legatum te probabis? Respondit se habere quidem litteras ad nos adiuratum tamen ab hierosolymorum episcopo
pone nobis eas redderet. En legati constantia: qui ut pacem faceret: & suspicionem in alteram partem fauoris ex
cluderet: æquum se utrisque tribuit. & quia sine emplastro uenerat: & medicorum armamenta non habebat: circiter
eius medicina non profuit. Hieronymus inquit & qui cum eo sunt: & secreto & coram omnibus frequentissime: &
sub iuramentum testimonio satis ei fecerunt: quod nunquam de nobis ambiguitatem aliquam habuerit fidei dicentes:
quomodo quo tempore quâdo comunicabamus ei: & tunc similiter eundem affectum habebamus de ratione fidei. Videte quid fa
ciat concordia dogmatum. Isidorus qui ut hæc significaret: eius socius erat: homo dei & presbyter theosebistos & uir
potens & sacro ac uenerabili incessu & diuinæ intelligentiæ & hippocrates christianorum uocat. Ego misellus dum in soli
tudine delitescio: a tanto pontifice repente truncatus: presbyteri nomen amisit. & tamen iste Hieronymus cum pænosa tur
ba & sordidatis gregibus quid Isidoro illi fulmini ausus est respondere: ait ne forte ille non crederet: & opprime
ret eos presentiam: & mole corporis sui: non semel: sed frequentissime iurauerunt se eum: de quo questio erat: scire
orthodoxum: nec unquam in suspitione habuisse hæreseos. O apertum ipudensque mendacium. O testimonium pro se nec
Catoni creditum. In ore enim duorum uel trium testium stat omne uerbum. alicui ne dictum: aut tibi aliquando mandatum
est: quod sine satisfactione fidei comunione tuâ lubiremus? Quando per uirum disertissimum & christianissimum Arche
laum comitem qui sequester pacis erat conditus locus scederis fuit. nonne hoc in primis postulatum est: ut futuræ con
cordiæ fides iaceret fundamenta? Pollicitus est esse se uenturum. Instabat dies paschæ: frequens monachorum turba uene
rat: expectabaris in loco. quod faceres nesciebas. repente mandasti agrotare te. nescio quam algoris uir illa die te non posse ue
nire. Ludius nescio episcopus hoc loquitur: Pone uerum esse quod dicis: prurgescas. Ecclesiæ causam negligis? Tot uirorum &
christianorum & monachorum patientiam tetras? Nolimus tibi occasione dare. uidebamus. n. stropham dilatiōis tuæ: in
iuriā patientia uicimus. quod scribit Archelaus? Monet altero & tertio die manere: si uelles uenire: & ille occupa
tus muliercula enim uenire non cessauit) dum naufragium euasisset: nostri penitus oblitus est. post duos ergo menses
tandem expectatus uenit Isidorus: qui non ut tu fingis pro te testimonium: sed causam postulatam satisfactionis au
diuit. Cum enim obiiceret nobis quare ei comunicastis si hæreticus erat: Audiuit ab omnibus: comunicauimus ni
hil de hæresi suspicantes. postquam uero a beato papa Epiphanio conuentus tam sermone quam litteris respondere con
templi: cunctis monachis ab eodem Epiphanio scripta uenerunt. ut absque satisfactione fidei: nullus ei temere
comunicaret. præsto sunt litteræ: nec super hac re dubitari potest. Hæc sunt quæ fratrum turba respondit: non ut
tu argumentaris: ex eo te non esse hæreticum: quia aliquando non dictus sis. hæc enim ratione agrotare non debet. qui
ante agrotationem sanus fuit. Quando autem conceptum est de ordinatione pauliniani: & aliorum qui cum eo sunt ueti
lari: tunc uidetes se reprehendi: cum propter charitatem atque concordiam concederent eis omnia: hoc autem solum expeteret: ut
licet ab aliis contra regulas ordinati essent: tamen subiicerent ecclesiæ dei: ut non scinderent eam: neque proprium sibi fa
cerent principatum. In hoc omnino acquiescentes ceperunt proponere de fide: & omnibus notum facere: quod si non arguerentur
si qui cum Hieronymo presbytero erant: nil culparent in nobis. Sin autem arguerent erroris & culpæ: cum
penitus non quaerant de istiusmodi questionibus disputare: satisfactionem errati proprii non inuenientes ad
ista confugerint: ad quo sperarent nos posse conuinci: sed famam nostram lædere niterent. Quod pplexæ oratio est:
nemo

In portu naufragium

Deuota
Theophili
Spiritalis Hippocrates
Collyrium oculorum

Isidorus
Theosebistos christia
noꝝ Hippocrates

Ludio nescio eps
Stropham

nemo uitiū interpretatoris putet: talis enim & græca est. Interim ego gaudeo: q̄ qui me decollatū putabā: subito mihi presbyterii caput uideo repositū: dicis uos omnino conuinci nō posse: & uenire ad prælium perhorrescis. si causa discordiæ nō ex dissentione fidei est: sed ex Pauliniani ut dicis ordinatione descendit: quæ tāta stultitia est uolentibus occasionē dare: nolle respondere: confitere fidē: sed tamen responde quod quæreris: ut omnibus luceat: non de fide: sed de ordinatione esse certamē. q̄ diu enī interrogatus de fide tacueris: potest tibi dicere aduersarius: non est ordinationis causa: sed fidei. Si ordinationis causa est stultæ facis: de fide interrogatus tacere: si fidei stulte prætendis ordinationē. Porro quod dicis te petisse ut subiicerentur ecclesiæ dei: & non scinderent eam: neq; propriū sibi facerent principatū de quibus dicas non satis intelligo. si de me & de presbytero Innocentio: satis multo dormisti tēpore qui post ānos tredecim nūc excitatus hæc loqueris: ob id enim & ego Antiochiā: & ille Cōstantinopolim urbes celeberrimas deseruimus: non ut te in populis prædicantē laudaremus: sed ut in agris & in solitudine dure sententia peccata deflentes: Christi in nos misericordiā deflecteremus. Si autē de Pauliniano tibi sermo est: uide eum episcopo suo esse subiectū: uersari Cypri: ad uisitationē nostrā iterdum uenire: non ut tuū: sed ut alienū: eius uidelicet a quo ordinatus est: q̄ si hic etiā esse uoluerit: & i exilio nostro quætus in solitudine uiuere: quid tibi debet: nisi honorē quē omnibus debemus episcopis: Fac a te ordinatū: idē ab eo audies: quod a me misello homine factæ memoriæ episcopus Paulinus audiuit. Nūc rogauit te ut ordinarer: Si sic presbyterū tribuis: at monachū nobis non auferas: tu uideris de iudicio tuo. Sin autē sub nomine presbyteri tollis: & mihi propter quod sæculū derelinqui: ego habeo quod semp habui: nullū dispendiū in ordinatione passus es: & non inquit scinderent eā: neq; propriū sibi facerent principatū. Quis scindit ecclesiā: Nos quorū omnis domus Bethleē in ecclesiā cōmunicat: An tu: qui aut bene credis: & supbe de fide taces: aut male: & uere scindis ecclesiā: Nos scindimus ecclesiā: qui ante paucos mēses circa dies pentecostē cū obscurato sole: omnis mundus iā iāq; futurę iudicē formidaret: quadraginta diuersæ ætatis & sexus presbyteris tuis obtulimus baptizandos: & certe quinque presbyteri erant in monasterio: qui suo iure poterant baptizare: sed noluerunt quicquid cōtra stomachū tuū facere: ne & hæc tibi de fide reticendi dare occasio. An tu potius scindis ecclesiā: qui præcepisti bethleē presbyteris tuis: ne cōpetentibus nostris in pascha baptismū traderent: quos nos Diospolin ad confessorē & episcopū misimus Dionysiū baptizandos. Ecclesiā scindere dicimur: qui extrā ellulas nostras: locū ecclesiæ non habemus: At tu scindis ecclesiā: qui mandas clericis tuis: ut si quis Paulinianū ab Epiphaniō episcopo consecratū presbyterū dixerit: ecclesiā prohibeat intrare: ex quo tēpore usq; in presentē diē uidemus tantum specū domini: & hæreticis intrantibus suspiramus procul positi: nos ne sumus qui ecclesiā scindimus: An ille qui uiuis habitaculū: mortuis sepulchrū negat: qui fratru exilia postulauit: Quis potissimū illā feram totius orbis ceruicibus imminentē cōtra nostras ceruices specialiter incitauit: Quis ossa sanctorū & innoxios cineres scindens hucusq; uerberari ab imbribus sinit: His nos blandimētis pastor bonus iuitat ad pacē: & propriū arguit facere principatū: qui omnibus episcopis rectā dūtaxat fidē tenentibus & cōmunionē & charitate sociamur. An tu solus ecclesiā es: & qui te offenderit a christo excludit: Si ad propriū deuenimus principatū: ostende nos i parrochia tua habere episcopū: q̄ tibi non cōmunicamus: fidei est: responde & ordinationis erit. Occasionē quoq; fingunt aliā litterarū: quas dicūt sibi scripsisse Epiphaniū: q̄ dabit ille rationē pro omnibus quæ gesta sunt ante tribunal christi: ubi maior & minor absq; ulla personarum acceptione iudicabitur: & tamē quomodo possunt illius niti epistola: quā de ordinatione Pauliniani illicita: & illorum qui cum eo sunt a nobis coargutus scripsit: sicut & ipsa epistola eius in exordio suo significat: Rogo quæ tanta est excitas cineritū sicut a iunt tenebris inuoluta: Dicit nos occasionē fingere: & Epiphaniū aduersus se litteras nō habere: statiq; subiungit: quomodo possunt illius niti epistola: quā de ordinatione Pauliniani illicita: & eorum qui cum eo sunt: a nobis coargutus scripsit: sicut & ipsa epistola eius in exordio suo significat: nō habemus epistolā. Et quæ est illa epistola quæ in exordio suo de Pauliniano loquitur: Est ne aliquid post exordium: cuius tu times facere mētionē: A te est coargutus ætatis: qua Paulinianus erat. Presbyterū ordinas: & legatū mittis ac sociū: tantāq; habes fiduciā: ut ubi Paulinianum mentitus es puerum: illum puerum mittas presbyterū. Itēq; Theosobiū Thyriæ ecclesiæ diaconum facis presbyterum: & contra nos armas: illiusq; in nos abuteris eloquentia: tibi soli licet ecclesiæ uiam calcare: tu quicquid feceris: norma doctrinæ est: non erubescis ante tribunal Christi iudicādum tecum Epiphaniū prouocare: Quæ sequuntur post hoc capitulum: hæc sunt mensæ suæ & domus cōtubernium imputat Epiphaniō: scribitq; eum nunq; esse secum de Origenis dogmatibus locutum: & sui iurisiurandi testificatione confirmat dicens: ne suspicionem quidem (sicut deus testis est) peruersæ in nos fidei se habere monstrauit: nolo respondere & arguere acriter: ne periurii episcopū cōuincere uidear. Præsto sunt plures epistola Epiphaniū: una ad ipsum: alia ad episcopos palæstinos: & nuper ad romanum pontificem: in quibus dicit se eum coram multis de dogmatibus arguentem: non meruisse responsū: totumq; nostræ paruitatis testis est monasterium.

Cimentis tenebris

Beati Hieronymi presbyteri ad Theophilum papam Alexandrinum Apologia. In qua calūnias Ioannis Ierosolymitani refellit: & Origenis sectatorem ostendit. XXIII.

Epistola tua hæreditatis dominicæ te indicās possessorē: qui p̄gens ad patrē apostolis loq̄bat: Pacē meā do uobis: pacē meā relinquo uobis. illius quoq; sclicitatis cōpotē te esse testata est: in quā beati pacifici nūcupant. Blādiris ut pater: erudis ut magister: instruis ut pontifex. Venisti ad nos non in maiestate uirgæ: sed in spiritu benignitatis & lenitatis & māsuetudinis: ut hūilitatē christi: primo statim sermōe retonares. Qui mortaliū genus: nō fulminās & tonās: sed i præsepe uagiēs & iacēs saluauit i cruce. LXXVI.

Legimus enim in typo illius ante prædictū. Memento domine David: & omnis mansuetudinis eius. Et ipso postea presentatū est: discite a me: quia mitis sum: & humilis corde. Vnde & multa de sacris uoluminibus sup pacis laude perstringens: ac per uarios scripturarū campos more apū uolans quicquid dulce & aptū cōcordiæ fuit artifici eloquio melluisti. A te currētes igitur ad pacē imitati sumus. Expōsita ad nauigandū uela: crebrior exhortationis tuæ aura cōpleuit: ut non tam retractantibus & fastidiosis: q̄ ut auidis & plenis faucibus: dulcia pacis fluentia biberemus. Veg: quid faciemus in quoꝝ potestate uoluntas tantū pacis est: nō effectus. Et q̄ uolūtas quoꝝ apud deū propositi sui mercedē habeat tamē ip̄fectū opus etiā uolētes mœrore contristat. Quod sciens & apostolus perfectissimā uidelicet pacē in utriusq; partis uoluntate consistere: quantū inquit ex nobis ē cū omnibus hominibus pacē habentes. Et propheta: pax pax. Et ubi est pax: Nihil enī grande est: pacem uoce pretendere: & opere destruere. Aliud iniri: aliud demonstrare: uerbis sonare cōcordiā: re exigere seruitutē. Voluimus & nos pacē. Et non solū uolumus: sed rogamus. Sed pacē Christi: pacē uerā: pacem sine inimicitis: pacē in qua non sit bellū inuolutū. Pacē quæ non aduersarios subiicit: sed amicos iungit. Quid dominationē pacē uocamus: & non reddimus unicuiq; rei uocabulū suū: ubi odiū est: appellentur inimicitia: ubi charitas: ibi tantūmodo pax uocetur. Nos nec ecclesiā scindimus: neq; a patrū comunione diuidimur. Sed ab ipsis (ut ita dicam) cunabulis: catholico sumus lacte nutriti. Nemo nāq; magis ecclesiasticus est: q̄ qui nunq; hæreticus fuit: Sed ignoramus absq; charitate pacē: sine pace comunionē. Legimus quoq; in euāgelio. Si offers munus tuum ad altare: & ibi recordatus fueris: quia frater tuus habet aliquid aduersū te: dimitte ibi munus tuū corā altari: & uade prius reconciliari fratri tuo. Et tunc ueniens offer munus tuū. Si munera nostra absq; pace offerre nō possumus: q̄to magis & christi corpus accipere: Quia conscientia ad eucharistiā christi accedā: & respōdebo amē cū de charitate dubitē porrigētis: Quæso te: ut patienter me audias: nec ueritatē adulationē putes. Quisq; ne tibi inuitus cōmunicat: Quisq; ne extenta manu uertit faciē: & iter lacras epulas Iudæ osculū porrigit: Ad aduentū igit ut reor tuū nō pauet monachos: turba: sed gaudet: certatim tibi procedunt obuiā. Et de heremi latibulis exeuntes: sua te cupiunt humilitate superare. Quis eos cōpellit exire: Nōne amor tui? Quis p heremū sūpatos in unū cogit. Nōne tua dilectio: Amari enī parens debet. Amari parens & episcopus debet: non timere antiqua sententiā est: quæ metuit quis odit: quæ odit peruisse cupit. Vnde & in nostris litteris cū initiā paruulogē in timore consistant: pfecta dilectio foras mittit timorē. Non quæras monachos tibi esse subiectos ideo magis subiectos habeas. Tu offers osculū: illi colla submitunt. Exhibes militē: & ducē impetras: quasi unus i pluribus es: ut sis unus ex pluribus. Cito indignat libertas: si opprimitur. Nemo plus impetrat a libero: q̄ qui seruire non cogit. Nouimus canones ecclesiasticos. Nō ignoramus ordines singulorū: & lectione & quotidianis exemplis usq; ad hanc ætatē multa didicimus: multa expti sumus: qui in scorpionibus cedit: & lūbis patris habere se putat digitos gressiores: cito regnū mansueti Dauid dissipat. Certe romanus populus ne i rege quidē superbiā tulit. Dux ille Israelitici exercitus: qui decē plagis afflixerat ægyptū: & ad cuius imperiū cælū & terra & maria seruebant: inter cunctos homines: quos tunc terra generauit: mansuetissimus prædicat. Et ideo per .xl. annos obtinuit principatū: quia potestatis supbiā lenitate & mansuetudine tēperabat. Lapidabat a populo: & pro lapidantibus rogabat: quia potius deleri ipse uult de libro dei: ne cōmissus sibi grex peat. Cupiebat illū imitari pastore: quæ sciebat etiā errantes oues suis humeris portatur. Pastor inquit bonus ponit animā suā pro ouibus suis. Boni quippe pastoris discipulus optat anathema esse pro fratribus suis atq; cognatis: qui sunt Israelitæ secū dū carnē. Et si ille pire cupit ne pditi pereāt: quāto magis bonis pastoribus nimietate prouidendū est: ne ad iracundiā prouocent filios suos: & nimietate diuine etiā lenissimos asperos esse cōpellant. Epistola cogit me breuius loqui. Dolor longius: scribit in suis illis ut ille uult: pacificis: ut ego sētio mordacissimis litteris: quod nunq; a me læsus sit: nec dictus hæreticus. Quoniam igit modo me ipse lædit: ægrotantē morbo pessimo: & rebellē ecclesiæ uentilans: ab aliis laceffitus accurrat aduersariis parcere: lædere nō lædentē. Ante q̄ ordinare frater meus: nunquā dixit fuisse inter se & sanctū papā Epiphaniū de dogmatibus questionē. Et quæ cū ratio compellat: sicut ipse tamen scribit: unde inter populos disputare unde nemo quærebat: Scit enī prudētia tua periculosas esse huiusmodi questiones: & nihil esse tutius q̄ tacere: nisi forte necesse est loqui de grandibus. Certe quod illud tantū ingeniū flumēq; eloquentiæ fuit: ut in uno ecclesiæ tractatu cūcta cōprehēdisse se dicit: de quibus singulis nouimus eruditissimos uiros infinita uersuū milia cōscripsisse. Sed hoc quid ad nos? Nouerit ille qui audiuit: sciat ipse qui scripsit: meq; ab accusatione sui ipse etiā liberet. Ego nec interfui: nec audiui: Vnus e populo sum: imo ne unus quidē: quia multis clamantibus tacui. Conferamus arguētis accusantisq; personas: & cuius uel meritū uel uita uel doctrina præcesserit: illi magis accōmodemus fidē. Vides ne q̄ clausus dicit oculis: summa quæq; pstringā: non tā eloquens quod mente concepi: q̄ indicans quid reticē. Intellexite & probaui disputationē tuā: quod enī ecclesiasticæ paci cōsuleres: quasi sireneos cantus obturata aure prætransis. Alioquin quia a parua ætate sacris litteris eruditus es: nosti quo sensu unūquodq; dicat: quomodo in ambiguis sententiis tuus sermo liberatus: & aliena nō dānet: & nostra nō deneget. Sed fides pura & apta nō quærit strophas & argumēta uerborū. Quod simpliciter creditur simpliciter cōfiteđū est. Poterā quidē libere proclamare: & iter gladios quoq; ignesq; babilonios dicere: cur aliud respōdetur q̄ q̄ritur: cur nō simplex nec apta confessio: Totū timet: totum temperat: totum relinquit ambiguum: & quasi super aristas graditur. Verum studio & appellatione pacis: feruente stomacho uerba non quomodo quæruntur respōdet: ac libere lædere læsus ipse non audet: ergo interim sileo nunc & dispensationē meā uel imperitiā simulabo uel metū: quid mihi accusanti facturū est: qui ut ipse testatur laudanti detrahit: Tota eius epistola nō tam expositione q̄ nostris plena est cōtumeliis: nomen meum absq;

Antiqua sententiā

Nullo unquam
tunc usq; labor.

Si uocem cantus ob
nata uoce pertransis.

mur. Et ne hoc quod procul sit: in uinculo Bethleē presbyteris eius: quantum in nobis est comunione sociamur: ex quo p̄spicuum est dolorē propriū causā ecclesiā non putandū: nec stomachū unius hominis: imo p̄ illū aliōz generali ecclesiā uocabulo nūcupandū. Quapropter quod i principio epistolā dixi: etiā nunc repeto: nos uelle pacē christi optare concordia: & te rogare: ut illū moneas: pacē non extorquere: sed uelle. Sit praterita: nostrarū contumeliarū dolore contentus. Et uetera uulnera saltē noua obliteret charitate: sit talis qualis ante fuit quādo nos suo arbitrio diligebat. Verba ei de alieno stomacho non fluant. Faciat quod uult: & non quod uelle cōpellitur. Aut quasi pontifex cūctis æqualiter iperet: aut quasi imitator apostoli: uniuersoz saluti ex æquo seruiat. Si talē se præbuerit: ultro præbemus manus: extēdimus brachia: amicos & parentes habeat: & sentiat in christo: sicut oibus sanctis: ita & sibi nos esse subiectos. Caritas patiens est: caritas benigna est: caritas nō æmularur: nō inflat: omnia sustinet: omnia credit. Cūctarum uirtutū mater est caritas: & quasi sparsū triplex apostolica sententia roborat: Dicente: fides: spes: caritas. Credimus: speramus: atq; ita per fidē & spem dilectionis uinculo copulamur. Idcirco enī & nos patrias nostras dimisimus: ut quieti absq; ullis simultatibus in agris & in solitudine uiueremus ut pontifices Christi: qui tam rectā fidē predicant: nō dominoz metu: sed patrū honore ueneremur: ut deferamus episcopis: ut episcopis: & nō sub nomine alterius: aliis qbus nolumus: seruire cogamur. Nō sumus tā inflati cordis: ut ignoremus quid debeat sacerdotibus Christi: qui enim eos recipi: nō tam eos recipit: q̄ illū: cuius episcopi sunt. Sed cōtenti sint honore suo. patres se sciāt esse: non dominos: maxime apud eos: qui spretis ambitionibus sæculi: nihil quieti & ocio preferunt. Tribuat aut orationibus tuis Christus deus oipotēs: ut pacis nō ficto nomine: sed uero & fidei amore sociemur: ne mordētes inuicē cōsumamur ab inuicem.

Beati Hieronymi presbyteri ad Theophilū episcopum: in qua de litteris gratias agit: & contra Origenia nos hæreticos excitat. Epistola. XXIII.

Beatissimo papæ Theophilo Hieronymus Salutem. Meminit beatitudo tua: q̄ eo tempore: quo tacebas: nunq̄ ab officiis meis sermo cessauerit. Nec cōsideraui: quid tu pro dispensatione tunc faceres: sed quid me facere cōueniret. Et nunc sumptis dignationis tuæ epistolis: fructum aliquem cepisse me uideo euangelicæ lectionis. Si enim duri iudicis sententiam crebra mulieris inflexit petitio: quanto magis paterna uiscera interpellatione sedula molliuntur: quod de canonicis & ecclesiasticis monitis gratias agimus: Quē enim diligit dominus: corripit: & flagellat omnem filiū: quē recipit. Sed tamen scito nobis nihil esse antiquius: q̄ Christi iura seruare: nec patrū transferre terminos: sempq; meminisse romanam fidem apostolico ore laudatam: cuius se esse participem alexandrina ecclesia gloriatur. Super uetera hæresi quod multam patientiam geris: & putas ecclesiā uiribus incubantes tua posse corrigi lenitate: multis sanctis displicet: ne dum paucorum penitentiam præstolaris: nutrias audaciam perditorum: & uis facti robustior fiat. Vale in Christo.

Theophili episcopi ad Hieronymum: uictos Origenianos nunciāns.

Epistola. XXV.

Dilectissimo & amantissimo fratri Hieronymo Theophilus episcopus. Sāctus episcopus Agathocū dilectissimo diacono Athanasio in ecclesiastica directus est causa: quā cū didiceris: nō ambigo quin nostrū studiū probes: & in ecclesiā uictoria gloriaris. Nanq; Origenis hæresim in monasteriis Nitriæ quidā furiosi homines serere & fundare cupientes: prophetica falce succisi sunt. Quia recordati sumus cōmonentis apostoli. Argue eos seuerē. festina igitur tu: & partem huius præmii recepturus: deceptos quosq; emendare sermonibus. Optamus: si fieri potest: in diebus nostris catholicam fidē & ecclesiæ regulas cum subiectis nobis populis custodire: & omnes nouas sopire doctrinas.

Hieronymi ad Theophilum gratulatoria pro detectis & uictis hæreticis.

Epistola. XXVI.

Beatissimo papæ Theophilo Hieronymus. Nuper tuæ beatitudinis percepi scripta: emendatā uetus silentiū: & me ad solitum officium prouocantia. Unde licet per sanctos fratres Pluscū Priscū & Subulum tuus sermo cessauerit: tamen quia uidimus illos zelo fidei cōcitatos raptim Palaestina lustrasse regiones: & dispos regulos usq; ad suas latebras persecutos: breuiter scribimus: q̄ totus mundus exultet: & in tuis uictoriis gloriatur. Erectumq; Alexādrīæ uexillum: & aduersus hæresim trophæa fulgentia gaudens populorum turba prospectet. Maçte uirtute: maçte zelo fidei ostendisti quod hucusq; taciturnitas dispensatio fuit: non consensus. Libere enim reuerentiæ tuæ loquor. Dolebamus te nimium esse patientem: & ignorantes magistri gubernacula: gestiebamus in interitum perditorum. Sed ut uideo exaltasti manum diu: & suspendisti plagam ut ferires fortiter. Super susceptione cuiusdam nō debes contra urbis huius dolere pontificem qui nihil tuis litteris præcepisti: & temerarium fuit: de eo quod nesciebat ferre sententiā: tamen reor illum nec audere: nec uelle te in aliquo lædere.

Beati Hieronymi presbyteri responsiua increpationis hæreticorum suscipientis officium: & illius sententiā Romani pontificis fidei congruere congratulantis. Epistola. XXVII.

Beatissimo papæ Theophilo Hieronymus. Duplicē mihi grām beatitudinis tuæ litteræ præstiterunt: q̄ & factos & uenerabiles Agathonē episcopū: & diaconū Athanasium hūerint portitores: & aduersū sceleratissimā hæresim zelū fidei demonstrarint. Vox beatitudinis tuæ i toto orbe p̄sonuit: & cūctis christi ecclesiis lætātibus: diaboli uenena siluere. Nequaq; ap̄lius antiquus serpens sibilat: sed cōtortus & euisceratus i caernag; tenebris delitescens: solē clare ferre non sustinet. Qui quidem super hac re: & ante q̄ scriberes: ad occidentem epistolas miseram: ex parte hæreticorum strophas: mea lingua hominibus indicans: ex dispensatione dei factum puto: ut eo in tempore: tu quoq; ad Anastasium papam scriberes.

hæreticus

hæreticus

In Origenuis

beres. Et nostrā dum ignoras: sententiam roborares. Vex a te nunc admoniti: magis studiū accōmodabimus: ut hic & procul simplices ab errore reuocemus. Nec timeamus subire odia quorundā. Nec enim debemus hominibus placere: sed deo: q̄q̄ ardētius ab illis defendat̄ h̄eresis: q̄ a nobis oppugnet̄. Simulq; obsecro: ut si qua synodica habes: ad me dirigas: quo possim tanti pontificis auctoritate firmatus liberius & cōfidentius pro Christo ora referare. Vincentius presbyter ante biduū: q̄ hanc epistolā darē de urbe uenit: & suppliciter te salutat: crebroq; sermone cōcelebrat Romā & totā Italiā tuis post Christū epistolis liberatam. Annitef ergo papa amā tissime atq; beatissime: & p̄ omnē occasionē ad occidentales episcopos scribe: & mala germina acuta: ut ipse si gnificas: succidere falce non cessent.

Synodica

**Theophili episcopi ad Hieronymum presbyterum: quod fugati sint Origenis sectatores: & quod hipocri /
tas eiusdem fautores euitet.** Epistola. XXVIII.

Domino dilectissimo: & amantissimo fratri Hieronymo presbytero Theophilus episcopus. Didici q; & sanctitas tua nouerit Theodorus monachus: cuiusq; studiū cōprobauit: quia cū a nobis Romā nauigaturus exiret: noluit ante proficisci: nisi te & sanctos fratres: qui tecū sunt in monasterio quasi sua uiscera amplexaretur & inuiseret: quē cū susceperis pro ecclesie tranquillitate latere. Vidit eni cuncta Nitriæ monasteria: & referre potest continentia & mansuetudinē monachorū. Quo modo extinctis & fugatis Origenis sectatoribus: pax ecclesie reddita sit: & disciplina domini conseruetur. Atq; utinam apud uos quoq; deponerent hipocrisim: qui occulte dicuntur subruere ueritatē. De quibus nō bene scientes in his regionibus fratres hoc me scribere prouocarunt. Quā ob rem caute: & effugire huiuscemodi homines. Et iuxta quod scriptū est. Siquis non affert ad uos ecclesiasticā fidē: huic ne aue dixeritis. Quāq; ex superfluo faciā: hęc tibi scribere: qui errantes potes ab errore reuocare: tamen nihil nocet prudentes & eruditos uiros pro sollicitudine fidei commoneri. Omnes fratres qui tecum sunt nomine meo salutari uolo.

Comores

**Epiphani episcopi ad Hieronymū presbyterum de profligatione Origenianæ h̄ereseos per Theophilum e /
piscopum: cuius epistolam interferit gratulantis.** Epistola. XXIX.

Domino amantissimo filio: ac fratri Hieronymo: Epiphanius in domino Salutē. Generalis epistola: quæ ad omnes catholicos scripta est: ad te proprie pertinet: qui zelū fidei aduersus cunctas h̄ereses habens Origenis proprie: & Apollinaris discipulos aduersaris: quorū uenenatas radices: & in altum defixam impietatem omnipotens deus protraxit in medium. Ut in alexandria prodita: in toto orbe arefcerent. Scito enim fili charissime Amalech usq; ad stirpem esse deletū: & in mōte Raphadin erectum trophæum crucis. Etenim quomodo porrectis in altū Moysi manibus uincebat Israel: sic dominus confortauit famulum suum Theophilum: ut super altare ecclesie Alexandriæ contra Origenē uexillum poneret. Et impleretur in eo quod dicitur: scribe signū hoc. quia delebo funditus Origenis h̄eresim a facie terræ cū ipso Amalech. Et ne uidear eadē rursus iterare: & prolixiorē epistolā texeret: ipsa ad uos scripta direxi: ut scire possitis: quæ nobis scripserit: & quantū boni ultimæ ætati meæ cōcesserit dominus: ut quod semper clamabā: tāti pontificis testimonio probaref. Iā aut̄ puto & te aliqd operis edidisse: & iuxta priorē epistolā quæ te sup hac re fuerā cohortatus: elimasse librū: quē tuæ linguæ homines legant. Audio eni & ad occidentē quorū dā hoium naufragia puenisse: qui nō cōtenti pditione sua uolunt plures mortis habere participes. quasi multitudo peccantiū scelus minuat: ut numerositate lignorū maior gehēnæ flāma succrescat. Sanctos fratres qui tecū sunt in monasterio domino seruientes: & tecum & per te plurimum salutamus.

Domino dilectissimo fratri & coepiscopo Epiphanio Theophilus i domino Christo Salutē. Dominus qui locutus est ad prophetā: Ecce constitui te hodie sup gentes & regna eradicare & suffodere & disperdere: & rurū ædificare ac plantare singulis tēporibus eandē: ecclesie suæ largitur gratiā: ut integrum corpus conseruetur: & in nullo h̄ereticorū dogmatū uenena preualeant. Quod quidē nūc uidemus expletū. Nā ecclesia Christi quæ nō habet maculā neq; rugā aut̄ aliquid istiusmodi: egredientes de cauernis suis Origenis colubros euangelico ense truncauit: & secundū Nitriæ monachorū agmē cōtagione pestifera liberauit. Pauca ergo ex his quæ gesta sunt: in generali epistola quā ad omnes in comune direxi: prout patiebat̄ angustia tēporis cōprehendi. Dignationis tuæ est quæ in huiuscemodi certaminibus sæpe ante nos pugnauit: & positos in prælio consolari: & congregare totius insulæ episcopos: ac synodicas litteras tā ad nos q̄ ad constantinopolitanæ urbis episcopū: & si quos alios putaueris mittere: ut cōsensu oīum & ipse Origenes nominatim: & h̄eresis nefaria condēnetur. Didici eni q; calūniatores ueræ fidei Ammonius Eusebius & Eutinius nouo pro h̄eresi furore bacchantes Constantinopolim nauigarint: ut & nouos si quos uoluerint decipiant: & ueteribus suæ impietatis lociis cōiungant. Curæ igit̄ tuæ sit: ut cūctis episcopis p̄ Isauriā atq; Paphiliā & cæteras puincias: quæ i uicio sūt: rei ordinē pādans: & nostrā (si dignū putas) epistolā subiicias: ut oēs uno spiritu cōgregati cū uirtute domini nostri Iesu christi tradamus eos sathanæ i interitū impietatis: quæ possidet eos. Et ut celeriq; nostra Cōstantinopolim scripta pueniāt: mitte idulstrū uirū & aliquē de clericis: sicut & nos de ipsis Nitriæ mōasteriis patres monachorū: cū aliis sanctis & cōtinētissimis uiris misimus: q̄ possint cūctos i preseti docere quæ gesta sūt: & sup oīa q̄sumus: ut ipensas ad dominū fūdas præces: quo possimus etiā in isto certamine uictoriā cōsequi. Nō eni parua læticia & in Alexandria & p̄ totā ægyptū populorū corda psuasit. Ex quo pauci hoies electi sūt: ut purū corpus ecclesie pmaneret. Saluto fratres qui tecū sunt. Te plebs quæ nobiscum est in domino salutat.

Temporis Angustia

Indulstrum uirum

**Epistola beati Hieronymi presbyteri ad Theophilum episcopum. In qua librū illius summis laudibus effert /
excusans q; celerius non uerterit in latinum.** XXX.

Beatissimo papæ Theophilo Hieronymus Salutē. Ex eo tēpore quo beatitudinis tuæ accepi epistolas: iuncto paschali libro usq; in presentē diē ita & mērore luctus & sollicitudine ac diuersis sup̄ statu ecclēsiæ hinc rumoribus exagitatus sum: ut uix uolumē tuū potuerim in latinū sermonē uertere. Optime enī nosti iuxta ueterē sententiā non esse tristē eloquētiā: maxime si ad ægritudinē animi accedat corporis ægritudo. Et hanc ipsā epistolam febre æstuaus: & quintū iam diē decūbens lectulo nimia festinatione dictaui: breuiter idicāns beatitudinē tuā: magnū me laborē sustinuisse in trāslatione eius: ut omnes sentētiās pari uenustate trāsserem: & græcæ eloquētiæ latinum aliqua ex parte responderet eloquiū. In principio philosopharū: & generaliter agēs dū omnes erudis: unum iugulas. In reliquis autē quod uel difficillimū est: rhetoricæ eloquētiæ iungis philosophos: & Demosthenē atq; Platonē nobis confocias. O quāta dicuntur in luxuriā: quātis præconiis extollitur cōtinentia: & de itimīs sapiētiæ disciplinis diei ac noctis: lunæ cursus ac solis ratione: mūdi istius natura describit: & hāc ipsam disputationē ad scripturā: refers auctoritatē: ne in paschali libro uidearis de sæcularibus quēq; fontibus mutuatus. Quid plura? In his laudare te uereor ne assentādi crimen icurrā. Optius liber est: & i philosophis: & agens susceptā causā absq; iuidia psonarū. Vnde obsecro te ignoscas tarditati etiam meæ. Ita enī sactæ & uenerabilis Paulæ cōfectus sū dormitione: ut absq; trāslatione huius libri: usq; i præsentia rū nihil aliud diuini opis scripserim. pdidimus enī ut ipse nosti repēte solatiū: qd' (ut cōscientiæ nostræ testis est dominus) nō ut ppriās ducimus necessitates: sed ut sactōꝝ refrigeria qbus illa sollicite seruebat. Sacta & uenerabilis te filia tua Eustochiū: quæ nullā p matris absētia recepit cōsolationē: te uniuersa fraternitas suppliciter salutat. Libros quos dudū scripsisse te nūciaisti: uel legēdos nobis: uel uertendos transmittē. Vale in Christo.

Præfatio Ruffini presbyteri Aquilegensis in libros periarcon Origenis: in quo dicit se Hieronymū imitatum: qui eiusdem Origenis aliqua traduxerat: & profiteretur quæ a fide discrepant detractaturum. Nota qd' hic primum inter Hieronymum & Ruffinum exorta est contentio: cum callide in ea præfatione Hieronymi mentio habita crederetur: sicut mox subiecta testatur.

Scio q̄ plurimos fratrum scientiæ scripturarum desiderio prouocatos: poposcisse ab aliquantis eruditissimis uiris: & græcarum litterarum peritis: ut Origenem Romanum facerent: & latinis auribus eum donarent. In quod etiam cum frater & collega uester ab episcopo Damaso deprecatus: homelias duas de canticis canticorum in latinum transtulisset ex græco: ita in illo opere ornate magnificeq; præfatus est: ut cuius legendi Origenem: & auidissime perquirendi desiderium commoueret: dicens illius animæ conuenire: quod dictum est. Introduxit me rex in cubiculum suum asserens eum: quod cum in cæteris libris omnes uincat in canticis canticorum: Etiam ipse se uicerit. Pollicetur sane in ipsa præfatione se & ipsos in canticis canticorum libris: & alios q̄ plurimos Origenis Romanis auribus largiturum. Sed ille ut uideo in stilo proprio placens: rem maioris gloriæ sequitur: ut pater uerbi sit potius q̄ interpret. Nos ergo rem ab illo quidem ceptam sequimur & pbatam: sed non æquis eloquentiæ uiribus: tanti uiri ornare possumus dicta. Vnde uereor ne uitio meo id accidat ut uir quem ille alterum post apostolos ecclēsiæ doctorem scientiæ ac sapientiæ merito comprobauit: inopia sermonis nostri longe se inferior uideatur. Quod ego sæpe considerans reticebā: nec deprecantibus me frequenter in hoc opus fratribus annuebā. Sed tua uis fidelissime frater Machari: tanta est: cui obsistere ne impitiam quidē potest: propter quod ne te ultra tam grauem paterer exactorem: etiam contra propositum meum cessi: ea tamen lege atq; ordine: ut quantum fieri potest: interpretando sequar regulā prædecessorū. Et eius præcipue uiri: cuius superius fecimus mentionē: qui cū ultra .lxx. libellos Origenis: quos homeliticos appellauit: aliquantos etiā de tomis in apostolū scriptis transtulisset in latinū: in quibus cū aliquanta offendicula iueniantur i græco: ita elimaui omnia interpretādo atq; purgauit: ut nihil in illis quod a fide nostra discrepet latinus lector inueniat: hunc etiā nos licet nō eloquentiæ uiribus disciplinæ tamen regulis inquantū possumus: sequimur obseruantes scilicet ne ea quæ in libris Origenis a seipso discrepantia inueniuntur atq; contraria proferamus: cuius diuersitatis causā plenius tibi in apologetico: quē Paphilus pro libris ipsius Origenis scripsit: edidimus breuissimo libello supaddito: in quo euidētibus ut arbitror probamētis corruptos esse i q̄ plurimis ab hæreticis & maliuolis libros eius ostēdimus: & istos præcipue quos nunc exigis ut interpreter: id est periarcon: quod de principiis uel de principatibus dici potest: qui sūt re uera alias & obscurissimi & difficillimi. De rebus enim ibi talibus disputati quibus philosophi omni sua ætate consumpta nihil inuenire potuerunt. Hic uero noster q̄tū potuit egit: ut creatoris fidem & creatarū rez rationem: quā illi ad impietate traxerunt: ad pietatem ipse cōuerteret. Sicubi ergo nos in libris eius aliquid contra id inuenimus: quod ab eo in cæteris locis fideliter de trinitate fuerat definitum: ueluti adulteratū hoc & alienū: aut prætermisimus: aut secundū eam regulam protulimus: quā ab ipso frequenter inuenimus affirmatā. Si qua sane uelut pitis iam & scientibus loquēs: dum breuiter trāsire uult obscurius protulit: ut manifestior fieret locus: ea quæ de ipsa re in aliis eius libris aptius legeramus: adiecimus explanatiōi studentes: nihil tamen nostrū diximus. Sed licet in aliis locis dicta sua tamen reddidimus. Hoc autē iccirco in præfatione cōmonui: ne forte calūniatores iteq; se criminandi putarent inuenisse materiā: sed uiderint ipsi quid peruersi & cōtentiosi homines agant. Nobis interim tantus labor: si tamen orantibus uobis deus iuuerit: iccirco susceptus est: nō ut calūniosos ora (quod fieri non potest: licet forte etiam hoc deus faceret) clauderemus: Sed ut proficere ad scientiam rez uolentibus materiā præberemus. Illud sane omnem qui hos libros uel descripturus est: uel lecturus in conspectu dei patris & filii & spiritus sancti: contestor: atq; conuenio: per futuri regni fidem: per resurrectionis ex mortuis sacramentum: per illum qui præparatus est diabolo & angelis suis æternū ignē: sic non illum locum æterna hæreditate possideat: ubi est fletus & stridor dentium: & ubi ignis eorum non extinguitur.

*Origo distroptoris et diffinitionis
inter Hieronymum et Ruffinum*

Tomos

*Euidētibus probamētis
periarcon.*

guetur & uermis eorum non morietur: ne quis addat aliquid huic scripturae: ne auferat: ne iserat: ne immutet: sed conferat cum exemplaribus: unde scripserit: & emendet ad litteram: & distiguet: & non emendatum uel non distinctum codicem non habeat: ne sensum difficultas: si distinctus codex non sit: maiores obscuritates legentibus generet.

Pammachii & Oceani ad beatum Hieronymum presbyterum commonentium: ut de callida Ruffini interpretatione & mentione illius in praefatione habita se purget. Epistola. XXXII.

Anctus aliquis ex fratribus schedulas ad nos cuiusdam detulit: quae Origenis uolumen quod Periarcho scribitur: in latinum sermonem uersum tenerent. Et quonia in his multa sunt: quae tenuitate nostri ingenii promouent: quaeque minus catholice dicta existimamus: suspicamur etiam ad excusationem auctoris multa de libris eius esse subtracta: quae apertam impietatem eiusdem monstrare potuissent: quosumus praestantiam tuam: ut hoc specialiter non tam nobis quam uniuersis: qui in urbe habitant: profecturum opus digneris impendere: ut supradictum librum Origenis ad fidem: quemadmodum ab ipso auctore editus est: tuo sermone manifestes: & quae a defensore eius interpollata sunt: pedas. Et quae etiam in his schedulis quas ad sanctitatem tuam direximus: uel contra catholicam regulam: uel ipeperite edita sunt: redarguas atque conuincas. Sane subtiliter in praefatione operis sui mentionem tacito nomine tuae sanctitatis expressit: quod a te promissum opus ipse compleret: illud oblique agens etiam te simili ratione sentire. Purga ergo suspensiones hominum: & conuince criminantem: ne si dissimulaueris: consentire uidearis.

Apologia beati Hieronymi ad eosdem responsua. In qua docet se Origenis doctrinam non dogma sectatum: docetque illum ita legendum: ut exceptis bonis contraria fidei respuant. Illius quoque errores detegit: & praefationem in libros periarchon carpit: illorumque interpretationem uitiosam damnat. Epistola. XXXIII.

Schedulae quas misistis: honorifica me affecere contumelia: sic ingenium praedicantes: ut fidei tollerent ueritatem. Et quia eadem in Alexandria & Roma & in toto pene orbe boni homines super meo nomine iactare consueuerunt: & tantum me diligunt: ut sine me haeretici esse non possint: omitam personam: rebus tantum & criminibus respondebo. Neque enim prodest maledicentibus remaledicere: & aduersarios talione mordere: cui praecipitur malum pro malo non reddere: sed uincere in bono malum: saturari obprobriis: & alteram uerberanti praebere maxillam: Obiiciunt mihi: quare Origenem aliquando laudauerim. Ni fallor: duo loca sunt: in quibus eum laudauimus: praefatiuncula ad Damasum in homeliis canticis canticorum: & praemium in libro hebraicorum nominum. Quid ibi de dogmatibus ecclesiae dicitur? Quid de patre & filio & spiritu sancto. Quid de carnis resurrectione? Quid de animae statu atque substantia? Simplex interpretatio atque doctrina simplici uoce laudata est. nihil ibi de fide: nihil de dogmatibus comprehensum est. Mortalis tantum tractat locus: & allegoriae nubilum serena expositione discutit. Laudauimus interpretationem: non dogmatistam: ingenium: non fidem: philosophum non apostolum. Quod si uolunt super Origenem meum scire iudicium: legant in Ecclesiastice commentarios: replicent in epistola ad Ephesios tria uolumina: & intelligant me semper eius dogmatibus contraxisse. Quae enim stultitia est: sic alicuius laudare doctrinam: ut sequar & blasphemiam? Et beatus Cyprianus Tertulliano magistro utitur ut eius scripta probat. Cumque eruditi & ardentes delectentur ingenio: Motanum cum eo Maximillaque non sequitur. Fortissimos libros contra Porphyrium scribit Apollinaris. Ecclesiasticam pulchre Eusebius historiam texiuit: alter eorum dimidiatam christi introducit oeconomiam: alter impietatis Arrii aptissimus propugnator est. Ve inquit Esaias: qui dicitur bonum malum: & malum bonum & qui faciunt amarae dulce: & dulce amarae: nec bonis aduersarios: si honestum quid habuerint: detrahendum est: nec amicos: laudanda sunt uitia: & unumquodque non personarum: sed res potest iudicandum esse. Mordetur & Lucilius: quod in composito currat pede: & tamen sales eius leposque laudant: dum esse iuuenis miro descendi ferebar ardore nec iuxta quorundam praesumptionem: ipse me docuit. Apollinaris Laodicenum audiui Antiochiae frequenter & colui. Et cum me in sanctis scripturis erudiret nunquam illius contentiosum dogma suscepimus. Iam canis spargebar caput: & magistrum potius quam discipulum decebat: prexi tamen alexandriam: audiui Didymum: in multis ei gratias ago. Quod neciui didici: quod sciebam illo docente non perdidici. Putabatur me homines finem fecisse discendi: ueni rursum Hierosolymam & Bethleem: quo labore: quo praecio Barabanum nocturnum habui praecceptorem? Timebat enim iudeos: & mihi alterum exhibebat Nicodemum: horum omnium frequenter in opusculis meis facio mentionem. Certe Apollinaris & Didymi inter se dogma contrarium est. Rapiat me ergo utraque turba diuersum alitruum: quia magistrum utrumque confiteor: si expedit odisse homines: & greges aliquas detestari: miro odio auersor concisionem: usque hodie enim persequuntur dominum nostrum Iesum christum in synagogis sathanam. Obiiciat mihi quispiam: cur hominem iudeum habuerim praecceptorem. Et audet quidam proferre litteras meas ad Didymum quasi ad magistrum. Grande crimen discipuli: si hominem eruditum & senem magistrum dixerim. Et tamen uolo inspicere ipsam epistolam: quae tanto tempore in caluniam reseruata est. Nihil praeter honorem & salutationem continet: inepta sunt haec & friuola. Arguite potius ubi haeresim defenderim: ubi prauum Origenis dogma laudauerim in lectione Esaias in quo duo seraphin clamantia describuntur: illo interpretate filium & spiritum sanctum: nonne ego detestandam expolitionem in duo testamenta mutauimus? Habetur liber in manibus ante. xxx. annos editus: tot opuscula mea: & maxime commentarii iuxta oportunitatem locorum: gentilem sectam laecerat: quod autem opponunt congregasse me libros scilicet illius super cunctos homines: utinam omnium tractatorum haberem uolumina: ut tarditatem ingenii eruditionis diligentia compensarem. Congregauimus libros eius fateor. Et ideo errores non sequor: quia scio uniuersa quae scripsit. Credite experto: quasi christianus: christianis loquor: uenenata sunt illius dogmata aliena a scripturis sanctis uim scripturis facientia: legi inquam legi Origenem. Et si in legendo crimen est: fateor: & nostrum marsupium Alexandrinae chartae euacuauerunt. Si mihi creditis origenista nunquam fui. Si non creditis nunc esse cessauimus: quod si nec sic adducimini ad fidem: compellit me ad defensionem meam: contra

*Interpres diffinitus
Dogmatistae
Tertullianus magister Cyprianus
Apollinaris
Eusebius
Lucilius in composito
Carmine: salubri non perueniens
Apollinaris auctor
Hieronymus fuit*

*In Origenem
Origenista*

Amasium uestrum scribere: ut si non creditis neganti: creditis saltē accusanti. Sed libentius mihi erranti credit
q̄ correcto. Nec mirū: putāt enim me suū esse συμμυσθη: & propter animales & luteos: nolle palam dogma
ta confiteri. Ipsorum enim decretū est: non facile margaritas ante porcos mittendas: nec dandū sanctū canibus
Et cū Dauid dicere: abscondi in corde meo eloquia tua: ut non peccē tibi. Et in alio loco super iusto: qui loquit̄
inquit ueritatē cū proximo suo: id est cū iis qui domestici fidei sunt. Ex quo uolunt intelligi: nos qui necdū ini-
tiati sumus debere audire mendacium: ne paruuli atq; lactentes solidioris cibi edulio suffocemur. Quod autē
periuriō atq; mendacii inter se orgiis foederentur: sextus Stromatū liber: in quo Platonis sententia nostrū dog-
ma cōponit: plenissime docet. Quid igitur faciā: Negē me eiusdē dogmatis esse: Non credunt: ridebunt & di-
cent: domi nobis ista dicuntur. Faciā quod solū cauent: ut sacra eorū atq; mysteria in publicū proferā: & omnis
prudētia eorū: qua nos simplices ludunt in ppatulo sit. Et qui neganti uoci nō credunt: credant saltē arguētī sti-
lo. Hoc eni uel maxime cauent: ne quādo contra auctōrē suū eorū scripta teneant: facile dicunt cū iuramento:
quod postea alio soluant piurio. A subscriptione tergiuersant: quæruntq; suffragia: alius non possū inquit dā-
nare quod nemo dānauit: alius nihil sup hoc a patribus statutū est: ut dū totius orbis puocatur auctōritas: sub-
scribendi necessitas differatur. Quidā Constantius: quomodo inquit dānabimus: quod synodus Nicēna non
tetigit: Quæ enim dānauit Arrium: dānasset utiq; & Origenē: si illius dogmata reprobasset: scilicet uno medi-
camine omnes simul morbos debere curari. Et iccirco spiritus sancti neganda maiestas est: quia in illa synodo
super substantiā eius silentiū fuit: De Arrio tunc non de Origene quæstio fuit: De filio nō de spiritu sancto: cō-
fessi sunt quod negabat: tacuerunt de quo nemo quærebat: quanq̄ latenter Origenē fontē Arrii pcusserunt. Dā-
nantes enim eos qui filiū de patris negant esse substantia: illum pariter Arriūq; dānauerunt. Alioquin hoc argu-
mento nec Valentinus nec Martion nec Cathaphryges nec Manichæus dānari debent: q̄a synodus nicēna eos
non nominat: quos certe ante synodū fuisse non dubiū est. Quod si quando urgeri cœperint: & aut subscribē-
dum eis fuerit: aut exeundū de ecclesia: miras strophas uideas. Sic uerba tēperāt: sic ordinē uertunt: & ambigua
quæq; concinunt: ut nostrā & aduersariōrū confessionē teneant: ut aliter hæreticus: aliter catholicus audiat: qua-
si non eodē spiritu & Apollo delphicus atq; Loxias oracula cecinerint Cræso & Pyrrho diuersis tēporibus: sed
pari illudentes strophæ. Exempli causā pauca subiiciā. Credimus inquit resurrectionē futurā corporū. Hoc
si bene dicat: pura confessio est. Sed quia corpora sunt cælestia: & terrestria: & aer iste & aura tenuis iuxta natu-
ram suā corpora nominant: corpus ponunt non carnē: ut orthodoxus corpus audiens: carnē putet: hæreticus
spiritū recognoscat. Hæc est eorū prima decipula: quæ si deprehensa fuerit instruunt alios dolos: & innocentia
simulant: & malitiosos nos uocant: & quasi simpliciter credentes aiunt: Credimus resurrectionē carnis. Hoc ue-
ro cū dixerint: uulgus indoctū putat sibi sufficere: maxime quia id ipsū & in symbolo credit. Interrogas ultra:
circuli strepitus comouent: fautores clamitant. Audisti resurrectionē carnis. Quid quæris amplius: Et in per-
uersū studiis cōmutatis nos sycophantæ: illi simplices appellantur. Quod si obduraueris frontē: & urgere cœ-
peris: carnē digitis tenens: an ipsā dicant resurrecturā: quæ cernitur: quæ tangit: quæ incedit: & loquitur: Prio-
rident: deinde annuunt: dicentibusq; nobis: utrū capillos & dentes: pectus & uentrē: manus & pedes: ceterosq;
artus ex integro resurrectio exhibeat. Tunc uero risu se tenere non possunt: cachinoq; ora soluentes: tōlores no-
bis necessarios & placetas & medicos ac sutores ingerunt. Vltroq; interrogant: utrū credamus & genitalia utri-
usq; sexus resurgere: nostras genas hirtas: scemina: leues fore: & habitudinē corporis pro matris ac scemina: di-
stinctione diuersā. Quod si dederimus: statim expetunt uuluā & coitū: & cetera quæ in uentre sunt: & sub uē-
tre: singula mēbra negant: & corpus quod constat ex mēbris: dicunt nō resurgere. Non est huius tēporis contra
dogma peruersū rhetoricū iactare sermonē. Non mihi diues Ciceronis lingua sufficere: nō feruens Demosthe-
nis oratio anima: ut possit implere sermonē: si uelim hæreticorū fraudulentias proderet: qui uerbotenus resurre-
ctionē fatentes: animo negant. Solent enī mulierculæ eorū mamas tenere: uentri applaudere: lūbos & scemora
& puras attrēctare maxillas: & dicere: Quid nobis prodest resurrectio: si fragile corpus resurget. Tēpore futu-
ræ resurrectionis angelorū habebimus naturā: dedignant uidelicet cū carne & ossibus resurgere: quibus resur-
rexit & Christus. Sed fac me errasse in adolescentia: & philosophorū id est gentiliū studiis cruditum: in p̄cipio
fidei dogmata ignorasse christiana: & hoc putasse in apostolis: quod in Pythagora & Platone & Empedocle le-
gerā: Cur paruuli in christo atq; lactentes errorem sequimini: Cur ab eo impietatē discitis: qui nec dū pietatē
nouerat: Secunda post naufragiū tabula est: culpā simpliciter confiteri. Imitati estis errantē: imitami & cor-
rectū. Errauimus iuuenes: emendemur & senes. Iūgamus gemitus: & lachrymas copulemus: ploremus: & con-
uertamur ad dominū: qui fecit nos: non expectemus p̄nitentiā diaboli. Vana est illa præsup̄tio: & in gehēna
trahens profundū: hic autem creditur uita: aut amittitur. Si Origenem nunq̄ secutus sum: frustra infamare me
cupitis. Si discipulus eius fui: imitami p̄nitentē. Creditis contenti: credite & neganti. Si ista ut ais iquit no-
ueras: quare cum laudasti in opusculis tuis: Et hodie laudare: nisi uos eius laudaretis errores. Non mihi displi-
ceret ingeniū: nisi quibusdā etiā placeret impietas. Et apostolus precipit omnia legentes: quæ bona sunt retinē-
tes. Lactantius in libris suis & maxime in epistolis ad Demetrianum spiritus sancti omnino negat substantiam:
& errore iudaico dicit eum ad patrem referrī uel ad filium: & ad s̄ctificationē utriusq; personæ sub eius nomi-
ne demonstrari. Quis mihi interdiceret potest: ne legā institutionū eius libros: quibus contra gētes scripsit for-
tissime: quia superior sentētia detestāda est: Apollinaris cōtra Porphyriū egregia scripsit uolumina: p̄bo labo-
rē uiri: licet fatuū in plarīsq; dogma contēnam: confitemini & uos in quibusdā errare Origenē: & uim ultra non
faciā. Dicite eū male sensisse de filio: peius de spiritu sancto: animarū de cælo ruinas ip̄ie ptulisse: resurrectionē
carnis

Amasium

*Diues Ciceronis lingua
Demosthenis oratio*

Lactantius

Apollinaris

carnis uerbo confiteri: ceterum assertionem destruere: post multa secula atque unam de omnibus restitutionem: id ipsum fore Gabrielē: quod diabolū: Paulū quod Cayphā: uirgines quod prostibulas. Cū hæc reieceritis: & quasi censoria uirgula separaueritis a fide ecclesiæ: tuto legā cetera: nec uenena iam metuā: cum atidotum præbitero: non mihi nocebit: si dixerō Origenes: cum in cæteris libris omnes uicerit: in cantica canticorum ipse se uicit: nec formidabo sententiam: quia illum doctorem ecclesiarum quondam adolescentulus nominauit nisi forte accusare debui: cuius rogatus opuscula transferebam: & dicere in prologo: hic cuius interpretor libros hæreticus est. Caue lector ne legas: fuge uiperam. Aut si legere uolueris: scito a malis hominibus & hæreticis corrupta esse quæ transuli: quæ timere non debeas. Ego enim omnia quæ uitiata fuerunt correxi: hoc est aliis uerbis dicere: ego qui interpretor catholicus sum: hic quem interpretor hæreticus est. Denique & uos satis simpliciter & ingenue: & non malitiose: parui scilicet pendentes precepta rhetorica: & prestigias oratorum: dum libros eius περιερκων hæreticos confitemini: & in alios crimen transferre uultis: iniicitis legentibus scrupulum: ut totam auctoris uitam discerent. Et ex cæteris libris eius coniecturam presentis facerent questionis. Ego callidus qui emendauit: silens quod uolui: & dissimulans crimina: non feci inuidiam criminoso. Aiunt & medici grandes morbos non esse curandos: sed dimittendos naturæ: ne medela languorem exasperet. Centum quinquaginta anni prope sunt: ex quo Origenes mortuus est tyri. Quis latinorum ausus est unquam transferre libros eius de resurrectione? Periarcho: Stromateas: Quis per infame opus seipsum uoluit infamari? Nec disertiores sumus Hilario: nec fideliores Victorino: qui eius tractatus non ut interpretes: sed ut auctores proprii operis transtulerunt. Nuper sanctus ambrosius sic Hexamerum illius compilauit: ut magis Hippolyti sententias Basiliique sequeretur. Ego ipse cuius æmulatores esse uos dicitis: & ad cæteros talpæ: caprearum in me oculos possidetis: si malo animo fuisset erga Origenem: interpretatus essem hos ipsos: quos supra dixi libros. Ut mala eius etiam latinis nota facerem: sed nunquam feci: & multis rogantibus acquiescere nolui. Non enim consueui eos insultare erroribus: quorum miror ingenia. Ipse si adhuc uiueret Origenes: irasceret uobis fautoribus suis. Et cum Iacob diceret odiosum me fecistis in mundo. Vult aliquis laudare Origenem: Laudet ut laudo. Magnus uir ab infantia: & uere martyris filius alexandriæ ecclesiasticam scholam tenuit. Succedens eruditissimo uiro Clementi presbytero: uoluptates in tantum fugit ut zelo dei: sed tamen non secundum scientiam: ut ferro tricaret genitalia. Calcauit auaritiam: scripturas memoriter tenuit. Et in studio explanationis eorum: diebus sudauit ac noctibus. Mille & eo amplius tractatus: quos in ecclesia locutus est: edidit. innumerabiles præterea commentarios quos ipse appellat tomos. Et quos nunc prætereō. ne uidear operæ eius indicem texere. Quis nostrum tanta potest legere: quanta ille conscripsit? Quis ardentem in scripturis animum non meretur? Quod si quis iudas zelotes apposuerit nobis errores eius: audet libere. Interdum magnus dormitat Homerus.

Compara uirgula

Medicorum dictum.

Origenem genitalia trahit ferro zelo dei

Verum operi longo fas est obrepere somnum. Et ignoscere: non imitemur eius uitia: cuius uirtutes non possumus sequi. Errauerunt in fide alii: tam græci quam latini: quorum non necesse est proferre nomina: ne uideamur eum non sui merito: sed aliorum errore defendere. Hoc non est inquiete excusare Origenem: sed accusare cæteros: pulchre: si eum errasse non dicerem: si in fidei prauitate: saltem apostolum Paulum uel angelum de cælo audiendum crederem. Nunc uero cum simpliciter errorem eius fatear: sic legam ut cæteros: quia sic errauit ut cæteri. Sed dicas: si multorum comitatus est error: cur solū persequimini? Quia uos solū laudatis ut apostolū: tollite amoris περιεβολην: & nos tollimus odii magnitudinem. Cæterorum uitia de libris suis ad hoc tantum excerpitis: ut huius defendatis errorem. Origenem sic fertis in cælum: ut nihil eum errasse dicatis. Quisquis es assertor nouorum dogmatum: quaeso te ut parcas romanis auribus: parcas fidei: quæ apostoli uoce laudata est. Cur post quadringentos annos docere nos niteris quod ante nesciuimus? Cur proferis in medium: quod Petrus & Paulus edere noluerunt? Usque ad hunc diem sine ista doctrina mundus christianus fuit. Illa senex tenebo fidem: in qua puer natus sum. Pelusiotas nos appellant: & luteos animalesque & carnosque: non recipiamus ea quæ spiritus sunt: illi scilicet Hierosolymitæ: quorum mater in cælo est. Non contemo carnem: in qua christus natus est: & resurrexit: non despicio lutum quod excoctum in testam purissimam regnat in cælo. Et tamen miror: cur carni detrahentes uiuant carnaliter: & inimicam suam foueant: & nutriant delicate: nisi forte implere uolunt scripturam dicentem. Amate inimicos uestros: & benefacite his qui persequuntur uos. Amo carnem castam: uirginem: ieiunantem: amo carnem non opera: sed substantiam: amo carnem quæ iudicandam se esse nouit: amo illam: quæ pro Christo in martyrio cecidit: laniatur: exurit. Illud uero quod asserunt: a quibusdam hæreticis & maluolis hominibus libros eius esse uiolatos: quod ineptum sit: hinc probari potest. Quis prudentior: doctior: eloquentior Eusebio & Didymo assertoribus Origenis inueniri potest? Quorum alter sex uoluminibus τας απολογιας id est defensiones scribens: ita eum ut se sensisse confirmat. Alter sic eius errores nititur excusare: ut tamen illius esse fateatur: non scriptum negans: sed sensum scribens edisserens. Aliud est: si quæ ab hæreticis addita sunt: Didymus quasi bene dicta defendit. Solus inuentus est Origenes cuius scripta in toto orbe falsarentur: & quasi ad Mithridatis litteras omnis ueritas uno die de uoluminibus illius raderetur. Si unus uiolatus est liber: num uniuersa eius opera: quæ diuersis locis & temporibus edidit: simul corrumpi potuerunt? Ipse Origenes in epistola quam scribit ad Fabianum romanæ urbis episcopum: penitentiam agit: cur talia scripserit: & causas temeritatis in Ambrosium refert: quod secreto edita: in publicum protulerit: & quidam nunc etiam τας αφοῦσιν aliena esse: quæ displicent. Porro quod Pamphilum proferunt laudatorem eius: gratias illis ago meo nomine: quod dignum me putauerunt: quem cum martyre calumniarentur. Si enim ab inimicis Origenis libros eius dicitis esse uiolatos: ut infamaretur: quare mihi non liceat dicere: ab amicis eius & sectatoribus compositum esse sub nomine Pamphili uolumen: quod illum testimonio

✠

martyris ab infamia uindicaret: Ecce uos emēdatis in Origenis libris: quod ille non scripsit: & miramini: si edat aliquis librum: quem ille non edidit. Vos in edito opere potestis coargui. ille qui nihil aliud edidit: facilius patet calumnia. Date quodlibet aliud opus Pāphili: nusq̄ repietis: hoc unum est. Vnde igitur sciā: q̄ Pamphili sit? Videlicet stilus & salua docere me poterit. Nunq̄ credam: q̄ doctus uir primos ingenii sui fructus questionibus & infamiae dedicaret: & ipsum nomen apologetici ostendit excusationē. Non enī defenditur nisi quod in crimine est. Vnū nunc proferam: cui contradicere uel stulti sit: uel imprudētis. Sextus liber Eusebii super Origenis defensionē: principiū usq̄ ad mille ferme uersus libri istius: qui Pamphili dicitur: cōtinēt. De reliquis scriptor eiusdē operis profert testimonia: quibus nititur approbare Origenē fuisse catholicū. Eusebius & Pamphilius tantā inter se habuere concordia: ut unius animae homines putes: & ab uno alter nomē acceperit. Quomodo igitur inter se dissentire potuerunt: ut Eusebius in toto opere suo Origenem Arriani probet dogmatis: & Pamphilius nicenae synodi quae fuit postea: defensorem? Ex quo ostenditur uel Didymi uel cuiuslibet alterius esse opusculū: qui sexti libri capite detruncato: cetera mēbra lociati. Si concedamus ex sup̄fluo: ut Pamphili sit: sed nec dum martyris (ante enim scripsit q̄ martyriū perpetraret) & quomodo iniquis martyrio dignus fuit: scilicet ut martyrio deleret errorē: ut unam culpam sanguinis sui effusione purgaret. Quanti i toto orbe martyres ante q̄ caderentur: uariis subiacuere peccatis? Defendamus ergo peccata: quia qui postea martyres: prius peccatores fuerunt. Hæc fratres amantissimi ad epistolā uestrā ceteri sermone dictaui: uincens propositū: ut contra eū scriberē: cuius ingenium ante laudaueram: malens æstimatione periclitari q̄ fide. Hoc mihi prestiterunt amici mei: ut si tacuero reus: si respondero inimicus iudicet: dura utraq̄ conditio. Sed e duobus eligā qd̄ leuius est. Si multas redintegrari potest. blasphemiam ueniā nō meret. Quid autē laboris in libris transferendis periarcho nō sustinuerim: uestro iudicio derelinquo: dum & mutare quippiā de græco non est uertentis: sed euertentis: & eadē ad uerbū exprimere: nequa q̄ eius qui seruare uelit eloquii uenustatem.

Argumentum.

Superiori tractatu irritatus Rufinus presbyter Aquilegiensis contra beatū Hieronymū tanq̄ amulū & obtrectatorem retorsit stilum duobus uoluminibus: illum arguens quæ infra subduntur. Sed cum iam apud urbem se Origenianæ hæresis inculatum audiret: apologiam Anastasio eiusdem urbis episcopo scribit: fidem suam exponens: de interpretatione se purgans: & protestās de origine animæ nihil uelle diffinire. Sed parum ea purgatione proficit: ut sequens epistola indicat.

Ruffini presbyteri Aquilegiensis pro se Apologia ad Anastasiū urbis Romanæ episcopū. Epistola. XXXIII.

Adiui quosdam cum apud beatitudinē tuā controuersuri siue de fide siue de aliis nescio quibus questionibus conuenirent: etiam mei nominis fecisse mentionem. Et tua quidem sanctitas uelut ab ipsis incunabulis per ecclesiasticæ traditionis regulas instituta: de absente sibiq̄ bene & in fide & in charitate dei cognito calumniantibus non accomodauit auditum. Quoniam a me tamē appetitæ æstimationis meae fama peruenit: æquum putauit: ut quoniam ipse post. xxx. fere annos parētibus redditus sum: & durum satis atq̄ inhumanū erat: si tam cito desererem illos quos tam tarde reuiseram. Simulq̄ tam longinqui itineris labor fragilem me reddit ad iterandos labores: litteris meis satisfacere beatitudini tuæ: non ut de sancta mente tua: quæ uelut dei quoddam sacrarium aliquid iniquū non recipit: maculam suspicionis abstergeret: sed & æmulis aduersum me forte oblatrantibus: baculū quēdam confessionis meae quo abigerentur: offerrem. Quāuis igitē fides nostra persecutionis hæreticorū tēpore: cum in sancta alexandrina ecclesia degeremus: in carceribus & exiliis q̄ pro fide iferebantur: probata sit: tamen & nunc si quis est: qui uel tentare fidem nostram cupit: uel audire: uel discere: sciat quod de trinitate ita credimus: quod unius naturæ: unius sit deitatis: unius eiusdēq̄ uirtutis atq̄ substantiæ: nec inter patrē & filium & spiritum sanctū sit prorlus ulla diuersitas: nisi q̄ ille pater est: & hic filius. & ille spiritus sanctus: trinitas in subsistentibus personis: unitas in natura atq̄ substantia. Filium quoq̄ dei in nouissimis diebus natum esse confitemur ex uirgine & spiritu sancto: carnem humanæ naturæ atq̄ animam suscepisse: in qua & passus est & sepultus: resurrexit a mortuis: in eadem ipsa resurgens: quæ deposita fuerat in sepulchro: cum qua carne simul atq̄ anima: post resurrectionē ascendit in cælos. Vnde & uenturus expectatur ad iudicium: iudex uiuorum & mortuorū. Sed & carnis nostræ resurrectionē fatemur integre & perfecte futuram: huius ipsius carnis nostræ: in qua nunc uiuimus: non ut quidā calūniantur: alterā pro hac resurrectionem dicimus. Sed & hanc ipsam nullo omnino eius membro amputato: uel aliqua corporis parte defecta. Sed cui nihil omnino ex omni natura sua desit: nisi sola corruptio: hoc enim promittit sanctus apostolus: q̄ seminetur corpus in corruptione: & resurgat in incorruptione: & seminetur in infirmitate: & resurgat in uirtute: seminetur in ignominia: surgat in gloria. Et quia seminetur corpus animale: resurgat spiritale. Hæc nobis de resurrectione tradita sunt ab iis a quibus sanctū baptisma i Aquilegiensi ecclesia cōsecuti sumus: quæ puto ipsa esse: quæ etiā apostolica sedes tradere soleat & docere: dicimus quoq̄ & iudiciū futurum: in quo iudicio unusquisq̄ recipiat propria corporis prout gessit: siue bona: siue mala: quod si homines recepturi sunt pro operibus suis: quāto magis & diabolus: qui omnibus existit causa peccati? De quo sentimus illud quod scriptum est in euangelio: quia & ipse diabolus & omnes angeli eius cum iis qui opera eius faciunt: & criminantur fratres: cum ipso pariter æterni ignis hæreditatē patiēter. Si quis autē negat diabolum ignibus æternis mancipandū nō esse partē hæreditatis dei cū ipso: sed eā in igne accipiat: ut sentiat uerū esse qd̄ negauit. Audio & de anima esse quæstiones cōmotas. De qua re utrū recipi debeat quærimonia: aut abiici: uos probate. Si autē de me qd̄ sentia quæraf: fateor me de hac quæstione apud q̄ plurimos tractatorū diuersa legisse. Legi enī quosdā dicentes: q̄ pariter cum corpore per humani seminis traducē: etiā anima infundat: & hi q̄tū poterāt id sermonibus cōfirmabāt. Quod puto inter

latinos

Sulus & salua docent

Par amicum

Transferendi labor

Resurrectio

1

Tertullianus
Origenis

Latinos Tertullianū sensisse uel lactatiū: fortassis & alios nōnullos. Alii asserunt q̄ formatis in utero corporibus deus quotidie facit aīas & infundat. Alii factas iā olim. i. tunc: cū oīa deus creauit ex nihilo: nunc eas iudicio suo dispenset in corpore. Et hoc sentit Origenes: & nōnulli alii græcorū. Ego uero cū hæc singula legerim (deo teste dico) quia usq; ad præsens certi uel definiti aliquid de hac q̄stione non teneo: sed deo relinquo scire: qd sit in uero: & sicut ipse reuelare dignabit̄. Ego tamē hæc singula: & legisse me nō nego: & adhuc ignorare cōfiteor: præter hoc qd manifeste tradit ecclesia: deū esse & aīas & corpora: cōditore. Sane quia audio etiā inde disputatum: q̄ quædam Origenis a fratribus rogatus de græco trāstuli in latinū: puto q̄ oēs itelligāt hoc p̄ solo liuore culpari. Si enim aliquid est qd displiceat in auctore: q̄te id ad interpretē detorq̄tur: Sicut in græcis habet̄: rogatus sū ut latinis ostenderē. Græcis sensibus uerba dedi latina tantūmō. siue ergo in illis sensibus laus inest aliq̄. nō est mea: siue culpa similiter non est mea. Quinimo etiā illud adieci: sicut in præfatiuncula mea designaui: ut in quantum possem aliquanta deciderem. Illa tamen quæ mihi in suspicionem ueniebant: q̄ non ab ipso Origene ita dicta: sed ab aliis uiderent̄ inserta: propter hoc q̄ de eisdem rebus in aliis locis eiusdem auctoris catholice dictum legeram. Nemo ergo mihi ex hoc q̄so te sancte ac uenerabilis pater & beate conflet inuidiā. nemo factio / nibus utat̄ & calūniis: qd in ecclesia dei fieri non licet. Vbi enim simplicitas & innocentia tuta erit: si hic nō erit? Origenis enim neq; defensor neq; assertor sum: neq; primus interpretes. Alii ante me hoc idem opus fecerant. Fei & ego postremus rogatus a fratribus. si iubet̄: ne fiat: iussio obseruari debet in posterū: si culpantur qui ante iussionem fecerunt: culpa a primis incipiat. Ego enim præter hanc fidem quam supra exposui: & quam ecclesia romana & alexandrina & aquilegiensis nostra tenet: quæq; Hierosolymis prædicatur: aliam nec habui unq; nec habeo in isto hoīe: nec hēbo. Et si quis aliter credit: quisquis ille est: anathema sit. Reddēt autem in die iudicii rōnē hi qui offendicula & dissentiones & scandala fratribus p̄pter inuidiā solā generant & liuorem.

Beati Anastasi Romanæ urbis episcopi: ad Ioannē hierosolymorū episcopū cōsultationi ipsius de Rufini noīe respōdentia: & accusantis: q̄ ipia Origenis dogmata transtulerit. Epistola. XXXV.

P Robatæ quidē affectionis est hoc: ut laudabiliter de sacerdote sacerdos loquaris. Pro tāto igit̄ præconio: qd in merita mea effusissime contulisti: ut amoris tuo grās ago: ita splendorē tuæ sanctitatis: & eas quas in domino habes uirtutes: subide quodānō paruitatis nostræ fauorabilis sermo proficitur. tam eminenter nō oīum præstātissime laudū tuarū fulges nitore conspicuus: ut par esse meritis sermo nō possit. porro aut̄ tāto titulorū tuorū rapior incitamento: ut etiā qd impetrare neq; audere nō desinam. Jam hoc de laudibus est tuis: qd me tantū de cælestis animi istius serenitate laudasti. Tui enim episcopatū ordo p̄spicuus per diuersū orbem uelut radians: etiā ad nos splendoris sui detulit claritatē. In me quippe totum amicitia tribuis: exanimi nihil relinquis. Aut si iure me laudas: tu quoq; similiter relaudandus non es. Obsecro igitur ob utriq;: ut me metipsū laudare iam desinas. Duplex enim causa me hoc poscere cōstringit: ne cōfacerdotis tui sensibus aut dolorē falsa laus ingerat: aut pudorem uera succendat. Sed ad causam reuertar. Rufinus de quo me consulere dignatus es: conscientia tuæ habet arbitra diuinam maiestatem: apud quā se integro deuotionis officio ipse uiderit qualiter debeat approbare. Origenes aut̄ dicta cuius in nostrā linguam cōposita deriuauit: ante quis fuerit: in quæ processerit uerba: nostrū p̄positum nesciuit. qd uero sit animi mei studiū: cū tua paulisper hoc conferam sanctitate. Hoc igit̄ mente concepi: qd qui urbis nostræ populis de translata Origenis lectione patefecit: quandā puris mentibus uelut nebulam excitans iniectā: fidemq; apostolorū maiorū traditione firmatam: uelut deuiis anfractibus illum noluisse dissoluere. Discere hoc loco libet: quid agat in romanam linguam translatio. Approbo si accusat auctorem: & execrandum factum populis prodit. ut iustis tandem odiis teneat: quem iādudum fama constrinxerat. Si uero interpretes tantorū malorū erroribus consensū præstat: & legenda impia dogmata prodit in populos: nihil aliud sui opera laboris extruxit: nisi ut p̄prie ueluti mētis arbitrio: hanc quæ sola & quæ prima apud catholicos christianos uera fides iam ab apostolis exinde usq; ad tempus præsens tenetur: inopinatæ titulo assertionis euerteret. Absit hæc ab ecclesia romana nequaq; catholica disciplina. Nunq̄ profecto eueniet: ut aliqua hoc admittamus rōne: quod iure meritoq; damnamus. Quapropter in toto orbe Christi dei nostri diffusa prouidentia probare dignabit̄: accipere nos oīno non posse: quæ ecclesiam maculent: probatos mores euertant: aures circumstantium uulnerēt: iurgia: iras: dissensionesq; disponāt. Quare nolce qualem epistolam ad fratrem & coepiscopū nostrū Veneriū diligentiori cura per scriptā paruitas nra transmiserit. sibiq; hanc conscientia fecerim: qd non superflua laborū formidine: neq; uano timore sollicitet: mihi certe cura nō deerit: euāgelii fidem circa meos custodire populos: partesq; populi mei per quæq; spatia diuersa terrarū: diffusas quantum possim litteris conuenire: ne qua profanæ interpretationis origo subrepat: quæ deuotas mentes immissa sui caligine labefactare conetur. Illud quoq; quod euenisse gaudeo: tacere nō potui: beatissimorū principum mansisse responsa: quibus unusquisq; deo seruiens: ab Origenis lectione reuocetur damnandumq; sententia principum: quem lectio reum profana prodiderit. Hactenus sententia meæ forma processerit. Quod te uero uulgi de Rufino querela sollicitat: ut quosdam malis suspicionibus psequaris: hæc etiam opinionem constringam diuinæ lectionis exemplo. sicut scriptum est: Non sicut uidet homo ita & deus. Nam deus uidet in corde: homo in facie. Itaq; frater charissime omni suspicionē seposita Rufinum scito: q̄ p̄pria mente Origenis dicta in latinum transtulit: ac probauit: nec dissimilis ab eo est: qui alienis uitiis præstat assensum. illud tamen scire cupio: ita haberi a nostris partibus alienum: ut quid agat: ubi sit: nescire cupiamus. Ipse deniq; uiderit ubi possit absolui.

Argumentum in libros inuectiuos Rufini Aquilegiensis.

2

Ruffinus ex apologia ad Pāmachium: uel (ut uerius arbitror) ex accusatōe publica. grauiori stimulo
agitatus inuehit in beatū Hieronymū hoc prio libello: fidē suā de carnis resurrectiōe contestans: ma-
gis Hieronymū in eo ipso suis cōmētariis errasse dicēs: & suā interpretatiōis causas iustissimas astru-
ens: q̄ non gloriā cupidus: sed dei timore ecclesiā profutura traduxerit.

Argumentum ex Gennadio de uiris illustribus.

Ruffinus Aquilegiēsis ecclesiā prebyter nō minima pars doctōrū ecclesiā: & de trāsferendo de grāco in
Latinū elegās ingeniū habuit: & post aliqua. Sed & obrectatori opusculorū suorū respondit duobus uolu-
minibus: arguēs & cōuincens dei se intuitu & ecclesiā utilitate auxiliāte domino ingeniū agitauisse. Illum uero
stimulo æmulationis incitatū ad obliquum stilum uertisse.

Controuersarū Ruffini prebyteri Aquilegiensis aduersus doctōrē illustrissimū beatum Hieronymum ad
Apronianū liber primus. Epistola. XXXVI.

Perlegi scripta tua Aproniane charissime: quæ ab amico & fratre bono de oriēte ad uirū nobilissimū
Pāmachiū missa transtulisti ad me. recordatus sum sermonis pphetici: qui ait. Filii hominum de-
tes eorū arma & sagittæ: & lingua eorū machera acuta. Verū ad hæc uulnera quæ infliguntur ex lin-
gua inter hoies medicus penē nullus est. Et ideo cōuertit me ad Iesū cælestē medicū: qui mihi antido-
tum potentissimū dedit de euangeliū sui pyxide platū: quod uim doloris spe futuri apud se iusti examis solaret.
Potio ergo ipsa quā temperauit Iesus: hæc erant uerba. beati inquit estis cū uos psecuti fuerit: & dixerint aduer-
sum uos omne malū mentientes. Gaudete & exultate: quoniā merces uestra multa est in cælis. Sic enim psecuti
sunt & pphetas qui erant ante uos. Et ego quidē quantū in me est hoc medicamēto contentus: de reliquo filere
decreuerā dicens: apud me ipsū: si patrē familias belzeub uocauerunt: q̄to magis nos: licet indignos domesti-
cos eius: Et si illi dictū est quia seductor est & seducit turbas: ego cur indigner: si audiam me hæreticum dici: Et
pro ingenii tarditate: uel potius cæcitate talpā nominari: Et cum domus meus imo oīum deus christus dictus
sit hō uorax: & uini potator: amicus publicanorū & peccatorū: ego cur indigner si audiā: hō carnalis & in deliciis
degens: Verū quoniā respondendi mihi: uel ex parte iusta quædam necessitas uidet̄ imponi: ex eo q̄ dicat̄ mul-
tos offendi de iis quæ ab eo scripta sunt: nisi quid sit in causa pandat̄: compellor contra uotum meū & ppositū
respondere: ne forte reticendo uidear crimen agnoscere. quīs christiano cætera crimina silendo depellere exem-
plo domini gloriosū sit. sed tamen hoc in fide si fiat: maximū scandalū generat. Quia ergo in iniuriis huius inue-
ctionis suæ: pmittit se omisissū: psonas: & rebus tantū & criminibus respōsus: utrūq̄ aut̄ falsum est. nam cui re-
spondeat crimini: quod nullus obtendit: Quomō aut̄ omittit personas: cū interpretē librorū toto inuectionis suæ
textu indefinenter incuset: & oblaceret. Nos omisissā oī hironia & hypocriseos tergiuersatione: quæ deo execra-
bilis est: licet incomptis uerbis: & ofone incomposita respondebimus. Veniā imperitiæ nostræ a legentibus cō-
cedēdam non imerito præsumentes: quia non alios acculamus: sed nosmetipsos a maledictis purgare contendi-
mus. Et ideo studemus: ut non tantū in nobis sermo: quātū ueritas luceat. Sed prius q̄ incipiam purgare cætera
illud eum ante oīa uere dixisse confiteor: quod ait se non reddere maledictum pro maledicto. hoc satis uerū est:
non enim pro maledictis. sed pro benedictis & laudibus conuitia & maledicta restituit. Neq̄ ut ait uerberanti
dexteram maxillam: offert alterā. Sed palpitanti & leuiganti maxillam: morsū iprouisi dentis infigit. cū enī nos
in eo eloquentiam ac studium laudauerimus. interpretando duntaxat ex Græcis: & fidei eius nusq̄ derogaueri-
mus: ille utrūq̄ in nobis dānat: & ideo ueniam etiam ipse nobis concedat: si forte aliquid aut asperius: aut incō-
ptius dicimus: quia iperitum hoīem ad respondendū lacesiuit: quē sciret non posse per multā dicendi artē: & e-
loquentiæ copiam id agere: ut is quē læsum uellet ac uulneratum: nec uulneratus uideat̄ esse: nec læsus: hoc er-
go eloquentiæ genus ab ipso requiratur: qui ad culpandū seu uituperandū leui rumusculo cōmotus uelut quis
censor accurrat. Qui uero obiectas depellere a se maculas cupit: necessitate sibi responsionis iposita: non q̄ ele-
ganter & ornate: sed q̄ uere respondeat cogitabit. & quoniā inter principia ipsa ait: quasi sine me hæretici esse nō
possint: primo hoc nobis ostendendū est: q̄ nec cū ipso nec sine ipso hæretici sumus. ut cum de nobis constiterit
quid sumus: tunc demum neq̄ de aliorū quidem dictis ad nos retorqueri possit infamia. Ego sicut & ipse & oēs
norunt: ante annos fere. xxx. in monasterio iā positus: p grām baptisimi regeneratus: signaculū fidei consecutus
sum p sanctos uiros Chromatiū Louinum & Eusebium opinatissimos & probatissimos in ecclesia dei episcopos:
quorū alter tunc prebyter beatæ memoriæ Valeriani: alter archidiaconus: alius diaconus simulq̄ pater mihi
& doctōr symboli ac fidei fuerit. Illi ergo sic mihi tradiderunt: & sic teneo q̄ pater & filius & spiritus sãctus uni-
us deitatis sit: unius substantiæ: cœterna: inseparabilis: incorporea: inuisibilis: incomprehensibilis trinitas: & si-
bi solū: ut est: ad pfectum nota. quia nemo nouit filium nisi pater: neq̄ patrem quis nouit nisi filius. Et spiritus
sanctus est: qui scrutatur etiam alta dei. & ideo caret omni uisibilitate corpoera. Sed intellectuāli illo deitatis o-
culo sic uidet patrem filius & spiritus sanctus: sicut pater uidet filium & spiritum sanctum. nec est prorsus ulla
in trinitate diuersitas: nisi q̄ ille pater est: & hic filius: & ille spiritus sanctus. Trinitas in personarū distinctione:
unitas in ueritate substantiæ & q̄ unigenitus filius dei: per quem a p̄cipiō omnia quæ sunt: facta sunt: siue ui-
sibilia: siue inuisibilia: in nouissimis diebus carne humana suscepta homo factus est: & passus est pro salute no-
stra. Et tertia die suscitata illa ipsa carne: quæ posita fuerat in sepulchro: resurrexit a mortuis. Et cum ipsa eadē
carne glorificata ascendit ad cælos. unde & expectatur uenturus ad iudiciū uiuorū & mortuorū. sed & simili mo-
do nobis quoq̄ spem resurrectionis dedit: ut eodem ordine eadem consequentia pari eademq̄ forma qua ipse
dominus resurrexit: nos quoq̄ resurrecturos esse credamus: non nubes & auras tenues ut calūniantur: sed hæc
ipsa in

Martha

Tacere in fide p̄uolunt

ipsa in quibus nunc uel uiuimus uel morimur nra corpora recepturi. Nā quō uerū erit q̄ resurrectionē carnis credimus: nisi in ea uere & intēgre carnis huius natura seruet. Absq; ullis ergo praeftigijs uerā & integrā carnis huius nostrā: in qua nunc sumus: resurrectionē fatemur. Verū ad maiorem rei fidem & addo aliquid amplius. & calūniosoꝝ necessitate cōpulsus: singulare & praeipū ecclesiae nrae mysterium pando. Et. n. cū oēs ecclesiae ita sacramētū symboli tradant: ut postq̄ dixerint peccatoꝝ remissionē addant carnis resurrectionem: facta aquilegiensis ecclesia: dei spiritu futuras aduersū nos calūnias puidēte: ubi tradit carnis resurrectionē: addit unius p̄nominis syllabā: & pro eo q̄ ceteri dicunt carnis resurrectionē: nos dicimus: huius carnis resurrectionē. quo scilicet frōtē ut mos ē in fine symboli signaculo cōtingentes: & ore carnis huius uidelicet quā contingemus: resurrectionē fatētes omnē uenenatā aduersū nos linguā calūniandi aditū praestruamus. Est ne aliquid hac confessione plenius: Est aliquid ista expositione p̄fectius: Sed nihil ut uideo: p̄fuit nobis tanta hāc cautela spūs sancti. Inueniunt adhuc male loquaces linguā calūniandi locū. Mēbra inquit singula nomiatim nisi dixeris: & caput cū capillis suis: manus: pedes: uentrē: atq; ea quā sub uentre sūt: nisi expressius designaueris: carnis resurrectionē negasti. Hāc sunt nouelli sapiētis inuenta: quā beatos apostolos tradentes fidē ecclesiae late runt. nec ulli sanctorū nisi huic soli p̄ carnis spiritū reuelata sunt. Et nūc idēceter quidē p̄ponit. sed audiat & honestius & uerius q̄ proponit: primitiā dormientiū Christus est: qui & primogenitus ex mortuis dicit: sicut & apostolus de resurgentibus dicit: Initiū christus est. Deinde hi qui sunt christi. Habentes ergo indubitatas resurrectionis nostrae primitias christū: quid de ceteris dubitamus: cū certum sit q̄ qualibus mēbris & qualibus capillis: qua carne & quibus ossibus Christus resurrexit & nos oēs resurgamus. Quia & ipse propterea se post resurrectionē palpandū discipulis praebuit: ne ulla de resurrectione eius cōfatio remaneret. Cū ergo ita euidentis & ut ita dicā: palpabile & manu atrectandū nobis christus dederit suae resurrectionis exemplū: ita aliquis insanit: ut aliter se resurrecturū putet: q̄ resurrexerit ille: qui prius resurrectionis aditū patefecit. Vnde etiam illud ueritatem huius confessionis affirmat: q̄ natura quidē carnis huius est ipsa: nec ulla alia quā resurget: purgata tamen a uitiiis resurget corruptione deposita. ut uerū sit illud quod dicit apostolus quia seminat in corruptione: surget in incorruptione. seminat in ignorantia: surget in gloria. seminatur corpus aiāle: surget corpus spiritale. Tanq̄ ergo spiritale & gloriosū & incorruptibile corpus: suis propriis & non aliunde assumptis: exornabit & illustrabitur membris: secundum eam gloriā p̄positū nobis christi seruat exemplum: sicut apostolus dicit. Qui transformabit corpus humilitatis nrae: conforme corpori claritatis filii sui. Cum igit̄ p̄ oīa in resurrectionis spe christus p̄ponat ad formā: & primogenitus ipse sit resurgentiū: atq; oīs creaturā ipse sit caput: sicut scriptū est: qui est caput oīum primogenitus ex mortuis: ut sit in oībus ipse primitiā tenēs: quid inaniter uerboꝝ pugnas & malay suspicionū certamina cōmouemus: Cum in ea confessione quā supra exposui ecclesiastica fides cōstet. Et clare sit q̄ ad inculandū non moueat aliquem diuersitas fidei: sed peruersitas animi. Verū quoniā in hoc loco cū de resurrectione carnis argueret ut ei mos est: miscuit seriis ridicula & ludicra dicens: mulieres quas dā de nris: māmillas suas tenentes: uel leues contractantes genas: cum plausu foemoris & uentris dicere solere. qd nobis prodest resurrectio: si corpus itē fragile resurget. Futurā angeloy similes habebimus & naturā: quas hic mulierculas incuset: & si laceratione dignae sint: ipse uiderit. Aut si eum se putat qui praedicat: non esse suum talione mordere: uel certe si aequanimiter fert suas mulierculas ueris & non fictis: neq; cōmētitiis remordere: hic inq̄ ipse uiderit. Nos interim quod ille promiserit implemus: nō reddimus talionē. Sed ut uideo isti cui displicet mulier: quā negat se ex resurrectione fragile corpus habiturā: sine dubio placet ei fragilitatē corporis p̄mansuram. Et ubi est quod dicit apostolus. Seminatur in infirmitate: surget in uirtute. Seminatur corpus aiāle: surget corpus spiritale: quam fragilitatem uis esse in corpore spiritali. Et quod resurget in uirtute: quomō itē fragile erit: In uirtute quod fragile est: quomō erit: Nonne melius dicunt mulierculā q̄ tū: quā negant ultra fragilitatem corporis dominaturā: Quid illas irrides: quā sequuntur apostolū dicentē: quia corruptibile hoc induet in corruptionem: & mortale hoc induet immortalitē. Apostoli non docuerunt fragile corpus futurū esse: quod resurget a mortuis: sed e contrario in uirtute & in gloria resurrecturū dicunt. Tu hoc unde nunc profers: Nisi forte a iudaeis aliquibus noua nunc lege p̄mulgat ecclesiae: ut etiam ista discamus. Est enim iudaeoy uere de resurrectione talis opinio: q̄ resurgent quidē: sed ut carnalibus delitiis & luxuriis: caterisq; uoluptatibus corporis p̄fruantur. Quā aut̄ alia est fragilitas corporis: nisi corruptela mēbroꝝ: irritatio gulā: & incitamenta libidinis: Sed patimini q̄ lo uos: si tamē christū amatis: in incorruptione absq; his esse corpus: quod resurgit a mortuis. Fas sit hāc aliquando cessare. Credamus in resurrectione desinere etiā licitos coitus: ne & illiciti subrepāt q̄ diu horū non sit obliuio. quid tam sollicitē: quid tam curiose discutitur & p̄tractatur uenter: & ea quā sub uentre sūt. Et nos carnales & delitiosos esse dicitis: cum uos ut uideo ab his cessandum: nec in resurrectione credatis: neq; enim naturam carnis huius in qua nunc uiuimus: resurgere denegemus: neq; rursus carnis uitia pariter iuoluamus. Sed caro quidē resurget: & non alia pro alia sed hāc ipsa. nec naturam perdet: sed fragilitatem & uitia deponet. Alioquin nec immortale erit: quod fragile permanerit: Et ideo nos neq; uobiscum: neq; sine uobis haeretici sumus. Ecclesiae enim fides cuius nos alūni sumus: media incedens inter utrūq; discrimen: neq; naturā carnis uel corporis quod resurget a mortuis denegat ueritatem. neq; contra apostoli sententiā incorruptionem futuri regni dicit a corruptione possidendam. Non ergo carnem neq; corpus perditis: ut ais: aut amputatis membris resurgere dicimus: sed totum & integrum corpus: corruptione tantum & ignominia ac fragilitate deposita: atq; omnibus mortalitatis uitiiis pariter amputatis ita ut nihil prorsus ex natura sua desit spiritali illi corpori: quod resurget a mortuis: nisi illa corruptio. Latius q̄ proposueram huic uni titulo de resurrectione respondi:

uerēs ne itē p breuitatē aliquibus calūniis pateremus. & ideo nō solū corporis in quo calūniat: sed & carnis feci-
mus frēqnter mētionē: & nō solū carnis: sed addidimus huius carnis. & nō solū huius carnis: sed & naturam hu-
ius carnis cōmemorauimus. nec cōtenti fuimus hoc. Sed ne mēbroꝝ qdē resurrectionis integritatem diximus
defuturā. Ita tamē ut secūdu apōstoli definitionē: corpus qd resurget ex corruptibili icorruptibile: ex ignobili
gloriosū: ex fragili imortale: ex aīali spiritale credat. ita ut demū spiritualis corporis mēbra absq; ullis esse corru-
ptelae uel fragilitatis suspitiōibus sētiamus. Designauī fidē meā de trinitate. Designauī de incarnatione: passio-
ne: ac resurrectione: & de secūdo aduētū i gloria: & de iudicio futuro domini Saluatoris nrī. Designauī & d resur-
rectione carnis nostrae: & nihil (ut opinor) ambiguū dereliq. Quid nūc supēst: Nihil arbitror quātū ad fidē
p̄tinet. Sed i eo te inquit arguo: qd Origenē interpretatus es: q̄ restitutionē oīum dicit futurā: i q̄ nō solū oēs pec-
catores absoluēdos: sed & ipsū diabolū & angelos eius q̄doq; dicit relaxandos esse de p̄cenis: ut restitutio oīum
cōsequēter possit intelligi: Et aīas ante dicit creatas esse q̄ corpus: easq; de caelo deductas: & corporibus insertas.
Ego nūc nihil p̄ Origenē ago: nec apologeticū p̄ ipso scribo. Siue enim stat apud deū: siue lapsus est: ipse uide-
rit suo domio stat: aut cadit. Sed cogor i aliquibus eius facere mētionē: q̄ dū illū arguit rhetor nrī: nō iā obliqua:
sed palā mucrone districto me petit: & totus fert̄ in me: & qd dico me petit. Immo uero ut in me desaxiat: nec
institutori suo parcat. dū putat se ex his quae iterpretatus sū libellis eius posse in me aliqd calūniā: retorq̄re: quia
inter cetera quae culpat i nobis: etiā inuidiosus hoc addidit dicens: me hoc opus ad iterpretandū elēgisse: qd neq;
ipse neq; alius qs ueterē interpretū delegisset. huius ergo rei cā primo cur hoc opus potissimū adorsus sim: quia
hinc maxime mordeor q̄ potero paucissimis & uerissimis absoluā. licet id apud te fili charissime: qui rē ut gesta
est: bene nosti: supfluū uidebit. tamē & ignorātes conuenit noscere: simul etiā q̄ & hoc nō solū ipse sed & oīs
schola eius iactat de nobis: qd eū aliter pmiserimus nos in p̄fatiōibus translaturus: aliter fecerimus in ope. iō
nō solū ipsis: sed & aliis respōdebimus: q̄bus uel pprius liuor mentē: uel criminatio aliena cōturbet. uir fide: e-
ruditione: nobilitate: uita clarus Macharius cū opuscula aduersus fatū: uel Mathelin haberet in manibus: eaq;
utili & p̄ necessario labore cōponeret. in aliquātis uero q̄ erat pdifficilis materia de diuinā p̄uidentiā differere
dispensationibus: hēsitare: p̄ saporē sibi a domino tale aliquid dicebat ostensū: q̄ nauis ei q̄dam demōstrare
eminus aduentare p̄ pelagus: quae cū portū fuisset ingressa: nodos suae hēsitationis absolueret. Exurgens uero
cum de uisu sollicitus cogitaret: nos supuenisse aiebat in tēpore. quibus cōtinuo & opuscula sua & ambiguitatē
indicauit & uisum. Quid porro Origenes quē opinatissimū apud gr̄cos audierat: sentiret de talibus p̄conta-
tur: breuiterq; sibi eius de singulis quibusq; sentētias orat exponi. Ego rem primū dicebā factū esse difficilē. Sā-
ctum tamē Pāphīlum martyre dixi q̄si ex parte tale aliquid opis conscripsisse i apologetico suo. continuo id si-
bi poscit in latinū uerti. nullum dicebam me usū huiusmodi operis habuisse: & ad latinū sermonē tricēnali iam
pene incuria torpuisse. perstitit tamen depr̄cans: ut qualicūq; sermone sibi notitiam tantū eoz; quae cupiebat
ostenderē. Cūq; id quo potui sermone fecissem: maiori desiderio accensus est ad illa ipsa plenius cognoscenda:
ex q̄bus pauca illa quae trāstulerā uidebant̄ assūpta. excusantem me urgere uehementius cōcepit: & sub dei te-
stimonio cōuenire: ne sibi ad opus bonū quae se iuuare possent: auxilia denegarem. Cūq; uehementē insisteret:
& desiderū eius secūdu deū esse p̄spicerem: acquieui tandē: & interpretatus sum quidē. In p̄fatiunculis ta-
men utriusq; opis & maxime in Pāphili libello quem primū trāstulerā: exposui primū oēm fidē meā: & pro-
testatus sū me quidē ita credere: sicut fides catholica est. Siquid aut̄ uel legeret̄ uel interpretaret̄ a me: id me sal-
ua fidei meae facere rōne. In istis uero periarchon libellis etiā illud admonui. qd cū ipsis libris inuenirent̄ qdā
de fide ita catholice scripta: ut ecclesia p̄dicat: qdā aut̄ his cōtraria: cum de una re eadēq; dicant. q̄ mihi ui-
sum sit ea secūdu illam regulā semp̄ p̄ferenda: quā ipse catholice sententiā expositione ptulerat: & ea quae a
semetipso inuenirent̄ esse contraria: uelut inserta ab aliis (id enim ipse epistolae suae q̄rimonia contestat̄) abiice-
rem. uel certe ut nihil adificationis in fide habentia p̄terirem. Non aut̄ supfluū puto uideri: inserere etiā ipsa
loca de p̄fatiunculis meis: ut nihil careat teste qd dicimus. Sane ne in legendo error sit ex iis quae huic scriptu-
rae nunc aliunde inserimus: siquidē mea sunt: simplices ad uersuum capita habent notas. Si accusatoris mei du-
plices ex p̄fatiuncula Pāphili. post aliquanta ita diximus: qualiter ergo sentiat Origenes: tenor libelli huius
edoceat. De his autem quae apud eum contraria sibi inueniuntur quid causae sit in ultimo breui adiecta asserti-
one docebimus. Nos autem sicut traditum nobis est a sanctis prophetis: ita tenemus q̄ facta trinitas coaeterna
sit & unius uirtutis atq; substantiae: & q̄ filius dei in nouissimo tpe hō factus est: & pro peccatis nostris passus ē
& in ea ipsa carne in qua passus est: resurrexit a mortuis: propter quod & resurrectionis spem humano generi tri-
buit. Carnis uero resurrectionem non p̄ aliquas p̄stigias: sicut nonnulli calumniant: dicimus: sed hāc ipsam
carnē in qua nunc uiuimus: resurrectionem credimus. non aliam pro alia: neq; corpus aliud q̄ huius carnis dici-
mus. siue ergo corpus resurrectionis dicimus: secundum apōstolum dicimus. Hoc enim nomine usus est ille. siue
carnem dicimus: secundum traditionem symboli confitemur. Stulta enim adinuentio calūniā est: corpus hu-
manum aliud putare esse q̄ carnem. Siue ergo carnem secundum communem fidem: siue corpus secundum a-
pōstolum dicimus quod resurget: ita credendum est: sicut apōstolus definiuit. Quia quod resurget: in uirtute
resurget: & in gloria & incorruptibile ac spiritale corpus. Saluis ergo p̄rogatiuis futuri corporis uel carnis: re-
surrectio carnis credenda est integre atq; perfecte: ut & natura carnis eadem seruetur: & incorrupti ac spiritualis
corporis status & gloria non infringatur. Sic enim scriptum est: quia corruptio incorruptionem non posside-
bit. hae sunt quae in hierosolymis in ecclesia dei: a sancto sacerdote eius Ioanne p̄dicantur. Hae nos cum
ipso & didicimus & tenemus. Siquis p̄ter hae uel credit uel docet: uel a nobis aliter credi q̄ exposuimus
putat:

putat: anathema sit. Nostræ ergo fidei documentū si quis hñe uult: habeat ex his. Siquid aut legimus: aut asserimus: aut interpretamur: Salua huius fidei nræ rōne facimus: secundū apostolū pbātes oia: qđ bonū ē obtinētes: ab oī specie mala nos abstinētes. Et si qui hñc regulā sequūtur: pax sup illos: & sup israel dei. Cum igit hñc ego ante qđ calūniatorū aliqđ exurgeret: de mea fide præfatus sim: ne qđ forte diceret: qđ ab ipsis admōitus uel coactus hoc mō dicerē: quæ ante nō senserā. cūq; me siqđ illa interpretādi necessitas poposcisset: integro fidei meæ statu factus esse p̄miserim. quomō adhuc locus calūniātibus dat? Cū utiq; prima cōfessōis meæ uox ab oī suspitione cōtrarii dogmatis tutū me faciat ac munitū. Præterea enī ut & sūpius prædixi: domini sermōe didici: qđ ex suis unūsq; uerbis & nō ex alterius: uel iustificabit uel cōdēnabit. Sed & mea nihilominus præfatiūcula: quā ī ipsis piarchō libris præmisiimus: q̄liter interpretatiōis nræ fidē obseruādā dixerimus: ex ipsis æque sermōibus comprobet. Aequū nāq; ē etiā ex ipsa: qđ ad rē nūc p̄tinet: iseri. Nā cū honoris grā mentionē fecissemus huius uiri qđ nūc hñc adducit ad crimē p̄ eo qđ ante nos ipse prior Origenis q̄ plurima fuisset interpretatus: & eius uel eloq̄ntiā in explicādo: uel in interpretādo diligentī laudāsemus: eūq; nobis sequēdū in ope simili diceremus post aliq̄ta etiā hoc adiecimus. hñc ergo etiā aio nōs licet nō eloq̄ntiæ uiribus: disciplinæ tamē regulis ī q̄tū possumus: sequimur: obseruātes hoc ne ea quæ in libris Origenis a semetipso discrepātia inueniunt atq; cōtraria p̄feramus. Memento qđ legis: ne hic te breuiter dictus sermo prætereat: quē dixi: qđ nō p̄ferā ea quæ in libris Origenis a semetipso discrepātia inueniunt atq; cōtraria. Nō. n. generaliter p̄misi me nō platur: quæ essēt fidei cōtraria: sed quæ libri ipsi sibi dicerēt cōtraria: uel quæ a semetipso discrepāt: nō qđ a me uel ab aliquo alio discreparent. Non ergo ex hoc sermōe surripiētes inimici calūnias generent: ut dicāt me p̄misiisse. Quia siqđ cōtrariū ē: uel discrepata fide nrā: p̄ferā: hoc etiā si facere potui: tamē p̄mittere nō auderē. Et si quidē factū id ī ope meo inuenies: amplecti poteris. Si uero in aliquo tibi minus impletū uidebit: culpāre nō poteris. qđ p̄fessōis meæ tale uinculū nō tenes. Sed cōiungamus etiā cætera: cuius aduersitatis inquā causās plenius tibi in apologetico: quē Paphilus in libris ipsius Origenis scripsit: edidimus breuissimo libello sup addito: in quo euidētibus (ut arbitror) pbamentis. corruptos esse in q̄ plurimis ab hæreticis & maliuolis libros eius ostendimus: & præcipuæ istos quos nunc exigitis. ut interpretemur. i. piarchō: qđ uel de principiis: uel de principatibus dici pōt: qui sunt re uera & obscurissimi & difficillimi. de rebus. n. tibi talibus disputat: in quibus philosophi oī sua ætate cōsūpta inuenire nihil potuerunt. Hic uero noster q̄tū potuit egit: ut creatoris fidē: & creaturæ rōnem: quā illi ad īpietate traxerant ad pietate iste conuerteret. Etiā hic diligentius inspicit: & nō te prætereat qđ creatoris quidē fidē diximus: creaturaru uero rōnē: scientes qđ ea quæ de cælo dicunt ad fidem p̄tinent. Ea uero quæ de creaturis disputant disputantur ad rōnē. Sed qđ sequitur adhuc addamus. Sic ubi ergo nos in libris eius aliquid contrariū inuenimus: qđ ab ipso in cæteris locis pie de trinitate fuerat definitū: uelut adulteratum: hoc est alienū: aut prætermisimus: aut secundum eā regulā protulimus: quā ab ipso frequēter inuenimus affirmatā. Nūquid & hic icāute aliquid diximus? Nunquid dixi qđ secundū fidei nostræ regulā protuli? Quod utiq; erat iam penitus præter modū rōnē interpretantis: & ex græco in latinū uertentis excedere. Sed secundū hanc regulā protulisse me dixi: quā ab ipso frequēter inuenimus affirmatā. Itē his illud addamus si qua sane uelut peritis iā & sciētibus loquens: dū breuiter trāsire uult: obscurius protulit: nos ut manifestior fieret locus: & ea quæ de ipsa re in aliis libris aperte legeramus: adiecimus: explanationi studentes. Nihil tamen nr̄m diximus. sed licet in aliis locis dicta: sua tamen sibi reddidimus. Puto qđ etiā apud iniquissimos iudices sufficere mihi possit sola ista confessio: quā dixi: nihil nr̄m diximus. sed licet in aliis locis dicta: sua tamen sibi reddidimus. Nunquid me in aliquo obnoxium feci? Nūquid p̄misi me meū aliquid dicturē? Vbi est qđ accusant: qđ calumniant: qđ confingunt me dixisse? Quia mala tui & bona dixi: & q̄cūq; bona sunt transali: erubescant aliquando: & desinant falsa p̄ferre: & diabolicum in se opus fratres criminando suscipere: Audiant quia nihil nostrū diximus: sed licet in aliis locis dicta: sua sibi reddidimus. Et ne nos absq; dei misericordia huic operi manus existiment cōmodasse: uideāt nos hñc ipsa ante prædixisse: quæ faciunt. Post hñc enim addidimus ēt ista. hoc aut iccirco in præfatione cōmonui: ne forte calūniatores ite se criminandi putent inuenisse materiam. Quod dixi ite: illa causa est: quia & sancti iam episcopi Ioannis epistolam de fide ad sanctū Theophilum scriptam criminati sunt quando corpus humanum aliud ne scio quid fingebant: qđ carnem. iccirco ite posui. Sed uideris inq̄ quid peruersi & contentiosi hoies agāt. nobis interim tantus labor: si tamen orantibus uobis deus iuuerit: iccirco susceptus est: non ut calūniosus os quod fieri non pōt (licet forte hoc deus faceret) clauderemus: sed ut proficere ad scientiam re: uolentibus materiā præberemus: ut aut scias quia & qđ falsaturi hñc essent: & prouidimus: & prædiximus: uide quid in sequentibus iniuxerimus. Illud sane oēm qui hos libros uel descripturus est uel lecturus in cōspectu domini patris & filii & spiritus sancti: contestor atq; conuenio per futuri regni fidem: per resurrectionis ex mortuis sacramentū: sic non illum locū æterna hæreditate possideat ubi est fletus & stridor dentiu: & ubi ignis eorū non extinguetur: nec uermis eorū moriet: ne addat aliquis huic scripturæ: ne auferat: ne inserat: ne imuter: & tamen post oīa ista tam honorificata: tam terribilia adiurationū sacramēta: falsare hñc & corrumpere non timuerunt illi: qui se dicunt credere resurrectionem carnis futuram. Qui uel hoc ipsum si crederent qđ est deus: nunq̄ hñc tam criminosa & nefanda cōmitterent. Vbi tamen in his quæ præfati sumus: aut Origenes laudibus usq; ad cælum: ut criminat elatus est. Vbi apostolus aut propheta aut aliquid tale a nobis. quale ipse de eo scripserat dictū est: Aut in quo prorsus alio inueniunt criminandi locū: Fidem nr̄am præmisiimus: quæ puto qđ in oibus cū cōfessione ecclesiastica concordet. Interpretandi obseruantīā distinximus: cuius re uera nobis in q̄ pluribus exemplū ipse præbuerat: qui nūc accusator extitit. quid p̄positi in interpretādo gesserit: designauī iam. si plene id aut minus plene ad-

*Eudemus phanensis**Periarchon liber**Celsa fidei sum.*

implere ualuit: a legētibz cōprobet: a qbus uel laudari uel rideri solet: nō tamē ad crimē uocari: cū in alterā lin-
 guā pprie uel minus pprie: aliena uerba uertunt. Verū quoniā eorū fecimus mētionē: qui qā hāc ipsa quoquo
 mō sūt: tamē nisi falsi sūt: ea nullatenus criminari potuissēt: ipsū caput manus falsarias iniecerūt: cōueniēs pu-
 to huic apologiā nrā id inferere. ne me studio subtrahere putēt hoc quo illi addito: falsa crimina obtēdunt. Et
 enī cū in quodā supradicti operis loco: quē interpretati sumus: qstio haberet aduersū eos: qui deū corporeū di-
 cant & humāis eū mēbris habituq; describāt. qd asserere p̄cipue Valētinianorū & Anthropomorphitarū hā-
 reses solēt: cui isti accusatores nr̄is nimis (ut uideo) dextras dederūt: & Origenes cōtra eos ecclesiasticā fidē de-
 fendēs oī genere icorporeū deū esse: & iccirco etiā inuisibile cōfirmaret: puocāte se ordine qstiois respōdit cōtra
 hāreticos in hoc loco qdā quā a nobis in isto mō uersa sūt in latinū. Ex primo libro piarchō: post aliquāta. uerū
 iste assertōes minus fortalīe auctoritatis h̄re uideant apud eos: qui ex factis scripturis de rebus diuinis institui
 uolūt: & ide sibi approbari q̄runt: q̄to dei natura supeminet corporū naturā. Vide ergo si hoc apostolus etiā nō
 ait: cū de christo loquit̄ dicēs: qui ē imago inuisibilis dei p̄riogenitus oīs creaturā: Nō. n. ut quidā putāt: natura
 dei aliquibus uisibilis ē: & aliis inuisibilis: quia nō dicit apostolus imago uisibilis dei hoibus: aut inuisibilis p̄ctō
 ribus. Sed ualde cōstāter p̄nūciat de ipsa natura dei dicēs: imago inuisibilis dei: Sed & Ioānes in euāgelio dicens:
 deū nemo uidit unq; manifeste declarat oibus qui itelligere poliūt: quia nulla natura ē: cui uisibilis ē deus. Nōn
 q̄si qui uisibilis quidē sit p̄ naturā: & uelut fragilioris creaturā euadat: atq; excedat aspectū. sed quoniā naturali-
 ter uideri ip̄osibile ē. Sed si requiras a me: quid etiā de ip̄so unigenito sentiā: si ne ip̄se quidē uisibile dicā naturā
 dei: qui naturaliter inuisibilis est: nō tibi statim uel ip̄iū uideat̄ esse: uel absurdū. rōnē quippe dabimus cōsequēter.
 aliud qdē est uidere: aliud noscere. uideri & uidere corporeū est. nosci & noscere itellectualis naturā est. Quic-
 quid ergo ppriū corporū est: hoc nec de p̄re nec de filio sentiendū est. qd ad naturā uero p̄net deitatis: hoc iter
 p̄rem & filiū cōstat. Deniq; etiā ip̄se in euāgelio nō dixit. Quia nemo uidit patrē nisi filius: neq; filiū nisi pater
 sed ait: nemo nouit filiū nisi pater: neq; patrē quis nouit nisi filius. ex quo manifeste indicat̄: q; quicquid inter
 corporeas naturas uideri & uidere dī: hoc iter patrē & filiū noscere dī: & nosci p̄ uirtutē sciā: non p̄ uisibilitatis
 fragilitatē. Quia ergo de icorporea natura & inuisibili nec uidere pprie dicit̄ nec uideri: iccirco neq; pater a fi-
 lio: neq; filius a patre uideri dicitur. in euāgelio: sed nosci. Quod si p̄ponat nobis aliquis: q̄re dictum est. beati
 mūdo corde: quoniā ipsi deū uidebūt. Multo magis ex hoc (ut ego arbitror) assertio nostra affirmabit̄. Nam
 quid aliud ē deū corde uidere: nisi secundū qd supra exposuimus: mēte eū itelligere atq; cognoscere. Istud est
 caput qd isti quā ad insidiandū mihi de oriētē trāsmisi sūt: nō solū puerfa itelligētia: uerū etiā uerborū adulterio
 conati sūt infamare. qd ego iccirco ut alia quoq; nōnulla eius quidē iterprebar scriptoris suspectū hēre non po-
 tui: neq; p̄termittendū idicauī: quia nō in eo aliquid de cōparatiōe patris ac filii dicebat̄: sed de ipsa deitatis na-
 tura q̄rebat̄: si ei aptū ullo genere uisibilitatis uocabulū uideret̄. respondi ut supra diximus iis hāreticis qui ic-
 circo deū uisibile esse asserūt: quia & corporeū dicūt: pro eo q; uisio pprie corporis est. Vnde & illi Valētiniani
 q; supra diximus hāretici: corporaliter & uisibiliter generasse patrē & generatū filiū dicunt. Refugiēs ergo (ut
 opinor) Origenes uisiois appellationē tanq̄ suspectā: aut melius esse i natura deitatis ratus. i. in patrē & filiū uti
 illo sermone qd ip̄se domus definiuerit dicēs: Nemo nouit filiū nisi pater: neq; patrē quis nouit nisi filius: oēm
 ergo occasionē supradictis hāresibus eredit̄ excludendā: si notionē in natura deitatis potius diceret q̄ uisiois:
 dum uisio occasionem aliquam p̄bere uideatur hāreticis. Notio uero unius naturā inter patrē & filium ser-
 uat indissociabilem ueritatem: p̄cipue quia euāgelii talis auctoritas est: simul & cautela per hoc plurimum
 credidit fore: ne Anthropomorphitā quoquo mō audirent uisibilem deum. Hāc ratio qua non fiebat aliqua
 differentia trinitatis: uisa mihi non est debere penitus abiici: etiam si aliqua uerba in grāco icautius fortalīe po-
 sita declinauimus. Sit sane adhuc in iudicio legentium: utrū & hoc aduersus supradictas hāreses utile aut mi-
 nus utile uideatur. Tamen ponamus q; etiam ii qui norunt de litteris & huiuscemodi sensibus iudicare: quibus
 cum peritia adest & dei timor: qui nihil per contentionem: neq; per inanem gloriam gerunt: quorū animus ab i-
 uidia & fauore & odio uacat: dicant non multum ad instructionem: uel ad impugnandas supradictas hāreses
 caput istud ualere: nunquid nam id non licet p̄terire? Et tanq̄ minus ualidum ad depellendos aduersarios
 transcurrere? Pone quia sit ociosum: nunquid & criminolum? Quo mō loco criminis ducetur: ubi inuisibili-
 tatis æqualitas inter patrem & filium & spiritum sanctum confirmatur: Non puto hoc ita cuiq; uideri: & quid
 dico cuiq; sed ne & istis quidem ipsis criminatoribus meis aliquid in meis litteris uisum esse: quod posset offen-
 dere. Deniq; enim si hoc putassent: ipsa sicut transtuleram mea uerba posuissent. Sed nunc ausculta quid faciūt
 & flagitii eorū require si ullum p̄cessit exemplum. In eo loco ubi scriptum erat: sed si requiras a me: quid etiā
 de ip̄so unigenito sentiā: si ne ip̄se quidem uisibilem dicam naturam dei qui naturaliter inuisibilis est: nō tibi
 statim uel impium esse uideatur uel absurdum: rationem quippe dabimus consequenter. illi scripserunt: non ti-
 bi statim absurdum: uel impium uideatur esse: quia sicut filius patrem non uidet: ita nec spiritus sanctus filium
 uidet. hoc si in foro positus: uel in negociis secularibus commisisset iste qui de monasterio Romam quasi calū-
 niandi p̄tissimus missus est norunt omnes quid consequeretur ex legibus publicis: cuiusmodi criminis reus
 esset. Nunc uero quia secularem uitam iam reliquit: & a tergiuersatione illa actuum publicorū ad monasteriū
 conuersus est: & adhæsit magistro nobili: ut ab ip̄so edoceret iterum pro modestia furore insanire: pro quie-
 tate seditiones mouere: pro pace bellum mouere: pro concordia mouere dissidia: perfidus esse pro fide: pro ueri-
 tate falsarius: crede mihi q; huius sceleris nequitia etiam uerum fuisset exemplar: nisi Iezabel tibi illa occurreret.
 Illa est enim quā hoc crimen aduersus Nabutheum israelitem uinex causa composuit: & mandauit p̄sbyte

Valentiniani
 Anthropomorphitarū

Uideri
 noscere

Uideri deum quid!

Uisio

Ruffini maledictio
 in diuum Hieronymum:

Iezabel

ris iniquitatis falsis eū cōscriptionibus purgere: quasi qui benedixisset. i. blasphemasset deū & regē. Sed quis i hoc
 felicior: illa quæ mādāt: aut hi qui mādato iniquitatis obtēperāt: Grauiā hęc: & ut opinor in ecclesia pene hu
 iusmodi facinus inauditū ē. Sed addit adhuc aliquid. Requiris qd illud: Vt rei iudices fiāt: & infidiatores snias
 ferant: Nā errasse scribentē: aut lapsū esse in sermone: nouū nō est. & ut opinor uenia dignū est: quia & scriptu
 ra dicit. In multis enim offendimus oēs: qui autē in uerbo nō offendit: hic pfectus ē uir. Erratū putat in uerbo:
 Corrigat: emendet: si id utilitas postulat: & auferat. Inseri uero quæ nō sūt scripta lris alienis: & falsa inseri
 ad hoc solū: ut uitā fratris infames: temerare aliena scripta. ut scriptori inferas notā: ut subrepas auribus popu
 loꝝ: ut cōturbes corda simpliciu: ut nihil aliud ex eo nisi apud hoies opinionem maculam conferas: uidete si alte
 rius est opus: nisi illius qui ab initio mendax fuit: & fies criminando diabolus. id est criminator nomen accepit
 Nā cū falsā huiusmodi sniam apud Mediolanū recitaret: & a me quæ legebat: falsa esse diceretur: interrogatus
 a quo accepisset exēplaria: respōdit matronā quādā sibi dedisse. de qua ego quicūq; illa ē. nihil dico: sed sui eā &
 dei cōsciētia derelinquo. Mihi tamen i hoc dei & ur̄i sufficit testimoniū. i. tuū & sancti uiri ipsius: cui hoc opus
 gerebā Machariū: q̄ schedulas ipsas meas uel ab initio legistis: uel etiā licet nondū cōpleta & ad itegrū emēdata
 exēplaria retinetis. i. quia sicut filius non uidet patrē: ita nec spūs sanctus filiū uidet. i. qd ego nō solū unq̄ non
 scripsi: sed e contrario quia ille falsauit: indico. Sigs negat q̄ nō ita uidet filius patrē: sicut pater filium: & non ita
 uidet spūs sctus & filiū & patrē: sicut pater filiū & spiritū sanctū: anathema sit: uidet enim & uerissime uidet.
 Sed ut deus deū: lux lucē. & nō ut caro carnē: sed ut spūs sctus non corporeis sensibus: sed uirtutibus ueritatis.
 Siquis hęc negat: sit anathema in aeternū. qui autē uos cōturbat: sicut dicit apostolus: portabit iudiciū quicūq;
 est ille: Memini sanetq; aliquis eorū cū argueret falsasse: hęc respōdit mihi: ita i gr̄co h̄re. Me autē i latino imu
 tare uoluisse. In quo omitto illud exequi: q̄ nec quidē uerū dicūt. sed tamē ponamus q̄ sic ē in gr̄co: & ego i la
 tino hoc nō scripserā. pmiserā. n. me in præfatiunculis tale aliqd facturū: qd si facerē: ut qd tibi offēdebat in lati
 no cōmodius scriberē: quid absq; pmissio uel quid absq; rōne n̄a facerē: Tu certe qui hoc i latinis meis exēpla
 ribus nō iueneras: in tuis chartulis hoc unde scriptū legebas: Ego q̄ interpretatus sū: nō scripsi. tu qui me accu
 sas: & meas tales litteras non tenes: crimen mihi unde cōponis: Haud idē ego accusari debeo: unde tu me falsum
 fecisti: rē planissimā dico quatuor libri isti sūt: quos it̄pretatus sū: in quibus de trinitate sparsum p singulas pe
 ne paginas disputat: Relegant uniuersa. si usq; talis aliquis de trinitate iuentus fuerit in interpretatione nostra
 sensus: qualem in isto capite calūniant: tunc demū credat etiam hoc eo sensu quo isti confingunt esse platum:
 Si uero per omne librorū corpus nunq̄ sit illa differentia trinitatis: nonne uesanū pariter stultūq; cōmētum est
 dicere: q̄ uno solo capite h̄re sis confirmata est ab eo: qui eam mille capitibus expugnari: Sed & rei ipsius con
 sequentia prudentē quēq; satis edocet: q̄ hic si hoc in litteris meis inuenisset: & uere scrupulum aliquem ex ipsa
 lectiōne cepisset: cum me sicut ipse nosti: Romæ positum h̄ret præsentem continuo utiq; pquisisset: & ipsa ad
 me scripta detulisset. quippe qui usq; ad illud tempus etiam uidere me & salutare: & in orationibus cōicare soli
 tus erat: contulisset sine dubio mecum de his quibus uidebatur offēdi: inquisissetq; quomō fuisset a me plātū:
 quomō haberetur in gr̄co. certe hoc etiam gloriæ sibi sufficere putasset: si uisus fuisset in dictis nostris uel scri
 ptis fecisse p se aliquid emendari. aut si furor animi non tā emendari errorē q̄ proferri in publicum cōpulisset:
 sine dubio nunq̄ elegisset absentem lacerare: quem potuit grauius confutare præsentē. Sed iustū quia falsi con
 scientia deterrebat: ad me quidem cuius erant scripta: quæ uolebat criminari nō detulit: sed per domos: per ma
 tronas: p monasteria: p singulos quosq; fratrum circumfert: quos solo conturbare posset auditu. Et hoc fecit sub
 ipso tpe: quo confestim ex urbe decederet. ne uel cōprehensus facti sui redderet causas. Etiam idē ut intelligat
 secundū præceptū magistri p totam me Italiā criminari: instigare turbas: conturbare ecclesias: aures quoq; pol
 luere sacerdotum: & in omnibus his modestia nostra tanq̄ conscientia abuti. hęc discipuli. Ipse uero orientalis
 magister: qui ad Vigilantium scribens dixerat: per me latini cognoscunt oia Origenis bona: & ignorant mala:
 istos ipsos quos nunc ego transtuleram rediterpretatus est: & ea oia quæ ad me uel improbabilia prætermissa
 sunt inseruit. quo scilicet nunc contra sniam suam Romani per ipsum Origenis cognoscant mala: & ignorēt bo
 na. hinc etiam non solum Origenem: sed & me metipsum in suspicionem h̄re sis conatur adducere. hinc emit
 tit incessabiliter canes suos: qui me per urbes: per uicos: per iter transeuntem calūniantium latratibus insectent:
 & fanda oia & nefanda aduersum me sectentur. Quid q̄ te sceleris admisisimus: si fecimus qd fecisti: Si tamē
 nefariū est uti exemplis tuis: de teipso quid iudicas: Verūtamen dic mihi o magister (iam enim ad te conuertē
 da est responsio) Ad legentē aut interpretantē: si qua est illa scriptoris culpa: recte reuocat: absit inquit: nequaq;
 quid me subtiliter circūuenis: Nunquid non & ego legi: Nunquid non & ego it̄pretatus sū: Sed lege ea quæ
 interpretatus sum: uide si quid in iis dogmaticum inuenies. Certe si aliquid horū quæ nunc ad dānationē uoco
 reperies. postremo ait si uis plenius noscē (quoniā apud me etiam suspitio huiusmodi dogmatum semper exe
 crabilis fuerit) lege cōmentarios meos in epistola Pauli ad Ephesios. Et ex his quæ scripsi: nosces quid eo sense
 rim. legens enim eum uel interpretās nosces: & hęc est tua tanti magistri grauitas: ut eum quem in aliis laudas:
 condemnes in aliis: Et quem in præfationibus tuis alterq; post apostolos ecclesiæ magistrum dixisti: nunc h̄
 reticum dicas: Quis h̄reticus ecclesiæ magister aliquando dici potuit: Erraui inquit in hoc. Sed q̄diu præ
 fatiunculam subiicis: Commentarios lege. Sed illos quos designaui: & cui hoc iustum uidetur: ut is qui tot li
 bros conscripsit: in quibus omnibus pene præconia eius usq; ad cælum fert: qui tot iam annis & lecti sunt ab
 omnibus & leguntur: ex quibus q̄ plurimi ita edocti iam de hoc mundo decellerunt: & perrexerunt ad domi
 num: hanc Origenis sententiam tenentes: quā ex librorū istius assertionē didicerāt: & abierunt sperantes iuxta

Diabolus = Criminator.

Redinterpretatus est.

huius testimoniū iuēturos se eū secundū apostolos ecclesiarū magistrū. & nūc itē scribit iuenerūt eū cum ipsīs
hæreticis & gētilibus cōdēnatū. Quō se ex contentione commutet & dicat: quā illū quē. xxx. fere ānis continuis
legēs & scribēs apostolis exæquauit: nūc hæreticū pronuncio. Nunquid aliquos nouos eius libros modo legit:
quos ante legerat: Sed ex iis eisdem dictis eū: & tunc apostolum: & nūc hæreticū dicit: & nullo mō hoc ita fieri
potuit. Aut enim tunc recte dixit: & mō liuore quodā cōtentiōe puerit: & audiēdus nō est. Aut si tunc male di-
xit: & mō seipsū cōdēnat: quale ergo in se cæterorū expectabit iudiciū is: qui secundū apostoli sniam a semetipso
dānat: Et qd̄ inquit abscondit pœnitētia: Non errat & in uerbo maxime: licet qd̄ de errore pœnitere. Sed si
mul aliq̄s pœnitentiā agit: simul accusat: simul iudicat: simulq; cōdēnat. Quasi uero si qua meretrix una se no-
cte: aut duabus a scortando cōtineat: debet cōtinuo leges de pudicitia scribere: & non solum leges condere: uerū
& sepulchra obruere omniū quæ iam defunctæ sunt sceminarum: q; eas suspicetur sui similem uitam duxisse:
pœnitentiā agēs q; hæreticus fueris bene facis. Quid hoc ad me: qui nunq̄ hæreticus fui: Pœnitentiā agis p̄ erro-
re recte facis. Si tamē ipsā pœnitentiā legitime geras nō accusādo: sed deprecādo: nō cōdēnando: sed flendo. Nā
quæ pœnitentiæ ueritas est: ubi indulgētiæ decretū ipse sibi pœnitens dicit: Qui pœnitet p̄ iis quæ male locu-
tus est: uulnus suū nō itē male loquēdo curat: sed silēdo. Sic. n. scriptū est. Peccasti: quiesce. Sed nūc ipse te reū
statuis: & itē reatu ipse te absoluis. Et ex reo ipse te iudicē facis. Hæc iā nō tua qui irrides in nos: sed nra qui ita
nos irrideri patimur est miseria. Verū tamen ueniamus ad hos duos cōmentarios. quos cæteris oibus opusculis
suis cōdēnatis ac renunciatis solos exceperit: & q̄ caste se in his & cōtinēter egerit: uideamus. Ex his enim solis &
fidē suā probari uult. Et qd̄ Origeni in oibus aduerset. proferant ergo isti qui ei soli ex oibus scriptis suis pla-
cent. id est in epistola Pauli ad Ephesios libri tres: & in Ecclesiastē (ut puto) unus. Sed nūc itē q̄ primus occur-
rit in epistola ad Ephesios cōmentarius relegat. Et iā ibi cōsociū & cōcordē symmysten ut ipse ait: in iis quæ ar-
guit approbo. Et primo oium de quibus irridet mulierculas: quæ se dicūt post resurrectionē nō habituras fragile
corpus: quippe quæ angelorū futuræ sint similes: quid ipse sentiat uideamus. In tertio cōmentariorū libro in epi-
stola Pauli ad Ephesios sub eo capitulo ubi scriptum est: qui uxorem suā diligit: semetipsum diligit. nemo enim
unq̄ carnem suā odio habuit. & post aliquā ita ait. Foueamus igit̄ & uiri uxores: ut animæ nræ corpora. ut &
uxores in uiros: & corpora redigantur in aīas: & nequaq̄ sit sexuum ulla diuersitas. Sed quomō apud angelos
non est uir neq; mulier: ita & nos qui angelis similes futuri sumus: iam nunc incipiamus esse: quod in cælestibus
repromissum est. Hæc & ecclesiis in tuis cōmentariis scripsisse sciēs: quomodo eas ad exemplum fidei tuæ & ea
quæ arguis cōfutanda proponis: Et quomō de tuis uerbis mulieres arguis: Deinde quæ mulier dixit aliquādo
q; uxores conuertantur in uiros & corpora redigantur in animas: quod tu scribis: Ergo secundū te non solū re-
surrectio non erit: sed nec corporū: quod confiteri etiam istos quos tu fecisti hæreticos dicis. Vbi nam ultra cor-
pus q̄rimus: si in aīam redigitur: Erit ergo iam totum anima: & nulq̄ corpus. Et itē si uxores in uiros cōmuta-
buntur: pro eo quod subiunxisti: ut nequaq̄ sit sexuum diuersitas: quasi hoc ut ostēderes quia sexus scemineus
interibit: ex eo quod redigetur in uir: solus autem manebit uirilil: nescio quidem si hæc tibi de se dicere scemi-
narū sexus ipse permittat: tamen & si ab illis concedatur: qua consequentia poteris ostendere ibi uirilem sexum
esse necessarium: ubi scemineus necessarius non probatur: Quia naturali quodam uinculo in tantum sexus al-
ter eget alterius: ut si alter non sit: alterius opus non sit. Etenim si luteam formam ex resurrectionē hō habere pu-
tatur: quam in paradiso habuit: ubi scriptum est: quia masculum & sceminam fecit eos: & benedixit eos: Si uero
& tu & mulierculæ quas inculas: dicitis neq; uir neq; mulier est: quomodo ergo aut corpora redigentur in aīas:
aut mulieres cōuertentur in uiros: cum uel paradisi utriq; sexū patiat: uel similitudo angelorū: ut tu quoq;
fateris: nullū oīno recipiat: Et miror quomō ab aliis exigas de sexū diuersitate sententiā: de qua tu uolens dis-
serere: tantis te inuoluis nodis: ut euoluere te nullatenus possis. quanto rectius faceres: si nos quos culpas imita-
reris in talibus: & hæc soli deo ut se ueritas habet nosse pmitteres: & te potius ignorare fatereris: q̄ ea scriberes: q̄
paulo post tu ipse dānares: Velim mihi conscientia sua teste nunc diceret: non dico: si in aliquo opusculo meo:
sed si in epistola saltem mea: quam alicui familiari meo negligentius scripsissem: inuenisset scriptum: quia cor-
pora in aīas redigentur: & uxores in uiros: si non etiam areis litteris scribi per portas ciuitatū præcepisset: si non
in foro: in curia: pro rostris etiam recitari. Quantos ex hoc accusationum titulos: quæ uolumina conscripsisset
Quam me totis armis ac telis scemidissimi sui pectoris purgeret dicens: quia si mihi non creditis dicenti quia
fallit cum dicit corpus resurgere: & carnem negat: uel cum fateatur quidem carnē: membra autē negat & sexum
uidete quomō ipse scribit in epistola sua: quia corpora uertantur in aīas: & uxores in uiros: Sed nos te quidē hæc
scribentem: non solum non arguimus hæreticum: sed & satisfacimus tanq̄ magistro. Mulieres tamē illæ quas tā
indignis & inhonestis contumeliis lacerasti: exhibebunt ante tribunal christi: & hæc quæ in his cōmentariis
doces: & illa quæ oblitus tui rursus cum contumeliis scribis. & ibi utraq; recitabuntur: ubi cessabit iam fauor
hominum: & redempti laudibus plausus silebunt: & tecum pro his uel gestis uel dictis tuis iudicabuntur apud
iustum iudicem christum. Verū pergamus discurrere quid etiam de q̄stionibus scribat. hoc enim ad fidem per-
tinet: in quibus de carnis resurrectione sic uariat cætera: ut q̄stiones. Item ex cōmentariorū libro de epistola Pau-
li ad ephesios de eo capitulo ubi dicit apostolus: Sicut elegit nos in ipso ante mundi constitutionē ut essemus sã-
cti & imaculati corā ipso: ita ait pro cōstitutione mudi in græco scriptū habet κατὰ βολὴν τοῦ κόσμου. Non
idipsum autē κατὰ βολὴν: qd̄ cōstitutio sonat. Vnde & nos p̄pter paupertatē linguæ & reꝝ nouitatē: & sicut qdam
ait: q; græcorū & sermo latior & linguæ scelicior sit: conabimur: nō ita uerbū ex uerbo transserre: qd̄ impossibile
est: q̄ uim uerbi quodā explicare circuitu. κατὰ βολὴν ἐπὶ πρῆπε dicit: cū quid deorsū iacit: & ad inferiorē locū
est: q̄

Meuorix

Symmystis

*Latine lingua Inopia
Græca lingua uerbosior*

κατὰ βολὴν

mittitura sublimi. uel cum aliqua resumat exordium. Vnde & hi qui ædium futurae prima iaciunt fundamen-
 ta κατὰ βεβλήκεν αὐτὸν. id est initia fundamentorum iecisse dicuntur. Volens itaque Paulus ostendere quia deus uni-
 uersa sit machinatus ex nihilo: non creaturam non conditionem non facturam: sed κατὰ βολήν. id est initium iacti fun-
 damenti ad eum retulit: ut non iuxta Manichæum & ceteras hæreses: quæ factorē & materiā ponunt: aliud quid
 unde creaturæ factæ sint antecesserit creaturas: sed oīa ex nihilo extiterint. Quod autē electos nos ut essemus sā-
 cti & immaculati corā ipso: hoc est deo: ante fabricā mundi testatus est: ad præscientiā dei pertinet: cui oīa futura
 iam facta sunt. Et ante quā fieri: uniuersa sunt nota. Sicut & Paulus ipse prædestinat in utero matris suæ. Et Hie-
 remias in uulua sanctificat: eligit: roborat: & in typo christi propheta in gentibus mittitur. Hucusque edidit unā
 expositionem. Sed sub cuius persona huiusmodi intelligentia accipienda sit non expressit. hoc tantū egit quod ex
 consequentibus reprobat priora. Ait enim in consequentibus. alius uero qui deum conat ostendere. Vnde mani-
 feste ostendit: quod per illam priorem expositionem non ostendat iustitia dei: quod utique ipsum est. Sed per istū quē
 dicit alium: cuius assertionē sine dubio uolens apud oēs indubitātā & catholicam demonstrare: dedit tale testi-
 monium: quod hac sua assertionē iustum esse deū conetur ostendere: quod non ex præiudicio scientiæ dei: sed ex me-
 rito electorum unūquēque eligat. Dicit autē uisibiles creaturas: cælū terram maria: & oīa quæ intra ea sunt alias uisib-
 le inuisibiles creaturas: in quibus & aīas quæ ob quasdam causas soli deo notas deiectæ sunt deorsū in uallē istam
 lachrymarum in locū afflictionis & peregrinationis nostræ: in quo sanctus constitutus orabat ut ad sedem pristinā
 reuerteret dicens. Heu mihi quia incolatus meus prolongatus est: habitauit cum habitantibus cedar: multum in-
 cola fuit aīa mea. Et in alio loco: Miser ego homo: quis me liberabit de corpore mortis huius: Et alibi. Melius est re-
 uerti & esse cū christo. Et alibi. Ante quā humiliarer ego deliqui. & cetera his similia: Itaque prius quā aīa inquit præ-
 cipitarentur in mundū. Magister dicit inquit: & non dicit qui sunt isti qui hæc inquit: quæ aīa essent prius quā
 precipitarentur in mundū. Nonne recte inquit dixi: quia talpa es: & nihil uides: Dixi iam superius quia illi hæc
 dicunt: qui deum iustum esseasserunt: quem utique si cor haberes me ipsum esse intelligeres: neque enim ita ipius
 sum: ut alium me & diuersum esse ab his statuam: qui deum iustum defendunt: quod oēs utique facimus qui sanū
 sapimus. Dic ergo magister dic: quid isti qui tu es inquit: Itaque prius quā aīa inquit precipitarent in mun-
 dum: & mundus ex aīabus fieret cū habitatricibus suis in infimum deiectus ipse elegit Paulū deus: & ei similes
 coram se qui erant sancti & immaculati. Nemo autē eligit nisi de pluribus: & ubi sunt aliqui uiliores: ibi perpetrat
 electio. Quomodo autē in babilonia captiuitate quādo a Nabuchodonosor in Chaldeam ductus ē populus: mis-
 si sunt propheta: Ezechiel: Daniel: tres pueri: Aggeus & Zacharias: non quod ipsi meruerint captiuitatē: sed ut esset
 in solatio captiuorum: ita & in illa directione mundi eos qui ante quā mundus fieret electi erant: a deo missos esse in
 eruditionē & magisteriū aīarum peccatricū: ut predicationē eorum reuerterent ad eum locum unde corruerant. Et
 hoc esse quod a Moyse in octogesimo nono psalmo dicit. Domine refugium factus es nobis in generatione & p-
 genie: ante quā montes firmarent: & fieret terra & orbis terrarum. Quo scilicet ante quā mundus fieret: & uniuersa ge-
 neratio principium sumeret: sanctis tuis deus refugium fuerit. Hæc sūt quæ in illis quos solos ex oībus opusculis
 tuis eligis: & ad condēnandos ceteros relegi iubes cōmentariis scribis. Mundū aīis fuisse inuisibile: ante quā hic ui-
 sibilis fieret: In quo mūdo cū reliquis habitatoribus angeli scilicet & aīa erant. Istas aīas aīis ob quasdam causas: so-
 li deo cognitatas in hoc uisibili mundo nasci in corporibus: & quæ ante habitauerāt cælū: apud prius sæculū: nūc
 hic habitant terram: scilicet non extra causas aliquas. quas ipsæ inibi uiuēdo cōmiserint: & aīis quæ sancti quique: ut
 est Paulus: & ceteri similes ei per generationes singulas ad eruditionē earum a deo prædestinati sunt. ut eas prædi-
 catione sua ad illam habitationem: unde collapsæ fuerant reuocarent. Et hoc copiosissimis scripturarum testimo-
 niis firmas. Et quæ sunt alia quæso dicta pro quibus Origenem in ius uocas: quæ alia sunt in quibus cum dam-
 nari iubes: Alium ne in tuis dānas: Et si ut tu suades: huiusmodi dicta dānanda sunt: feres tu primus senten-
 tiam. Et pro dictis talibus ipse prior te ipsum condēnabis. Neque enim tibi iam ultra ullum remansit effugiū. Nul-
 læ hic strophæ pro quibus ceteros arguis habebunt locum. In ipsa etenim pœnitentia tua post conuersionem
 iam emendatus & correctus istis libris auctoritatem dedisti: uidelicet ut ex iis tua sententia de iis quæ dānanda
 dicit dogmatibus probaretur. Et ideo quæ hic scripta sunt tanquā si modo hæc pronuncies & definias audienda
 sunt. Et hic talia definis: qualia dicit esse dānanda. Sed non sum inquit ego qui definio: aliū dico esse: qui hæc ita
 dicat. id est istum ipsum. ubi immutas exponētis personam: Vt uideamus qui est ille: quem talia dicit astruere.
 Aīis ergo: alius uero est qui deum iustum conatur ostendere: dicit quæ iam supra diximus. Sed iste quem dicit
 alium deum iustum assertionē hac sua ut aīis ostendit. & a te alius & diuersus est. De te ipso quid sentis? Tu ne-
 gas iustum esse deum? Magister dum tu multum uides: & satis arguis captos oculis talpas: puto te incurrisse
 αὐτοματόν: & ex utraque parte concludi. Aut enim iustum deum negabis: ut alius sis & cōtrarius illi qui hæc
 dicit. Aut si ut omnis confitetur ecclesia: etiam tu deum iustum esse confitearis: tu es qui hæc dicit: & tu es qui pri-
 mus excipis sententiam: quam in alium fers: & tu qui tuo metipsum mucrone confoderis. Sufficere opinor hæc
 apud iustissimos iudices & futuræ dei iudicium præstolantes. Non quia condemnare debeant eum qui festucā
 uidet in oculo fratris sui: & in suo trabem non uidet: Sed emendare & ad ueram pœnitentiam reuocare. Verū
 ne forte latuerit eum locus iste unus ex his libris quos ad liquidum se recensuisse putauerat: & quorum exemplū
 ceteris omnibus condēnatis ad confessionem fidei proposuerat: requiramus quomodo etiam in ceteris sen-
 tiat. Idem in eodem libro de eo capitulo ubi scriptum est: secundum placitum uoluntatis suæ in laudem gloriæ
 suæ: post pauca ita ait: Inuadunt itaque in hoc loco occasionem: qui ante constitutionem mundi animas putant
 cum angelis & ceteris uirtutum cælestium nobis in cælesti hierusalē fuisse uersatas: quod nec secundū benepla-

Præsentia dei

Hos sanū sapiunt

Strophe

citū dei: nec in laudē gloriæ eius & gratiæ possit itelligi: alios nudos barbaros seruos debiles: aliosq; diuites ro-
manos nobiles liberos sanos in diuersis horis & diuersa parte generari. nisi causæ præcesserint: quibus ex meritis
hæc animæ unaquæq; sortita est. Et illud qd ad romanos scriptū est: quidā putāt nosse: & nec norūt. An nō ha-
bet ptatē figulus luti de eadē massa facere aliud uas in honorē: aliud in cōtumeliā? Sed ad eūdē sensū referunt:
ut quomō mala uita seu bona: laboriosa uel facilis: frustra in hoc mūdo agit: nisi credamus dei esse iudiciū: ita
& diuersitas in hoc mūdo nascētiū iusticiā dei arguat: nisi aiātū merita præcesserint. Sed enī inquit hoc non
ita accipimus: nō secundū beneplacitū uolūtatis dei erit. nec in laudē gloriæ & græ eius alios elegisse ante cōsti-
tutionē mundi: ut essent sãcti & imaculati: & haberēt adoptionē p̄ Iesū christū: alios ultimæ cōditioni & p̄enis
perpetuis destinasse: amasse Iacob ante q̄ exoriretur ex utero: odisse Esau prius q̄ digna odiis perpetraret. nisi
causæ præcesserint: quæ iusticiā dei pbent: Quid expressius hac assertiōe: qd euidētius uel ab Origene uel a
quoq; eorū quos te arguere dicis: de his dogmatibus uel cogitari uel dici potuit? Quod scilicet diuersitas & inæ-
qualitas quæ est hic in hoc mūdo nascētiū ad dei iniusticiā referat. Causā dicis dedisse ipsā sibi unāquāq; ani-
mā: ex his scilicet motibus aiōrū quos prius in cælesti hierusalē: quæ est mater oīum uiuēdo gesserūt: & hoc in-
quit nō ex mea p̄sona dictū est: sed aliū dicere descripsi. Dixi quæ dixi: quia inuadūt quidā occasionē: Nec ego
nego: qd de alio dicere uidearis: Sed iste alius quē hæc dicere ais: utrū tibi cōcors: & cōsonans: an uero cōtrarius
sit & inimicus: nō denegasti. Cū. n. aliū istū contrariū tibi aliq̄ nomias: soles ponere quædā dicta eius. sed sta-
tim ea destruere & ipugnare: ut Martionis & Valētini & Arrii & ceterorū. Cū uero aliū quidē noias: & dicta e-
ius cū ualidissimis assertionibus scribis: testimoniis quoq; scripturæ copiosissimis munis: nōne etiā nos tardis-
simi & quos tu talpas dicis: uidemus istū cuius dicta ponis: & nō destruis: aliū te esse? Et fieri hæc rhetorica figu-
ra: cū sub aliena p̄sona suā sententiā proferūt. Fuit ista ab oratoribus. cū aut offendere aliquos metuūt: aut inui-
diā declinare cupiunt. Nā si tu te ex hoc defensū putas qd in his dictis aliū nomines: multo erit excusabilior il-
le: quē insimulas: Nā ille nō solū hoc in cōsuetudine habet: ut dicat alios ita dicere: & quibusdā ita uideri: sed mul-
to cautius dicit ille de talibus se hoc nō definire: sed opinari magis. Quod si alii melius uisū fuerit: ut his omis-
sis illa teneant: uide q̄ta ille cautione usus est. & tamen a te ad dānationē uocat. Tu quia tantūmō alium nomi-
nas effugisse te putas. Ex his enim cū dānas: in quibus eū sequeris & imitans. Sed p̄grediamur legendo cōmen-
tarios: ne imorando p̄ singula: excludamur ab agnitione plurimorū: Itē ex eodē libro de eodē capitulo ubi scri-
ptum est: ut simus in laudē gloriæ eius: qui ante sperauimus in christo. Si sperauimus tantum dixisset in Chri-
sto: & non præmisisset ante sperauimus: quod græce dicitur $\pi\rho\rho\nu\lambda\ \tau\iota\kappa\alpha\ \pi\epsilon\upsilon$: esset manifestior sensus eos qui
sperauerunt in christo sorte uocatos. esse prædestinatos secundū p̄positū eius: qui uniuersa operat̄ iuxta cōsti-
lium uoluntatis. Nunc uero p̄positionis adiectio ad illā nos intelligentiam trahit de qua superius desputaui // *Sen 11*
mus: exponentes hoc quod scriptum est: qui benedixit nos in oī benedictione spiritali in cælestibus in christo.
Sicut elegit nos in ipso ante mundi constitutionē: ut essemus sancti & imaculati coram ipso: qd scilicet sicut iā
nos benedixerat in oī benedictione spiritali in cælestibus: & elegerat nos ante constitutionē mundi: ita etiā nūc
sperasse ante dicamur in christo: ex tpe quo electi & prædestinati. & benedicti sumus in cælestibus. hucusq; in-
terim: quæ enim sequuntur maiora sunt. Non ergo grās ago deo: qd me pondere grauissimæ suspicionis releua-
uit. Fortasse enim uidebar aliquibus de alio isto contentiosius uel calūniosius agere: cum secundum rhetoricā
figuram istum quem dicit alium ipsum perhiberem esse. Sed ne q̄ ulli auditorū nunc prorsus dubitatio rema-
neret: quis esset iste alius de quo superius dixerat declarauit. Tanq̄ uere bonus magister & qui nullas uelit ex di-
ctis suis ambiguitates discipulis remanere: dignatus est in hoc loco illum quem supra alium dixerat euidētius
quis esset ostendere. Ait ergo. nunc uero p̄positionis adiectio ad illam nos intelligentiam trahit: de qua supe-
rius scriptum est. qui benedixit nos in omni benedictione spiritali in cælestibus in christo. Et quod ibi ex perso-
na alterius dictum: ut minus intelligentibus putabat: ne quis error his quos iusserat ex istis libris quid de Ori-
gene sentiret sententiā suam noscere remaneret: ad suam personam nunc reuocans: nec alium aliquem nomi-
nans: dicit ea quæ superius legimus: qd scilicet sicut iam nos benedixerat in oī benedictione spiritali in cælesti-
bus: & elegerat ante constitutionē mundi: ita etiā sperasse dicamur ī christo: ex eo tempore quo electi & præ-
destinati: & benedicti sumus in cælestibus. Absoluit ergo me (ut puto) ipse suo testimonio omni suspicionē ca-
lūniæ: qd alius iste non sit alius q̄ ille ipse. Sed & maiora adhuc ex consequentibus: sicut promissimus ostēdemus.
Post hoc enim quod dixerat nos ante sperasse in christo: & ex eo iam tempore. id est ante constitutionem mūdi
& ante q̄ in corporibus nasceremur: in cælis esse benedictos & electos: iteq; illum suum alium introducit: & di-
cit: Alius uero hoc dogma non sustinens quod ante fuerimus: & spauerimus in christo: q̄ in isto corpore degeremus: illo intelligentiam transfert. Hoc in loco omnem suum fetorem: quisq; ille est: iste eius alius exhalauit. Di-
cat enim nobis hic quem uult alium esse qui hoc dogma non sufferat: qd ante q̄ ī hoc corpore degeremus: & fue-
rimus: & spauerimus in christo (Hoc est enim pro quo damnari iubet Origenem) quem uult hic alium intel-
lexisse: ceu aliquem contrarium sibi. Quid dicis magister: Bicorni illo urgeris: de quo exponere discipulis so-
les. Si enim hic alium istum qui ante fuisse animas: q̄ in corpore degerent non recepit: te esse dixeris proditum
est: quod in superioribus cælabatur. Inuenies enim tua confessione alius ille tu esse: qui definis omnia dogma-
ta: quæ damnari iubes. Si uero non es tu in superioribus alius: ne tibi ea quæ improbas ascribantur. nec hic tu
eris alius qui non sustineas: ante fuisse animas q̄ in corpore degeremus. Elige utramlibet excusationis par-
tem. Istum alium quem frequenter inducis: te uis itelligamus: an alterum aliquem catholicum eū uis uideri?
An hæreticum? Damnandum: an absoluendum? Si catholicus est iste alius tuus qui in superioribus dicebat:
ante

Rhetoricus color.

Bicorni uigens

inuenies

ante hunc mundū uisibile fuisse animas: cū angelis & cæteris uirtutibus: in superiori hierusalē in cælestibus cōstitutas: & ibi uiuēdo contraxisse causas sibi diuersitatis uel nascēdi in hoc mūdo: uel alias quaelibet cōditiones tolerandi. Erunt ergo ista catholica dogmata: & interim ipium dānare quod catholicū est. Si uero aliū istū hæreticū dixeris: hæreticū designabis cū: qui fuisse animas non recepit: & sperasse in Christo ante q̄ in corpore nascerentur. Quia hinc exitur magister: Quo erūpitur: Quo rursum euadit: Quocunq; te cōuerteris hærebis. Non dicā nullus subtrahendi te aditus datur: sed ne respirandi quidē paululū sit copia. Sic tibi Alexādrī tui aristotelici cōmentarii profuere: Sic Porphyrii ἡ Σαυωνη. Sic te tot & tantorū philosophorū græce & latine: insuper & iudaicæ eruditionis excoluit disciplina: ut in istas angustias tam intricabiles deuenires. Et tā miserabiliter coartareris: ut nec ad alpes posses esse defensus. Sed parcamus: iam deferendū est litteris: & ut ipse ait operi magno sōnus non est ascribendus: q̄ ipse parcat nemini. Et tā ratione dictorū q̄ flagello linguæ: quos libitū fuerit uerberet. Et si quis minus adulabitur: continuo hæreticus & scriptis & missis p̄ diuersa centum codicibus designetur. Tamen nos non ipsū: sed patriarchā imitemur Dauid: qui cōprehensū in speluncā inimicū suū Saul: cū eū posset iugulare: noluit: sed ei pepercit: quod & iste sibi a nobis aliquotiens factū: non solū uerbo: sed & re atq; opere: etiā si fateri non uult: corde tamen & conscientia retinet. Demus ergo ueniā ei: qui dare ueniā nescit: qui si ne ullo humanitatis respectu de dictis alterius iudicat: & interim educamus eū de spelunca usq; quo in illā incidat: de qua etiā si omnes conemur & cupiamus: exire nō possit. Dicat ergo qui potest fieri: ut in superioribus illis: ubi istud dogma confirmabatur ab eo: qui iustū deū conabatur ostendere: ubi aliū quē dixit uere ne alterius p̄sona fuerit talis: qualē nunc condēnari uult. Hic uero ubi contrarius est: & non recipit quæ in superioribus dicta sunt: aliū seipsū dixerit: Potest enī fieri: ut conscius sibi sit: ita sensisse se cū scriberet: licet stilo id nō potuerit explicare. Sit ergo ueniā: & ponamus in hoc loco istū aliū: hunc esse ipsū qui non recipit dogma: quod dicit animas fuisse ante q̄ in corpore degeremus: & sperasse in Christo. Repetamus ipsū capitulū: & quo rursus tēdat diligentiūse prosequamur. Ait itaq; Alius uero hoc dogma nō sustinens: q̄ ante fuerimus: & sperauerimus in Christo: q̄ in isto corpore degeremus: illo intelligentiā transfert: ut dicat in aduentū domini saluatoris: quando in nomine eius omne genua flectatur: cælestiū & terrestriū & infernorū: & omnis lingua confiteatur: quia dominus Iesus christus in gloria est dei patris. Cū enī ei fuerint uniuersa subiecta: alios uoluntate: alios necessitate subiiciendo: & eos qui ante p̄nitentiā maiestatis eius sperauerunt in eū: futuros esse in gloria laudū eius: & uocari ὡρον Ἀπικὸ τῶς. eos uero qui reperti fuerint necessitate credentes eo tēpore: quo nec diabolus & angeli eius poterūt negare regnantē esse sperantes: sed non in laudē gloriæ eius: quod quidē & nunc ex parte uidemus expleri quia alia sit merces eius qui uoluntate sequatur deū: alia qui necessitate: uerūtāme siue p̄ occasionē: siue p̄ ueritatē tantū Christus annuncietur: dūmodo sciant & sperantes q̄ pro diuersitate spei diuersa sint præmia recepturi: ois in hoc loco admittitur cauillationis occasio. In superioribus dixisti: q̄ hi qui ante sperauerunt in Christo: illi sunt qui ante q̄ in hoc uisibili mundo in corporibus nascerentur: spem in Christo habuerunt in cælestibus positi. Sed ne istud dogma tuum uideretur: aliā introduxisti expositionē: qua dicis eo tēpore quo omne genua flectetur domino Iesu: uniuersa creatura cælestiū terrestriū & infernorū: duobus ei modis erit subiecta. Quidā uoluntate: quidā necessitate: & uoluntate an subiectos sanctos omnes qui p̄ uerba prædicationis modo eis credūt: & istos uocari ὡρον Ἀπικὸ τῶς id est qui ante sperauerunt in Christo. Necessitate autē subiectos: qui nunc quidē p̄ prædicationē uerbi non crediderunt. Tunc autē iā negare non poterunt: sicut diabolus & angeli eius: & qui cū ipsis necessitate crediderunt: quiq; omnes cū quibus & diabolus & angeli eius: quia postea credent: non uocabuntur ante sperantes: pro eo scilicet: q̄ illi ante crediderunt in Christo: & sperauerunt in eū uoluntate. Isti uero post modū & necessitate. Et ideo ais eos diuersa præmia recepturos: præmia tamē ponis in his omnibus: qui modo non credunt: & diabolo & angelis eius: licet inferiora: & eum de cuius sola p̄cena: aliquando ueniā opinionē non sententiā alterius arguis: tu in regno christi ad præmia secunda perducis. Et hoc uis intelligi: quia sicut nihil interest utrū ueritate an necessitate Christus annuncietur: ita nihil refert: necessitate an uoluntate credat. Hæc sunt quæ nobis discere de cōmentariis tuis iubes. Istas nō regulas confusionis fidei doces: ut hoc dānetur in aliis: quod domi discitur. Nā utiq; si tu es nūc alius: qui primū dogma illud nō sustines: quod aīas in cælestibus fuisse dicit ante q̄ in corporibus nasceretur: tu es sine dubio qui diabolum & angelos eius atq; oēs incredulos nō solum ueniā donas: uerū etiā secundis munerādos esse præmiis polliceris. Si uero hoc secundum refugis: tu eris primi illius dogmatis pater. Et miror quomodo isti prudētes & eruditi uiri: qui hæc eius legunt scripta: & quibus nūc illa ab illo scribuntur: rideāt de me: q̄ me talpam nominet: & non sentiant se magis ipsos ab eo talpas iudicari: quos putat hæc in suis libris non uidere defossa. Si enī putaret eos legentes intelligere posse: nunq̄ ad condēnanda ea quæ ipse magister docet: istorum librorum habere iussisset exemplum: in quibus ea ipsa plenius & manifestius cōtinerentur: quæ condēnare nos suadet. Ostendimus interim istum ipsum asserere in istis electis cōmentariis suis ea quæ damnari in alterius libris iubet: id est q̄ animæ fuerint in cælestibus ante q̄ in hoc mundo in corporibus nascerentur: & q̄ omnes uel peccatores uel inceduli cum diabolo & angelis eius: eo tempore quo omne genua flectetur Iesu cælestium terrestrium & infernorum: non solum ueniā accipient: uerum etiam ad secunda præmia uocabuntur. Sed quoniam hæc rei nouitas non dubito q̄ fidem difficile mereatur: ut quis credatur ea damnare quæ astruit: scio quid desideratis. Ut si possumus talia ex eisdem libris proferamus exempla: & tam euidētiā: ut nullus omnino alius suus nominetur: ita faciam. Item ex eodem libro: q̄ i sæculi sine christo & omnes facti sui supra dæmones habebūt sedē. Et ut iidē ipsi dæmone secūdū uoluntatē sedētis supra se christi: & scōrū eius agāt. Ex eo capitulo: ubi dicit apostolus ut ostēderet sæculis supueniētibus abūdātes diuitias gratiæ suæ in

Horatij similia

Verba Hieronymi

ante hunc mundū uisibile fuisse animas: cū angelis & cæteris uirtutibus: in superiori hierusalē in cælestibus cōstitutas: & ibi uiuēdo contraxisse causas sibi diuersitatis uel nascēdi in hoc mūdo: uel alias quaelibet cōditiones tolerandi. Erunt ergo ista catholica dogmata: & interim ipium dānare quod catholicū est. Si uero aliū istū hæreticū dixeris: hæreticū designabis cū: qui fuisse animas non recepit: & sperasse in Christo ante q̄ in corpore nascerentur. Quia hinc exitur magister: Quo erūpitur: Quo rursum euadit: Quocunq; te cōuerteris hærebis. Non dicā nullus subtrahendi te aditus datur: sed ne respirandi quidē paululū sit copia. Sic tibi Alexādrī tui aristotelici cōmentarii profuere: Sic Porphyrii ἡ Σαυωνη. Sic te tot & tantorū philosophorū græce & latine: insuper & iudaicæ eruditionis excoluit disciplina: ut in istas angustias tam intricabiles deuenires. Et tā miserabiliter coartareris: ut nec ad alpes posses esse defensus. Sed parcamus: iam deferendū est litteris: & ut ipse ait operi magno sōnus non est ascribendus: q̄ ipse parcat nemini. Et tā ratione dictorū q̄ flagello linguæ: quos libitū fuerit uerberet. Et si quis minus adulabitur: continuo hæreticus & scriptis & missis p̄ diuersa centum codicibus designetur. Tamen nos non ipsū: sed patriarchā imitemur Dauid: qui cōprehensū in speluncā inimicū suū Saul: cū eū posset iugulare: noluit: sed ei pepercit: quod & iste sibi a nobis aliquotiens factū: non solū uerbo: sed & re atq; opere: etiā si fateri non uult: corde tamen & conscientia retinet. Demus ergo ueniā ei: qui dare ueniā nescit: qui si ne ullo humanitatis respectu de dictis alterius iudicat: & interim educamus eū de spelunca usq; quo in illā incidat: de qua etiā si omnes conemur & cupiamus: exire nō possit. Dicat ergo qui potest fieri: ut in superioribus illis: ubi istud dogma confirmabatur ab eo: qui iustū deū conabatur ostendere: ubi aliū quē dixit uere ne alterius p̄sona fuerit talis: qualē nunc condēnari uult. Hic uero ubi contrarius est: & non recipit quæ in superioribus dicta sunt: aliū seipsū dixerit: Potest enī fieri: ut conscius sibi sit: ita sensisse se cū scriberet: licet stilo id nō potuerit explicare. Sit ergo ueniā: & ponamus in hoc loco istū aliū: hunc esse ipsū qui non recipit dogma: quod dicit animas fuisse ante q̄ in corpore degeremus: & sperasse in Christo. Repetamus ipsū capitulū: & quo rursus tēdat diligentiūse prosequamur. Ait itaq; Alius uero hoc dogma nō sustinens: q̄ ante fuerimus: & sperauerimus in Christo: q̄ in isto corpore degeremus: illo intelligentiā transfert: ut dicat in aduentū domini saluatoris: quando in nomine eius omne genua flectatur: cælestiū & terrestriū & infernorū: & omnis lingua confiteatur: quia dominus Iesus christus in gloria est dei patris. Cū enī ei fuerint uniuersa subiecta: alios uoluntate: alios necessitate subiiciendo: & eos qui ante p̄nitentiā maiestatis eius sperauerunt in eū: futuros esse in gloria laudū eius: & uocari ὡρον Ἀπικὸ τῶς. eos uero qui reperti fuerint necessitate credentes eo tēpore: quo nec diabolus & angeli eius poterūt negare regnantē esse sperantes: sed non in laudē gloriæ eius: quod quidē & nunc ex parte uidemus expleri quia alia sit merces eius qui uoluntate sequatur deū: alia qui necessitate: uerūtāme siue p̄ occasionē: siue p̄ ueritatē tantū Christus annuncietur: dūmodo sciant & sperantes q̄ pro diuersitate spei diuersa sint præmia recepturi: ois in hoc loco admittitur cauillationis occasio. In superioribus dixisti: q̄ hi qui ante sperauerunt in Christo: illi sunt qui ante q̄ in hoc uisibili mundo in corporibus nascerentur: spem in Christo habuerunt in cælestibus positi. Sed ne istud dogma tuum uideretur: aliā introduxisti expositionē: qua dicis eo tēpore quo omne genua flectetur domino Iesu: uniuersa creatura cælestiū terrestriū & infernorū: duobus ei modis erit subiecta. Quidā uoluntate: quidā necessitate: & uoluntate an subiectos sanctos omnes qui p̄ uerba prædicationis modo eis credūt: & istos uocari ὡρον Ἀπικὸ τῶς id est qui ante sperauerunt in Christo. Necessitate autē subiectos: qui nunc quidē p̄ prædicationē uerbi non crediderunt. Tunc autē iā negare non poterunt: sicut diabolus & angeli eius: & qui cū ipsis necessitate crediderunt: quiq; omnes cū quibus & diabolus & angeli eius: quia postea credent: non uocabuntur ante sperantes: pro eo scilicet: q̄ illi ante crediderunt in Christo: & sperauerunt in eū uoluntate. Isti uero post modū & necessitate. Et ideo ais eos diuersa præmia recepturos: præmia tamē ponis in his omnibus: qui modo non credunt: & diabolo & angelis eius: licet inferiora: & eum de cuius sola p̄cena: aliquando ueniā opinionē non sententiā alterius arguis: tu in regno christi ad præmia secunda perducis. Et hoc uis intelligi: quia sicut nihil interest utrū ueritate an necessitate Christus annuncietur: ita nihil refert: necessitate an uoluntate credat. Hæc sunt quæ nobis discere de cōmentariis tuis iubes. Istas nō regulas confusionis fidei doces: ut hoc dānetur in aliis: quod domi discitur. Nā utiq; si tu es nūc alius: qui primū dogma illud nō sustines: quod aīas in cælestibus fuisse dicit ante q̄ in corporibus nasceretur: tu es sine dubio qui diabolum & angelos eius atq; oēs incredulos nō solum ueniā donas: uerū etiā secundis munerādos esse præmiis polliceris. Si uero hoc secundum refugis: tu eris primi illius dogmatis pater. Et miror quomodo isti prudētes & eruditi uiri: qui hæc eius legunt scripta: & quibus nūc illa ab illo scribuntur: rideāt de me: q̄ me talpam nominet: & non sentiant se magis ipsos ab eo talpas iudicari: quos putat hæc in suis libris non uidere defossa. Si enī putaret eos legentes intelligere posse: nunq̄ ad condēnanda ea quæ ipse magister docet: istorum librorum habere iussisset exemplum: in quibus ea ipsa plenius & manifestius cōtinerentur: quæ condēnare nos suadet. Ostendimus interim istum ipsum asserere in istis electis cōmentariis suis ea quæ damnari in alterius libris iubet: id est q̄ animæ fuerint in cælestibus ante q̄ in hoc mundo in corporibus nascerentur: & q̄ omnes uel peccatores uel inceduli cum diabolo & angelis eius: eo tempore quo omne genua flectetur Iesu cælestium terrestrium & infernorum: non solum ueniā accipient: uerum etiam ad secunda præmia uocabuntur. Sed quoniam hæc rei nouitas non dubito q̄ fidem difficile mereatur: ut quis credatur ea damnare quæ astruit: scio quid desideratis. Ut si possumus talia ex eisdem libris proferamus exempla: & tam euidētiā: ut nullus omnino alius suus nominetur: ita faciam. Item ex eodem libro: q̄ i sæculi sine christo & omnes facti sui supra dæmones habebūt sedē. Et ut iidē ipsi dæmone secūdū uoluntatē sedētis supra se christi: & scōrū eius agāt. Ex eo capitulo: ubi dicit apostolus ut ostēderet sæculis supueniētibus abūdātes diuitias gratiæ suæ in

bonitate super nos in Christo iesu post pauca: quod nos inquit qui quondam lege tenebamur inferni: & propter
 uitia atque peccata ut operibus carnis: ita eramus & supplicii destinati: nunc in christo regnemus: sedeamusque cum
 eo. Sed eamus autem non in humili quocumque loco: sed super omnem principatum: potestatem: & dominationem: & omne no-
 men quod nominatum est: non solum in hoc saeculo: sed etiam in futuro. Si enim Christus resuscitatus est a mortuis: &
 sedet a dextera dei in caelestibus super omnem principatum & potestatem & uirtutem: & nos sedebimus regnabimusque cum
 Christo: necesse est: ut super his super quae sedet ille: sedeamus. Sed qui diligens lector est: statim dicet & requi-
 ret: quid ergo maior homo angelis: & cunctis in caelo potestatibus? Quod quia periculum est respondere: prin-
 cipatus: potestates: ac uirtutes: & dominationes: & omne nomen quod nominatum: non solum in hoc saeculo: sed etiam in
 futuro: maxime quia omnia subiecta sunt christi pedibus: non ad bonam partem: sed ad contrariam refert: ut dicat es-
 se eos angelos refugas. Et principem mundi huius: & luciferum qui mane oriebat: super quibus sancti sessuri sunt cum
 Christo. Illis quoque tribuentes beneficium: qui nunc inferni & male libertate sua abutentes uagentur passim: & per
 praecipitia corruant peccatorum. Cum autem tales habuerint sessores: iuxta sedentium uoluntatem incipiet gubernari. Num
 quid & hic ambiguitas aliqua derelicta est: ut locus hic egeat assertore? Vbi euidentissime nulla illius alii sibi ite-
 ricta persona: dicit angelos refugas: & principem mundi huius: & luciferum qui mane oriebat: in fine christo super se
 sedente & regnante cum sanctis suis consortes ac socios: non solum regni eius: sed & uoluntatis futuros. Secundum uo-
 luntatem namque christi & omnium sanctorum eius agere: hoc est ad summam beatitudinem peruenisse. Neque enim est alia perfe-
 ctio orationis qua supplicare nos docuit patri: nisi ut fiat uoluntas eius sicut in caelo & in terra. Sed quod patienter
 audite. Non quidem omnia: quae de ipsis dogmatibus in libris eius continentur reuoluentem. Tanta enim sunt: ut
 plura mihi si exequi ea cupiam: uolumina conscribenda sint: sed tanta quanta satisfacere legentibus possint: quod non iste ca-
 su in haec incidat: quae nunc discipulis imitanda proponit: sed latissima & frequentis assertionem confirmat. Sed uidea-
 mus quae sunt: quae nos ex his probatissimis edocet commentariis. Item ex eodem libro: quod non solum in presenti sae-
 culo: uerum etiam in futuro ascensus sit hominum & descensus: de eo capitulo in quo ait: super omnem principatum: potestatem
 ac uirtutem: & omne nomen quod nominatum: non solum in hoc saeculo: uerum etiam in futuro post aliquanta: si autem sunt inquit
 potestates uirtutes & principatus & dominationes: necesse est ut & subiectos habeant: & timentes se: & seruien-
 tes sibi: & eos qui a sua fortitudine roborentur. Quae distributiones officiorum: non solum in presentia: sed etiam in fu-
 turo saeculo erunt. Vt per singulos profectus & honores: ascensiones etiam & descensiones: uel crescat alius: uel decre-
 scat. Et sub alia atque alia potestate: uirtute: principatu atque dominatione fiat. Cur magister ut tuis tecum uerbis
 agam: post quadringentos fere annos: quietas & simplices haec latinorum mentes doces? Cur nouas uoces quas ab
 apostolis nemo suscepit insuetis auribus ingeris? Quae te ut parcas romanis auribus: parcas fidei: parcas uo-
 ce quae ab apostolis laudata est. Cur in medio profers quod Petrus & Paulus edere noluerunt? Usque quo tu haec
 scriberes: non usque quo ego interpretarer: ut doces: sed usque quo tu haec ante. xv. fere annos scriberes: sine his mun-
 dus christianus non fuit? Quid enim tu modo doces: quod in futuro saeculo adhuc ascensiones & descensiones fi-
 ant? Et proficiant aliqui: & aliqui decrescant? Ergo illud quod dicis in hoc saeculo uita acquiri uel amitti: non
 est uerum: an occultam habet aliquam interpretationem? Non enim penitentiam agis pro his quae in istis commentariis con-
 tinentur. Item quod ecclesia unum corpus: non solum & hominibus: sed & angelis & omnibus uirtutibus caelestibus intelligen-
 dum sit: ex eodem libro de eo capitulo in quo scriptum est: & ipsum dedit caput super omnem ecclesiam post pauca: non solum inquit
 hominum: etiam sed angelorum cunctarumque uirtutum & rationabilium creaturarum ecclesia intelligi potest. Item quod animae:
 quia in illa priori uita nouerant deum: modo eum non quasi ignotum cognoscant: sed quasi post obliuionem denuo co-
 gnoscant ex eodem libro ita dicit. Quod uero in agnitione eius: id est $\gamma\omega\sigma\iota$ quidam sic intelligunt: ut iter $\alpha\iota\upsilon\iota\alpha\upsilon$
 & $\gamma\omega\sigma\iota\upsilon$: hoc est inter notionem & agnitionem illud iter sit quod ante non sciuiimus: & ea postea
 scire cepimus. Agnitio uero eorum quae postea recordamur: & priorum quaedam uita in caelestibus suspicamus: postquam
 in corpora ista deiectione & obliti dei patris: nunc eum per reuelationem cognouimus: secundum illud quod scriptum est: re-
 miniscens: & conuertens ad dominum omnes fines terrarum & multa his similia. Quod autem ait iter: quia quidam haec di-
 cunt: puto me satis euidenter in superioribus edocuisse. Quod si quando ponit: quia quidam haec dicunt: nec tamen ista
 quae dicunt destruit: iste ipse sit quidam uel alius maxime cum iam concordet his sententias absque ulla iteriectione per-
 sonae ab eo dictas frequentem ostenderim. Sed quid adhuc est: quod ei displicet in alio? Et astra inquit uel caetera quae
 in caelo sunt: rationabilia dicit & delicti capacia. Videamus ergo quid ipse de talibus sentiat in eodem libro ex eo
 capitulo: ubi scriptum est: oportet enim eum regnare: donec ponat inimicos suos sub pedibus suis. Post aliquanta potest
 inquit ita responderi: quod absque peccato nullus sit. Et sidera ipsa non sunt munda coram deo: omnisque creatura pauca
 creatoris aduentum. Unde crux saluatoris non solum ea quae in terris sunt: sed etiam quae in caelis erant: purgasse perhi-
 bet. Item quod propter corpus humilitatis & corpus mortis hominem filii irae appellent: ex eodem libro de eo capitulo
 scriptum est: & eramus natura filii irae sicut caeteri. Post aliquid: nos uero inquit dicamus esse primum omnes homines natu-
 ra filios irae propter corpus humilitatis & corpus mortis: & quod ab adolescentia mens hominum appositae sit ad malitiam
 Item quod prima sit animae factura: & deiceps corporis plasmatio ex eodem libro sub eodem capitulo post multa: & dili-
 genter inquit obserua: quia non dixit ipsius figuratio sumus atque plasmatio: sed ipsius factura: plasmatio quippe ori-
 ginem de terra e limo trahit: factura uero iuxta similitudinem & imaginem dei suppositum exordium. Quod in centesimo.
 xviii. plasmio simul positum tanquam diuersa significat. Manus tuae domine fecerunt me: & plasmauerunt me.
 Factura primum locum tenet: deinde plasmatio. Quod adhuc aliud est: quod condemnari uult? Dicat ut
 id de eius libris immo de eius corde proferamus. Quod enim inquit unam naturam & animarum & ange-
 lorum molestum est hoc. Sed uideamus quid ipse de hoc sentiat in his libris: quos nobis ad confessionis exemplum
 & ad

Notio
 Agnitio

Plasmatio
 Factura

& ad credendum regulā ponit. Itē ex eodē libro de eo capitulo: ubi scriptū est: ueniens euāgelizauit pacem his qui longe & his qui prope: quod cū de iudæis & de gentibus primū dictū exposuisset: postmodū addidit hæc: & hæc quidē iuxta uulgatā interpretationē dicta sunt. Cæterū qui illud apostoli legit: de Christo memorantes pacē faciens per sanguinē crucis suæ his quæ in terra erant: & his quæ in cælis: & cætera quæ in eodē dicuntur loco: non putabit nos qui iuxta spiritū Israel uocamur fuisse longe: & iudæos qui tantūmodo israel nūcupant in carne fuisse prope. Et hanc totā intelligentiā ad angelos uirtutesq; cælestes: & ad animas tēperauit humanas quod in suo Christus sanguine terrena & cælestia copulauerit: quæ inter se dissidebant. Et bonus pastor morbi dā ad montes reuectans ouēs: fecerit esse cū cæteris: dragmāq; quæ perierat: dragmis quæ saluæ fuerint copulauerit. Vides quantā diuersitatē naturæ facit inter animas & angelos: quāta est inquit inter ouē & oues: & inter dragmā & dragmas. Sed pauca addidit dicens: quod aut ait ut duos conderet in semetipso in unū nouū hoīem quod & magis uidetur superiori de iudæis & gentibus sensui conuenire: sic suæ intelligentiæ coaptauit: ut dicat hominē iuxta imaginē & similitudinē dei factū: eandē post reconciliationē formā recepturū: quā & nunc angeli habent: & ipse perdiderit. Nouū autē hominē dicit esse: qui quotidie renouatur: & habitaturus est in nouo mūdo: sicut oues ab oue: & dragma a dragmis differunt: ita & animas cū angelis esse dicit: & eandē formā quā nūc habent angeli primus homo habuerit: & perdiderit hominē habiturū dicit in futuro. Si natura: si specie: si forma non differat: quomodo nullus pudor est erudito homini suas sententias sub alterius nomine condemnare: maxime cū hoc ita non secundū uulgatā expositionē: sed secundū apostoli sensum dici debere decernas. Sed uideamus quid ad hæc in eodē loco addit: post pauca sic inquit. Et instaurationē noui hominis tunc plene pfecteq; cōplendā: cū cælestia terrestriaq; fuerint copulata: & in uno spiritu & sensu eadēq; sententia accesserimas ad patre. Nescio quid tale & in alia epistola: si quis tamen recipit prudentibus quibusq; lectoribus Paulus subindicat dicens: hi omnes testimoniū fidei accipientes: non receperunt promissionē a deo pro nobis aliquid melius pro uidente: ut non absq; nobis consumarentur. Propterea uniuersa creatura congemiscit nobiscū: qui in tabernaculo isto congemiscimus: & condolet qui a timore dei in utero concepimus: & dolemus: & præstolatur reuelationē filiorū dei: ut de uanitate seruitutis cui nunc est subiecta liberetur: & fiat unus pastor & unus grex: & oratio domini cōpleatur dicens. Fiat uoluntas tua: sicut in cælo & in terra. Cælestia & terrestria: id est angelos & homines: sicut ante unā formā gesserunt: & unū ouile habuerunt ita & in futuro dicit esse reparanda. Quia christus uenit utrunq; facere unū gregē: & hoc futuros homines esse dicit: uel q; nunc sunt angeli: uel q; ante ipsi homines: id est animæ fuerūt. Et quomodo q; so te tā amice: imo iā nec amice: sed scurriliter mulierculas irridibas: quæ cū plausu uentris & femoris negarent se post resurrectionē: in corpore iteq; fragili futuras: sed similes angelis: uel id ipsū futuras esse: quod angelos. Et hæc cū tanta irrisione dici a mulieribus arguis quæ de tuis illis electis cōmentariis scripta proferunt. Nūquid non hoc tibi tale uideat: quale si quis furti aliū inculans: id ipsū unde aliū arguit: in suo sinu contegat furtū. Et postea q; late porauerit: & magnifice fuerit inuectus in furē: postea q; testes produxerit: iuris quoq; iurandi dederit sacramenta: post hæc omnia furtū ipsū: pro quo aliū iam se conuicisse putauerat: de sinu eius extrahatur. Tū deinde arguis alios: q; interrogati de talibus: non prōpte nec statim respondeant. Et hic ipse de apostolo dicit: quod nescio quid tale in epistola sua prudentibus quibusq; lectoribus Paulus subindicat. Et non quibusq;: sed prudentibus. Nos miseros quid irrides o noster penitēs. Si quod apostolus non manifeste protulit: aut nescire: aut dubitare nos dicimus. Et tamen non intelligere: sed subintelligere: & ideo non tā indicamus ea: q; subindicamus tibi. Iā si reuelata sunt illa: quæ oculus non uidit: nec auris audiuit: & in cor hominis non ascenderunt: sed tibi uenit quod pfectū est: & destructa tibi sunt ea quæ ex parte sunt: clama de his & prædica. Et quæ apostolū subindicasse dicit: tu pindica: qui non solū ea quæ subindicata: uerq; & q; confirmata ab eo scribis esse nunc dānas. Hæc enī omnia quæ nunc anathematizari iubes: dū apostoli dicta exponis: astruxeras. Et tanq; illius sensibus hæc inserta esse docueras. Quid adhuc aliud est quod dānare cæteros iubet. Quod corpus hoc inquit carcerē: & uincula esse animæ dicunt: & ipsā animā non ire asserunt: sed redit quasi ad ea loca: ubi iā ante fuerat. Proferamus ergo & de hoc quomodo ipse senserit testimonia. Ex ipsis istis cōmentario libro secundo: ex eo capitulo: ubi dicit. huius rei gratia ego Paulus uinctus Iesu christi post pauca: quæ in pluribus inquit locis scriptū est: uinculū animæ corpus hoc dicit: q; quasi clausa in carcere teneatur: dicamus propterea Paulū corporeis nexibus coerceri nec reuerti: & esse cū christo: ut pfecta in gentes p eū prædicatio cōpleatur. Itē de eadē re ex eisdē cōmentariis libro tertio capitulo ubi dicit p quo legatione fungor in cathena: post aliquanta p illū iteq; suū aliū: qui ipse est: ita dicit: alius uero propter corpus humilitatis: & cathenā istā qua circumdat: & nec dū scimus secundū quod oportet nos scire: & p speculū uidemus in enygmate: ista eū dixisse contendit. Et tunc uere posse in cōfidentia euāgelii apire mysteria: cū cathenā deposuerit: & de carcere liber exierit. Nisi forte & in uinculis absq; uinculis cōputandus est: qui cōuersionē habet in cælis: & de quo dici potest. Vos aut in carcere non estis: nec in carne: sed in spiritu: si tamen spiritus dei habitat in uobis. Item de eadē re ex cōmentario epistolæ Pauli ad Philomenē sub eo capitulo: ubi ait: saluta te Ephrafas cōcaptiuus meus: post aliquāta: nisi forte reconditū aliquid & sacratū (ut quidā putāt) in uerbo captiuitatis ostēditur: q; capti pariter & uicti in uallē hęc deducti sūt lachrymarū. Vides quomodo hæc tanq; mystica & secreta dicit haberi apd quosdā: quorū tamē & ipsū unū esse: in multis sæpe docuimus. Sed uti figura p quā sciētia mysticæ uideat iuidiā declinare. Hęc inqt quomodo se habeāt uideris. Nūquid & omnia restituēda esse in unū statū: atq; in unū corpus redintegrādos nō solū homines: sed & dæmones & āgelos refugas. Dictū a me potes referre: uis mihi inqt nō fiat: sed quod ex alterius psona dixi alterius sit. Siqd lane exide dictū: ac nullius iteriecta psona scriptū legeris hoc mihi merito

debet ascribi. Et quid omnes istos effundimus: quos superius desudauimus agones. Tantū ualet frontis duri-
tia. Sed age fiat: acquiescamus etiam in hoc: non ut res: sed ut ipse postulat conuincatur: ex his commentariis li-
bro secundo de ea re quā proposui sub eo capitulo: ubi scriptū est: solliciti seruare unitatem spiritus in uinculo
pacis: unū corpus & unus spiritus: sicut uocati estis in una spe uocationis uestræ post aliquanta. Queritur in-
quit quomodo una spes uocationis sit: cū apud patrē diuersæ sint mansiones: ad quod unā spem uocationis re-
gnū cælorū: quasi unam domū dei patris esse dicimus. Et in una domo plurimas mansiones. Alia enī gloria solis:
alia gloria lunæ: alia stellarū. Aut certe illud subtilius indicatur: quod in fine & in consumatione res in pristinū
statū restituenda sint omnia: quando omnes unū corpus efficiemur: & in unū perfectū reformabimur: & ora-
tio pro nobis Saluatoris implebitur. Pater da: ut quomodo ego & tu unū sumus: ita & isti in nobis unū sint. Ac-
cepistis & hanc eius de resurrectione omnium absq; ulla ambiguitate sententiā: accipite & aliā: & tunc concludā
apologia nostræ primū uolumē. Innumera sunt enī eius dicta de talibus. Itē ex eodē libro sub eo capitulo ubi
scriptū est: ex quo totū corpus cōpactū & conglutinātū per omnē iuncturā administrationis secundū operatio-
nē in mensurā uniuscuiusq; mēbri augmentū corporis facit in ædificationē sui in charitate: sic cœpit i fine re-
rū cū deū uidere cœperimus facie ad faciē: & in mensurā puenerimus plenitudinis Christi: de cuius plenitudine
nos omnes accepimus: ita ut Christus nō ex parte sit: sed totus in nobis: & relictis initiis paruulorū creuerimus i
eū uig: de quo ppheta dicit: ecce uir oriens nomē est illi: & Ioānes baptista cōmemorat post me ueniet uir: qui
ante me factus est: quoniā ante me erat. Tunc in occursum unius fidei & unius agnitionis filii dei: quē nunc pro
uarietate mentiū: non unā nec eadē fide agnitionis cognoscimus: totū corpus quod prius dissipātū fuerat: & in
diuersa lacerātū: in suā cōpaginē iuncturāq; rediget: ita ut una subministratio eadēq; operatio & unius ætatis
consumata pfectio: totū faciat crescere corpus æqualiter: & omnia mēbra iuxta mensurā suā incrementum æta-
tis accipiant: hæc autē tota ædificatio per quā ecclesiæ per partes corpus augebit: & mutua in se charitate cōple-
bit totas rationabiles creaturas: sub unius rationabilis animalis intelligamus exēplo. Et quodcūq; de huius mē-
bris dixerimus & partibus: hoc sciamus esse referendū ad unāquāq; rationabile creaturā. Putemus hoc animal
ita per artus: uenas: carnesq; lacerātū: ut nec os ossi hæreat: nec neruus iungat ad neruū: separatim oculi iaceant
seorsum nares: manus aliū locū teneant: in aliū proiecti sint pedes: & reliqua mēbra in hunc modū inter se displa-
& diuisa. Fingamus aliquē uenire tantæ scientiæ medicū qui iuxta fabulas ethnicorū Esculapiū possit imitari:
& nouā figurā nouūq; hoīem Virbiū suscitare. hic necesse habebit unū quodq; mēbrū in suo loco restituere: &
cōpagē copulare cōpagi: & quodā glutino partibus restitutis unū corpus efficere. Hucusq; nobis una similitu-
do processerit. Nunc in eadē similitudine ad id quod intelligi uolumus: aliud trahat exemplū. Paruulus creuit
& occulto æuo in perfectā adolefcit ætatē: suū manus habent argumentū: sua pedes sentiunt incrementa: ueter-
dum nescimus impletur: humeri dum falluntur oculi dilatantur. Et omnia membra per partes iuxta mensurā
suā sic crescunt: ut tamen non sibi sed corpori uideantur augeri. Ita ergo & in restitutione omnium: quando cor-
pus totius ecclesiæ dispersum atq; lacerātū uerus medicus Iesus christus sanaturus aduenit: unusquisq; secun-
dū mensurā fidei & agnitionē filii dei: quē ideo agnoscere dicit: quia prius nouerat: & postea nosse desinit: suū
recipiet locū: & incipiet id esse: quod fuerat: ita tamen ut nō iuxta aliā hæresim omnes in una ætate sint positi:
id est omnes in angelos reformentur: sed unū quodq; mēbrū iuxta mensurā suā & officii pfectū sit. Verbi gra-
tia: ut angelus refuga id esse incipiet quod creatus est: & homo qui de paradiso fuerat eiectus: ad culturā iteꝝ pa-
radisi restituatur. Ista autē uniuersa sic fiant: ut inuicē inter se charitate iungantur. Et dū cōgaudet membrū mē-
bro: & in alterius prouectione latatur: Christi corpus ecclesiæ primitiuorū habitet in cælesti hierusalē: quam i
alio loco apostolus uocat matrē sanctorū. Hæc tua dicta legunt omnes latine: quæ etiā nunc tu quoq; iubes eos
legere: ubi dicit q; omnes rationabiles creaturæ quæ sub unius rationabilis animalis exemplo intelliguntur: ita
in unū corpus reparandæ sint: tanq; si unius hominis mēbra diuisa rursus i eisdē corporis soliditatē Esculapii
arte reparentur: in quibus quidē diuersa futura desinis officia: atpote membra: sed corpus unū hoc est unius
naturæ & hoc omnium unū corpus primitiuā ecclesiā uocas: & corpus esse nominas Christi: cuius corporis suum
membrū suo officio restituendū ais esse angelū refugam: qui est utiq; diabolus: & in hoc quod ab initio creatus
est reparandū. Similiter & hominem aliud membrum ad cultum paradisi tanq; colonum originarium reuocā-
dum: & hæc nulla ut fieri solet: cum de rebus talibus pedetenti: cauteq; dicitur: alterius interiecta persona pro-
sequeris. Ut uel dubitasse te aliquis in rebus tam secretis & absconditis existimaret: sicut Origenes iste cuius te
& discipulū non negas & proditorē fateris: semper facere inuenitur in talibus. Sed abrupta & definita sentētia
tanq; si angelus queretur in Daniele aut Christus in Paulo mortalium auribus futurorum archana enuncias sæ-
culorum. Et ais nulli ueterum electa a Christo plebs fidelium credas. Si Origenes aliquid de diuinæ dispensa-
tionis secretioribus suspicatus est: nemo recipiat. Et si Clæmens aut ille apostolorum discipulus: aut illæ alexan-
drinæ ecclesiæ: & ipsius magister Origenis tale aliquid dixerunt. Etiam si Gregorius ille ponticus uir apostoli-
carum uirtutum. Etiam si iste alius nazæenus & Didymus uidens propheta ambo magistri mei: quibus sapiē-
tius in fide nihil habet mundus. Omnes isti ut Origenes errauerūt: sed accipiant erroris sui ueniam: quia & ego
aliquando erraui: & nunc pœnitentiam gero: sed ueniam accipere debeo. Origenes uero cum eadem quæ ego
dixerit: etiā si pœnitentiā egit: ueniā non accipiet: imo pro his quæ omnes diximus: solus ipse dānetur. Ipse est q
oīa mala fecit. Ipse enī pdidit. Vnde est totū qcquid nos loqmur: qcquid scribimus: qcquid dicti putat eruditi
& qd de græcis bonis latina facimus nō bona. Nemo ergo quenq; horū audiat. Sed hæc sola suscipite q i meis cō-
mētariis iuenitis: & maxime i epistola ad ephesios i quibus Origenis dicta uehementissime confutauī. Ego autē
scrutauī

Esculapius

Angelus refuga

scrutari: ut credere & tenere debeatis resurrectionē carnis ita futurā: ut corpora conuertantur in animas: & uxores dirigantur in uiros: & quod ante mundi constitutionē: animarum in caelestibus fuerint. Et inde ob quāsdā causas soli deo cognitae: in uallē hanc deductae sint lachrymae: & quod corpori mortis insertae sint: & quod in fine saeculorum: omnis natura rationalis in unū corpus restituat: sicut ab initio fuit: ita & homo ad paradysū reuocet & angelus refuga supra Petrū & Paulū: cui ipsi ad paradysū: utpote homines: ille ante in id quod ex initio creatus est reparet: & fiant omnes simul ecclesia primitiuorum: in caelestibus: & sint dū in officiis quidē singulis quibusque sunt membra Christi. Vniuersitas uero cunctorum: perfectū christi sit corpus: hanc tenentes o fideles: prudentesque discipuli & istas meas indubitas diffinitiones custodientes. Origenē tamen pro his ipsis dictis condēnantes bene agetis: ualete. Vides quia totū cū irrisiōe agis: Et poenitere te ideo dicis: ut fallas eos quibus scribis? Nā & si uere te poeniteat: ut debet: quid facies ob omnes illas animas: quas per tot annos hanc tua tam uenenata (ut ipse ais) doctrina decepit? Deinde quis unquam per tuā poenitentiā emendabit: cū iste ipse libellus: in quo & poenitēs & accusator & iudex es: auditores tuos rursū: ad hanc ipsa & legenda & tenenda transmittat? Ad ultimū etiā si hanc ita non essent: ipse tamen tibi etiā post poenitentiā omnis aditus ueniā praeclusisti. Ais enī etiā ipsū Origenē poenituisse pro his dictis: libello poenitentiā ad Fabianū tunc urbis romanae episcopū dato: & tamen post poenitentiā post centū & quinquaginta annos mortis suae in ius eū trahis: & ad dānationē uocas. Quomodo ergo pro his dictis tibi ueniā dabit poenitenti: si ille qui ante te pro his poenituit ueniā nō meret? Similiter ut scripsisti: scripsit ut poenituisi: poenituit. Aut similiter pro poenitentiā debetis absolui. Aut si negas ueniā poenitenti: quod ego nō opto: tu purges nos pariter condēnari secundū quandā euāgelii parabolā. Oblata est domino a iudaeis adultera ut uideret quid de ea secundū legē iudicaret. Ille misericors & miserator ait dominus: si quis uestrū peccatū nō hēt: mittat sup eā lapidē: & tunc oēs inquit discesserūt. Et iudaei quē licet ipsi & increduli tamē erubuerūt conscientias suas: ne cū ipsi essent peccatores: i peccatores uiderentur ulcisci. Et latro ille de cruce dicebat ad aliū latronē: qui simul pēdebat in cruce & blasphemabat: quia nec deū times: uel quod in eodē nos sumus iudicio. Nos cū eadē quae in nobis sunt: condēnemus in aliis: nec cum iudaeis erubescimus: nec cum latrone mitemus.

Argumentum secundū libri eiusdem Ruffini.

Hoc secundo libro sub apologiā specie Ruffinus in beatū Hieronymū maledicta congerit dicens: cū libellis suis eo maxime qui de uirginitate scriptus est: oēm ordinē ecclesiae lacerare: sanctū Ambrosium carpere: omnes scriptores ineptiae aut imperitiae accusare: periuriū quoque detestabile committere: qui contra abiurationē: non solū libros saeculares legat: sed illis se iacet & offerat ipso Porphyrio: & Baraba praepotore gloriē: & in deū blasphemus fuerit: quē sociū habere dixerit Origenē: quē improbat decē praefatiunculis in caelū extulerit: & apostolis coaequarit: & uetus testamentū quod apostoli cōmendarūt: noua translatione subuerterit.

Incipit secundus liber controuersiarum Ruffini contra doctorem praclarissimum beatum Hieronymum. Epistola, XXXVII.

Superiore quidē libello dogmaticas eius obiectiones: quas aliis ipingit imerito: in seipsum testē retorsimus: nunc uero iā explicitis: & post tergū reiectis his quae fidei uiciniae sunt causationibus: cōfidentius ei de ceteris terminationibus respondebimus. Est enī etiā illud accusationis eius grauisimum caput: quod similiter ut cetera mendacia ueritatis falce refecandū est. Ait enī cōfederatos esse quosdā Origeni ad periuriū. Et istud mysticā eius traditionis archanum absconditū esse in sexto Stromatum libro nec ab ullo alio inter tot saecula nisi a se solo deprehensum. Verum ne risum ei moueam: si iurandi sacramento alienū me esse confirmē: a cōfederatione periurii planiore uia ad manifestationem ueritatis incedam. Et ei quod facillime probare possum nec habuisse me unquam libros istos: nec ante legisse a quoque praestitos. Et sicut non possum excusare de eo quod quale sit nescio: ita nec accusari quidem possum de eo: quod uel si sit: penitus ignoro. Ille tamen qui arguit uel ab illo traditum: uel a discipulis eius dici: quod scriptum est: qui loquitur ueritatē cum proximo suo: proximus non sit nisi ille qui perfectus sit & symmystes: & iterum quod apostolus dicit: quia sapientiam loquimur inter perfectos: & quod scriptum est: nolite sanctum dare canibus: neque mittatis margaritas uestras ante porcos: ut afferant inquit per hanc ueritatem non omnibus aperiendam. Videamus quid ipse in istis electis cōmentariis libro secundo sub eo capitulo ubi scriptū est: propter quod deponentes mendacium loquimini ueritatem unusquisque cum proximo suo: quoniam sumus iuicem membra: post pauca: propter quod inquit Paulus ipse: perfectus in alia epistola loquebatur: sapientiam autem loquimur inter perfectos. Ergo hoc est quod iubet: ut unusquisque mystica atque secreta & ea quae ueritate dei sunt plena loquatur cum proximo suo: ut & dies diei eructet uerbum: & nox nocti indicet scientiam: hoc est clara quaeque & lucentia his dicet: qui merentur audire: Vos estis lux mundi. Porro tenebrosa aut inuoluta & omnium sacramentorum nocte uelata aliis referat: qui & ipsi nox tenebrae uel caligo sunt de quibus dicitur: & caligo sub pedibus eius. Moyses ingreditur in turbinem & caliginem: ubi erat deus. Et de ipso deo scriptum est. Posuit tenebras latibulū suum. Loquat itaque ueritatē atque mysteria unusquisque cum proximo suo: nec det sanctum canibus: neque mittat margaritas ante porcos. Sed quae cumque oleum habuerint ueritatis: illas in thalamū sponsi & penu regis inducant. Videte quae se uos: & diligentius perspicite: si alium aliquem in omnibus his quae scribit: nisi se & sua dicta condēnet. Si inimici sui lacerare eum & arguere pro scriptis suis uellent: quo alio ordine: quibus aliis aduersus eum sententiis uterentur: nisi quibus ipse aduersum se tanquam aduersum alios utitur. Condemnatio aduersum eum si proferenda sit epistola sua: sufficit si solum nomen immutes: textus enim criminum nec in alium omnino quemquam sicut in ipsum conuenit solum. Quae condemnari iubet: hanc iterum obseruari iubet: quae agit: arguit.

.lxxxviii.

Communio

Symmystes

quæ detestatur: operatur. Beati discipuli eius: qui eum audiunt uel imitantur. Verumtamen quoniam piurium dogma proponitur. nihil ad me: si iste uel agat: uel scribat: quia apud nonnullos fratrum hanc etiam nobis inurere conatus est maculam. Et nunc iterum iterare per litteras: secundum ab ipso datam regulam: quid ego ipse de periurio sentiam profero: ut de se iterum ipsi iudicium derelinquam. Etenim cum dominus & saluator noster dicat in euangeliiis: dictum est antiquis: non periurabis: Reddes enim domino iuramenta tua. Ego autem dico uobis: nolite iurare omnino. Omnis qui docet ex quacumque causa periurandum esse: ego dico quod alienus sit a fide Christi: & ab ecclesie unitate catholice. Sed uel nunc postea quam de me ut ipse statuit anathemati satisfeci: elaborare paululum si patienter accipitis: & hoc quod iste per orgia quedam & mysticas confectiones obseruari periurium dicit: quos habeat cultores & symmystas aperire. Certa est enim & satis uera illa dei sententia quæ dicit: quia ex fructibus eorum cognoscetis eos: & nos ergo si cut dicit iste: periurii dogma suscepimus: si ad hoc edocti sumus: & talis in nobis arbor plantata est: non potest fieri: ut non tales aliqui ex nobis sapius germinauerint fructus. Verum etiam mystici dogmatis auctoritate coalescerent. Equidem quantum ad personam meam pertinet: quæ solum ex his omnibus quæ scribit: lacerare se putat: non mihi ipsi feram testimonium: nec dicam: quod etiam sit iurandum: cum forte necessitas exigit. & si non cautus sim: at certe timidus esse cupio. Postremo & si obseruare non possum: errasse me nouerit: hoc ergo non dicam: tamen siue erre in his: siue caueam: iste iterum causam commisi alicuius: qua me in talibus arguat: non habebit. Ego autem qualiter apud istum sacratissima sit huius non dogmatis sed scedissimi & uerissimi uitii obseruantia: iterum ex scriptis eius probabo. Nihil enim ex liuore & ex inuidia confectum aduersum eum proferam: ut ipse contra nos facit: sed ipsum se teste & scripta sua aduersum eum producam. Ut sciat se non ab inimicis argui: sed a semetipso redargui. Libellum quemdam de conseruanda uirginitate: Romæ positus scripsit. Quæ libellum omnes pagani & omnes inimici dei apostata: persecutores: & quicumque sunt: qui christianum nomen odio habent: certati sibi describebant. pro eo quod ibi omnem christiana: nox ordinem: omnem gradum: omnem professionem: uniuersamque pariter scedissimis exprobrationibus infamauit ecclesiam. Et ea crimina quæ gentiles falso in nos conferre putabantur: iste uera esse: imo multo peiora a nostris geris: illi criminabantur asseruit. Nam primo illas ipsas uirgines: de quarum uirtute scribere uidebatur: infamat. Et dicit de eis his uerbis. Alia uirili habitu ueste mutata: erubescunt se feminas esse: quod natae sunt. Crinem amputant & impudenter erigunt fauces eunuchinas. Sunt quæ ciliciis uestiuntur & cucullis factis: ut ad infantiam redeant imitantur noctuas & bubones. Dicit & mille alia de his probra grauiora: sed ne uiduis quidem parcit. Ait namque de ipsis: nulla illis nisi uentris cura: & quæ proxima sunt uentri. Alia quoque ingerit obscena quam plurima. Sed & monachorum omne genus quod scede: quod turpiter laceret: longum est: si ipsius uerbis uel scriptis uelim probare. De diaconis uero & presbyteris quæ dedecora descripsit: pudet retexere. Initiu tamen lacerationis ipsius ponam: ex quo facilius conicere possitis quantum in sequentibus augetur inuectio. Sunt alii inquit (de mei ordinis hominibus loquor) qui ideo presbyterium & diaconatum ambiunt: ut mulieres licentius adeant. Omnes his cura de uestibus si bene oleant: si pes laxa pelle non folleat. Crines calamistris uestigio rotantur: digiti de annulis radiant: & ne plautas humilior uia spargat: uix imprimunt summa uestigia. Tales cum uideris: spolos magis aestimes quam clericos. Et postea quam spatiatim non tam uitia quam crimina sacerdotum uel ministrorum exprobrans: etiam ingressum eorum: & salutationes ad monachos: non solum decolorauit: uerum etiam execrabile fecit: quomodo postea quam omne genus christianorum concidit & infamauit: sibi quoque non parcat audite. Redibo enim post excessum quandam ad hoc quod proposueram: propter quod & libelli huius res poposcit fieri mentionem: & ostendam apud istum tam licito haberi periurium: ut scriptis quoque suis deprehendi ea non erubescat. Igitur in hoc ipso libello: cum moneret seculares codices legi non debere: & diceret quid faceret cum psalterio Oratius: Cum euangeliiis Maro: Cum apostolis Cicero: Nonne scandalizabit frater: si te uiderit in idolo recubentem: Et cætera cum dixisset eiusmodi quibus alienam esse a christo assereret libros secularium lectionum: inserit etiam reuelationem quandam ad se diuinitus factam satis honorificis refertam preceptis. Refert enim quod postea quam seculo renunciaisset: & ad deum fuisset conuersus: fauore tamen secularium librorum ualde teneretur: nec facile posset tali carere desiderio: & pro hoc subito inquit raptus in spiritu ad tribunal iudicis pertrahor. Vbi tantum luminis & tantum erat ex circumstantium claritate fulgoris: ut proiectus in terram sursum aspiciere non audeam. Interrogatus conditionem: christianum me esse respondi. Et ille qui presidebat: mentis ait. Ciceronianus es non christianus. Vbi thesaurus tuus est: tibi & cor tuum. Illico obmutui: & inter uerba (iam enim cædi me iusserat) conscientiam magis igne torquebar. clamare tamen cepi: & eiulans dicere. Miserere mei domine: miserere mei. Hæc uox inter flagella resonabat. Tandem ad presidentis genua puoluti qui astiterant precabantur: ut ueniam tribueret adolescentiam: & errori locum penitentiam comodaret. Exacturus deinde cruciatus: si gentiliu litterarum librorum aliquando legisse. Ego qui tanto constrictus articulo uelle etiam maiora promittere: deierari cepi: & nomen eius obtestans dicere. Domine si unquam habuero codices seculares: si legero: te negaui. In hæc uerba dimissus reuertor inquit ad superiores. Audisti quam nouum quam honorificum iuramenti sui exposuerit genus: Residete in tribunalibus ipso christo domino assistentibus angelis & intercedentibus pro se iter uerba & cruciatus: iurat se seculares libros nec habiturum unquam nec lecturum. Relegant nunc quæso quæ scribis: si una eius operis pagina est: quæ non eum iterum Ciceronianum pronunciet: ubi non dicat: sed Tullius noster: sed Flaccus noster: & Maro. Iam uero Chrysippum & Aristidem: Empedoclem & cætera graecorum auctorum nomina: ut doctus uideatur: & plurimam lectionis tanquam fumos & nebulas lectoribus spargit. Denique inter cætera etiam Pythagoræ libros legisse se iactat: quos ne extare quidem eruditi homines asserunt. Sed iste ne aliqua ex parte iuramentum suum de auctoribus gentiliu præteriret: etiam ea quæ non sunt scripta legisse se scribit. Sed in omnibus opusculis suis fere multo plura & proluxiora testimonia de his suis quam de prophetis nostris uel apostolis ponit. Puellis quoque & mulierculis scribens.

Reuelatio Hieronymi facta

Ciceronianus es

scribens quæ non utiq; nisi de nostris scripturis ædificari cupiunt: & debent: exempla eis Flacci sui: & Tullii uel Maronis intexit: Iam uero in illo libello quæ de optimo genere interpretandi intitulauit: ubi preter tituli annotatione nihil optimū: sed totū pessimū est: ibi enim asseuerat hæreticos illos quibus nunc comunicat: & incurrit in illā sententiā apostoli nostri non sui (ille enim suum aut Flaccū dicit aut Tulliū) qui ait. Qui enim non discernit: si manducat: dānatus est. In illo ergo libello ut asserat q; nullo genere uerbū de uerbo interpretari ratio sinat quomodo ei ite; rationale uisū est: capita integra dictata ex codice Ciceronis inseruit. Nōne ipse dixerat: qd faciat cū psalterio Oratius: Cū euangeliiis Maro: Cū apostolis Cicero: Nōne scandalizabit frater: si te uiderit in idolo recubentem: in quo utiq; ipse se idolatriæ reū statuit. Si enim qui uiderit legentē hoc: scandalizatur: multo amplius qui scribentē. Sed quoniā qui ad idolatriā de uoluitur: non plene nec ite;re prophanus efficitur: nisi prius negauerit Christū: ipsi Christo in faciē coram sedenti in tribunalibus assistentibus quoq; clarissimis ministris angelorū: dicit: si legero: uel habuero gentiliū libros: te negauit: & nunc non solū legit: & habet: nō solum describit: & cōparat: ue; etiā diuinis eos uerbis & sermonibus ecclesiasticæ ædificationis interfert. Res quā dico: omnibus qui legunt libellos eius: satis nota est: & teste non indiget. Sed est hominis de tā sacrilego piurii barathro se cupientis eripere: adhibere sibi aliquod excusationis cōmentū: & dicere. Non modo lego: sed ea quæ in adolescentia didici: quia sū tenacis memoriæ: ita ut possim plura simul de diuersis capita continuare: ipsa nunc profero. Siquis a me modo exigeret: ut probare;: si hodie ante q̄ sol oriretur: nox fuisset in terris: aut si usq; ad solis occasū dies illustrauerit mundū quid aliud dicerē: nisi magis ab illo: qui dubitaret de eo: q; omnes nouerant causas dubitationis: q̄ a me probationis oportere deposci. Sed in hoc licet omnes sciāt esse ue;re quod dicimus: & omnes intelligāt: tamen quia de anima hominis res agitur: de piurii crimine: de negationis Christi sacrilegio: non potest facilis haberi condēnatio. Nunquid illud imitabimur: qui reos nec interrogatos: nec respondentes: sed nec presentes: & nō solū nō presentes: sed & mortuos: nō solū mortuos: sed & eos quos semper ante laudauerat: & non solū eos quos laudauerat: sed & eos quos secutus fuerat: & magistros habuerat. Timeatur domini sententia: primo illa quæ dicit: nolite iudicare ut non iudicemini. Et ite;re: qua mensura mensi fueritis: eadē & remittetur uobis. Quid ergo licet ex superfluo: unū tamen proferā testē aduersū eum preualidū: & cui prescribere nō potest: ipsū ite;re se & sua proferā scripta. Quāuis ergo omnes libelli eius hoc testent: & superflua de hoc mea uideatur assertio: tamen utendū aliquo spirituali testimonio est: ne minus plenū his qui forte scripta eius nō legerunt: uideatur esse quod dicimus: cū libellos eius quos aduersus Iouinianū scripsit: reprehendissim: cuidam Dōnioni beatæ memoriæ seni: qui sibi hoc ipsū iudicauerat. iste rescribens excusat: & dicit. nullo genere potuif se fieri se errasse: hominē qui omniū haberet scientiā. Cū ergo enumerasset uel syllogismorū genera: uel dicendi ac scribendi artes: quas uidelicet ille qui reprehenderet ignoraret: continuo subiungit hoc: stultus inquit ego: q̄ me putauerim hoc absq; philosophis scire non posse: qui meliorē stili partē elegerā eā: quæ deleret: q̄ quæ scriberet. Frustra ergo Alexandri uerti cōmentarios: ne quicq; me doctus magister *περι εις αγωνην* Porphyrii introduxit ad logicā: & ut hūana contēnā: sine causa Gregoriū nazanzenū & Dydimū in scripturis *εις αγωντας* habui. Hic est qui Christo dixit: te negauit: si uel habuero gētilium codices: uel legero. Si nihil aliud uel de Porphyrio silere debuerat: qui spiritualis hostis Christi est: qui religionē christianā: quantū in se fuerit: penitus subuertere conatus est scriptis suis: quē iste nūc introductorē & instructorē ad logicā habere gloriatur: nec argumētari potest: se ante hæc didicisse. Ante enim q̄ cōuertere;: mecū pariter & litteras græcas & linguā penitus ignorabat. Post iuramentū oīa hæc: post sacramēti dati sponsonē. Sine causa argumētamur: cōtinuo dicet nobis. Erras homo: deus nō irridetur: nec syllogismi apud eū de Alexandri cōmentariis itexunt. Ut uideo frater male tibi auspiciatus es: q; introductor tuus sit Porphyrius. Quo te introduxit pfidus: Si ad illū locū ubi ipse est: ibi & fletus & stridor dentiu est. Ibi enī & apostata & inimici dei: fortassis & periuri ibi habitāt. Nō bonū introductorē tibi elegisti. Magis si accipis cōsiliū meū: ad illū nos introductorē pariter cōuertamus: qui introducit ad patrē: q̄ dixit: nemo uenit ad patrē nisi p me. Doleo frater si credis: & si nō credis: doleo te suspiciones alieni piurii: in antiquis & ueterulis chartulis pscrutari: cū in tuo ore iugis ac sine fine periurii inexplicabile sacrilegium perseueret. Nōne recte tibi conueniet illud dici: quod apostolus dicit: tu aut qui Iudæus cognominaris: & requiescis in lege: & gloriaris in deo: instructus per legem: confidis te ipsum ducem esse cæcorum: lumen eorum qui in tenebris sunt: eruditorem insipientium: magistrum infantium: habentem formam scientiæ ueritatis in lege: qui ergo doces alium: te ipsum non doces. Qui dicis non mæchādum: mæcharis. Qui prædicas non furandum: furaris: Qui abominaris idola: sacrilegium periurii committis. Et quod est ultimum & grauissimū: nomen dei p te & philosophiā tuā blasphematur inter gentes. Sed transeamus iam hinc ad alterius obiecti purgationē. Si tamen conuictū se piurii & preuaricationis simul: perurgente etiā conscientia sua fatetur. Alioquin si inficias eat: etiā testes q̄ plurimos fratru habere possū: qui in meis cellulis manentes in monte oliueti: q̄ plurimos ei Cicero nis dialogos descripserunt: quorū & ego quaterniones cū scriberent: frequenter in manibus tenui & relegi. Et q; mercedes multo largiores q̄ pro aliis scripturis solent: ab isto eis darentur agnoui. Mihi quoq; ipsi aliquādo cū de bethleem hierosolymam uenisset: & codicem secum detulisset: in quo erat unus dialogus Ciceronis: & idem ipse græcus Platonis: q; dederit ipsum codicem: & aliq̄ diu fuerit apud me nullo genere negare potest. Sed quid immoror tā diu in re: quæ luce est clarior: Cum ad hæc omnia quæ supra diximus: etiam illud addatur ubi cefset omne cōmentū: q; in monasterio positus in bethleē: ante non multo adhuc tēpore: partes grāmaticas executus sit. Et Maronem suum comicosq; ac Lyricos & hyltoricos auctores traditis sibi ad discendum dei timorem puerulis exponebat: scilicet ut & præceptor fieret auctorum gentilium. Quos si legisset tātummodo Christum se

negatur: iurauerat: sed uideamus quid adhuc aliud culpet: gentiliū esse dicit hęc dogmata. Ecce qua sententia se ipse condēnet. Gentiliū dicit dogmata: quæ ipse conscribit: labitur: sed porrigenda manus est: non est nimie p-
urgendus. Dū enim totus in eloquētia uolitat: & uituperationibus atq; inuectionibus fertur: imemor sui fit: & a
ratione deuoluitur. Noli frater temetipsū: etiā in non necessariis temere condēnare: non continuo inter gētiles
deputandus es: uel tu uel Origenes: si ut ipse dixisti: uolentes dei iusticiā defendere & respondere contra eos: q
uel fato: uel casu cuncta moueri dicunt: & uolentes ostendere iusticiā esse dei prouidentia: quæ moderatur uni
uersa dixisti in æqualitatis causas: unā quāq; sibi animā iā ex anterioris uitæ quā in cælestibus habuit: moribus
ac sensibus cōparasse: uel etiā si dixisti bonæ illi & incōmutabili ac simplici naturæ trinitatis conuenire: ut oēm
creaturā suā in fine omnium restituat in hoc: quod ex initio creata est: & post longa: & spatiis sæculorū ex æqua
ta supplicia: quæ deus non tam irascentis q̄ curatis affectu infert unicuiq; quippe qui cōmotionis caret uitio: &
medentis & curantis uice finē statuatur aliquando pœnarū. Hęc ergo q̄ uera dixeritis deus uiderit: tamen impieta-
tis non multū mihi cōtinere uident in deū: nec genūlitatis aliquid. Maxime si hac mente dicitis quāuis ratione
dei scilicet iusticiā defendere cupientes. Pro his ergo noli te satis conturbare: neq; teipsū supfluo: aut penitentia
subicias: aut condēnationi. Sed illud est re uera: unde te defendere: aut excusare non possū: q̄ non solū gentili-
ter: uerū & super oēm genūlitatē: imo impietatē a te dictū probat: q̄ in hoc ipso libello: cuius supius fecimus mē-
tionē: deū socrū habere dixisti. Et quid tā impurū uel p̄fanū: a quoq; gentiliū poetas: saltē dici potuit: Stultum
est enī si requirā de te: ubi hoc in scripturis sanctis legeris. Quæro si uel Flaccus tuus aut Maro: si Plautus Co-
micus aut Terentius: certe si uel Satyrus quis inter omnia spurca sua & ipudica: istud nefas in deū ex suo ore
protulerit. Fefellit te credo illa res & decepit: q̄ puella ad quā sermo fiebat: sponsa christi dicebat: ut propterea
etiā matrē carnalē: socrū dei appellandā putares. Et nesciebas q̄ hęc non secundū carnis ordinē dicunt: sed se-
cundū spiritus gratiā. Sponsa enī ex eo appellat q̄ sermo dei: quasi sacrata quodā cōnubio iungat animā hūa-
nā. Si autē tali cōiunctione etiā mater puellæ christo per fidē sacrat: rectius etiā ipsā sponsā christi: q̄ socrum
dei appellare potuisses. Nā restat tibi: ut & patrē puellæ socerū dei dicas: ut sorores etiā eius cognatas: puellā nu-
rū dei p̄nuncies. Sic dū totus Plautinæ & Tullianæ cupis eloquētiæ sectator uideri: oblitus es: quomodo apo-
stolus omnē ecclesiā: id est parētes cū liberis: matrē cū filiabus: cū sororibus fratres: omnes simul unā nominet
uirginē uel sponsā dicens. Statui autē hoc ipsū: omnes uos uni uiro uirginē castā exhibere Christo. Sed tu dum
non Paulū sed Porphyriū introductorē te habere gloriaris: ipsū Porphyriū sequendo: qui aduersū Christū &
aduersū deū libros ipios ac sacrilegos scripsit: & ab ipso ut ais introductus in istud blasphemiarū barathrū decidisti.
Quod si uere pro maledictis tuis uis agere penitentia: si non irrides ista dicēdo: si nō mente Philonicus & con-
tentiosus p̄pter hoc solū etiā te infamare non refugis: dūmodo aliū decolores: si non arte sed fide dictorū tuorū
p̄nitentiā egeris: pro hac tā graui turpiq; blasphemiarū uoto: sed dū iusticiā dei ut dicis: cupit asserere: a quis efflu-
at: non est nimis execrabile cōmissū. In cælū tendere os: graue est. Iniusticiā uel cōtumeliā in excelsū loqui p̄ni-
tiosū est. Hoc lugeat: quod difficile curat. Nā quis est qui cū morbo regio labore: & de ipso capite & uultu ac
uita piclites: magnopere clamat: q̄ nō leue ponychiū pedis aut p̄facilis ungulæ suæ offensa curet: Illud autē mi-
nimū quidē est: & responsione uix dignū: quod enumerans doctores suos: quos se de synagoga dicit esse merca-
tū: stimulanos subiungit: neq; enī inq; ipse me docuit: sicut quidā nos sine dubio intuens: in quos omne lace-
rationis suæ pondus inuexit. Et miror hoc eū dicere uoluisse: cū maiore in me & uerore haberet obtrectandi ma-
teriā: q̄ magis inter multos & preclaros magistros diu moratus: nihil dignū eorū uel magisterio uel institutioni
bus habeā. Ceterū iste qui in tota uita sua non totos. xxx. dies Alexandriæ ubi erat Didymus: cōmoratus est p̄ to-
tos pene libellos suos longe lateq; se iactat. Didymi uidentis esse discipulū: & καθῆν ὑπὲρ τῆν ιδεστ̄ preceptorem i
scripturis sanctis habuisse Didymum. Et omnis ista iactantia in uno mense q̄ sita est. Ego qui sex annis dei cau-
sa cōmoratus sū: & iteq; post interuallū aliquot aliis diebus: ubi Didymus de quo tu solo te iactas: & ubi alii ni-
hilominus illo non inferiores: quos tu ne facietenus quidē nosti: Serapion & Menites uiri natura & moribus &
eruditione germani: ubi Paulus senex Petri martyris discipulus: & ut ad heremi magistros ueniā: quibus & at-
tentius & frequentius uacabamus: ubi Macharius Antonii discipulus & alter Macharius & Isidorus & p̄bas
omnes amici dei: qui nos hęc docebant: quæ ipsi a deo discebant: quantā ego: si hoc ita deceret: aut expediret de
his omnibus habere iactantiæ materiā possē. Sed erubescō: hęc etiam retexens: dum uolo tibi ostendere nō ut
tu dicis: nostro ingenio magistros: sed quod plus doleo: magistris defuisse magis ingenium nostrum. Verū quid
stultus ego sanctos numero christianos uiros: Non propter istos dicit: quia ipsi nos docuimus: sed quia Bara-
bam eius de synagoga magistrum non suscepimus & περὶ εἰς ἄνωγην Porphyrii ad logicam non sumus intro-
ducti. Ignosce mihi pro hoc: quod malui ante imperitus & indoctus uideri: q̄ Barabæ discipulus dici: propo-
to enim Christo simul & Baraba: ego quasi imperitus Christum elegi. Ita tu ut uideo: cū illis clamas: qui dicunt
nō hunc sed Barabam. Nam Porphyrius tuus: dic quæso: quid te docuit: qui aduersum christianos & aduersū
religionem nostram blasphemiarū uolumina conscripsit: Quid te isti in quibus tātum te iactas: unus ab idolis da-
monum & alius de synagoga ut dicis sathanæ: magistri docuerunt boni: Nihil uideo nisi hoc: quod & ipsi no-
uerant. Nam Porphyrius te docuit de christianis male loqui: concidere uirgines: cōtinentes: diaconos p̄sby-
teros: & omnem prorsus christianorum gradum & ordinem libellis editis infamare. Ille uero de synagoga Ba-
rabas tuus pro Christo electus docuit te resurrectionem carnis: non in uirtute sed in fragilitate sperare: littere
occidentis amicum fieri: & inimicum spiritus uiuificantis. Et alia quædam secretiora: quæ si fēs poposcerit:
postmodum

Demus

Leue ponychiū pedis

Facietenus nosti

postmodum proferent in tempore. Sed quid in longum sermo producitur? Conuitis eius & iniuriis non respondeamus. Lacerationibus eius: ad quod opus quotidie stilum eius Porphyrius excuit: non obuiemus. Ad haec enim Iesus noster: non Barabas magister: silere nos docuit. Ad illud ueniamus: ut ostendatur quae uera sunt: quae uel pro sua excusatione uel pro nostra accusatione conscripsit. Ait enim esse solas praefatiunculas suas: in quibus laudare uisus est Origenem. In eo tamen interpretationis opere eum laudauerit: in quo nihil omnino dogmaticum: nihil de fide dictum sit: & quod penitus in his: quae eius ipse interpretatus est: nihil iherat: quale nunc ad synagogam gratiam: non ad christianorum aedificationem reprehendit: & quis ei sufficere ad silentium agendum debeat: quod ea in alienis litteris culpata: quae proferuntur ex suis: tamen & in hoc quod uerba dixerit: uideamus. Ex praefatione interpretationum in Ezechiel. xiiii. homeliis: siue orationibus Origenis: scribens cuidam Vincentio: Magnam est inquit mihi amice quod postulas: ut Origenem faciam latinum: & hominem iuxta Didymi uidentis sententiam alterum: post apostolos ecclesiarum magistrum etiam romanis auribus donem. Et post aliquanta: & illud inquit breuiter admones: ut scias Origenis opuscula in omnem scripturam esse triplicia. Primum eius opuscula excepta sunt: quae graecae scholia nuncupantur. In quibus ea quae sibi uidebantur obscura: aut quae habere aliquid difficultatis: summatim breuiterque perstrinxit: secundum homeliticum genus: de quo & praefens interpretatio est. Tertium quod scripsit ipse Tomos: nos uolumina possumus nuncupare. In quo opere tota ingenii sui aetia spirantibus uerbis dedit: & recedens a terra: in medium pelagus aufugit. Scio te cupere ut omne genus transferam dictionis: praemisi causam: cur non facere posses: hoc tamen spondeo: quia si orate te Iesus reddiderit sanitate: non dicam cuncta: quia hoc dixisse temerarium est: sed per multa sum translaturus ea lege quam tibi saepe constitui: ut ego uocem praebear: tu notarium. Item de canticis canticorum praefatio beatissimo papae Damaso: Origenes cum in ceteris libris omnes uicerit: canticum canticorum ipse se uicit. Nam undeci uoluminibus explicatis: quae ad uiginti usque uersuum milia puenerunt: primum. lxx. interpretes: deinde Aquilam. Symmacum. Theodotionem: & ad extremum quintam editionem: quam in Actio littore inuenisse se scribit: ita magnifice appetit: & differuit: ut mihi uideatur in eo completum esse quod dicitur: introduxit me rex in cubiculum suum. Illo itaque opere pretermisso: quia egentis est oculi laboris & sumptuum: tamen res tam digne in latinum transferre sermonem: hos duos tractatus: quos in more quotidiano eloquii paruus adhuc latentibusque composuit: fideliter magis quam ornate interpretatus sum: Gustum tibi sensum eius: non cibum offeres: ut animaduertas quantum sint illa aestimanda: quae magna sunt: cum sic possint placere: quae parua sunt. Item ex praefatione commentarii in Micheam scripta ad Paulam & Eustochium post aliquanta: nam quae dicunt Origenis me uolumina compilare & contaminare: non dicere scripta ueterum: quod illi maledictum uehementer esse existimant: eam laudem ego duco maximam: cum illos imitari uolo: qui cunctis prudentibus & uobis placent. Item ex praefatione interpretationis hebraicorum nominum: post aliquanta ita ait ac ne forte consumato aedificio: quasi ex parte abisset manus: noui testamenti uerba & nomina interpretatus sum: imitari uolens ex parte Origenem: quem post apostolum ecclesiarum magistrum nemo nisi imperitus negat. Inter cetera enim ingenii sui praeciosa monumenta etiam in hoc laborauit: ut quod Philo quasi iudaicus omiserat: hic ut christianus implet. Item de epistola ad Marcellam: Ambrosius quo chartas sumptus: notarios ministrante: tam innumerabiles libros uere Adamantius noster: & noster Calceterus explicuit. In quadam epistola quam ad eundem de athenis scripserat refert: nunquam se cibos nisi Origenem praefate in lectione supersisse: nunquam uenisse ad sonum: nisi unus de fratribus sacris litteris personaret: hoc diebus egisse uel noctibus: ut lectio orationem suscipet: & oratio lectionem: beatus Paphilus martyr: cuius uitam Eusebius Caesariensis tribus ferme uoluminibus explicuit: cum Demetrium Phalereum: & Pysistratum: in sacrae bibliothecae studio uellet aequare: imaginemque ingeniorum: quae uetera sunt & aeterna monumenta toto orbe quaereret: tum omnes maxime Origenis libros impensius persecutus: caesariensi ecclesiae dedicauit: quam ex parte corruptam Achatius de hinc Euconius: qui eiusdem ecclesiae sacerdos fuerit in membranis instaurare conati sunt. Hic cum multa repperit & iuuentorum nobis indicem dereliquerit: centesimi uicesimi & sexti psalmi commentarium: & se litterae tractatum: ex eo quod non scripsit confessus est non repertum: non quo talis tantusque uir (Adamantium dicimus) aliquid praeterierit. Sed quod negligentia posteriorum: ad nostram usque memoriam non durauit. Sed fortassis dicas mihi: quid superfluis repleas paginas? Nunquam & ille dicit criminis esse nominari Origenem? Aut ingenii eius laudem dari? Sed dicatur talis ac tantus uir magis si qua sunt in quibus aut apostolicus uir aut ecclesiae magister dicitur: ut in superioribus ipse profert: uel siquid tale est quod fide eius: non ingenium solum commendare uideatur. Hoc quidem faciam: tamen iccirco haec etiam protuli: ubi eum tale ac tantum uirum dicit: quia in ea praefatione: ubi eum dicit apostolum uel prophetam defendi: & usque ad caelum ferri: hunc puto sermonem laudis eius in scriptum & sicubi forte scientiam eius laudauimus: & tales sunt omnes meae in illum laudes: pro quibus in te hoc tantum ignis accendit: quas de suis scriptis: nec imitari sibi dignum ducit. Verum quia non dignatur aequalis nobiscum personam habere in iudicio: & nos quidem etiam ex suspicionibus solis condemat: ipse uero neque ex cyrographis suis teneri uult: nec putat in causa sua obseruari scripturae sanctae debere sententiam: quae iubet absque personarum acceptione iudicari: non ut aequitas: sed ut ipse uult: ita satisfaciamus pro nobis. Ait enim tu interpretatus es Origenem: culpandus es. Ego etiam si eadem dixi: pro quibus ille culpatur: bene feci: & legi debent & teneri. Tu sicubi laudasti ingenium eius uel scientiam: reus es: sed profert inquit: ubi eum ita laudauerim: ut fidem excusarem: non aequum quidem: sed quocumque traxeris sequor: libellum quendam scribens: comprehendere quasi in indiculo quodam uoluit quanta apud Latinos Varro conscripserit: & quanta apud nostros Origenes in graecis: in quo ait. M. Terentium Varronem miratur antiquitas: quae apud Latinos tam innumerabiles libros scripsit. Graeci Calcenterum miris efferunt laudibus: quos tantos libros composuerit: quantos quicuis nostrum alienos sua manu describere: non possit. Et quia nunc ociosum est apud Latinos graecorum uoluminum indicem texere: de eo qui latine scripsit: aliqua commemorabo: ut intelligamus nos Epimenidis dormire sonum: & studium quod illi posuerunt in eruditione saecularium litterarum: in congregandis opibus ponere.

Scholium
Tomos

Origenes scriptum uicit

Origenes post praefationem
caesariensis magister

Eusebius in uita prophetae
trina fecit uolumina scripturae

M. Terentius Varronem
Origenes
Calcenterum

cernit: a facie cepit aquilonis ardere: & phariseorū cōclamauit senatus: & nullus scriba uel fictus: sed oēs quasi indiēto sibi p̄celio aduersū me impitiā factio cōiurauit. Illico ergo uelut postliminio Hierosolymā sum reuersus: Et post Romuli casam: & nudorū lupcal: diuersoriū Mariā & speluncā Saluatoris aspexi. Itaq; mi Paulinia ne frater: quia supradictus p̄t̄ifex Damasus: qui me ad hoc opus primus ipulerat: iā dormiuit in domino: tam tuis q̄ uenerabiliū mihi ancillā christi Paulā & Eustochii: nūc aditus orationibus cāticū: qđ cātare nō potui in terra aliena: hic a uobis in Iudaea puocatus imurmuro: augustiorē multo locū existimans: qui saluatore mū di: q̄ qui fratris genuit parricidā. Et ut auctore titulo fatear: malui alieni opis interpres existere: q̄ ut quidā faciunt: in formis corniculā more alienis me coloribus adornare. Lege dudū de spiritu s̄cto quosdā libellos. Et iuxta *ta* *ta* Comici sniam: ex gr̄cis bonis latina uidi nō bona. Nihil ibi dialecticū. nihil uirile atq; districtū: qđ lectorē uel in gratis in assensū trahat: sed totū flaccidū: molle: nitidū atq; formosū. & exquisitis hincinde odoribus pigmentatū. Didymus uero meus oculos habēs sp̄sā de cātico cāticorū: & illa lumina quæ in candentes iā segetes sublimari Iesus p̄cepit: p̄cul altius intuet: & antiquū nobis morē reddit: ut uidens uocet p̄pheta. Certe qui hunc legerit: latinorū cognoscat furta: & cōtēnet riuulos: cū ceperit haurire de fontibus. Impitius sermone ē: sed non scientia: apostolicū uiḡ ex ipso stilo exprimens: tā sensuū noīe: q̄ simplicitate uerborū. audistis quō quē an tea coruū dixerat & totū tenebrōsū: nūc interim corniculā dicat alienis se pennis uel coloribus depingentē: & q̄ turpe laceret: ac nihil uirile habere dicat uiḡ: qui ad ecclesias Christi gloriā electus a deo est: qui in testimonium locutus est in conspectu p̄secutorū regū: & nō est cōfusus. Ambrosius sanctus de spiritu s̄cto nō solū uerbis sed & s̄guine suo scripsit (Obrulit enī p̄secutoribus s̄guinē suū) quod in se fudit. sed a deo ad alios adhuc reseruabat labores. Qui etiā si secutus est gr̄cos catholicos nostrorū scriptores: & aliquid de eorū dictis p̄cūpsit. Continuo non hęc debuit esse tua sūma cura: hic labor: hoc studiū: ut pro hac causā interpretareris librū Didymi de spiritu sancto: ut furta illius cognoscerent: qui fortassis etiā necessitate scribēdi passus est: ut insaniētibus tunc h̄reticis respōderet. Hęc est christiani modestia: Sic monita seruamus apostoli dicentis: nihil p̄ contentionē neq; per inanem gloriā: Deinde quæro: ut iteꝝ eadē repetam: tu qui p̄dicas nō furandum furaris. Paulo ante interpretationē Micheæ obiectam tibi dicebas: quasi Origenis dicta furareris. Tu furtū quidē non negasti: sed ais quid mihi. Illi maledictum uehemens existimant. At ego hanc laudem duco maximā: cum illum imitari uolo: qui prudentibus & uobis placet. Tua furta laudem tibi p̄stant maximam: alios furta sua apud te coruos & corniculas faciunt: si tu Origenem: quem alterꝝ post apostolos dicis: recte facis imitari: quid concidis eum qui secutus est Didymum: quem nihilominus & prophetā noīas: & apostolicum uiḡ designas. Si ergo neq; tanto ac tali uiro Ambrosio pepercisti: & ei quem alterꝝ post apostolos scribis: atq; oibus placere prudentibus: atq; mille aliis laudibus: non duobus ut dicis sed uniuersis scriptis tuis usq; ad cælum extulisti: rurū h̄reticum: quem ante apostolum facis: & Didymum ipsum hunc quem nunc prophetam uidentem & oculum habentem sponsā de cātico cāticorū: & apostolicum uiḡ sensuum noīe designas: iteꝝ eum peruersum doctorem criminaris: & inter h̄reticos ut ait: censoria tua uirgula segregas: quam uirgulam a quo acceperis nescio. Nam Petrum semel scimus clauas a Christo accepisse. isto modo censorias uirgulas quis spiritus eroget: tu uideris: si inq̄ istos oēs: quos tuo ore laudasti: tuo ore rurū cōdēnas: quid ergo ad istos pulex de me conquerar: si me nunc laceres: quem & epistolis tuis ante laudaueras. & inronicis tuis Florētino & Bonoso pro uitā ut ais nobilitate coniunxeras. Etiam ne illud eius admirabile factum silendū est: ne pudorem incutiamus audientibus: q̄ Marcellini cōsulis neptem: quam Romanæ nobilitatis primam paruulo filio Romæ derelicto hierosolymam petiisse: & ibi ob insigne meritum uirtutis Teclā noīatam i ipsiusronicis suis scripserat: post id de exēplaribus suis erasit: cum actus suos uidisset districtioris disciplinæ scēminæ displicere. Compellimur quidem plura adhuc de scriptis eius congregare: ut agnoscat q̄ uer̄ sit & hoc quod scribit. qui in duabus tantum p̄cūpsit fatiunculis Origenis meminerit. Et hoc non fidem sed ingenium: non dogmatisten sed interpretem laudans. Adhibui iteꝝ decem. Sed ne dilatari nimis sermonem: onerosum sit: sufficiant interim hęc in quibus eum & q̄ si apostolum laudat: & quasi ecclesias magistꝝ. Et quia non pro fide: nec pro dogmatū nouitate: ut rabidi nūc canes simulant: aduersus eum mouetur ordo romanus: Et quia ipsum sequitur: qui oibus prudentibus & ipsis placet. Et oia illa quæ inserta superius eius p̄cūpsit fatiunculæ contestantur. Verū hęc quoquo mō sint: quodcunq; habes tu cum istis uel antiquis uel nouellis scriptoribus: siue eos tu apostolos: siue iteꝝ uenenarios scribas: siue prophetas eos tu: siue peruersos uoces doctores: ad me ista quid spectāt. Tu pro his uarietatibus tuis: pro cōtumeliis & lacerationibus bonorū recte p̄cūpsit fatiunculam egeris: Mihi quare dicas: si secuti sunt errantem: sequatur & correctum. Absit a me nunq̄ ego uel te uel alium errantem secutus sum: sed in uirtute christi: nec te nec aliū quenq̄ nisi ecclesiam catholicam sequar. Tu qui scripsisti talia: & secutus es eos: quos errasse credebas: qui tam indigne de deo scripsisse conuictus es: tu age p̄cūpsit fatiunculam: si tamen putas tibi blasphemiae crimen ignosci. Nunquid mea aliqua proferre poteris scripta similia: in quibus me uel in iuuentute errasse conuincas: sicut tu nō tā confiteris: q̄ conuincis. Ego me interpretandi disciplina tantummodo imitatum te dixi uel secutum: in nullo alio. in quo etiam tibi oēm iniuriam factam dicis: quia secutus sum quod te uideram in homeliis secundum Lucæ euangelium fecisse. Ut ubi de filio dei non recte in gr̄co inueneras p̄cūpsit fatiunculam: in illo loco ubi dicit: Magnificat aīa mea dominū: & exultauit spūs meus in deo salutarī meo: nosti quia de aīa sic ubi illa quæ solent dici nō p̄cūpsit fatiunculam: sed ea adhuc etiā ex te quibusdam assertionibus lucidius scripseris: ut in illo loco. Ecce ut facta est uox salutationis tuæ in auribus meis: exultauit infās in utero meo. Vbi dicis quod nō erat hoc principium substantiæ eius. & de tuo addidisti atq; naturā. Hęc & mille alia his similia in interpretationibus: siue i ipsiis home

Alluder ad fabulā Acteopi

Ingrans.

Ambrosius

Censoria uirgula

Tecla

Dogmatistos
Interpres

Venenarios

Iis: siue in Hieremia: uel in Esaia: maxime autem in Ezechiele subtraxisti. De fide autem. i. de trinitate: cum aliquantulis in locis aliter inuenisses: quæ tibi uisa sunt præteristi. Hoc genus interpretandi uterque noster tenuit. Quod si alius culparet: tu utique respondere deberes: qui primus hoc feceres. Nunc ipse idem culpas sine dubio: unde ipse culperis uerbū de uerbo interpretari antea & stultū esse & malitiosū p̄nūciasti. in hoc secutus sum te. Nunquid de hoc uis ut pœniteat me: quia tu modo mutasti sententiam: Et ad uerbū te interpretatū dicis: Siqua in fide minus ædificabāt abstulisti: ut nō oīa: nec in oībus penitus amputarē. Denique in homeliis Esaia: uisus dei filiū & spiritū factū retulit. Ita ut trāstulisti adiciens ex te: quod sensū auctoris ad clamētiore traheret intellectu. Ais enim quia ista duo seraphin: dominus sunt Iesus christus & spūs factus: & ex tuo addidisti: nec putes trinitati dissidere naturā: si nomina seruauerit officia: Hæc & ego in quæ plurimis feci talia: & aut defecauit: aut ad saniorē intelligentiā declinaui. Pro his me iubes agere pœnitentiā. Nō puto hoc te sentire. quod si per his: neque tibi neque mihi pœnitendū est per quibus aliis inuitas ad pœnitentiā: Scripta mea nulla extant: in quibus error meus aliquis corrigendus est: tua extant multa: quæ ut uideo nunc secundū sententiam tuā uniuersa dānanda sūt. Exceperas tibi cōmētarios in epistola ad Ephesios. In quibus te putaueras aliquid emēdatus cōdidisse. Etiam ipse uidisti: quod similes per oīa esse Origenis sensibus inuenti sūt: imo & plus aliqd q̄ hoc: quod dānari expostulas cōtinere. Et nisi ipse iam tibi de his exclusisset pœnitentiæ facultatē: dicēs. Reuoluite cōmētarios meos in epistolā ad Ephesios: & inde agnoscetis quō Origenis dogmatibus aduersatus sum: fortassis uelles iterum & de his pœnitere. Et in istis cōdēnare temetipsū: sicut & in cæteris. tamē quantū in me est: cōcedo ego tibi & pro his pœnitere. Sed & pro oībus nō solū quæ locutus es: sed & quæ locuturus es: si agas pœnitentiā bene facies. Certū est enim quod pœnitēda sūt cūcta quæ scripseris. Quod si hinc me aliquis culpā dum putat: quare oīno aliquid de Origene interpretatus sū: si hoc culpās: ego in hoc opere postremus sum: & necesse est ut culpa a primis incipiat. Et tamen nemo cōmissū punit quod ne admitteret: ante nō uetuit. licuit: fecimus. Siquid phibet lex obseruari in posterū solet. Sed dānari dicit quis debere cū auctore suos libros. Sed quid facimus de isto auctore quod eadē scribit sicut supius plenissime ostēdi. Similē excipiat eadē sententiam. Ego hoc nec urgeo: nec opto: licet ille mecū ostiliter agat: sed ut uideo ipse sibi exquirat: hoc temere alios condēnādo cōquirat. Verū ut iterum tecū ex tuis uerbis loquar: ipse scribis in istis inuēctiuis tuis: me interpretatione mea hoc ostendisse: quod ego quidē essem catholicus. Origenes autem quē interpretabar hæreticus. Ais enim hoc est dicere: quia ego sū quod dem catholicus: iste autem quē interpretor hæreticus. Ais enim hoc legi: si ut dicis toto opere meo hoc ostendi: quod adhuc aliud querit: Nōne hoc totū agit: ut & illum hæreticum: & me catholicū dicā: Si hoc dixisse me: & hoc toto meo opere satis egisse testaris: quæ tibi iam accusationis causa superfuit? Quo p̄fecit tua ista oīs inuēctio? Si Origenē hæreticū ostendi: & me catholicū: recte feci: an non recte? Si recte: cur ad culpā & ad accusationem quæ recte gesta sunt: uocas? Si non est rectū Origenē hæreticū dici: cur me hoc nomine in ius uocas? Quid opus fuit te interpretari malitiosius ea: quæ secundum tuū interpretandi morem fuerant translata: licet in cultiori sermone? Quid certe opus erat auditores tuos illudere: & illis aliud opinantibus te aliud agere? Illi enim hoc existimant: quod tu aduersum eos agas: qui Origenē catholicū defendūt. Tu uero illos arguis & accusas qui cum hæreticum designarūt p̄pter hoc forte me inuitabas ad pœnitentiā: nō intellexerā. Verūtamen scito me ne de hoc quod dem pœnitentiā gerere: quin dicā. nō oīa quæ in libris eius inueniunt tanq̄ catholica esse suscipienda: quæ utque sua sint ut dicis: an ab aliis inserta: ut nos putamus: deus uiderit: A nobis interim: ubi ad fidei fastigium: & ueritatem uentum fuerit respuuntur. Tu tamen dic: quid exposcis a nobis? Hæreticum uis ut dicamus Origenem? Hoc fecisse nos culpas. Sed si catholicum: pro hoc nos accusas. Designa manifestius quid uelis. Isti sunt omnes sales tui de Alexandri & Porphyrii & ipsius Aristotelis acumine congregati. Hæc est oīs illa iactantia: qua te a prima ætate usque ad senectam: in Grammaticorū & Rhetorū & philosophorū scholis ac disciplinis prædicas esse uersatum: ut procederes Origenem pronuntiaturus hæreticum: & in ea ipsa oratione: qua illum ferebas sententiam accusares eum: quem asserere bas: quod illum hæreticum designauerit. Vides quia nusquam cura ueritatis: ac fidei: nusquam religionis ac iudicii contemplatio: sed sola male loquendi: ac lacerandi fratres: exercitata libido uersatur i lingua: Sola humana in corde contentio: Sola inuidia & liuor in mente. In tantum ut cum odorū causa tibi adesset: cognomiatū te a me: licet cū præconio: indignatē acciperes. Ignosce mihi: quod nesciebā ἄκκα ῥάνο. ἄκο ῥοὺ ἄκο ῥοὺ & incompellabilem nominari. Miror tamen: quod ea me condemnare deposcas: quæ a me notata conquereris. Ad illam sane eius inculpationis partem superfluum uideatur uel respondere aliquid: ubi pietatis & religiosè dicta martyris Pamphili: aut falsa dici uult: aut etiam si uera: sint spernenda decernit. Cui iam iste honorem deferat? Cui parcat? Omnes apud istum græci scriptores antiqui ecclesiastici errauerunt. Latinis uero quomodo deroget quomodo carpat singulos uel ueterū uel nouorū: diuersa eius qui legit opuscula recognoscit. Sed nūc ne martyres quidem apud eum habere possunt aliquid reuerentiæ. Non inquit credo: quia martyris sit hoc si uelimus de omnibus scripturas dicere libellis: quæ erit in singulis probatio? Si dicam non est ueget: quia stromatum libri: quos dicis: Origenis sunt: unde ipsius esse probabuntur. Ex cæterorū inquit similitudine. Sed sicut ille qui i scriptura alicuius falsum facere uult: eius manus imitatur: ita & qui sua dicta sub alterius nomine uult asserere: istum sine dubio imitabitur eius: cuius & nomen asseruit. Deinde ut omnia quæ iustissime dici possint: breuitatis causa præteream: si in tantum uolebas audiri. ut martyrem reprehenderes: dicta ipsa quæ tibi uidebantur reprehensibilia: in medium proferre debueras. Et tunc unusquisque legentium. uidisset: quid sibi esset in dictis absurdum: quid consequens: uel quid iniuūm: quid certe contra apostolicas regulas. Sed tantum nescio quid interpretaris: pro quo ut dicis: expiando sanguinem suum fuderit martyr. Ipsa illa uerba si legeret: iam non tua sed sua sententia: aut errasse martyrē: aut nomine martyris absurdā & ipiam conscriptionē ab alio diceret esse compositam.

Nunc

*Uerbum de uerbo interpre-
tari stultum est.*

Pœnitentiā

Incompellabilis

re annos: quando ecclesia cognito eo q. ab apostolis non sibi esset tradita ueritas instrumēti legatos mitteret ad istos quos illi tunc circumcisionem uocabant: obsecrans & exorās: ut sibi de ueritate quæ apud ipsos est aliquid largirentur: Per totos istos quadringentos annos errasse se: & ignorasse qd. ueræ est fateretur: Ad scitam quidē se esse ex gentibus sponsam christo per apostolos: sed non ab eis ueris monilibus exornatam: putasse se lapides esse præciosos. Nunc autē deprehendisse: q. non sunt ueræ istæ gēmae quas sibi apostoli Christi iposuerant: Erubescere se ad publicum procedere: falsis & non ueris lapidibus adornatam. Et ideo rogare se: ut uel Barabā illū quem aliquādo. ut christo nubere spreuerant: mittant ad se qui possit cū uno electo ex suis uiro ornamenta sibi uera: quæ apostoli non præstiterant reparare: Quid ergo miræ est: si me minimū & nullius hoīem laceret: si Ambrosium secet: si Hilariū: si Lanctantiū: si Didymū reprehendat. Nec multū de iniuria mea dolere debeo p. eo q. opus meū ipso denuo aggressus est: cū me. lxx. interpretibus æquauerit cōtumelia: Sed & illud quō accipiē dum est: & quātum accessisse ad incredulitatē ex hoc facto gentilibus existimatis: non enī latent eos: quæ apud nos aguntur. Scientes enim legē nostrā mō emendatā esse uel mutatā: nonne dicunt apud semetipsos errāt isti: nec est apud eos aliquid ueritatis. Ecce cū ipsi uolunt: leges suas corrigunt & emendāt. Certū est autē errorē præcessisse: ubi emendatio subsecuta est. nec diuinū uideri posse: quod ab hoīe mutatur. Hoc nobis præstitit imēsa sapientia: ut oēs insipientes etiā a gētibus iudicemur. Nolo sapientiā: quā Petrus & Paulus nō docuit: nolo ueritatem: quā apostoli nō probauerunt. Tua uerba sunt post quadringentos annos nō debere simplices latinorū aures nouæ doctrinæ uoce pulsari. Mō tu dicis: oīs qui putabat Susānā nuptis & inuuptis exemplum pudicitiae præstitisse: errauit. Non est ueræ: & oīs qui putabat: q. puer Daniel spiritu scto fuerit repletus: & arguerit adulteros senes: errauit. non erat ueræ. Et oīs ecclesia per orbem terrarū: siue eorū q. in corpore sunt: siue eorū qui ad dominum prexerunt: siue illi sancti martyres fuerint: seu & sancti confessores quicunq. hymnū trium puerorū in ecclesia domini cecinerūt: oēs errauerūt: & falsa cecinerūt: Mō ergo nobis post. cccc. ānos legis ueritas ēpta præcio de synagoga procedit: postq. senuit mundus: & cuncta purgentur ad finem: scribamus in sepulchris ueterū: ut sciāt & ipsi qui & hic aliter legerant: quia Ionas nō habuit umbrā cucurbitæ sed hederæ. Et ite: cum uoluerit legis lator nec hederæ: sed alterius uirgulti. Sed & Origenes inquit asteriscos fecit ex translatione Theodotionis assumens: ut cōponeret uolumina: quæ appellantur hexapla: & quid Origenem istū quando tibi placet condēnandum: quando placet imitandum producis. Verisimile est: ut eum defensorem adhibeas: & reum. Autorem facti tui habere potes eum: quem & primus condēnas: & ad condēnationem eius epistolis tuis romanum cogis senatum. Ante hoc prohibere debueras. Nemo succidit arborem cui inniti parat. nemo in sua cāsa fidem eius explorat: cuius ipse reprobat fidem. Siue hoc fecit Origenes: siue non quid ad te. Si ad illius exemplū iudicari uis: relege snias tuas: & uide quid dixeris. hoc non est inquis se defendere: sed socios criminis quærere. Noli ergo & tu socios criminis quærere: sed purgationem facti require. Verūtamen uideamus quid tale etiam reus & actor simul Origenes fecerit. Ego illius nec unū locum ex scripturis diuinis de hebræis inuenio translatum. A te oēs scripturas uideo esse mutatas. Et quō factū tuū & illius simile uideri pōt. Apostatae quidem & iudæi interpretati sunt ea: quorū lectione iudæi maxime utuntur. Et quia frequenter: si disputatio accidisset: uel i mutata esse aliquanta: uel deesse uel abundare in nrīs scripturis mentiebantur: uoluit Origenes nostris ostēdere: qualis apud iudæos scripturarū lectio teneretur: & in propriis paginis uel colūnellis editiones eorū singulas quasq. descripsit: & ea quæ apud illos sunt addita uel decerpta certis quibusq. signis additis ad uersiculorū capita designauit: & in alieno nō suo opere suas tantūmodo notas fixit. ut sciremus non quid nobis: sed quid iudæis aduersum nos errantibus aut deesse aut abundare uideretur. Quod tale esset: quale si quis accepto breuiculo i quo militum noīa continentur: nitatur inspicere: quanti ex militibus supersint: quanti in bello ceciderint. & requirens qui inspicere missus est propriam notam: uel bi causa: ut dici solet: ad unius cuiusq. defuncti nomen ascribat: & propria rursus nota superstitem signet. Nunq. uidebitur is qui notam ad defuncti nomen apponit: & propria rursus nota superstitem signat. q. egerit aliquid: ut hic defuncti: uel ille uiuentis causam acciperet. sed q. eos qui ab aliis fuerint perempti: iste annotationis designauit indicis: Ita ergo fecit & ille ea quæ per alios interpretes siue pempta fuerant seu etiam abundantius prolata: propriis quibusdam signis. i. asterisci & obelisci notulis designarit. Cæterum nec uerbum aliquod de suo saltem unum inseruit. neq. nostris exemplaribus fidem fecit in aliquo uacillare: sed ea quæ minns uidebantur secundū cursum litteræ plena & lucida spiritalis intelligētiæ ostendit referta mysteriis: Quid igitur tibi Origenis factum in hoc pōt præstare solati: cuius neq. opus simile aliquod ostendere potes. & in quo tantum laboras: ut littera occidat consequentem: dū ille e contrario spiritus uiuificātis esse conetur assertor. Tu igitur faber (tuum istud factum) nec quenq. te in hoc comitem uel socium habuisse de ecclesia certum est: nisi istum solum quem frequenter commemoras Barabam. Quis enim alius auderet ab apostolis tradita ecclesie instrumenta temerare: nisi iudaicus spiritus: Illi te o mi frater: ante q. a iudæis capereris charissime: illi te in hac mala præcipitant. Illi te libellis editis notas istigare christianis: illi uel martyribus parcere faciunt. & de oī christianorū ordine fanda atq. nefanda conscribere: turbare pacem nostrā: scandala ecclesie generare. Illi etiam aduersum te ipsum: & scripta tua quæ quasi christianus aliquando locutus sis: cogūt ferre sniam. Et iō tibi oēs sordemus: dū illi suis pessimis artibus nimiū placent. Nā quomodo tu (si Pauli litteris acquiesceres dicentis. Si quis frater præuētus fuerit in aliquo delicto: uos qui spirituales estis: istruite huiusmodi in spū mansuetudinis) ita eserbuiisti: ut in nullo profus spiritalis institutionis ordinem custodires. Pone enim aliquid me egisse cōtumeliosū: pone q. te uirg. sumæ eloquētiæ: & fratres & collegas: mihiq. imitandū in disciplina interpretādī dixi: iniuriā fecerim: tamen post pacē illā: sumo uix sudore reparatā: hæc pria adhuc de meis

Ionas

Hexapla uolumina

Breviculum

A. defuncti
nomē signat

de meis iniurijs ad te querela puenerat. Sed & illā tuā ponamus iniuriā: quæ interpretādo Origenē te imitatus aliqua præterierim: quæ minus mihi ædificationis in fide habere uidebant: culpā p hoc erā fortassis & emēdandus. Scripta ad te (ut ais) fratru missa sūt deposcētiū: culpas interpretis argui: Quid tu uir spiritualis agis? Quid formæ & exēpli in rebus talibus cæteris præbes? Fratris turpitudinē: nō solū nudatā his qui foris sūt nūcias sed obtecta denudas: Pone quæ nō te imitatus hoc fecit: sed ebrietas aliqua subrepēs: sicut Patriarchæ fecit: nudauerit turpitudinē nostrā. Nūquid maledictionē cōsecutus fores: si obuensus icedēs: leui palliolo rescripti tui cōtexisses obprobriū nostrū? Et si uelasses epistolā uigilantis: quē stilus nudauerat dormitātis: Sed aliud rescribere potuerā his: qui ad me talē epistolā miserāt. Ut nisi ita rescripsisses: aut interpretatus es sē ad uerbū ea quæ tu es interpretatus ad sensū: etiā ego Origenē sequi uiderer. Nōdū dico quæ sit illa: aut qualis epistola: tamē quonia uiri nobilis Pāmachi cōtinet nomē: qd fuisset absurdū: si ei tale aliquid respondisses. frater nō est temere de alterius ope iudicādū. Nā & tu ipse nosti qd feceris: quādo aduersū Louinianū Romā misit libellos: cū eos quidā aliter intelligerent: ego me dictasse meminē: Nōne cū iā a plurimis legerent: & offēderent pene oēs: cū quibus etiā esse te ipse putabas: exemplaria iā de foro iam de publico subtraxisti. Et hæc nō ad aliū aliquē: sed ad me remisisti: causā pariter: quia multipliciter scādalu pati uidebant insinuās. Quō ego apologeticū denuo scripsi: & quæ aliter intelligebant ad itelligētā rectorē prout potui: reuocaui: & quū est ergo: ut quid nobis fieri uolumus: alijs nos faciamus? Sicut enī meos libros mihi remisisti: ut a me emēdarent: ita & ad illū suos remitte: & quid culpabile uidet insinua: ut ipse se si in aliquo errauit emēdet. Tū præterea & nos iam in multis exercuimus ingeniū. Et multa iā nobis opuscula defudata sūt. Ille hoc primū ppe opus adiit: & fortasse compulsus: & nihil mihi est si fluctuauit in primis. Nec occasio derogatiōis christianis captanda est: sed emēdationis utilitas inquenda. Hoc si ad eum rescripsisses: nōne maiore gratiā & ædificationē uel ipsi initia in timore dei habenti: uel cæteris legentibus præbuisset? Quā nunc istæ tuæ inuectiue mæroris: & cōfusiōis oibus deum timētibus præstant: qui & in te fecidistimam obtectādi libidinē: & in me respondendi necessitatē miserabilē uident. Si enim ut dixi de tuis libris contra Louinianū scriptis in quibus nūc eadē quæ illū arguebas: ipse inueniris asserere: nūc uero in tantū plaberis: ut sordes nuptiæ: nec martyrii cruore dilui posse cōfirmes: & istud quod est Manichæorum dogmatis: emendationē tibi habere facile uisū est in his libris: quos iā edideras: & describendos plurimis præbueras: quid erat difficultatis in me nō meum opus: sed interpretationē alieni operis: si quid forte in eo erratum: nō ratio: sed liuor suggererat emēdare? Maxime cum adhuc esset in schedulis: quas nondū ad plenū relegeram uel explicuerā: quas nō editas inuenerunt? Nonne pfacile emēdari poterāt ea: quæ adhuc emēdata non fuerant. Verū non hinc tibi quid culparet nihil habeat: sed totū inde mordetur: dū per hoc prodi timuit: unde est oē quod ipse dicit: unde doctus: unde scripturæ: uidet interpret. Sed iccirco causam qua ad interpretandum adductus sum exposui: ut sciat me nō cōtentione ut ipse agere solet: uel æmulatione aliqua ptulisse: sed necessitate qua supius edocui: ad boni & utilis instrumentū: Ut aliquid ex hoc uel odoris uel coloris acciperet ille: qui rudis ipse opusculum condebat antiquū. Aut non uidemus uetustas ædes nouellis ædificiis pfuisse? Et interdū assumitur lapis de abditis & abstrusis antiquæ domus partibus: qui nouæ domus frontem decorat: & exornat ingressum & interdum totū nouellæ constructionis ædificium unius antiquæ trabis stabilitate munit? Agamus ergo nunc aduersum eos: qui ueteribus recte utuntur in nobis. non nobis licet dicentes transferre materiam de ueteri domo ad nouam: nisi tignum tigno: & lapidem lapidi iunxeritis: nisi porticum de porticu: nisi mēbrū de membro: Et hoc fieri poterat: nisi secessum de secessu: nisi cloacam de cloaca transtuleritis. Habere enim domū magnam etiā hoc necesse est. Hoc nāq; est uerbum transferre de uerbo: quod a te ante improbabile: nunc uero laudabile iudicatum est. Sed tu quidem tibi & quæ non licent: licere defendis nobis aut quæ licita sunt impigis ad crimen. Nam cū tu sacras litteras & uolumina diuina permutas: laudari uis. nos etiā si te imitantes de hoīs sermonibus aliquid quid minus ædificare credimus: præterimus: in his nobis ueniam nō das: in quibus exemplū dedisti. Verū agat hoc iste: ut sibi uel licere uel expedire putat. Ego interim ut recenseamus in fine ea quæ sparsim pro nostra purgatione respondimus: cum de me dixerit: quasi sine se hæreticus esse non possem. ostendi fidem meam: & de resurrectione carnis ipsum magis errare: qui corpus quod resurrectus est: fragile esse scripserit: comprobauit. Sexus quoq; diuersitatem quomō abaserit: & corpora in aīas & mulieres redigi in uiros dixerit: docui. Meæ quoq; interpretationis causas ut puto iustissimas protulit: quæ non uel contentione excitatus uel gloriæ cupidus: sed dei timore prouocatus. antiquæ materiæ transuexerim copias: nouellæ constructionis ædificiis profuturas: & tela uetera rubigine & obducta deteriserim: non ut ciuile bellum mouerem: sed ut hostile depellerem. ipsum etiā caput cui manus falsarias iniecerunt: inserui. & adulterium blasphemæ in filium dei & spiritum sanctum alienum a meo noiē: sed ipsos scelere & ab ipsis docui esse commissum. In singulis quoq; de quibus iccirco se Origenem arguere dicebat: ut nos pulsare se crederet: & infamare opus translationis nra: ostēdi ex ipsis cōmentariis suis. ex quibus fidem suam expectare debere dixerat: & probari: quæ & de aniæ statu & de restitutione oīum: de diabolo atq; refugis angelis eius. eadem quæ in illo culpat: ipse etiā scripserit. Sed & quæ aniæ in corpore hoc iunctæ uelut in carcere tenerentur: ipsum dixisse cōiuci unum quoq; esse corpus totius nature rationalis. i. angelos & aīas: in ipsis eum scripsisse cōmentariis approbauit. Periurii etiā confederationem apud nullum ita: ut apud ipsum ostēdi. sacratissimam ueritatem conseruari: Adæq; & perfectiorem doctrinam non esse oibus publicandam in ipsis cōmentariis ipsum docere conuici. Tū deinde saculares libros pro quibus sedenti atq; uerberanti pro tribunalibus Christo dixerat: si unq; legero: si habuero gentilium codices: te negaui: nunc non solum legere & habere: uerū etiam oēm suæ doctrinæ iactatam in his eū gerere demō

Apologu

Apologus

stravi in tantū ut etiā per εὐσεβέως ἠνυῖν impiissimi Porphyrii iductū se esse glorie ad logicā. Et cū gentiliū dogmata esse diceret: quō sentiret uel de aīa uel de cæteris creaturis: ipsū multo fœdius gentilibus dixisse: q; deus locrū haberet ostēdi. Sed & cū se dixisset in duabus tantū præfatiunculis Origenis meminisse: ut igeniosi magis q; apostolici uiri: breuitatis causa. x. solas præfatiunculas ptulit: in qbus eū nō solū ut apostolicū uir: sed alterū post apostolos: & q; eū cū oibus prudētibus sequeret asservi. præterea euidenter ostēdimus: ex more huic esse: ut bonis oibus deroget. Et i hoc se putet aliqd esse: si opinatos quoq; uiros & qui aliqd noīs in litteris habuerint reprehēdat. Ostēdi etiā q; indigne ministros & sacerdotes lacerauerit dei. Sed ne monachis qdem ac uirginibus ipsis quas laudabat: illis couēubus pperit atq; oēm christianorū ordinē & gradū libellis fœdis ifamauerit. Sactū quoq; uirū Ambrosiū: cuius adhuc præclaræ uitæ memoria in aīs oīum uiget. q; indigne & turpiter lacerauerit. Didymū etiā: quē dudū inter uidentes pphetas & apostolos posuerat: nūc quoq; inter eos: qui diuersa ab ecclēsiis doceant: collocarit. & oēs oīno uel antiquos uel nouellos scriptores quod nunc iperitiæ: nunc ineptiæ notet ad ultimū: q; nec martyribus parcat. Et hæc oīa ut superius dixi: non extraneis aliquibus: sed suis litteris & se ipso teste conuici: per singula quæq; ex his ipsis probatissimis sibi libris testimonia pferens: quos libros etiā cū de cæteris oibus dictis uel scriptis suis pœnitere se dicat: nō quo uere pœniteat: sed quo angustatus in hoc uenerit: ut aut pœnitentia sibi simulanda: aut nō posset mordere uel lædere: quē uolebat: illos tamen ut dixi libros sibi excepit solos: tanq; minime pœnitendos. Et ideo nolui eius nunc cætera scripta contingere: ut de istis pene solis conuinceretur de qbus ipse iam sibi locū clauserat pœnitendi. Post oīa uero ostēdi q; sacros codices: quos apostoli eccle. suis tam sancti spiritus fidele depositū cōmendauerant: permutauit. Et q; his qui audaciam uocet i hoīum opusculis uertendis ipse maiore periculo eloquia diuina subuerterit. Superest iam: ut unusquisq; qui hoc cognoscit: tali iudicio fauorem suū alteri nīm conferat: quali iudicio a deo cupit se iudicari: ne suā lædat aiām: dum alteri fauorē præstat iniustū. Cognoscat aut per te fili charissime: & sanctus uir ille: cuius epistolā amicus meus in uectione uel accusatione hac sua ptulit in christi adiutorio: nō studiis: sed inocentia fauēdū: nec in causa ueritatis studiosè agendū esse magis q; religiose. Præceptū est enim domini: ut nō secundū faciēs: sed rectū iudicemus iudicium. Quia sicut in unoquoq; minimorū suorū christus est: qui esurit & sitit & nudus est: & ipse est qui reficitur & induitur: ita in his qui iudicantur iniuste: ipse est qui iniue iudicatur. Et pro his qui odio habentur gratis: ipse dicturus est odistis me gratis. Quō æstimarit hanc causā & hoc factū suū in tribunalibus christi iudicandū habeat eū sua conscientia: q; codices illius contra Iouinianum scriptos: qui iam publice legantur: subtraxerit de manibus legentium: & culpantes prohibuerit atq; culpauerit. Remiserit uero ad ipsum auctorem libros suos: insinuans ea quæ ad reprehensionē uenirent: ut uel emendaret: uel rem quoquo mō posset curaret. Meos uero nō codices: sed schedulas imperfectas: in emendatas: furto cuiusdam nebulonis & fraude subtractas: sibiq; delatas: cū me inibi haberet præsentem: mihi quidem non offerret neq; cōquereretur. Sed ne increpare quidem: aut etiam arguere dignaretur: uel per amicū certe aliquem aut etiā per inimicū: sed ad orientem mitteret & distringeret linguam eius hoīs: qui eam temperare non nouerat. Quid contra religionem faceret: si me præsentem potius conuenisset. In tantum ne colloquio eius uidebatur indigni: ut ab eo nec argui mereremur. Et pro nobis christus mortuus est: & pro nostra redemptione sanguinem suum fudit. Peccatores qdē sed de ipsius grege sumus: & inter eius ouiculas numeramur. Verū quia ppter deū contempnit nobilitatē suam & totum se exæquauit humilibus: optimū quidē opus eius in fide christi: & qd exemplo esse cæteris debeat: confitemur. Idcirco enim eū noluisse humanis studiis contentionibusq; raptari: ne in aliquo fidei suæ sētiret detrimentū. Certe cū legerit q; ea ipsa: de quibus cæteros arguit: magister ille in ipsius electis etiā post pœnitentiā cōmentariis docuerit: q; suum non sit: q; uerū iudicium seruet uidebimus. putabitur enim prior error fuisse ignorantia: si eum emendauerit argutio. Nos aut q; uis necessitate compulsi: respondere uisi sumus ei qui nos amarissime pulsauerat: attende & pro hoc ipso ueniam petimus: siquid forte asperius prosecuti sumus: quia deus conscientia nostræ testis est: q; multo plura reticimus q; protulimus. Silere aut contra conscientia criminanti: minime potuimus. Cum ipse pene fidei suæ nōnulli deberent iacturam ducere silētium nostrū. Postea q; ista dictauit frater aliquis: qui ex urbe a uobis ad nos uenerat: cum relegenti mihi assisteret: ait prætermisum esse unū adhuc excusationis locum: quem ibi audisset ab obtrectatoribus inculsari. Dicebat aut de eo quod scriptum est in præfatiuncula mea: quia dixerim de isto qui me nunc persequitur: & accusat quod in his que de Origene interpretatus est: cum nonnulla offendicula esse uideantur in græco: ita tamen ea interpretando purgauerit: ut nihil in his quod a fide nostra descrepet latinus lector iuueniat. Aiunt inquit de hoc capitulo uides quō collaudauit interpretationem eius: & testimonium dedit ipse: q; sine offendiculo sint ea quæ ille interpretatus est: & ipsū secutus se esse promisit. Cur ergo & ea quæ ipse transulit absq; offensione non sunt: sicut & illius scripta esse ipse testatus est. Non miraris q; ibi semper culpari mereor: ubi istum laudauero. & recte quidem: tamen ueniamus ad rem. Dixi eum purgasse in latina translatione: si qua illa offendicula fidei uidebantur in græco. Et non immerito: ita tamen ut eadem & a comprobem gesta. Nam sicut ille in homeliis de Esaia duo seraphin filiū & spiritum sanctum esse interpretatus est: & addens de suo: nemo æstimet in trinitate naturæ esse differentiam cum noīum discernuntur officia: per hoc se curare credit offendicula potuisse: ita nos ut adeptis: uel immutatis quibusdam: uel additis: sensum auctoris adducere conati sumus ad intelligentiæ tramitem rectiorem. Quid hoc diuersum: aut quid contrarium: aut quid non idem fecimus. Sed quia ego de scriptis illius absq; malitia & calūnia iudicabam: non quod obtrectationi pateret: sed qui profectus fuerit interpretantis aspexi. Ille autem qui occasiones ad calumniam quærit: ea reprehendit in meis scriptis: quæ ante me prior ipse conscripsit. Et reuera ego

ego culpatus sum: si secundum meam quidem sententiam quam scripsit recta sunt: secundum uero suum iudicium contemnenda. Hoc quantum ad trinitatis fidem pertinet: ubi utique blasphemiam crimine ducit: quod dixi duo seraphim filium esse & spiritum sanctum: si secundum suam sententiam qua aduersum me agit: ipse iudicet. Secundum uero suum iudicium quod in scriptis eius absque proposito calumniae iudicium absoluit: pro his quae de suo ad explanandum sensum auctoris adiecit. De resurrectione autem carnis puto in translatione nostra eadem contineri: quae in ecclesiis praedicantur. Caetera uero quae de creaturarum rationibus dicta sunt: quae nihil ad fidem deitatis pertineant: iam superius diximus. Sed si iste hoc modo ad calumniae uocat: quae ante offendiculum non habebat non prohibeo: si ei placeat reuocare sententiam meam illam qua potuisset absolui: & proferre suam qua debebat alligari. Non ergo mea de eo sententia culpabilis putanda est: sed sua: quae reprehendit in aliis: quod in se metipso probat. Nouum autem hoc iudicii genus est: ubi accusatorum meum ego ipse defendo: & ubi tamen dum me ille superatum putat: si semetipsum reum probarit. Verum tamen ponamus quod episcoporum synodus sequatur sententias tuas: & iubeat omnes libros: qui haec talia continent: cum auctoribus suis ut aiunt debere dari. Dantur autem isti libri prius in graecis: & quod in graecis dantur: sine dubio dantur et in latinis. Veniatur ad tuos libros: inuenientur eadem continere. secundum sententiam tuam necesse est: ut cum suo auctore dantur. Et sicut nihil profuit Origeni: quod a te laudatus est: ita nec tibi proderit: quod a me excusatus es. Me enim sequi necesse est ecclesiae catholicae sententiam siue aduersus te siue aduersus suos datam.

Beatus Hieronymus Rufini maledictis laceratis duobus libellis ad Pamachium & Marcellam se tuetur: Tertia quoque epistola responsiua ad Rufinum singula maledicta respellit: cuius ut clarius modestia coprobetur: praemittenda est epistola ad eum phumaniter scripta: qua de suspicionem coniecta in eum expressa ratione libri periarcon conqueritur.

Beati Hieronymi ad Rufinum presbyterum aquilegensis de callida laudatione conquerentis epistola: quae in aliquibus uoluminibus falso inscribitur ad Pamachium: sed ad Rufinum magis scripta uidetur: sicut beatus Hieronymus primo libro contra eum scripto testatur. Epistola. XXXVIII.

Du te Romae moratum sermo proprius indicauit. Nec dudum spiritualium parentum ad patriam reuocatum desiderio: quem matris luctus ire prohibebat: ne magis coram doleres: quam uix absens ferre poteris. quod quarens stomacho suo unquam se uideat: & nostro non acquiescere iudicio: conscientiae nostrae testis est dominus: post reconciliatas amicitias nullum intercessisse rancorem. quo quaequam laederemus: quin potius cum omni cautione prouidimus: ne saltem casus in malivolentiam uerteretur. Sed quid possumus facere: si unusquisque iuste putat se facere: quod facit: & uidetur sibi remorderi potius quam mori. Vera amicitia quod sentit dissimulare non debet. Praefatiuncula librorum περιερκων ad me missa est: quam ex stilo intellexi tuam esse. In qua oblique immo aperte ego petor. Quae mente sit scripta: tu uideris. qua intelligatur: & stultis patet. Poteram & ego: qui saepissime figuratas controuersias declamaui: aliquid de uetere artificio repetere: & tuo te more laudare. Sed absit a me: ut quod reprehendo in te: imiter. quin potius ita sententiam temperaui: ut & obiectum crimen effugerem: & amicum quantum in me est: nec laesus laederem. Sed obsecro te: ut si deinceps aliquem sequi uolueris: tuo tantum iudicio sis contentus. Aut enim bona sunt quae appetimus aut mala. Si bona: non indigent alterius auxilio. Si mala: peccantium multitudo non parit errori patrocinium. Haec apud te amice potius expostulare uolui: quam laceratus publice defaui: ut animaduertas me reconciliatas amicitias pure colere: & non iuxta Plautinam sententiam altera manu lapidem tenere: panem offerre altera. Frater meus paulinianus necdum de patria reuersus est. & puto quod eum Aquilegiae apud sanctum papam Chromatium uideris. Sanctum quoque presbyterum Rufinum ob ob quandam causam per Romam mediolanum misimus: & orauimus ut nostro animo & obsequio uos uideret. Caeterisque amicis eadem significamus: ne mordetes inuicem: consumamini ab inuicem. Iam tuae moderationis est: & tuorum: nullam occasione impatiens dare: ne non omnes similes mei inuenias: qui possint figuratis laudibus delectari.

Amirio

plautus

In hoc libello callide se laudatum a Rufino in praefatione Hieronymus docet periarcon: ostendit cur eosdem libros ex integro ipse traxerit. Arguit quod pamphilo martyri libri defensionis Origenis inscribat ab Eulebio dictatum. ostendit se in epistola ad pamachium illum non laesisse: sed haereses suspensiones repulisset. Comentariorum sane suos: & expositiones & sententiam de baptismo: quem ille dabant tuetur: & de periurio pro lectione gentilium se purgat.

Ad Pamachium & Marcellam pro se contra accusatorem & detractorem Rufinum defensionis sancti Hieronymi doctoris illustrissimi liber primus incipit. Epistola. XXXIX.

Vestris & multorum litteris didici obici mihi in schola: tyrannica lingua canum tuorum ex inimicis ab ipso: cur περιερκων libros in latinum uerterem. O impudentiam singularem: accusant medicum quod uenena proderit: ut scilicet φαρμακον ου ανοςιμων. i. malum uirus: uenenumque lethale suum: non innocentiae merito: sed criminis comunione tueantur: quasi culpam numerus peccantium minuat. Et in personis: non in rebus sit accusatio. Scribuntur contra me libri. Ingeruntur omnibus audiendi: & tamen non eduntur ut simplicium corda percutiant: & mihi facultatem pro me auferant respondendi: nouum malitiae genus accusare: quod prodi timeas. scribere: quod occultes. Si sunt uera quae scripsit: cur publicum timuit? Si falsa: cur scripsit? Olim pueri legimus: intemperantis esse arbitror scribere quicquid: quod occultari uelis. Rogo quis est iste dolor? Quid aestuant? quid insaniant? Quid praconem reppuli figuratum: quod nolui me subdolo ore laudari: quod sub amici nomine in insidias deprehendi: frater & collega in praefatiuncula uocor & satis aperte exponunt crimina mea: quid scripserim: quibus in caelum Origenem laudibus leuaueri. Bono animo fecisse se di-

Primum non minus

cit. Et quō nūc eadē inimicus obiicit: quæ tūc amicus laudauerat: uoluerat me ab interpretatiōe q̄si præ iūi seq̄
& auctoritatē opis sui ex nr̄is opusculis mutuari. Suffecerat semel dixisse: qd̄ scripserā. Quid necesse fuit eadē
rursus iterare: & frequēter igerere? Et q̄si nemo mihi laudati crederet ipsa dicta replicare? Non est tam sollicita
de audientiū fide: & simplex & pura laudatio. quid metuit ne illa sine testimoniis dictorū meorū in meis laudi-
bus nō credat? Videtis nos itelligere prudentiā eius & prædicatiōis dyalytica strophis i scholis sæpe lusisse?
Simplicitatē obtēdere nō pōt: in quo artifex deprehēdit malitia. Semel aut multū bis errasse sit casus: cur pru-
dēter errat & crebro? Et sic per totū textit errorē: ut mihi non liceat negare qd̄ laudat? Prudentis fuerat & amici
post recōciliatā similitatē: etiā leues suspitiones fugere: ne qd̄ fortuito fecisset: cōsulto facere putaretur. Vnde &
Tullius in cōmētariis causarū pro. T. Annio. ego inq̄t cū oēs amicitias tuēdas semp̄ putauī: sūma religione & fi-
de: tamē eas maxie quæ eēt ex inimicitis reuocatae in gratiā. Propterea q̄ integris amicitis officiū prætermisū
iprudētia: uel ut grauius interpretemur negligētiā excusatiōe defendit. Post reditū in gratiā: siqd̄ est cōmissum
id nō neglectū: sed uiolatū putat. nec iprudētia: sed p̄fidia assignari solet. Flaccus quoq̄ epistola quam scribit
ad Floz: Male ait facta gratia: ne q̄cōq̄ coit & restringit. Quid mihi nūc p̄dest: q̄ simpliciter errasse se iurat? Ec-
ce obiiciunt mihi laudes eius: & crimini dat̄ simplicissimi amici: nō simplex nec pura laudatio: sed auctoritatē
suo opi p̄struebat: uolēs qd̄ sequeret̄ ostēdere. habuit in promptu Hilariū cōfessorem: qui. xl. ferme milia uer-
suū Origenis in Iob. & psalmos trāstulit. Habuit Ambrosiū: cuius pene oēs libri huius sermonibus pleni sunt.
Et martyre Victorinum: qui simplicitatē suā i eo probat: dū nulli molit̄ insidias. De his oibus tacet: & quasi co-
lūnis ecclesiæ prætermisissis: ne solū publicem: & nihil hoiem per angulos consecretur: nisi forte eadem simplici-
tate: qua amicum nescius accusauit: illos ignorasse se iuret. Et quis ei crederet uiro eruditissimo: & qui tantā ha-
beat scientiā scriptorū: uetorū: maxime græcorū? Ut dum peregrina sectatur pene sua amiserit: ut recentis memo-
riæ uiros & latinos nesciat. Ex quo apparet non tam me ab eo laudatum: q̄ illos nō accusatos: ut siue laus illa est:
ut stultis persuadere conatur: siue accusatio: ut ego ex uulneris mei dolore sentio: nec in laude haberem æquali-
um gloriā: nec in uituperatione solatium. Teneo epistolas uestras: quibus accusatum me scribitis esse. Et horta-
mini ut respondeam criminanti: ne si tacuerim uideat crimen agnoscere. Ad quas respondi: fateor: & quis læsus
sic amicitia iura seruauit: ut me sine accusantis accusatione defendere: & qd̄ unus Romæ amicus obiecerat: a mul-
tis in toto orbe inimicis discere iactitatum ut non uideret hoi: sed criminibus respondere. Aliud est si pro iure a-
micitiæ accusatus tacere debui. Et dum lutatam habeo faciem: atq̄ ut ita dicam: hæretico fetore conspersam: ne
simplici quidē aqua diluerem: ne ille mihi fecisse putaret̄ iniuriam. Hæc uox nec hoi est: nec ad hoiem aperte
amicū pertinet: crimina eius sub persona laudatoris exponere: Et illi ne hoc quidē libere derelinqui: ut se catho-
licum probet: & laudationē hæretici: quæ illi obiicit: nō de assensu hæreticos: sed de ingenti extitisse admiratiōe
respondeat. Placuerat ei: siue ut ipse uult uideri cōpulsus erat in latinā linguā uerter̄ qd̄ nolebat. Quid necesse
fuit me latentē & tantis maris atq̄ terrarū diuisū spaciis inserere quæstioni: opponere inuidiæ populorū: ut plus
mihi laudando noceret: q̄ sibi prodesset exemplo? Nunc quoq̄ quia reui laudatorē & uerso stilo docui me nō
esse: qd̄ meus aduersarius prædicauit: dicit̄ furere: & tres contra me libros uenustate attica texuisse: eadem accu-
sans quæ ante laudauerat: & obiiciens mihi in translatiōe Origenis nefaria dogmata de quo in præfatiūcula lau-
dationis suæ dixerat: sequar regulam prædecessorū: & eius præcipue uiri: cuius supius fecimus mentionē: qui cū
ultra. lxx. libellos Origenis quos homeliticos appellauit: aliquantos etiā de tomis in apostolum scriptis: transtu-
lisset in latinum: in quibus cum aliquanta offendicula inueniantur in græco: ita eliminat̄ oīa interpretādo: atq̄
purgauit: ut nihil in illis qd̄ a fide nostra discrepet: latinus lector inueniat. Hunc ergo etiam nos: licet non elo-
quentiæ uiribus: disciplinæ tamen regulis: q̄tum possumus: sequimur. Certe hæc illius uerba sunt: negare nō po-
test: Ipsa stili elegantia & sermo compositus: quodq̄ his maius est: simplicitas christiana auctoris sui caracte-
rem probant. Aliud est si & ita Eusebius deprauauit: & accusator Origenis meiq̄ studiosus in uno eodem ope-
re & illum & me uel errasse uel benefensisse testatus est. Non pōt me nunc inimicus hæreticū dicere: quem a fi-
de sua dudum non discrepare præfatus est. simulq̄ & hoc ab eo quæro: quid sibi uelit sermo moderatus & dubi-
us. Nihilq̄ inquit in illis qd̄ a fide nostra discrepet latinus lector inueniet. Fidem suam quam uocant? Eam ne
qua romana pollet ecclesia: an illam quæ in Origenis uoluminibus continetur? Si romanam responderit: ergo
catholici sumus: qui nihil de Origenis errore transtulimus. Sin aut Origenis: blasphemiam fides illius est. dum mi-
hi inconstantia crimen ipingit: se hæreticū probat. Siue bene credit laudator meus confessione sua me assumit
in socium. Siue male: ostendit me ideo ante laudatum: quia participem sui putabat erroris. Sed aduersus illos li-
bros qui per angulos garrunt: & furtiua accusatione me mordent. cum editi fuerint: & de tenebris ad lucem p-
cesserint: atq̄ ad nos uel studio fratrum uel temeritate æmulorū potuerint peruenire: respondere conabor. Neq̄
enim magnopere formidandum est: quos metuit auctor suis pandere: & tantum confederatis legendos esse de-
creuit: Tunc autem agnoscam crimina: aut diluam: aut in accusatorem quæ sunt obiecta retorquebo. Et osten-
dam: q̄ hucusq̄ silentium modestiæ fuerit: non malæ conscientia. Interim apud tacitum lectoris iudicium pur-
gatum me esse uolui: & grauisimum inter amicos crimen refellere: ne prior læsisse uidear: qui & uulneratus ne-
quaq̄ contra persecutorem tela direxi: sed meo tantum uulneri admoui manum. Quem obsecro: ut absq̄ præ-
iudicio personarū culpam in eum referat: qui læsissimū: nec læsisse contētus: quasi aduersus elingnam semperq̄
tacitūq̄ tres elucubrauit libros. Et Martionis de meis opusculis fabricatus est. Ge-
stus animus & illius repente doctrinam: & meam insperatam uecordiam cognoscere. Fortasse breui tempore
didicit: quod docere nos debeat: & quod illum scire nullus putabat: subitum eloquentiæ flumen ostendere. Sic
pater

Diasyrisi p̄dicatū

Prudentis est

Cicero

ab tum

Orator in p̄. q̄d̄

Hilarius

Ambrosius

Victorinus martyr

Venustus sermo

Gestus animi

pater ille domini faciat: sic magnus Iesus incipiet conferre manū. Quāuis liberauerit accusatiōis suae hastas: & totis aduersū nos uiribus intorserit: credimus in deū saluatore: q̄ scuto circūdabit nos ueritas eius. Et cū psalmista cātare poterimus: sagittae paruulorū factae sūt plagae eorū. Et si cōstituerint aduersū me castra: nō timebit cor meū. Si steterit aduersū me praeciliū: in hoc ego sperabo. Sed hoc alias. Nūc ad id reuertant̄ qd̄ cepimus. Obiciūt mihi sectatores eius: cerealiaq; arma expediūt fessi regē. q̄re patriarchon libros Origenis noxios: & ecclesiasticae fidei repugnātes in latinū sermonē uerteri ad quos breuis & succiecta respōsiō ē. Tuā me fr̄ p̄amachi & tuorū līra cōpulerunt: dicētes illos ab alio fraudulēter cē trāslatos & iterpollata nōnulla: uel addita uel mutata: Ac ne paucis epistolis h̄rem fidē: misisti exēplaria eiūsdē trāslatiōis cū praefatiūcula laudatrice mea. Quae cū legissē: cōuliffēq; cū grāco ilico aīaduerti: quae Origenes de p̄re & filio & sp̄u sc̄o dixerat. Et quae romanae aures ferre non poterāt in meliorē partē ab interprete cōmutata. Caetera autē dogmata de angelorū ruina: de aīarū lapsu: de resurrectiōnis praestigiis: de mūdo uel in mūdis Epicuri: de restitutiōe oīum ī aequalē statū & multo his deteriora quae longū esset retexere: uel ita uertisse ut in grāco iuenerat uel de cōmētariolis Didymi qui Origenis aptissimus p̄pugnator est: exaggerata & firmitiora posuisse: ut qui in trinitate catholicū legerat: in aliis haereticū non caueret. Alius forsitan qui nō esset amicus eius diceret: aut totū muta qd̄ malū est: aut totū prode qd̄ optimum putas. Si p̄pter simplices noxia quaeq; ab haereticis addita simulata: in peregrinū nō uis trāsserre sermonē: cedo quicquid ē noxiū. Sin autē ueritatis fidē in translatione conseruas: cur alia mutas: & alia dimittis intacta? Quaeq; aperta cōfessio est eodē plōgo emendasse te praua & optima reliquisse. Ex quo non interpretis libertate sed scriptoris auctoritate retineberis. Siquid in his quae uertisti haereticū cōprobeat: & manifesti criminis arguere: iccirco te ueni calicē circū linere melle uoluisse: ut simulata dulcedo uirus pessimū tegetet. Haec & multa his duriora inimicus diceret: & te nō interpretē mali opis: sed ut ad stipulatorē unius ecclesiae traheret. Ego autē memet tantum defēdisse cōtentus: in libris patriarchon simpliciter: qd̄ in grāco habebat expressi: nō ut crederet lector his quae interpretabar: sed ne crederet illis: quae tu ante trāstuleras. Duplex in ope meo utilitas fuit: dū & haereticus auctor prodit: & nō uerus interpret arguit. Ac ne quis me putaret iis cōsentire: quae ueterā interpretationis necessitate: praefatiōe monui & docui: quibus lector nō deberet credere. Prior trāslatio laudē auctoris continet: secūda uirtu perationē. Illa lectore puocat ad credēdū: ista ad nō credēdū monet. Ibi & ego mutus laudator assumor: hic ī tantū non laudo qd̄ trāssero: ut cogar accusare laudantē. Eadē res: nō eadē mēte p̄fecta est: imo unū inter diuersos exitus hūit. Abstulit quae erant dicēs: ab haereticis deprauata: & addidit quae nō erant: asserens ab eodē in locis aliis disputata: q; nisi ipsa loca mōstrauerit: unde trāstulisse se dicit: p̄bare nō poterit. Mihi studii fuit nihil mutare de uero. Ad hoc interpretabar ut male interpretata cōuincerē. Putatis me interpretē: Proditor fui: p̄didi haereticū ut ecclesiam ab haeresi uindicare. Cur Origenē in quibusdā ante laudauerim: praelatus huic opi ostendit liber. Nunc sola interpretationis meae causa redditur: quae cū pietatis habet uolūtātē: nō de beo impietatis argui: prodēs ipium: qd̄ quasi piū ecclesiis tradebat. Septuaginta libros eius: ut meus necessarius crimina in latinum uerterā. Et multa de tomis. Nunq̄ de ope meo fuit quaestio. nunq̄ Roma cōmota est. qd̄ necesse erat latinis auribus tradere: qd̄ detestat̄ & Grācia. Quod orbis accusat? Ego per tot annos tā multa cōuertens nō scandalum fui: Tu ad primū & solū opus: ignotus prius temeritate factus es nobilis. Docet ipsa praefatio: & Paphili martyris lib̄ pro defensione Origenis a te esse trāslatū: Et hoc agis totis uiribus: ut cuius fidē martyr probat: ecclesia nō refutet. Sex libros: ut ante iā dixi. Eusebius Caesariensis episcopus: Arrianae quōdā signifer factionis pro Origene scripsit latissimū & elaboratū opus: & multis testimoniis approbauit Origenē iuxta se catholicū. iuxta nos Arrianū esse. Hōc tu primū librū uertis sub noie martyris. Et miramur si me hominūculū parui praecii Origenis laudatorem uelis: cum martyri calūniā feceris: paucisq; testimoniis de filio dei & spiritu sancto cōmutatis: quae sciebas displicitura Romanis: caetera usq; ad finem integra dimisisti. Hoc idē faciens in apologia: quali Paphili: quod & in Origenis patriarchon translatione fecisti. Si iste Paphili liber est de sex libris: quis erit primus Eusebii? In ipso uolumine: quod tu Paphili simulata: sequentium librorū facta mentio est. In secūdo quoq; & reliquis dicit Eusebius: quid in primo libro ante iam dixerit. Et q; eadem repetere non debeat. Si totum opus Paphili est: cur reliquos libros non trāssers? Si alterius: cur nomen imutas? Taces ipsae res loquuntur: uidelicet ut crederent martyri: qui Arrianorū principē detestaturi erant. Quid tibi animi fuisse dicam amice simplicissime: te ne potuissē haeretici hōis libris martyris nomen imponere? Et ignoras sub auctoritate testis Christi Origenis facere defensores? Pro eruditione qua polles: & inclutus ἄστυ τὰς tractator in occidente laudaris: ita ut corruptiuum te omnes tuae partis noient: non reor te ignorasse Eusebii ἄστυ τὰς uer: & Pamphilum martyrem nihil oīno operis condidisse. Ipse enim Eusebius amator & praecō cōtubernalis paphili tres libros scripsit elegantissimos: uitam paphili continentes: In quibus cum caetera miris laudibus praedicaret: humilitatemq; eius ferret in caelum: etiam hoc in tertio libro addidit. Quis studiosorū amicus non fuit paphili? Si quos uidebat ad uictum necessariis indigere: praebat large quae poterat. Scripturas quoq; sanctas non ad legendum tantum: sed & ad habendum tribuebat promptissime. nec solum uiris: sed & sceminis quas uidisset lectioni deditas: Vnde & multos codices praeparabat. ut cum necessitas poposcisset: uolentibus largiretur. Et ipse quidem proprii operis nihil omnino scripsit: exceptis epistolis quas ad amicos forte mittebat: in tantū se humilitate deiecerat. Veterē autem tractatus scriptorū legebat studiosissime: & in eorum meditatione uersabatur. Defensor Origenis & laudator paphili dicit paphilum nihil omnino scripsisse: nec proprii quicq; condidisse sermonis. Et hoc dicit iam paphilo martyrio coronato. Nec habeas suffugium: post editos ab Eusebio libros: hoc paphilum scripsisse. Quid facies? Eo libro quem sub nomine martyris edidisti: uulneratae sunt cō-

Cerealia arma

Didimi? origenis

Temeritate factus es nobilis
Eusebius Arriane factiosus
Signifer
Origenis Arriane factiosus
fuisse comprobatur.

αβυτιας
βυτιας
comp. factiosus opus

Suffugium

scientiæ plurimorum: Nō ualet apud eos super Origenis dānatione episcoporum auctoritas: quem putāt a martyre
prædicatum. Quid facient epistolæ Theophili episcopi: quid papæ Anastasii in toto orbe hæreticum perse-
quētes. Cum liber tuus sub nomine Pamphili editus: pugnet cōtra epistolā eorū: & epistolā: nomini testimo-
nium opponatur: Quod fecisti in libris piarchon: hoc facito & in isto uolumine. Audi consili-
um amici. nō te pœniteat artis tuæ: uel dicitō tuum nō esse: uel ab Eusebio præbytero deprauatum. Vnde pro-
bari tibi poterit: q̄ a te translātum est: Non manus tua tenetur: non tantæ es eloquentiæ: ut nullus te possit imi-
tari. Aut certe si res ad probationē uenerit: & impudētiā frontis oppresserint testimonia plurimorum: palinodian
Stheficori more cantato. Melius est te pœnitere facti tui: q̄ & martyrem in calūniā: & deceptos in errore p̄siste-
re. nec erubescas de cōmutatione sententiæ: nō es tantæ auctoritatis & famæ: ut errasse te pudeat. Imitare me:
quem plurimū amas: sine quo nec uiuere nec mori potes: & mecum clama quā ego laudatus a te ī defensione
mei locutus sum. Eusebius cæsariensis episcopus: cuius supra memini ī sexto libro. hoc idē obiicit
Methodio episcopo & martyri: quod tu in meis laudibus criminaris: & dicit quō ausus est methodius nunc cō-
tra Origenē scribere: qui hoc & hoc de Origenis locutus est dogmatibus: Nō est huius loci pro martyre loqui.
Neq; n. omnia in locis omnibus differēda sunt: nunc tetigisse sufficiat hoc ab Arriano hoīe obiici clarissimo &
eloquētissimo martyri: qd̄ tu in me & amicus laudas: & offensus accusas. Habes occasionem & de præsentī lo-
co si uelis: mihi calūniā struere: cur nunc & Eusebio detrahā: quem in alio loco ante laudauī. Alter quidem
nomen Eusebii: sed eadē quæ super Origenis uocabulo est calūniā. Laudauī Eusebiū in ecclesiastica historia: ī
digestione tēporū: in discriptione sactæ terræ: & hæc opuscula in latinū uertēs: meā liguæ hoibus dedi: Nō ex
co Arrianus sū: quia Eusebius qui hos libros cōdidit: Arrianus est. Si ausus fueris me hæreticū dicere: memento
præfatiunculæ piarchon: in qua fidei tuæ me esse testaris simulq; obsecro: ut amicū quōdā tuū exposulantem
patiēter audias. Cōtra alios digladiaris: aut facis calūniā: aut pateris. Quos accusas: & in quibus accusaris: ordi-
tū sūt recte an pperā: uos uideritis. Mihi etiā uera accusatio cōtra fratrem displicet. nec reprehendo alios: sed di-
co quid ipse nō facerē: Tantis spatiis terræ: separatus quid peccauī in te? Quid cōmerui? An quia origenisten
me non esse respondi? Nunquid defensio mea accusatio tua est? Et tu si non es origenistes: uel non fuisti: credo
iuranti. Si fuisti: suscipio pœnitentem. Quid doles: si id sum qd̄ esse te dicis? An quia piarchō Origenis libros
post te transferre ausus sum: & interpretatio mea suggillatio putat̄ operis tui? Quid poterā facere? Missa mi-
hi est laudatio tua. i. accusatio mea. tā fortiter me prolixeq; laudaueras: ut si tuis laudibus acquieuissem: oēs hæ-
reticū me putarent. Vide quid romanæ ad me epistolæ clausura teneat: Purga suspitiones hoīum: & conuince
criminantē ne si dissimulaueris: cōsensisse uidearis. Tali cōstricū articulo: interpretaturus eosdē libros: aulcul-
ta quid scripserim: hoc mihi præstiterūt amici mei: non dixi amicus meus: ne tibi uiderer arguere: ut si tacuero
reus: si respondero: inimicus iudicet. Dura utraq; conditio: sed e duobus eligam qd̄ leuius est. Simultas redin-
tegrari pōt. Blasphemia ueniā non meretur. Aduertis inuito mihi & repugnanti hoc onus īpositum? Et futurā
huiuscemodi ope similitate: necessitatis accusatione curatā? Si interpretatus esses libros piarchon absq; meo no-
mine. ratione quereis in reprehensione tua a me postea esse translatos. Nunc aut̄ iniuste doles: ī eo opere a me
tibi esse responsū: in quo a te laudando accusatus sum. Quā enim tu laudē uocas: oēs accusationē intelligunt:
constet apud te q̄ accusaueris: nō indignaberis q̄ responderim. Esto: tu bono aīo scripseris: & hō innocēs & ami-
cus fidelissimus: de cuius nunq̄ egressum est ore mendaciū: me nescius uulneraris: quid ad me qui percussus sū?
Nō iccirco curari non debeo: quia tu me bono aīo uulnerasti. Confessus iaceo: stridet uulnus in pectore: candi-
da prius sanguine membra turpant: & tu mihi dicis. noli manum adhibere uulneri: ne ego te uidear uulneras-
se? Quāq; & ipsa translatio magis Origenem q̄ te arguit. Tu enim emendasse quæ addita sunt ab hæreticis:
arbitratus es. Ego prodidi qd̄ ab illo scriptum græcia uniuersa conclamat. Quis rectius arbitratus sit: nec meū
nec tuum iudiciū est. Vtriusq; scripta censoriam lectoris uirgulā sentiant: Tota illa epistola: qua pro me fatissā
ctio cōtra hæreticos & accusatores meos dirigit. Quid ad te: qui & Orthodoxū & laudatorē meū te esse dicis?
Si asperior sum in hæreticos: & illorū in publicū strophas profero latere in inuectione mea: ne si dolueris: hære-
ticus esse uidearis. Quando sine noīe contra uitia scribit: qui irascitur accusator sui est. Prudentis hoīs est: etiā
si doleat dissimulare conscientia: & cordis nubilum frontis serenitate discutere. Alioquin si quod cōtra origenē
& sectatores eius dicitur: ī te dictum putas: Ergo & epistolæ papæ Theophili & Epiphani & aliorū episcoporū:
quas nuper ipsis iubentibus transtuli: te petunt: te lacerant. Imperatoris quoq; scripta: quæ de Alexandria: &
ægypto Origenistas pelli iubent: me suggerente dictata sunt. Vt Romanæ urbis pontifex miro eos odio dete-
stetur: meū consilium fuit. Vt totus orbis post translationem tuam in odio Origenis exarserit: quem antea sim-
pliciter lectitabat: meus operatus est stilus. Si tantum possum: miror cur me non metuas: Ego ille moderatus ī
epistola publica: qui diligenter caui: ne quid in te dictum putares: scripsi ad te statim breuem epistolā exposu-
lans super laudibus tuis. Quā quia Romæ non eras: amici mei tibi mittere noluerunt: eo q̄ te dolerent: cnm so-
dalibus tuis indigna noīe christiano de mea conuersione iactitare: Cuius exemplum huic uolumini subdidi: ut
scias q̄tum dolorem: q̄ta moderatione necessitudinis temperaui. Audio præterea te quædam de epistola mea
philosophæ carpere: & hominem rugosæ frontis adductiq; supercilii Plautino in me sale ludere: eo q̄ Barabā
iudæum dixerim præceptorem meum. Nec miq; si Baranina: ubi est aliqua uocabulorū similitudo: scripseris
Barabam: cum tantam habeas licentiā nominum immutandorū: ut de Eusebio Pamphilū: de hæretico mar-
tyrem feceris: Cauendus hō: & mihi maxime declinandus ne me repente: dū nescio: de Hieronymo Sardanapa-
lū noīes. Audi ergo sapiētiæ columē: & norma catonianæ seueritatis. Ego nō illū magistrū dixi: sed meū in ser-
pturas

Palmata Stephano

*Eusebius in historia eccle-
siastica laudatur.*

*Quid peccauī quid comere
Origenista*

Simultas redintegrari

Nota

Plautino more

Columen sapiētiæ

Norma Catonianæ seueritatis

quæ

*separatus est
quæ accipit*

clausula

nota

Barabam

pturas sanctas studium uolui comprobari: ut ostenderem me sic legisse Origenem: quomodo & illum audieram. Neque enim hebraeas litteras a te discere debui: aut iniuria tibi facta est: quod pro te Apollinarē Didymūque se etatus su. Nūquid in illa epistola Gregoriū uirū eloquentissimū non potui noiare? Quis apud Latinos par sui est? Quo ego magistro glorior & exulto: sed eos tantū posui qui in reprehensione erāt: Ut limiliter me Origenē nō ob fidei ueritatē: sed ob eruditiōis meritū legisse testarer. Ipse Origenes & Clēmēs & Eusebius: atque alii quipures: quōdo de scripturis aliqua disputāt: & uolunt approbare quod dicūt: sic solent scribere: referebat mihi hebraeus: & audiui ab hebraeo: & hebraeorū ista sentētia est. Certe etiā Origenes patriarchen Huillū: qui tēporibus eius fuit nominat: & tricesimū tomū in Esaiā: in cuius sine edisserit: ue tibi ciuitas Ariel: quā expugnauit Dauid: illius expositione cōcludit: ut cū aliter prius sensisse se dicat: doctū ab illo: id quod est uerius esse confiteat. Octogesimo quoque nonū psalmū: qui scribit oratio Moysi hominis dei: & reliquos. xi. qui non habent titulos secundū Huilli expositionē: eiusdē Moysi putat: nec dedignat hebraea scripturā interpretans per singula loca: quid hebraeus uideat: miserere. Lectis nup̄ papae Theophili epistolis: in quibus Origenis exponit errores dicitur obturasse aures suas: & auctore tanti mali clara cū oibus uoce clamasse & dixisse usque ad illud tēpus se ignorasse: quod tā nefaria scripserit: nō recuso: nec dico quod alius diceret forsītā non potuisse eū ignorare: quod interpretatus est. Cuius apologiā scriptā ab haeretico sub nomine martyris edidit: cuius defensionē etiā proprio uolumine p̄fessus est: aduersū quod ī sequentibus si dictādi spatiū fuerit disputabo: hoc loquor cui cōtradicare nō potest. Si sibi licet non intellexisse quod trāstulit: quare mihi non liceat ignorasse libros patriarchon: quos ante non legi: & eas tantū homelias legisse quas trāstuli: in quibus nihil esse mali ipsius testimoniū est. Sin autē contra sententiā suā nūc me in eis arguit: i quibus ante laudauerat: undique strictus tenebit. Aut enī iccirco me haeticū hoiem laudauit: quia eiusdē mecū dogmatis erat: aut nunc frustra inimicus accusat: quē prius ut orthodoxū p̄dicauit. Sed forsītā tunc errores meos: quasi amicus tacuit: & nunc iratus profert: quod prius calauerat. Quāquā nō mereat fidē ī constantia: & professa inimicitiae suspitionē habeat mendacii: Tamē audacter confera gradū: uolēs scire quid haeticū scripserim: ut aut cū illo agā p̄nitentiā: & Origenis mala ignorasse me iurē: ac nūc primum a papa theophilo didicisse impietates eius aut certe doceā me quidē bene sensisse: sed illū more suo intelligere. Neque enī fieri potest: ut in eisdē ad Ephesios libris: quos ut audio criminat: & bene & male dixerim: & de eodē fonte dulce amarūque protefferit: ut qui toto opere dānauerim eos: qui credūt aīas ex āgelis cōditas: subito mei oblitus id defenderē: quod ante dānaui. Stultitiā mihi obiicere nō potest: quē disertissimū & eloquentissimū ī suis opusculis p̄dicauit. Alioquin stulta uerbositas & garruli fabula potius hoīs quā eloquetis putanda est. Quod ī illis libris proprie accuset ignoro. Fama enī ad me criminū eius: nō scripta uenerunt: & stultū iuxta apostolū pugnis aerē perberare. Tamen ī incertū respondebo: donec ad certa pueniā. meū docebo senex quod puer didici: multa esse genera dictionū: & pro q̄litate materiae non solū sentētiās sed & scripturarū uerba uariari. Chrysippus & Antip̄ inter spineta uersant. Demosthenes & Eschines cōtra se inuicē fulminat. Lysias & Isocrates dulciter fluūt. Mira in singulis diuersitas: sed oēs in suo sensu p̄fecti sunt. Lege ad Herēniū Tullii libros: lege rhetoricos eius: aut quia illa sibi dicit icohata & rudia excidisse de manibus: reuolue tria uolumina de Oratore: quibus itroductis eloquetissimos illius t̄pis oratores Crassū & Antoniū disputātes: & quartū Oratore: quē iā senex scribit ad brutū: tunc intelliges aliter cōponi historiā: aliter orationes: aliter dialogos: aliter epistolas: aliter cōmentarios. Ego ī cōmentariis ad Ephesios sic Origenē & Didymū & Apollinarē secutus su: qui certe contraria iter se habent dogmata: ut fide meā nō amitterē ueritatē. Cōmentarii quid operis habeat alterius dicta edisserūt: quae obscure scripta sunt: pleno sermone manifestant: multorū sentētiās replicāt: & dicūt hunc locum quidā sic edisserūt: alii sic interpretant: alii sensū suū & intelligentiā his testimoniis & hac nituntur ratione firmare: ut prudēs lector cū diuersas explanationes legerit: & multorū uel probāda uel iprobāda didicerit: iudicet quod uerius sit: & quasi bonus trapezita adulterinae monetae pecuniā reprobet: nō diuersa interpretationis & cōtrariorū iter se sensū tenebit reus: qui ī uno ope quod edisserit: expositiones posuerit plurimorū. Puto quod puer legeris Aspri ī Virgiliū & Salustiū cōmentarios: Vulcatii ī orationes Ciceronis: Victorini ī dialogos eius & Terētiū cōmōdias p̄ceptoris mei Donati aequē in Virgiliū: & aliorū in alios: Plautū uidelicet: Lucretiū: Flaccū: Persium atque Lucanū. Argue interpretes eorū: quare nō unā explanationē secuti sunt: & ī cadē re quod uel sibi uel aliis uideatur enumerent. Prætermitto græcos: quorū tu iactas scientiā: & dū pegrina sectaris: pene tui sermonis oblitus es: ne ueteri puerbio: sus Mineruā docere uidear: & in siluā ligna portare: Illud miror: quod Aristarcus nostri t̄pis puerilia ista nescieris. Quāquā tu occupatus ī sensibus & ad istruendā mihi calūniā cernulus grāmaticorū & oratorū: p̄cepta contēpseris: paruipēdens post anfractus reddere: asp̄itatē euitare consonantiū: hiulcā fugere dictionē: ridiculū est debilitati & fracti totius corporis uulnera pauca monstrare. Nō eligo quod reprehendā: eligat ipse quid quo uitio careat. Ne illud quidē socraticū nosse debuerat: scio quod nescio. Nauē agere ignarus nauis timet. Abrotanū ergo nō audet: nisi qui didicit dare. Quod medicorū est: promittunt medici: tractant fabrilia fabri. Scribimus indocti doctique poemata passim. Nisi forte se litteras non didicisse iurabit: quod illi & absque iuramento perfacile credimus: uel ad apostolum confugiet profitentem: & si imperitus sermone: sed non tamen scientia. Ille hebraeis litteris eruditus: & ad pedes doctus Gamalielis: quem nō erubescit: iam apostolica dignitatis magistrum dicere græcam facundiam contēnebat: uel certe quod erat humilitatis dissimulabat: ut p̄dicatio eius non in persuasione uerborum: sed in signorum uirtute consisteret sp̄uens alienas oves: qui in suis diues erat: quāquā ad imperitum & per singulas status sentētiās corruentē: nunquā pro tribunali Festus diceret: infans Paule infans: multae te litterae ad infantiā conuertunt. Ut quae latinis mussitas: & testudineo gradu

Etlorius de magro

Lxxxix psalmus

Conferre gradum

Stultum est pugnare aerem uerberare

Oronū plura gna

Comentarij

Trapezua Adulterina moneta

Asper in uulg. et Salustij Vulcatij comentū in orationes Ciceronis

Sus minexuam docere In siluam ligna portat

Socrates Scio quod nescio Horatius in episto

Tu

.xvi.

Aristarcus nri temporis puenia nescis

Psalmus

Stultum

Cypri

H

ueterin

simulac

magister

ueterin

Id est Demosthenis
plus humiliter quod dicitur

moueris potius quam incedis: uel graece debes scribere: ut apud homines graeci sermonis ignaros aliena scire uidearis. Vel si latina temperaueris ante audire grammaticam: serulae manum subtrahere: & inter paruulos partem arte loquendi scribere: quis Ciceronem diuinitus superius quis speret & diarios: litterae maris superius non sequuntur. Sudoris comites sunt & laboris: socii ieiuniorum non saturitatis: continentiae non luxuria. Demosthenes plus olei quam uini expendisse dicitur: & omnes opifices nocturnis semper uigiis praueuissent. Quod ille in una littera fecit exprimenda: ut a cancro disceret: tu in me criminaris: quare homo ab homine hebraeos litteras didicerim. Inde est quod quidam ineruditi praue dicitur remanent: dum nolunt discere quod ignorant. Nec Oratorum audiunt commonentem. Cur nescire pudens praue: quod discere malo? Loquitur & sapientia quam sub nomine Salomonis dicimus in mali uolam aiam nunquam intrabit sapientia: nec habitabit in corpore subdito peccatis. Spiritus enim sanctus eruditionis fugi et dolui: & recedet a cogitationibus stultis. Aliud est si uulgi lectione contenti doctorum aures despiciunt: & continent illud elogiū quo procax imperitia denotatur. Non tu in triuuiis docte solebas stridenti miserum stipula disperdere carmen: quasi non curatores turba Milesiorum in scholis figmenta decantent. Et testamentum suis Bessorum cachino membra concutiat. Atque iter scurrarum epulas nugae istiusmodi frequententur. Quotidie in plateis fictus Ariolus stultorum nates uerberat: & obtorto scorpione dentes mordentium quatit. Et miramur si imperitorum libri lectorum inueniant. Indignantur quare Origenistas scripserim inter se orgiis mendaciorum scelerari. Noia tu librum: in quo hoc scriptum legitur: id est sextum Stromatum Origenis: in quo Platonis sententia nostrum dogma componens. ita loquitur Plato in tertio de republica libro: ueritas quoque sectanda magnopere est. Si enim ut paulo ante rectissime dicebamus: deo in decens: & inutile mendacium est: hominibus quoadque utile: ut utantur eo quasi condimento atque medicamine: nulli dubium est: quin huiusmodi licentia medicis danda sit: & ab imprudentibus remouenda. Vera inquit asseris: ergo principes urbium si quibus & aliis hoc concedit: oportet aliquando mentiri: uel contra hostes uel pro patria & ciuibus. Ab aliis uero qui uti mendacio nesciunt: auferendum est mendacium. Haec Origenes: Et uos igitur illius praeccepti memores: loquimini ueritatem unusquisque cum proximo suo. Non debemus dicere: quis est proximus meus? Sed considerare quomodo philosophus caute dixerit: deo indecens & inutile esse mendacium: hominibus interdum utile. Et quod ne pro dispensatione quidem putandus sit deus aliquando mentiri. Si autem commodum audientis exegerit: uerbis loquitur ambiguis: & pernygmata: quae uult profert. Ut & ueritatis apud eum dignitas conseruetur: & quod noxium esse poterat si nudum proferretur in uulgus: quodam tectum uelamine proferat: homo autem cui incumbit necessitas mentendi: diligenter attendat: ut sic utatur interdum mendacio: quomodo condimento atque medicamine: ut seruet mensuram eius: ne excedat terminos: quibus usa est Iudith contra Oloferne: & uicit eum prudenti simulatione uerborum. Imitetur Hester: quae Artaxerxis sententiam diu tacita gestis ueritate correxit. Et in primis patriarcham Iacob: quem legimus benedictiones patris artificiter petrasse mendacio. Ex quo perspicuum est quod nisi ita mentiti fuerimus: ut magnum nobis ex hoc aliquid quod dicitur bonum: iudicandi simus quasi inimici eius: qui ait. Ego sum ueritas. Haec Origenes scripsit negari non possumus: scripsit in his libris: quos ad perfectos & ad discipulos loquebatur: docetque magistris mentendum: discipulos autem non debere mentiri. Qui ergo bene mentitur: & absque ulla uerecundia quicquid in buccam uenerit confingit in fratres: magistrum se optimum probat. Illud quoque carpe dicitur: quod secundum psalmum interpretans pro eo: quod legimus in latino: apprehendite disciplinam: & in hebraeo uolumine scriptum est: dixerim in commentariis meis: adorate filium. Et rursum omne psalterium in romanum uertens sonum: quasi in memoriam expositionis antiquae posuerim adorate pure: quod utique esse contrarium omnibus patet. Et reuera ignoscendum est ei: si ignoret linguam hebraicam ueritatem: qui interdum & in latinis haesitat: nescit ut uerbum de uerbo interpretetur. id est de osculatione mini dicitur: quod ego uolens transferre non putidum sensum magis secutus sum: ut dicerem: adorate. Quia enim qui adorant solent deosculari manum: & capita submittere: quod se Iob beatus elementis & idolis fecisse negat dicens: si uidi sole cum surgeret & luna cedentem clare: & letatum est in abscondito cor meum: & osculatus sum manum meam ore meo: quae iniquitas maxima est & negatio contra deum altissimum. Et hebraei iuxta linguam suam proprietate deoscultationem per uenerationem ponunt. Id transferri: quod ipsi intelligunt: quoque uerbum est bar. Bar autem apud illos diuersa significat. Dicitur enim & filius: ut est illud: Bariona filius colubae: & Bartholomeus filius Tholomei: & Barchineus & Barchiscus & Barabas. Triticum quoque & spinarum fasciculus & electus ac purus. Quod igitur peccauit: si uerbum ambiguum diuersa interpretatione conuertit: & qui in commentariis: ubi libertas est differendi: dixerat: adorate filium in ipso corpore ne uiolenter uideret interpretari: & iudaicae calumiae locum darem: dixerim adorate pure siue electe: quod aquila quoque & Symmachus transtulerunt. Quod ergo ecclesiasticae fidei nocet: si doceatur lector: quot modis apud hebraeos explanetur? Origeni licet tertio tractare. innumerabiles mundos introducere: & rationabiles creaturas aliis atque aliis uestire corporibus: Christumque dicere saepe passum: & saepius passurum: ut quod semel profuit: seper proffit assumptum: tibi quoque ipse tantam assumis auctoritatem: ut de haeretico martyre: de Origenis libris haeticorum adulteria mentiaris: mihi non licebit disputare de uerbis: & in commentariorum opere latinos docere: quod ab hebraeis didici. Nisi enim & prolixum esset: & redoleret gloriolam: iam nunc tibi ostenderem: quid utilitatis habeat magistrorum limina terere: & artem ab artificibus discere: ut uideres quanta silua sit apud hebraeos ambiguum nominum atque uerborum. Quae res diuersa interpretationi materiam praebuit: dum unusquisque inter dubia quod sibi consequentius uidetur: hoc transfert. Quod ad peregrina te mitto. Reuolue Aristotelem & Alexandrum Aristotelis uolumina differentem: & quanta ambiguum sit copia eorum lectione cognosces. ut tandem desinas amicum tuum in eo reprehendere: quod ne per somnium quidem aliquando didicisti. Sed quia Paulinianus frater meus in commentariis ad Ephesios quodam ab eo reprehensa narrauit: & pauca ex his memoriae tradidit: mihi quoque ipsa demonstrauit loca: non debeo subterfugere: quod loquor lectorum: ut si paululum in proponendis & diluendis criminibus longior fuero: necessitati

Breuiter uteris

Utteris

plus olei quam uini
expendisse dicitur
idem refertur in
Cicero in Tusculana

Cyrrhatorum
nam dicitur in
in primis in Apuleio

Plato de ueritate

Ubi dicitur in Iacob

Bar.

Origenes curat

Debet gloriolum

In legibus

L. p. r. pa

missura

missura

missura

sitati det ueniā. Non enī aliter accuso: sed me nitor defendere: & obiectā hæreseos calūniā refutare. In episto-
 la Pauli ad Ephesos tria Origenes scripsit uolumina. Didymus quoq; & Apollinaris propria opuscula cōdide-
 runt. Quos ego uel transferens uel imitans: quid i prologo eiusdē opis scripserim subiciā. Illud queq; i præsa-
 tione cōmoneo: ut sciatis Origenē tria uolumina in hanc epistolā conscripsisse: quē & nos ex parte secuti sumus:
 Apollinarē & Didymū quosdā cōmentariolos edidisse. Ex quibus licet pauca decerpimus: & nōnulla quæ no-
 bis uidebantur adicimus: siue subtraximus: ut studiosus statim in principio lector agnoscat hoc uel alienū esse
 uel nostrū. Quicquid ergo i explanatione huius epistolæ uitii potuerit demonstrare: si ego illud in græcis uo-
 luminibus: unde in latinū uertisse me dixi: ostendere nō potuero: crimē agnosca: & meū erit: quod alienū nō fue-
 rit. Tamen ne rursus uideamur cauillari: & hac excusationis strophā gradū non audere cōferre: ponā ipsa testi-
 monia: quæ uocant in crimen. In primo statim uolumine testimoniū Pauli: in quo loquitur: sicut elegit in ipso
 nos ante constitutionē mundi: ut essemus sancti & imaculati corā ipso: sic interpretati sumus: ut electionē iuxta
 Origenē eorū diceremus: nō qui prius fuerant: sed ad dei præscientiā referemus. Deniq; diximus: q; ait electos
 nos ut essemus sancti & imaculati corā ipso: hoc est deo ante fabricā mundi testatus est: ad præscientiā dei pti-
 net: cui omnia futura iā facta sunt: & ante quā fiant uniuersa sunt nota. Sicut & Paulus ipse prædestinat iūtero
 matris suæ: & Hieremias in uulua sanctificat: eligitur: & roboratur: & in typo Christi propheta gētibus mittit.
 Certe in expositione ista nullū crimen est: & Origenē dicente contraria: nos ecclesiasticū sensū secuti sumus. Et
 quia cōmentatorū est officiū multorū sententias exponere: & hoc me facturū in præfatione promiserat: etiā Ori-
 genis absq; iuidia nominis eius explanationē posui dicens: alius uero qui deū iustū conatur ostēdere: q; non ex
 præiudicio scientiæ suæ: sed ex merito electorū unūquēq; eligat: dicit ante uisibiles creaturas: cælū: terrā maria:
 & omnia quæ in eis sunt fuisse alias inuisibiles creaturas: in quibus & animas: quæ ob quosdā causas soli deo no-
 tas deiecit: sint deorsū: in uallē lachrymarū: in locū afflictionis & pgrinationis nostræ: in quo sanctus constitu-
 tus orabat: ut ad sedē pristinā reuerteretur dicens. Heu mihi quia incolatus meus prolongatus est: habitauī cū
 habitantibus cedar: multū peregrinata est anima mea. Et i alio loco: Miser ego homo: quis me liberabit de cor-
 pore mortis huius: Et melius est reuerti & esse cū christo. Et alibi: ante q; humiliarer ego peccauī: & cætera his si-
 milia: quæ longū est scribere. Animaduerte quid dixerim. Alius uero qui deū iustū conatur ostēdere: conatur
 ostendere inq; non ostendit. Si autē in eo scandalū pateris: quare latissimā Origenis disputationē breui sermone
 cōprehenderim: & lectori sensū eius aperuerim: atq; ex eo tibi occultus illius uideor esse sectator: quia nihil ab eo
 dictū prætermiserim: uide ne hoc iccirco fecerim: ut uestrā calūniā declinarē: ne me diceretis quæ ab eo fortiter
 sunt dicta tacuisse: & illū i græco robustius disputare. Posui ergo omnia licet breuius quæ in græco repperi: ut
 nihil haberent discipuli eius noui: quod latinorū auribus ingererent. Facilius enī nota q; repentina contēnimus.
 Exposita autē interpretatione eius qd i fine capituli dixerimus: ausculta. Non enī ait apostolus: elegit nos a cōsti-
 tutione mūdi: ut essemus sancti & imaculati: sed elegit nos ut essemus sancti & imaculati: hoc est quidē sancti & i-
 maculati ante nō fuimus: ut postea essemus. Quod & de peccatoribus ad meliora cōuersis dici potest. Et stabit
 illa sententiā: nō iustificabitur i cōspectu tuo oīs uiuēs: id est i tota uita sua: i omni quo i mūdo isto uersatus est tē-
 pore: Quod quidē ita intellectū & aduersū eū facit: qui ate q; mūdus fieret: aīas dicit esse electas propter sanctita-
 tem & nullū uitiū peccatorū. Nō enī (ut ante iā diximus) eligūtur Paulus & qui ei similes sunt qui erāt sancti &
 imaculati: sed eligūtur & præsciūtur: ut i consequēti uita per opera atq; uirtutes sancti & imaculati fiāt. Et audet
 quisq; post huiusmodi sententiā: nos Origenis hæreseos accusare: Decē & octo ferme anni sūt: ex quo istos di-
 ctāui libros: eo tēpore quo Origenis nomē florebat i mūdo: quo piarchon illius opus latinæ aures ignorabant.
 Et tamē professus sum fidē meā: & quid mihi displiceret ostēdi. Ex quo etiā si i cæteris aliqd hæreticū mōstrare
 potuisset inimicus: nō tam dogmatū puerlorū: quæ hic & i aliis sæpe dānaui: quā promiscui tenerer macula erro-
 ris. Secūdum locū quē mihi ab eo reprehensū frater ostēdit: quia ualde friuolus est: & aptā sui profert calūniā.
 ponā breuiter. In eo testimonio ubi Paulus loquitur: sedere eū faciens ad dexterā suā i cælestibus: super oēm prin-
 cipatum & potestātē & uirtutē & dominationē: & omne nomē quod noiatur: nō solum i hoc seculo: sed etiā i fu-
 turo post multiplicē expositionē: cū ad ministros dei officia puenissem: & de picipatibus ac potestatibus & uir-
 tutibus & dominationibus dicerē: etiam hoc addidi. Necessē est ut subiectos habeāt: & timentes se: & seruiētes
 sibi & eos qui a sua fortitudine roborentur: quæ distributiones officiorū: nō solum i præsentia: sed etiam i futu-
 ro sæculo erunt: ut per singulos profectus & honores: ascensiones & descensiones: uel crescat aliquid uel decre-
 scat: & sub alia atq; alia potestate: uirtute: picipatu: & dominatione fiat. Et post exēplum terreni regis: totaq; pa-
 latii descriptionē: per quā diuersa ministeriorū dei officia demōstrabā: addidi: & putamus deū dominū domino
 rum: regēq; regnantū: simplici tantū ministerio esse cōtentū. Quomodo archāgelus nō dicitur: nisi qui prior
 est angelorū: sic picipatus & potestates & dominationes nō appellant: nisi subiectos aliquos habeant inferiores
 gradus. Sin autē putat iccirco me Origenē sequi: quia profectus & honores & ascensiones & descensiones: incremen-
 ta & munitiones i expositione mea posui: sciat multū itere de angelis & seraphin & cherubin dicere dāmōes:
 & hoīes fieri qd affirmat Origenes: & ipsos iter se angelos diuersa officiorū genera esse sortitos: qd ecclesiæ nō
 repugnat. Quomodo iter hoīes ordo dignitatū ex laboris uarietate diuersus est: & cū episcopus & præbyter:
 & oīs ecclesiasticus gradus habeat ordinē suū: & tamē oēs hoīes sint: & sic iter āgelos merita esse diuersa: & tamē
 in angelica oēs persistere dignitate. Nec aduerte lector de āgelis hoīes fieri: nec rurū homines angelos reforma-
 ri. Tertius est reprehensionis locus: q; dicēte apostolo ut ostēderet i sæculis superuenientibus abundantes diui-
 tias gratiæ suæ in bonitate super nos in Christo iesu: nos triplicē expositionem posuimus. In prima quid nobis

Confessio graduum

prescientia dei

Commentariorū officii

Archangelus

Origenis error

uideretur: in secunda quid Origenes opponeret: in tertia quid Apollinaris simpliciter explanaret. Quos si no-
mina non posui ignosce uerecundia meae: non debui eos carpere: quos imitabar ex parte: & quos in lingua sen-
tentias transferebam. Sed dixi qui diligens lector est: statim requiret: & dicet: & rursus in fine: alius uero hoc quod
ait: ut ostenderet in saeculis supuenientibus abundantes diuitias gratiae suae: ad illam intelligentiam transferret: ecce in-
quies sub diligentis lectoris persona Origenis sententias explicasti: fateor errorem: non debui diligentem dicere: sed
blasphemum: quod si fecisset: & aliquo scissem uaticinio te istiusmodi uentis sectatus: etiam calumniae uerba uitalsem.
Grande crimen si Origenem diligentem dixi esse lectorem: cuius. lxx. libros interpretatus sum: quem in caelum laudibus tuli:
pro quo compulsum sum ante biennium breui libello tuis contra me praconis respondere. Ecclesiae magistrum a me di-
ctum esse Origenem in tuis laudibus obiicis: & putas: quod timefcere debeam: si diligentem lectorem me illum dixisse inimi-
cus accuset. Solemus & negociatores parcissimos: & frugi seruos: & modestos paedagogos: & argutissimos fures
diligentes uocare. Et in euangelio uillicus iniquitatis prudenter quaedam fecisse dicitur: & prudentiores sunt filii huius
saeculi filiis lucis in generatione sua: & serpens sapientior omnibus bestiis: quas fecit dominus super terram. Quartus
reprehensionis locus exordium secundi libri possidet: in quo Pauli testimonium exposuimus. Huius rei gratia ego ui-
ctus Iesu christi pro uobis gentibus: & quia pro se locus ipse manifestus est: eam tantum partem ponam explanationis: quae
patet calumniae. Vinctum Christi Iesu Paulum esse pro gentibus potest & de martyrio intelligi: quod Romae in uincula con-
iectus hanc epistolam miserit eo tempore quo ad Philemonem & ad Colocenses & Philippenses in alio loco scriptas
esse monstrauius. Vel certe quia in plurimis locis lectum est uinculum aiae corpus: hoc dici quo quasi clausa tenea-
tur in carcere: dicitur propterea Paulum corporis nexibus coerceri: nec reuerti & esse cum Christo: ut perfecta in gen-
tes per eum praedicatione impleatur: licet quidam alium sensum in hoc loco introducant: quod Paulus praedestinatus & sanctifica-
tus ex utero matris suae ad praedicationem gentium ante quam nasceretur: postea uincula carnis accepit. Et in hoc loco tri-
pliciter: ut supra expositione posui. In prima quid mihi uideretur: in secunda quod Origenes assereret: in tertia quod Apol-
linaris contra illius uadens dogmata sentiret. lege graecos commentarios usque huc: & nisi ita repperis crimem fatebor.
Quod est in isto loco peccatum meum: Illud nimirum pro quo supra respondi: quare non eos a quibus dicta sunt no-
minarim. Superfluum erat per singula apostoli testimonia eorum nomina ponere: quos me opuscula translaturum in pra-
dicatione signaueram. Et tamen uinctam dicit aiam: donec ad Christum redeat: & in resurrectionis gloriam corruptiuum &
mortale corpus incorruptione & immortalitate commutet: non absurda intelligentia est. Unde & apostolus: Miser
ego inquit homo: quis me liberabit de corpore mortis huius? Corpus mortis appellans: quod uitii & morbis
& perturbationibus ac morti subiaccat: donec cum Christo resurgat in gloria: & fragile prius lutum excoquat seruo-
re spiritus sancti in testamta solidissima: demutans gloriam non naturam. Quintus locus ualidissimus est: in quo expo-
nentes illud apostoli testimonium: ex quo totum corpus & compactum & coagulatum per omnem iuncturam subministra-
tionis secundum operationem in mensuram uniuscuiusque membri augmentum corporis facit in aedificationem sui in chari-
tate: latissimam Origenis expositionem & eisdem sensus per diuersa uerba uoluentem breui sermone constrinximus: nihil
exemplis & asserionibus illius auferentes. Cumque peruenissemus ad finem: haec subiicimus. Igitur & in restitutione om-
nium: quando corpus totius ecclesiae nunc dispersum atque laceratum uerus medicus Christus Iesus sanaturus aduenit: unus
quisque secundum mensuram fidei & agnitionis filii dei: quem ideo agnoscere dicitur: quia prius nouerat: & postea nos-
se desinit: suum recipiet locum: & incipiet id esse quod fuerat: ita tamen ut non iuxta haeresim aliam omnes in una aetate sint:
id est omnes in angelos reformentur: sed unumquodque membrum iuxta mensuram & officium suum perfectum sit. Verbi gratia
ut angelus refuga id esse incipiat: quod creatus est: ut homo qui de paradiso fuerat eiectus: ad culturam iterum para-
disi restituatur: & reliqua. Miror te hominem prudentissimum non intellexisse artem expositionis meae. Quando enim
dico (ita tamen ut non iuxta aliam haeresim omnes in una aetate sint positum: id est omnes in angelos reformentur) ostendo:
& ea de quibus disputo esse haeretica: & ab alia haeresi discrepare. Quae sunt ergo duae haereses? Una quae dicit
omnes rationabiles creaturas in angelos reformari. Altera quae asserit unumquodque in restitutione mundi id fore
quod conditum est. Verbi gratia: quia ex angelis daemones sunt: rursum daemones angelos fieri: & animas hominum
ita ut sunt conditae: non in angelos: sed in id quod a deo sunt conditae reformari: ut & iusti & peccatores aequales
fiant. Denique ut scias me non meam explicasse sententiam: sed inter se haereses comparasse: quoniam utraq; in graeco legeram:
disputationem meam hoc fine compleui. Idcirco (ut supra diximus) haec apud nos obscuriora sunt: quia αλληγορικος
dicuntur in graeco: & omnes uiae si de alia in aliam linguam transferantur ad uerbum quibusdam qua-
si sentibus orationis sensus & germina suffocantur: nisi hic eadem in graeco repperis: quicquid dictum est meum
putabo. Sextum quod & extremum mihi obiicere dicitur si tamen nihil in medio frater oblitus est. Cur illud locum apo-
stoli interpretans ubi ait. Qui uxorem suam diligit seipsum diligit. Nemo enim unquam suam carnem odit: cum morbo re-
gio laborantes pthisi & caecere & distillationibus morte uitae praefert: & sua oderint corpora: & statim quid ip-
se sentirem adiunxi: magis itaque ad tropicam intelligentiam sermo referatur. Quando dico tropice: doceo ue-
rum non esse quod dicitur: sed allegoriae nubilo figuratum. Ponamus tamen illa uerba quae in Origenis libro ter-
tio continentur: Dicamulque illam carnem quae uisura sit salutare dei aia diligit: & nutriat & foueat eam disciplinis
erudiens: & caelesti saginans pane: & christi sanguine irrigans: ut refecta & nitida possit libero cursu uirum sequi:
& nulla debilitate & pondere praegruari. Pulchre etiam in similitudinem christi nutrientis & fouentis ecclesiam
& dicentis ad Hierusalem. Quotiens uolui congregare filios tuos: ut gallina congregat pullos suos sub alas su-
as: & noluit? Animae quoque fouent corpora sua: ut corruptiuum hoc induat in corruptionem: & alax leuitate su-
spensum in aere facilius subleuet. Foueamus igitur uiri uxores nostras: ut animae nostrae & corpora: ut & uxores in ui-
ros & corpora redigantur in aias: & nequaquam sit sexuum ulla diuersitas. Sed quomodo apud angelos non est uir & mulier
ita &

*Agnoscere
Angelus refuga*

Duae haereses.

*Amore laborat
Nemo unquam
propre quod.*

aly // Vt //

poterat dicere eum: quae paulo ante de ipsa creatura dei patris pronunciauerat natum. Hae ipsius uerba sunt: negare non potest. Nolo dicas uerbi causa: ut qui superius dixerat: sed ipsum librum noia: ubi prius bene dixerat: & postea male: ubi spiritum sanctum & filium de dei patris scribens esse substantia: statim in consequentibus asseruerit creaturas: nescis ne me Origenis haere oia: Legisse quae plurima: Ad populum phaleras: ego te intus & incute noui: uir doctissimus Eusebius: doctissimum dixi non catholicum: ne more solito mihi & in hoc calumnia struas: per sex uolumina nihil aliud agit nisi ut Origenem suam ostendat fidei: id est Arrianae perfidiae. Et multa ponit exempla. Et hoc constanter probat. Tibi ergo in quo sermo Alexandrini carceris reuelatum est: ut quae ille uera profiteretur: falsata coningas: Sed forsitan hic ut Arrianus: ab haereticis addita: in occasione sui traxit erroris: ne solus male sensisse contra ecclesiam putaret. Quid respondebis pro Didymo: qui certe in trinitate catholicus est. Cuius etiam nos de spiritu sancto librum in latinam linguam uertimus. Certe hic in iis: quae ab haereticis in Origenis opibus addita sunt: consentire non potuit: & in ipsis per archon quos tu interpretatus es libris: breues dictauit commentarios quibus non negaret ab Origene scripta quae scripta sunt. Sed nos simplices homines: non posse intelligere: quae dicuntur: & quo sensu in bona parte accipi debeant persuadere conatur. Hoc duntaxat de filio & spiritu sancto. Caeterum in aliis dogmatibus & Eusebius & Didymus apertissimum Origenis secta concedunt: & quod omnes ecclesiae reprobant: catholice dictum esse defendunt. Videamus tamen quibus argumentis probare nititur Origenem ab haereticis scripta uitiata. Clamens inquit apostolorum discipulus: quae romanae ecclesiae post apostolos episcopus & martyr fuit: libros edidit: quos appellatur id est recognitio. In quibus cum ex persona Petri apostoli doctrina quasi uere apostolica in quibus plurimis exponatur: in aliquibus ita Eunomii dogma inseritur: ut nihil aliud quam ipse Eunomius disputare credatur: filium dei creatum de nullis extantibus asseruerans. Et post alia quae plerimum est scribere: quid quae ait de his sentiendum est: quae apostolicus uir haeretica scripserunt: An id potius credendum: quae pueris homines sub uiroque sanctorum assertionem dogmatum suorum nomine tanquam facilius credendam interseruerint ea: quae illi nec scripsisse credendi sunt. Clarentem quoque alexandrinae ecclesiae presbyterum uirum catholicum scribit in libris suis interdum dei filium dicere creatum: & Dionysium alexandrinae urbis episcopum uirum eruditissimum contra Sabellium quatuor uoluminibus disputantem in Arrianum dogma delabi. Et sub his exemplis illud agit: ut non ecclesiasticos & catholicos uiros male sensisse: sed ab haereticis eorum scripta corrupta esse testes. Et concludat ad extremum dicens: de Origene quoque: in quo similiter ut in his quos supra diximus: quaedam diuersitas inuenitur: istud nos sufficiat sentire: quod de praedictis iam catholicis sentitur uel intelligitur uiris: ne simili causa non dissimilis non sufficiat excusatio. Sed quid contendit: ut quicquid in libris eorum reperitur: ab aliis corruptum sit: Id si ita est: nihil eorum erit: quoque ferre nobis. Se his deputabit: a quibus dicit esse uitiatum. Quamquam & illorum non erit: quoque incerta sunt noia. atque ita fiet: ut tibi oia eorum sint: nihil alienum sit. Hac defensionis perturbatione nec Martion nec Manichaeus nec Arrius nec Eunomius accusari poterunt: quia quicquid nos ab his impie dictum obiecerimus discipuli respondebunt: non a magistris suis ita dictum: sed ab inimicis esse uiolatum. Hoc genere & iste ipse tuus liber tuus non erit: sed forsitan meus. Et meus liber: quo tibi accusatus respondeo: si in illo aliquid reprehenderit: non erit meus: sed tuus: a quo reprehenditur. Et dum oia ad haereticos refert: quid ecclesiasticis tribuet: quibus proprium nihil relinquit: Et quomodo in libris eorum uitiola nonnulla sunt: Si me causas uitioque nescire respondero: non statim illos haereticos iudicabo: Fieri enim potest ut uel simpliciter errauerint: uel alio sensu scripserint: uel a librariis imperitis eorum paulatim scripta corrupta sint. Vel certe ante quam in Alexandria quasi daemionium meridianum Arrius nasceretur: innocenter quaedam & minus caute locuti sunt: & quae non possint puerorum hominum calumnia declinare. Obiiciunt Origeni crimina: & tu non illum defendis: sed alios accusas: ne crimen renuis: sed criminis turbam requiris. Si tibi diceret quos habet origenes in haeresi socios: ratione ista proferres: Nunc a te quaerit: haec quae in Origenis libris scripta reperiunt: bona sint an mala: Taces & pro his alia loqueris. Claments hoc ait: Dionysius in isto errore reprehenditur. Anastasius episcopus sic Dionysii defendit errorem: Apostolorum scripta similiter deprauata sunt. Quo & nunc ab aliis tibi haereseos crimen impingit: & tu pro te taces: & pro me confiteris. Ego neminem accuso: pro me tantum respondisse contentus. Non sum quod arguis: si tu es: quod accusaris: ipse uideris: nec absolutio mea me: nec reatus te: aut innocentem aut obnoxium criminis approbabunt. Praemissa falsatione ab haereticis apostolorum: & utriusque Clarentis atque Dionysii uenit ad Origenem: & his uerbis loquitur: ipsius hic conquerentis: & deplorantis scriptis ac uocibus probauimus. Quid enim adhuc ipse in carne uiuens: sentiens: uidentque perpeffus sit: de librorum suorum uel sermonum corruptionibus: uel adulterinis editionibus ex ipsius epistola: quam scribit ad quosdam caros suos alexandriam euidenter docetur: statimque exemplum subiungit epistolae. Et qui falsitatem scripturarum Origenis haereticis i putat: ipse incipit a falsitate: non ita interpretatus ut habetur in graeco. Nec id latinis insinans quod ipse in suis libris proficitur: cum illa epistola tota Demetrium alexandrinae urbis pontificem laceret: & in totius orbis episcopos & clericos inuehatur: & frustra ab ecclesiis excommunicatum esse se dicat: nec uelle in maledictis referre uicem: ne scilicet maledicui uideatur esse homo: qui in tantum cautus sit ad maledicendum: ut ne diabolus quidem audeat maledicere. Vnde & Candido Valentianiani dogmatis sectatori calumniandi occasionem dedit: quae diabolus saluandae dixerit esse naturae. Hic dissimulato argumento epistolam fingit pro Origene quae ille non loquitur. Vnde epistola ipsius partem paululum ex superioribus transtulit: & his iunxit: quae ab ipso comicatice doloseque translatae sunt: ut quo consilio superiora tacuerit lector agnoscat. Contra sacerdotes ergo ecclesiae generaliter disputans: a quibus indignus communione eorum fuerat iudicatus: haec intulit. Quid necesse est de prophetarum sermonibus dicere: quibus sapientissime pastoribus: & maioribus natum: & sacerdotibus ac principibus populi communiuntur: & arguunt eos: Quae ab alijs nobis de sanctis scripturis eligere potestis: & liquido peruide.

Ad populum phaleras

apertissime in

Comitice doloseque

re: q; forsitan hoc tempus sit: de quo dicitur. nolite credere amicis: nec speretis in principibus: Et nunc impleat
uaticinium: duces populi mei me nescierunt: filii stulti sunt: & non sunt sapientes: sapientes sunt ut faciant ma-
la. bene autem facere nesciunt: quorum magis misereri quam eos odisse debemus: & orare pro illis quam eis maledicere. Ad be-
nedicendum enim & non ad maledicendum creati sumus. Unde & Michael cum aduersus diabolum disputa-
ret de Moyse corpore: ne tanto quidem malo ausus est iudicium inferre blasphemiae. sed dixit: increpet tibi domi-
nus. Cui quid simile etiam in Zacharia legimus. Increpet tibi dominus diabole: & increpet dominus in te qui
elegit Hierusalem: Itaque & nos cupimus increpari a domino eos qui nolunt cum humilitate a proximis increpa-
ri. Dicente autem Michaele: increpet tibi dominus diabole: & Zacharia similiter: utique increpet: non increpet de-
us diabolum ipse uiderit. Et si increpat: quomodo increpet ipse cognoscat. Et postea multa quae prolixum est scribere
addit. Nos hoc sentimus quod eiciunt de regno caelorum: non quia gratia peccauerunt. Verbi gratia fornicatores & adul-
teri & masculorum concubitores & fures: sed & qui minora dereliquerunt ex eo quod scriptum est: neque ebriosi: neque
maledici regnum dei possidebunt: & tamen in bonitate quam in seueritate dei esse mensuram. Unde cuncta nitimur age-
re consilio: in uini quoque potu & in moderatione sermonis: ut nulli audeamus maledicere. ergo cum propter dei
timorem caueamus in quaequam maledicta conferre recordantes illius dicti non fuit ausus iudicium inferre blas-
phemiae: quod dicitur de Michaele contra diabolum. Et in alio loco: dominationes quidem reprobant: glorias autem
blasphemant quidam eorum: qui libenter contentiones reperiunt. ascribunt nobis & nostrae doctrinae blasphemiam
super quam ipsi uiderint quomodo illud audiant: neque ebriosi: neque maledici regnum dei possidebunt: licet pa-
trem malitiae & perdicionis eorum qui de regno dei eiciuntur dicant posse saluari: quod ne quidem mente quis captus
dicere potest. Caetera quidem ex eadem epistola transtulit pro hoc fine in uerborum Origenis interpretati sumus: et
go cum propter timorem dei caueamus in quaequam maledicta conferre: & reliqua: iste fraudulententer amputa-
tis superioribus: ex quibus inferiora dependent: sic cepit transferre epistolam: quasi hoc sensu superius esset exor-
dium: & ait. Quidam enim qui libenter habent criminari proximos suos: ascribunt nobis & doctrinae nostrae cri-
men blasphemiae quod a nobis nusquam audierunt. de quo ipsi uiderint uolentes obseruare mandatum illud quod di-
cit: quia maledici regnum dei non possidebunt: dicentes asserere me patrem malitiae & perdicionis eorum: qui de
regno dei eiciuntur: id est diabolum esse saluandum. quod ne aliquis quidem mente motus & manifeste insan-
dens dicere potest. Conferte Origenis uerba quae supra ad uerbum transtuli: his quae ab isto non uersa sunt: sed uer-
sa: & quantam inter se non solum uerborum sed & sensuum habeant dissonantiam perspicietis. Obscuro ne mole-
stia sit uobis prolixior interpretatio. Idcirco omnia enim uertimus: ut quo consilio superiora tacuerat: probare
mus. Habetur dialogus apud graecos Origenis: & Candidi Valentinianae hereseos defensoris: in quo duos an-
dabatas digladiantes spectasse me fateor. Dicit Candidus filium de patris esse substantia. Errans: quod cum

quod

reduci

id est prolacionem asserit. E regione Origenes iuxta Arrium: & Eunomium repugnat cum uel
prolatum esse: uel natum: ne deus pater diuidatur in partes. Sed dicit sublimem & excellentissimam creaturam uo-
luntate extitisse patris: sicut & caeteras creaturas. Rursus ad secundam ueniunt quaestionem. Asserit Candidus
diabolum pessimae esse naturae: & quae saluari nunquam potest. Contra hoc recte Origenes respondit non cum peri-
tura esse substantiae: sed uoluntate propria & corruisse & posse saluari. Hic candidus uertit in caluniam: quasi
Origenes dixerit diaboli naturam esse saluandam: quod ille falso obiectum hic refutat. Et intelligimus in hoc tan-
tum dialogo ab Origene argui haereticam falsitatem: & non in caeteris libris: de quibus nunquam quaestio fuit: alioquin
omnia quae haeretica sunt non erunt Origenis: sed haeticorum. Oes autem propemodum illius Tomi his erroribus ple-
ni sunt. Nihil Origenis erit sed eorum quorum ignoramus uocabula. Non enim sufficit graecos & antiquos calumnia-
ri de quibus pro uetustate temporum & longinquitate regionum habet licentiam quicquid uoluerit mentiuendi. Ve-
nit ad Latinos: & primum ponit Hilarium confessorem: quod post Arminensem synodum liber illius falsatus ab ha-
reticis sit. Et ob hanc causam cum in concilio episcoporum ei quaestio moueretur: proferri librum de domo sua iul-
sit: qui nesciente se in scrinijs suis haereticus tenebatur. Cumque prolatum fuisset. & ab oibus haereticis iudicatus: au-
ctor libri excoiatus de concilio conuentione discesserit: & tanta auctoritatis se putat: ut familiaris meus narrat do-
minus: ut nemo ei contra confessorem ista simulanti: audeat contradicere. Respondeo quod Synodus a qua Hila-
rius excoiatus est: in qua urbe fuit: Dic episcoporum uocabula: profer sententias subscriptionum uel diuersitatem uel
consonantiam. Doce qui eo anno consules fuerint: quis imperator hanc synodum iusserit congregari. Galliae ne-
tantum episcopi fuerint: an & Italiae & Hispaniae certe: quam ob causam synodus congregata sit. Nihil horum no-
minas: sed uix eloquentissimum & contra Arrianos latini sermonis tubam: ut Origenem defenderes: excoiatum
a synodo criminari: sed confessoris calunia ut cunq; toleranda est: Transit ad inclytum martyrem Cyprianum
& dicit Tertulliani librum cui titulus est de trinitate: sub nomine eius Constantinopoli a macedoniana partis
haereticis lectitari. In quo crimine mentitur. Nam nec Tertulliani liber est: nec Cypriani dicitur: sed Nouatia-
ni: cuius & scribitur titulo: & auctoris eloquijs stili proprietate demonstrat. Et superfluum puto a pertas ineptias co-
futaret: cum mihi mea ingeratur fabella: a synodo uidelicet: & sub nomine eiusdem amici Damasi romanae ur-
bis episcopi ego petar: cui ille ecclesiasticas epistolas dictandas tradidit: & Appollinariorum uersutiae describantur:
quod Athanasii librum ubi dominicus homo scriptus est: ad legendum acceptum: ita corrupit: ut in litura id quod
raferunt: rursus scriberent. ut scilicet non ab illis falsatum: sed a me additum putaretur. Quae so te amice charis-
sime: ut in ecclesiasticis tractatibus: ubi de ueritate dogmatum quaeritur: & de salute animarum nostrarum ma-
iorum flagitatur auctoritas: huiusmodi deliramenta dimittas: & prandijs cenarumque fabulas pro argumē-
to non teneas ueritatis. Fieri enim potest: ut etiam si a me uerum audisti: alius qui huius rei ignarus est: dicat a
te esse

Andabatas

Synodus

Hilarius

te esse copositum: & quasi mimū Philistionis uel Lentuliac Marilli strophā eleganti sermone confictā. Quo
 nō pueniat semel effrenata temeritas? Post excoicationē Hilariū: post Cypriani hareticos librum.
 post Athanasii me dormiente liturā simul & inscriptionē erupit aliquādo cōtra papā Epiphaniū & doloꝛē pe-
 ctoris sui: quo eū in epistola: quā ad Ioannē episcopū scripserat hareticū arguit: in apologia pro Origene dige-
 rit: & his sermonibus cōsolatur. Quin potius aperiēda est i hoc loco ueritas latēs. Nō n. possibile i tā iniquo iu-
 dicio uti quēquā hoium: ut de causa aequali nō aequaliter sentiat. Sed q̄ auctores obrectatoꝝ eius hi sunt: qui
 in ecclesia disputare latius solēt: uel etiā libros scribere: qui totū de Origene uel loquunt uel scribunt. Ne ergo
 plures ipsos: furta cognoscant: quā utriq̄ si ingrati in magrīm nō essent: nequaquā criminosa uiderent: simplici-
 res quoq̄ ab eius lectione deterret. Deniq̄ qdā ex ipsis: qui se uelut euāgelizādi necessitatē per oēs gētes & p
 oēs linguas hēre putat: de Origene male loq̄ndi sex milia libꝛꝛꝝ eius se legisse: q̄ plurima multitudine audēte
 cōfessus est. Qui si utiq̄ (ut ipse dicere solet) pro cognoscēdis eius malis legebat: sufficere poterāt decē libri ad
 cognoscendum: aut. xx. certe ut q̄ plurimū. xxx. Sex milia aut libros legere nō iā est errores: ac mala uelē cogno-
 scere: sed totā pene uitā disciplinē eius ac studiis dedere. Quō ergo iste merito audiendus est: cū eos culpat qui
 instructionis suā causa per pauca eius salua fidei gloria atq̄ integra pietate legerūt? Qui sūt isti qui in ecclesia
 disputare latius solent? Qui libros scribere? Qui totū de Origene loquunt & scribūt? Qui dū sua nolūt fur-
 ta cognosci: & ingrati sūt in magrīm: inccirco simplices ab illius lectione deterrent? Noīatim debes dicere: & ipsos
 hoies dehorare. Ergo beati episcopi Anastasius & Theophilus & Venerius & Chromatius: & oīs tam orientis q̄
 occidentis catholicos synodus: qui pari snia: quia pari & spū illū hareticū denunciat populis: fures libꝛꝛꝝ illi
 us iudicandi sūt. Et quādo in ecclesiis prædicant: nō scripturas: mysteria: sed Origenis furta cōmemorant. Nō
 tibi sufficit passim contra oīs detractio: nisi specialiter cōtra beatū & insignē ecclesiæ sacerdotem stili tui lanceā
 dirigas? Quis est ille qui uel necessitatē euāgelizandi p oēs gentes: & per oēs linguas hēre se putat: de Origene
 malā loq̄ndi: qui sex milia libꝛꝛꝝ eius se legisse: q̄ plurima se fratrum multitudine audiente cōfessus est? In qua
 multitudine & caterua fratru: tu quoq̄ medius eras: quādo ille in sua epistola q̄ritur: pro Origenis haresi nefa-
 ria a te dogmata esse prolata. Criminandus ne est: quare græcam & satyricā & hebræā linguam ex parte: & lati
 nam nouerit? Ergo & apostolus & apostolici uiri qui linguis loq̄bantur in crimine sunt: & me trilinguem bilin
 guis ipse ridebis. De sex milibus aut libris: quos ab eo lectos esse confingis: quis credit: aut te uerū dicere: aut illū
 potuisse mentiri? Si enim origenes sex milia scripsisset libros: potuerat fieri ut uir eruditus: & ab infanzia sacris
 lris institutus: pro curiositate & scientia legisset aliena. Quod uero ille non scripsit: quomō iste legere potuit?
 Numera indicem libꝛꝛꝝ eius: qui in tertio uolumine Eusebii: in quo scripsit uitam Pamphili continetur: & nō
 dico sex milia: sed tertiam partem non reperiēs. Habemus epistolam supradicti pontificis: in qua huic calūniæ
 tua: dum adhuc esses in oriente respondit: & apertissimum inēdacium ostendit: qd libera ueritatis fronte confu-
 rat. Post hæc & tanta audes in apologia tua dicere te non esse defensorem Origenis: atq̄ assertorem illius pro cu
 ius defensione Pamphilus & Eusebius tibi pagē dixisse sunt uisi. Aduersum quæ uolumina: si dominus uitæ hu
 ius dederit spatium alias respondere conabor. Nunc tantum tuis assertioibus obuiaſse sufficiat. Et hoc breuiter
 prudentem instruxisse lectorem me istum librum: qui sub noīe Pamphili ferebatur: uidisse primum scriptum
 in codice tuo: & quia non erat mihi curæ quid pro haretico diceretur: sic semper habuisse quasi diuersum esset
 opus Pamphili & Eusebii. Postea uero quaestione mota scriptis eos: respondisse uoluissē: & ob hanc causam le-
 gisse quid pro Origene uniusquisq̄ sentiret: perspicueq̄ deprehendisse: q̄ primus liber. vi. uoluminum Eusebii
 ipse esset: qui unus sub noīe Pamphili a te editus est: tam græcē q̄ latine immutatis dumtaxat sensibus: de filio &
 spiritu sancto: qui apertam blasphemiam proferebant. Vnde etiam ante annos ferme. x. cum dexter amicus me-
 us: qui præfecturam administrauit prætorii me rogasset: ut auctos: nix religionis ei indicem texerem: inter cæ-
 teros tractatores posui & hunc librum a Pamphilo editum: ita purans esse: ut a te & tuis discipulis fuerat diuul-
 gat. Sed cum ipse dicat Eusebius Pamphilum nihil scripsisse exceptis breuibus epistolis ad amicos: & pri-
 mus liber sex uoluminum eadem & iisdem uerbis contineat: quæ sub noīe Pamphili a te ficta sūt: perspicuum
 est te iccirco librum hunc disseminare uoluisse: ut sub persona martyris hareses introduceres: cum & de ipso li-
 bro quem Pamphili simulas: multa puerteris: & aliter in græco: aliter in latino sit: fraudem tuam errori meo i-
 putare non debes. Credidi. n. eius esse libꝛꝛꝝ: quem titulus præferebat: sicut per archō: & multa alia origenis ope-
 ra: plurimorūq̄ græcæ tractatoꝝ: quæ aut ante non legi: aut nunc compellor legere questione hareticos susci-
 tata: ut sciam quæ uitare debeam: quæ probare. Vnde & in adulescentia homelias tantum eius: quas loquebat
 ad populū: in quibus non tanta scandala tenebantur: simpliciter rogantibus transtuli: nullis præiudicans ex
 his quæ probantur illa suscipere: quæ manifeste haretica sunt. Certe ut compendium longi sermonis faciam:
 sicut ego ostendo me ab his accepisse librum: qui de tuo codice transcripserunt: sic tu doce a quo exemplar ac-
 ceperis: ut qui auctorem libri dare alium nō potuerit: ipse falsitatis reus teneatur. Bonus homo de bono cordis
 thesauro profert illa: quæ bona sunt. Atq̄ ex pomos dulcedine generosi seminis arbor agnoscitur. Scribit fra-
 ter Eusebius se apud afros episcopos: qui propter ecclesiasticas causas ad comitatum uenerant: epistolam quasi
 meo scriptam nomine repperisse: in qua agerem penitentiam: & me ab hebræis in adulescentia inductum esse
 testaret: ut hebræa uolumina in latinum uerterem: in quibus nulla sit ueritas. Quod audies obstupui. Et quia
 in ore duos uel trium stat omne uerbum: uniq̄ testi neq̄ Catoni credendum est: id ipsum multos me ex urbe
 fratrum scripta docuerunt: sciscitantium an ita se haberet: & a quo ipsa epistola disseminata esset in uulgus la-
 chrymabiliter indicantium: qui hoc ausus est facere: quid aliud non audeat? Bene q̄ malitia non habet tantas

Syracani et egyptiacam

Bonus homo loquitur

Unus testi non Catoni credendum

est quod destruit strophas ingenio tui: & te hinc inde constructum euadere non sinit. Nec in tantum abutare simplicitate lectoris: & sic omnes que tua scriptura lecturi sunt: brutos putat: ut cum uulnera putrescere sinas sano corpori te ipse re emplastra non rideant. De carnis resurrectione quod sentias: iam in apologia tua didicimus: nullo membro amputato nec aliqua parte corporis delecta. Hæc est tuæ simplicitatis pura & aperta confessio: quam ab omnibus Italiae episcopis asseris esse susceptam. Crederem dicenti: nisi me dubitare de te iste liber: non Paphili faceret. Et tamen miror quomodo probauerit Italia: quod roma contempsit. Episcopi susceperunt: quod fides apostolica condempnauit. Scribis quoque me litteris idicasse quod papa Theophilus expositionem fidei nuper ediderit: quæ ad nos necdum peruenit: & polliceris: quod quicquid ille scripserit: tu sequaris. Ego me hoc scripsisse non noui: nec istiusmodi unquam litteras direxisse. Sed tu iccirco ad incerta consentis: & his quæ quælibet futura sint nescis: ut certa declines: & ad eos non tenearis assensum. Duas synodicam & paschalem eius epistolas contra Origenem illiusque discipulos: & alias aduersum Apollinarum & eundem Origenem per hoc ferme biennium interpretatus sum: & in ædificationem ecclesiæ legedam nostræ linguæ hominibus dedi. Aliud operis eius nescio me trãtulisse. Et tamen tu qui papæ Theophili dicis te in omnibus sententiã sequi: caue ne hoc magistri & discipuli tui audiant: & offendas quod plurimos: qui me latrone: te martyrem uocant: ne irascatur is tibi: qui contra papam Epiphaniu ad te epistolas dirigens: hortabatur ut permaneres in fidei ueritate: ut non mutares ullo terrore sententiã. Quæ epistola holographa tenet ab is: ad quos plata est. Et post hæc more tuo loqueris ut de quo supra dixerat: ego tibi etiã furenti satisfaciã. Nunc dicis quod tibi uidetur: habes ne ultra aliquid: quo neruo tua loquitatis itendas. Et indignaris: si putide te loqui arguam: cum comædiarum turpitudines & scortorum amatorum ludicra ecclesiasticus scriptor assumas. Porro quod interrogas quidam papæ Theophili sententiã sequi ceperim: eius fidei comunione sociatus sum: & ipse tibi respondes: tunc credo: quod Paulum quem ille dānauerat summo nisui: in omnibus studiis defendebas: quod eum imperiale scriptum recipere sacerdotium: quod episcopali iudicio amiserat: istigabas. Non prius pro me respondebo: quam de aliorum iniuriis loquar. Cuius est humanitatis: cuius ueclamentia insultare aliorum miseriis: & uulnera cunctis aliena monstrare. Sic ne te docuit ille samaritanos seminece ad stabulum reportare: oleum plagis infundere: mercedem stabulario polliceri. Sic reuertam ouem: repertam dragmam: prodigium filium legis esse susceptum. Esto ego te læseri: & quibusdam ut dicis stimulis ad maledictorum insaniam prouocari: quid meruit homo latens: ut nudares cicatricem eius: & obductam cutem in spatulo dolore rescinderes. Nonne etiã si ille dignus esset contumeliis: tu facere non deberes. Aut ego fallor: aut illud est uerum: quod plurimi iactant: te Origenistarum hostes in illo persequi: & sub occasione unius in utrumque scire. Si papæ Theophili sententiis delectaris: & nefas putas pontificum decreta couelli: quid de cæteris dicis: quos ipse dānauit. Quid de papa Anastasio: de quo nulli (ut ais) uerum uidetur: ut tãtã urbis sacerdos: uel innocenti tibi iniuriã facere potuerit: uel absenti. Nec hoc dico quod de episcoporum sententiis iudicet: aut eorum cupiam statuta rescindi: sed quod unusquisque suo periculo faciat quod sibi uidetur: & ipse nouerit quomodo de suo iudicio iudicandum sit. Nobis in monasterio hospitalitas cordi est: omnesque ad nos ueniẽtes læta humanitatis fronte suscipimus. Veremur enim ne Maria cum Ioseph locum non inueniant in diuersorio: ne nobis Iesus dicat exclusus: hospes erã: & non suscepistis me. solos hæreticos non recipimus: quos uos solos recipitis. Propositum quippe nobis est pedes lauare ueniẽtium non merita discutere. Recordare frater confessionis eius & pectoris quod flagella secuerunt. Memoro carceris: tenebrarum: exilii: metallorum: & non indignaberis hospitio trãseuntem esse susceptum. An ideo tibi rebelles uidemur: quia calicem aquæ frigidæ in nomine discipuli christi sitientibus porrigimus. Vis scire unde illum: & nos plus amare: & tu odisse plus debeas: hæreticorum factio nuper fugata de aegypto & alexandria: se hierosolymam contulit: & huic uoluit copulari: ut quorum unus esset dolor: una fieret & accusatio. Quos ille reppulit: spreuit: abiecit: dicẽs se non esse inimicum fidei: nec contra ecclesiã bella suscipere: quod prius tentauit doloris fuisse: non perfidia: nec alterius appetisse innocentiam: sed suã probare uoluisse. Impium putas post sententias sacerdotum post imperiale rescriptum: quod quale sit nouerit ipse qui meruit. Quid tibi uidetur de his: qui dānati palatia obsident. Et facto cuneo fidei christi in uno homine persequuntur. Mea autem comunio: & papæ Theophili: nullum alium testem uocabo nisi ipsum quem a me læsum simulat: cuius epistolas ad me sepe datas etiã eo tempore non ignoras: quo mihi eas reddi prohibeas: & quotidie missis tabellariis inimicum eius: amicum nostrum: & familiarissimum iactitabas: & ea quæ nunc impudenter scribis: mentiebaris: ut illius contra nos odia concitares: & iniuriarum dolor fieret oppressio. Sed uir prudens & apostolicæ sapientiæ tempore ac rebus probauit: & nostrum in se animum: & uestras contra nos insidias. Si discipuli mei (ut scribis) tibi romæ insidias concitauerunt: & inemendatas schedulas te dormiente furati sunt. Quis papam Theophilum aduersus puelles in aegypto suscitauit. Quis regum scita. Quis orbis in hac parte consensit. Et gloriaris te ab adolescentia Theophili fuisse auditorem & discipulum: cum & ille ante quam episcopus fieret per humilitate sibi insita nunquam docuerit. Et tu postquam hic episcopus factus es: alexandriæ non fueris. Et audes dicere in fugillationem mei magistrum meos nec accuso: nec muto. Quod si uerum est: suspectam mihi facis conuersionem tuam: nec enim dāno ut criminari institutores meos. Sed metuo illud Esaiæ. Ve qui dicunt malum bonum: & bonum malum: qui ponunt tenebras lucem: & lucem tenebras: qui dicunt amarum dulce: & dulce amarum. Tu autem dum inter mulsu magistrorum: & uenena pariter bibis: a magistro apostolo recessisti: qui docet etiam angelum: & se si infide errauerint non sequendos. In Vigilanti nomine quod somnias nescio. Vbi enim eum scripsi hæretica apud alexandriam communionem maculatum. Da librum: profer epistolam: nusquam omnino reperies: & eadem licentia impudentia mentiendi: qua putabas omnes tuis sermonibus credituros addis: quando testimonium de scripturis in eum tam iniuriose posuisti: ut ego id repetere meo ore non audeam. Non audes repetere qui tacendo amplius criminaris. Et quia non habes quod obicias: simulat uerecundiam: ut lector te putet mihi parceret: qui mentiens nec tuarum animarum pepercisti. Quod est illud testimonium de scripturis: quod de tuo illo puden

Strophæ
Brutus

Synodica eplæ

Holographa eplæ
Iude iudicantibus uerum
repperit in holographa
quod sibi iudicantibus uerum
repperit in
propria eius

Samaritanos
Stabulum.

Mea
Tuo
Suo
periculo faciam
Diuersorium

Cuneus

In Rufinum

Vii. Librorum Origenis

fuerunt ex nobis. Si enim fuissent ex nobis: mansissent utiq; nobiscum. Hæreticū post unam & alteram cōmoni-
 tionem iuādū apostolus præcipit: qui utiq; ante q̄ uitetur atq; dānetur: ecclesiastici gregis portio fuit. Simulq;
 risū tenere non possū: q; a quodā prudente cōmonitus in laudes Epiphaniī personas. Hic est ille delirus senex:
 hic est hic qui sex milia Origenis libros te præsentē cantauit: qui omnium gentium linguas prædi-
 cationē sibi contra Origenē iniunctā putat: qui ideo eū legi prohibet: ne alii eius furta cognoscant: lege scripta
 tua: & epistolā eius: immo epistolā: e quibus unū proferā tuæ fidei testimoniū: ut non imerito nunc a te lauda-
 tus esse uideatur. Te autē frater liberet deus: & sanctū populū christi: qui tibi creditus est: & omnes fratres qui te
 cū sunt: & maxime Ruffinū præbyterū ab hæresi Origenis & aliis hæresibus: & pditione earū. Si enī propter
 unū uerbū aut duo quæ contraria fidei sunt multæ hæreses abiecte sunt ab ecclesia: q̄to magis hic iter hæreticos
 habebitur: qui tantas pueritates & tam mala dogmata cōtra fidē adinuenit: & dei ecclesiæ hostis extitit: Hæc ē
 uiri sancti de te testificatio: sic ab eo ornatus: sic laudatus ingrederis. Ista est epistola quā de cubiculo fratris Eu-
 sebiū nūmis aureis produxisti: ut calūniā interpretē ut me apertissime teneres criminis reū: quare pro hono-
 rabili charissimū transulisse. Sed quid ad te? qui prudenti consilio cūcta moderaris: & sic medius incedis: ut si i-
 ueneris qui tibi credant: nec Anastasius contra te: nec Epiphanius scripserint: nisi ipsæ epistolæ reclamauerint:
 & fregerint tuæ frontis audaciā: statim iudiciū utriusq; contēras: & non ad te ptineat siue scripserint: siue nō scri-
 pserint: quia de innocente & absente scribere nō potuerunt. Nec in sanctū uis: hæc mala conferenda sunt: ut ostē-
 datur ore quidē & osculo pacē dedisse: mala autē & dolū in suo corde seruasse. Sic enī argumentaris: & hæc sunt
 uerba defensionis tuæ. Ipsiū esse aduersū te epistolā & orbis agnoscit: & autenticā in manus tuas uenisse con-
 uincimus: & miror quo pudore: imo qua ipudentia neges: quod uerū esse non ambigis. Ergo pollutus erit Epi-
 phanius: qui tibi pacē dedit: & in suo corde dolū seruauit. Cur non illud uerius sit: quod te primū monuerit: qd̄
 uoluerit emendare: & ad rectū iter reducere: ut Iudæ osculū non refutaret: ut proditorē dei frangeret patiētia?
 Et postq̄ se intellexit casto sudare labore: nec pardū mutare uarietates: nec æthiopē pellē suā: quod mente cōce-
 perat litteris indicasse. Tale quid & contra papā Anastasiū disputas: ut quia Syritiū episcopi habes epistolā: iste
 contra te scribere non potuerit. Vereor ne tibi factā iniuriā suspicaris. Nescio quomodo homo acutus & pru-
 dens ad has ineptias de uoluaris: ut dū stultos lectores putas: te stultū esse demonstras: post egregiā argumenta-
 tionē ponis in clausula. Absit hoc a uiris sanctis: de uestra schola solent ista procedere. Vos nobis pacē profici-
 scientibus dedistis: & a tergo iacula uenenis armata iecistis: & in hoc eadē prudentia imo declamatione disertus
 esse uoluitis: pacē dedimus: non hæresim suscepimus. Iunximus dextras: abeuntes profecuti sumus: ut uos esse-
 tis catholici: non ut essetis hæretici. Volo tamen scire quæ sunt ista iacula uenenata: quæ post tergū uestrū nos
 iecisse conuerteris. Vincentius Paulinianus Eusebius Ruffinus præbyteri: quorū Vincentius multo tempore
 ante nos Romā uenit: Paulinianus & Eusebius post annū uestræ nauigationis profecti sunt. Ruffinus in causa
 Claudi post bienniū missus: omnes uel pro re familiari: uel pro periculo alieni capitis missi sunt. Nūquid nosse
 potuimus: q; ingrediente te Romā uir nobilis sonaret nauī plenā mercium inflatis intrare uelis: q; omnes aduer-
 sū fatū q̄stiones non fatua solueret interpretatio: q; librū Eusebii pro Paphilo uerteres: q; tuū quali opculū ue-
 nenatæ patellæ ipones: q; famosissimū opus patriarchon eloquii tui maiestate transferres. Nouum calūniæ ge-
 nus ante accusatores misimus: q; tu accusanda cōmitteres. Non fuit non fuit inq; nostri consilii: sed dei prudētia:
 ut missi ad aliud: contra nascentē hæresim dimicarent: & in morē Ioseph famē futurā fidei ardore subleuantur.
 Quo non erumpat semel effrenata audacia: Alienū crimē sibi obicit: ut nos finxisse uideamur. Quod absq;
 nomine dictū est: in se refert: & purgans externa peccata tantū: de sua securus est innocentia. Iurat enī se epistolā
 non scripsisse ad afros sub nomine meo: in qua confitear inductū me a iudæis mendaciā transulisse: & mittit li-
 bros eadē omnia continentes: quæ nescisse se iurat. Et miror quomodo prudentia eius cū alterius nequitia con-
 uenerit: ut quod alius in Africa mentitus est: hic concorditer uerū diceret: stiliq; eius elegantia nescio quis iperit-
 tus possit imitari. Tibi soli licet hæreticorū uenena transferre: & de calice babilonis cunctis gentibus propinā.
 Tu latinas scripturas de græco emendabis: & aliud ecclesiis trades legendū: q̄ quod semel ab apostolis suscepe-
 runt. Mibi non licebit post lxx. editionē quā diligentissime emendatā ante annos plurimos meæ linguæ homi-
 nibus dedi: ad confutādos iudæos etiā ipsa exēplaria uertere: quæ ipsi uerissima confitent: ut si quādo aduersū
 eos christianis disputatio est: non habeant subterfugiendi diuerticula: sed suomet potissimū mucrone feriant.
 Pleniū sup hoc & i multis aliis locis: & i fine secundi libri: ubi accusationi tuæ respondi: scripsisse me memini:
 & popularitatē tuā qua mibi inuidiā apud simplices & iperitos niteris cōcitare: perspiciua ratione compescui: il-
 lucq; lectorē transmittendū puto. Hoc i tactū præterire nō patiar: ne doleas falsatorē schedularū tuarū cōfesso-
 ris apud me gloriā possidere: cum tu eiusdē criminis reus post alexādrinum exiliū & tenebrosas carceres a cun-
 ctis Origenis sectatoribus martyr & apostolus nomineris. Super excusatiōe iperitiæ tuæ iam tibi respōdi. Sed
 quia eadem repetis: & quasi superioris tuæ defensionis oblitus rursū ad mōnes: ut sciamus te per lxx. ānos græ-
 cis uoluminibus deuoratis latina nescire: paulisper attēde: me nō pauca i te uerba reprehendere: alioquin oīs ti-
 bi scriptura delēda est: sed uoluisse ostēdere discipulis tuis quos magno studio nihil scire docuisti: ut itelligerēt
 cuius uerecundiā sit: docere quod nescias: scribere quod ignores: & eandem magistri sapientiam etiā in sensu-
 bus quærent. Quodq; addis peccata putere non uerba: mendaciū: calūniā: detractionem: falsum testi-
 monium: & uniuersa conuicia: & os quod mentitur occidit animam: monefq; ne ille fetor nares meas penetret:
 crederem dicenti: nisi facta contraria deprehenderem: quasi fullo & coriarius moneant pigmentarium: ut na-
 ribus obturatis tabernas suas prætereat. Faciam ergo quod præcipis: claudam nares meas: ne ueritatis & bene-
 .cvii.

Parabus uariis
Aethiops pellē nō mutas

Operatu patella

Magna sancho uis bene domiti

Falto
Coriarius
pigmentarius

dictionum tuarum suauissimo odore crucientur. In laude & detractione mea quia uariis extitisti: miro ac-
 mine argumentatus es: sic tibi licere de me & bene & male dicere: quomodo & mihi licuerit Origenem & Didy-
 mū reprehendere: quos ante laudauerim. Audi ergo uir sapientissime & romanæ dialecticæ caput: non esse ui-
 tiū: hominem unū laudare in aliis: & in aliis accusare: sed eandē rē approbare & improbare. Ponā exemplū: ut quod
 non intelligis: prudens tecū lector intelligat. In Tertulliano laudamus ingeniū: sed dānamus hæresim. In Ori-
 gene miramur scientiā scripturæ: & tamen dogmatū non recipimus falsitatē. In Didymo uero & memoriā
 prædicamus & super trinitate fidei puritatē: sed in cæteris quæ Origeni male credidit: nos ab eo retrahimus. Ma-
 gistro: enī non uitiā imitanda sunt: sed uirtutes. Grammaticū quidā a frū habuit Romæ uix eruditissimū: & i eo
 se æmulū præceptoris putabat: si stridorē linguæ eius & uitiā tantū oris exprimeret. In præfatiūcula periarcho
 fratrem me nominas: & collegā: me dicis eloquentissimū: fidei meæ prædicas ueritatē. His tribus detrahare non
 poteris: cætera carpe ut libet: ne uidearis tuo de me testimonio repugnare. Cū fratrem & collegā dicis: amicitia di-
 gnū fateris. Cū eloquentē prædicas: iperitiā ultra non argues. Cū catholicū in oibus profiteris: hæresicos mihi nō
 poteris crimen impingere. Extra hæc tria siquid in me reprehenderis: non tibi uideberis esse cōtrarius. Ex qua sup-
 putatione illa sūma nascitur: & te errare ea in me reprehendentē: quæ prius laudaueras: & me non esse in uitiū:
 si in eisdē hoibus & laudanda prædicē: & uituperanda reprehendā. Transis ad animarū statū: & prolixius fumos
 meos increpas: atq; ut tibi liceat ignorare: quod consulto te scire dissimulas: quæris a me primū de cælestibus:
 quomodo angeli: quomodo archangeli sint: quæ eis uel qualis habitatio: quæ ue inter ipsos differētia: aut si nul-
 la omnino: quæ solis sit ratio: unde augmenta lunæ: unde defectus: quis uel qualis sit syderū cursus. Miror quo-
 modo oblitus sis illos uersiculos ponere.

Vnde tremor terris: quæ ui maria alta tumescant
 Obiicibus ruptis: rursumq; in se ipsa residant.

Defectus solis uarios: lunæq; labores.

Vnde hominum genus & pecudum: unde imber & ignes.

Arcturum pliadæq; hyadas: geminosq; triones.

Quid tantum oceano properent se tingere soles

Hiberni: uel quæ tardis mora noctibus obster.

Deinde cælestia deferens: & ad terrena descendens in minoribus philolopharis. Interrogas enī me. Dic nobis quæ
 fontium ratio: quæ uentorum: quid grando: quid pluuia: quid mare falsū: quid flumina dulcia: quid nubes: aut i-
 bres: fulgura: aut tonitrua: aut fulmina: Vt postquam me hæc nescire respondero: totū tibi liceat de aiabus ignorare:
 & unius rei scientiā tantarū rerū ignorantia cōpensas. Tu qui per singulas paginas fumos meos uentilas: non in-
 telligis uidere nos caligines tuas & turbines. Nā ut tibi sciolus esse uidearis: & apud calphurnianos discipulos
 doctrinæ gloriā teneas: totā mihi physicā opponis: ut frustra Socrates ad ethicā trāsiens dixerit: quæ supra nos
 nihil ad nos. Ergo nisi tibi rationem reddidero: quare formica paruum animal: & punctum (ut ita dicam) cor-
 poris sex pedes habeat: cum elephantis tanta moles quatuor pedibus incedat: cur serpentes & colubri uentre la-
 bantur & pectore: cur uermiculus: quem uulgus millepedā uocat: tanto pedum agmine scateat: de animarū sta-
 tu scire non potero. Quæris a me quid ipse de animabus sentiam: ut cum processus fuero statim inuadas. Et si
 dixero illud ecclesiasticū: quotidie deus operatur animas: & in corpore eas mittit nascentiū: ilico magistri tendi-
 culas proferas: & ubi est iusticia dei: ut de adulterio incestuq; nascentibus animas largiatur. Ergo cooperatore
 malorū hominū: & adulteris seminantibus corpora ipse fabricatur animas: quasi uitiū sementis in tritico sit quod
 furto dicitur esse sublatū: & non in eo: qui frumenta furatus est. Idcircoq; terra nō debeat gremio suo semina cō-
 fouere: quia sator imunda ea proiecerit manu. Hinc est & illa tua archana interrogatio: quare moriantur infan-
 tes cū propter peccata corpora acceperint. Extat liber Didymi ad te: quo sciscitanti tibi respondit: non eos mul-
 ta peccasse: & ideo corporū carceres tantū eis tetigisse sufficere. Magister meus & tuus eo tempore quo tu ab eo
 ista quærebas: tres explanationū in Osee propheta libros ad me: me rogante dictauit. Ex quo apparet quid te:
 quid me docuerit: urges ut respondeā de natura rerū. Si esset locus possem tibi uel lucretii opiniones iuxta Epi-
 curū: uel Aristotelis iuxta peripateticos: uel Platonis atq; Zenonis secundū Academicos & Stoicos dicere. Et ut
 ad ecclesiā transeā: ubi norma est ueritatis: multa & Genesis & prophetarū libri & Ecclesiastes: nobis de huiusce
 modi questionibus suggerunt. Aut si hæc ignoramus: quomodo de animarū statu debueras in apologia tua omni-
 um rerū ignorantia confiteri: & calūniatoribus querere: cur a te unū impudenter expeterent: cū ipsi tanta nescirent
 Otiremē locupletissimā: quæ orientalibus & ægyptiis mercibus romanæ urbis ditare uenerat paupertatē. Tu
 maximus ille es. Vnus qui nobis scribendo restituis rē. Ergo nisi de Oriente uenisses eruditissimus uir hæreret
 adhuc inter Mathematicos: & homines christiani quid contra fatū dicerent: ignorarent. Merito a me quæris de
 Astrologia: & cæli ac syderū cursu: qui tantarū mercium plenā nauē detulisti: fateor paupertatē. non sū ita ut in
 oriente ditatus: te multo tēpore Pharus docuit: quod roma nesciret. Instruxit ægyptus quod Italia huc usq; nō
 habuit. Scribis apud ecclesiasticos tractatores tres de animabus esse sententias. Vnā quā sequitur Origenes: al-
 terā quā Tertullianus & Lactantius: licet de Lactantio apertissime mentiaris: tertiā quā nos simplices & fatui
 homines qui non intelligimus: quod si ita sit: iniustus a nobis arguatur deus. Et post hæc iuras te nescire: quid sit
 uerū. Dic oro te: putas ne extra hæc tria esse aliquid in quo ueritas sit: & in tribus istis mēdaciū? An de tribus
 unū esse quod uerū sit: Si est aliud: cur disputantiū libertatē angusto fine concludis: & cū mendacia protuleris:
 de ueritate taces. Sin autē e tribus unū uerū est: & reliqua duo falsa sunt: cur simili ignorantia ignoras falsa cum
 ueris?

*Tertullianus
 Origenes
 Didymus
 Ape gymnasium*

*Societas
 Socius christiani
 Millepedes
 Pandura*

Vnus qui restituit rē

In rufini

*Aristippus
Hermagoras
Gorgias Leont.*

*De anima opinos
vixit*

Barchochabos

*In porta naufragii...
qui non potest
minime defendere*

Sus immerita docet

*Symonides...
propheta est*

uteris? An iccirco uerum dissimulas: ut tibi tutū sit: cū uolueris falsa defendere? Hi sunt fumi: hæ caligines: quibus ex oculis hominum conaris lumē auferre. Aristippus nostri temporis: qui plenā cunctarū mercium nauem romano in uehis portu: & sella publice posita Hermagoram nobis & Gorgiam exhibes Leontinum. Dū nauigare festinas: unius quæstinnulæ mercimoniū in oriente oblitus es. Et iterum clamitas: & Aquilegiæ atq; Alexandriæ didicisse te iactas: q; sit deus & animarū & corporū creator. De hoc scilicet quæstio uentilatur: utrū deus an diabolus animas fecerit: an non. Vtrū animæ ante corpora fuerint: quod uult Origenes: & egerint aliquid propter quod sint crassis corporibus illigata: An in morē glirium torpentes cōsopitæq; dormierint. Hæc taces: quæ omnes flagitant: & ad illa respondes: quæ nullus inquit. Fumos quoq; meos frequenter irrides: eo q; similem me scire: quod nesciam: & enumeratione doctorū rude uulgus inducam. Tu uidelicet flammeus immo fulmineus: qui in loquendo fulminas: & flammæ ore conceptas tenere non potes. Atq; ut ille Barchochabos auctor seditionis iudaicæ stipulam in ore succensam anhelitu uentilabat: ut flammæ euomere putaretur: ita & tu nobis alter Salmeonius omnia per quæ incedis illustas: & nos fumosos arguis: de quibus forte dicatur: qui tangis montes: & fumigant: nec intelligis quid fumus in propheta significet locustarū: & q; pulchritudo oculorū tuorū amaritudinem fumi nostri ferre non potest. De crimine autē periurii quia me remittis ad codicem tuū: & ex magna parte in aliis libris tibi Calphurnioq; respondi: nunc breuiter dixisse sufficiet te exigere a dormiente quod nunq; uigilans præstitisti. Magni criminis reus sum: si puellis & uirginibus christi dixi sæculares libros non legendos & me in sōnis cōmonitū promississe ne legerē. Tua nauis romanæ urbi reuelatione promissa: aliud pollicetur: & aliud efficit. Mathematicorū uenerat soluere quæstionē: & soluit fidē christianorū. Quæ per ioniu & egæu hadriaticū atq; tyrrhenū mare plenis cucurrerat uelis: in romano portu naufragiū fecit. Nōne te pudet istiusmodi deliramenta conquirere: & mihi similia obiiciendi iponere necessitatē? Esto alius de te somnium uiderat gloriosū: uerecundiæ tuæ fuerat & prudentiæ dissimulare quod audieras: & non quasi magno testimonio alterius sōnio gloriari. Vide quid inter tuū & meū sit sōnium. ego me humiliter reprehensū refero: tu iactanter laudatū esse congeminas. Nec dicere potes: nihil mea refert quid alius uiderit: cū in luculentissimis libris tuis hæc te ad interpretandum dicas ratione cōmotum: ne uir illustris ad te sōnium perderet. Hic est omnis conatus. Si me prius docueris: tu hæreticus non eris. Venio ad grauissimū crimen: in quo post reconciliatas amicitias me infidelitatis accusat. Fateor inter cuncta maledicta: quæ uel obiicit uel minatur: nihil a me ita repellendū est: q; fraus: dolus: infidelitas. Peccare enī hominis est. Insidias tendere diaboli est. Ergo ideo in Anastasii imolato agno dexteras iunximus: ut tuas romæ schedulas furaremur: ut imissi canes in emendatas chartulas te dormiente corroderent: & hoc credibile est: ante nos accusatores paras: q; tu crimē admitteres. Scilicet noueram quid in aio uolueres: quid alius de te sōniaturus esset. Ut ipleretur in te græcū prouerbiū. Et sus doceret Mineruā. Si Eusebiū ego ad latrandū miserā: quis Aterbiū contra te & cæteros rabiē concitauit? Nōne ille est qui & me hæreticū ex tuis inimicitis iudicabat? Cui cū fatissesset dānatione dogmatū Origenis: tu clausus domi nunq; eū uidere ausus es: ne aut dānares quod nolebas: aut aperte resistens hæreseos inuidiā sustineres. An iccirco tellis contra te esse non poterit: quia accusator tui est: ante q; sanctus Epiphanius uenisset hierosolymā: & ore quidem & osculo tibi pacem dare: mala autē in suo corde seruaret ante q; nos eū in sugillationē tui epistolæ dictaremus: ut hæreticū scriberet quem osculis orthodoxorum comprobauit. Aterbius cōtra te latrat hierosolymis: & nisi cito abisset: sensisset baculum non litterarum: sed dextera tuæ: quo tu canes abigere consueuisti. Cur inquit falsatas meas schedulas suscepisti? Quare post interpretationem meam ausus es in libris periarchon stilum figere? Aut si erraueram ut homo: debuisti me priuatis litteris conuenire: & sic mihi blandiri: quomodo & ego tibi nunc in epistolis meis blandior. Hæc tota mea culpa est: quare subdolis laudibus accusatus: purgare me uolui. Et hoc sine inuidia nominis tui: ut quod tu solus accusaueras: ad multos referrem: non tibi hæresim obiiciens: sed a me repellens. Nunquid sciu q; irascereris: si contra hæreticos scriberem? Dixeras de te Origenis libris hæretica sustulisse: fautorem te hæreticorum iam non esse credebam. Et ideo non in te: sed in hæreticos inuectus sum: in quo si uehementior fui: ignosce mihi. Putaui q; & tibi placerem. Furto & insidiis ministrorum meorum dicis schedulas tuas in publicum prolatas fuisse: quæ latebant in cubiculo tuo: uel apud eum solum erant: qui rem sibi geriniunxerat: & quomodo supra confiteris: q; aut nullus eas habuerit: aut admodum pauci? Si in cubiculo tuo latebant: qua ratione apud eum erant qui sibi rem geri iniunxerat? Sin autem unus cui scriptæ fuerant occultandas suscepit: ergo non latebant tantum in cubiculo tuo: nec habuerunt eas pauci: quos habuisse testatus es. Furto sublatas arguis: & rursum emptas magna pecunia: & infinitis mercibus criminariis. In una re: & in parua epistola: quanta uarietas & dissonantia mentiendi? Tibi licet accusare: mihi defendere non licebit. Quædo criminariis: amicum non cogitas: quando respondeo: tunc mihi uis amicitia in mentem ueniant. Dic oro te: calendas schedulas scripseras: an prodendas? Si ut calares: cur scripsisti? Si ut proderes: cur calabas? Si in eo reprehendus sum: quare accusatores tuos amicos meos non coercuerim: uis tibi proferam litteras eorum in quibus me hypocrisios arguunt: q; te sciens hæreticum tacuerim: q; dum pacem incautus præbeo itestina ecclesiæ bella suscepi? Tu discipulos uocas: qui me tuū condiscipulū suspiciantur. Et quia parcior fui in refellendis laudibus tuis: putant me tuū esse symmistē. Hoc mihi præstitit prologus tuus: ut plus me amicus læderes q; inimicus. Semel sibi persuaserunt: recte: an perperā: ipsi uiderint te esse hæreticū: si defendere uolueris: hoc solum proficiā: ut me tecū accusent. Deniq; mihi obiiciunt laudationē tuā: & te non putant insidiosè scripsisse: sed uere: & quod tu in me semper ante laudabas uehementer insimulant. Quid me uis facere? ut discipulos accusatores pro te habeam: ut contorta in amicum iacula: meo suscipiam pectore. De libris autem $\omega\pi\rho\tau\alpha\rho\upsilon$ debes mihi & gra

tias ager. Tu enim ut dicis noxia quæq; detruças meliora posuisti. Ego ita ut habebant: expressi. Ex quo & tua apparet fides: & eius quem interpretatus es: hæresis. Scribebatur mihi de urbe a uiris i christo præcipuis: respō de criminanti: ne si tacueris cōsensisse uidearis. Cōsona omnes uoce poscebant: ut Origenis uersutias proderē: ut uenena hæreticorū romanis auribus cauenda monstrarē. Quid hoc ad iniuriā tuā pertinet? Num solus iter prætatus es istos libros: & alios huius operis nō habes participes? Nunquid & tu de lxx. interpretibus es: ut post editionē tuā aliis transferre non liceat? Ecce & ego multos ut dicis libellos de græco in latinū transtuli. habes potestātē & tu rursum eos uertendi: ut uolueris: & bona enī & mala suo iputantur auctori. Quid & in te fieret: nisi dixisses te amputasse hæretica: & optima transtulisse. Hic est enī nodus tuus: qui solui non potest: aut si errasti ut homo: priorē dāna sententiā. Sed quid facies de apologetico tuo quē pro Origenis scripsisti operibus? Quid de uolumine Eusebii: in quo cū multa mutaueris: & sub nomine martyris hæretici criminis scripta transtuleris: tamen plura posuisti: quæ ecclesiastica fidei non conueniunt? Tu etiā latinus libros i græcū uertis: nobis dare nostris externa prohibebis. Si in alio opere respondi: in quo me non læseras: uideri poterā in iniuriā tuam transferre quod uerteras: ut te uel i peritū: uel subdolū demonstrarē. Nūc uero nouū q̄rimoniæ genus: dolēs tibi in eo esse responsū: in quo a te accusatus sū. Dicebat ad interpretationē tuā Roma subuersa: postulabāt omnes a me huius rei remediū. Non quo ego alicuius momenti esse: sed qui petebant: me esse aliquid arbitrabant. Tu amicus eras: qui illa transtuleras: quid me uis facere? Obedire deo magis oportet: an hominibus? Domini custodire substantiā: an furtū cælare conserui? Aliter te nō placabo: nisi & ego tecū accusanda cōmiserō. Si nullā fecisses mei nominis mentionē: si me non ornasses egregijs laudibus: potuerā aliquod habere suffragiū: & diuersa obtendere: ne rursus interpretata transferrē. Tu me amice tu cōpulisti: ut aliquot dies in hoc opere perderē: ut proferrē in mediū quod Charybdis debuit deuorare: & tamen læsus amicitia in te iura seruaui: & quantū in me fuit: sic me defendi: ut te non accusarē. Tu nimis suspiciosus & q̄rulus: qui dicta in hæreticos ad tuā p̄fers contumeliā. Quid si aliter amicus tuus esse non possū: nisi & hæreticorū amicus fuerō: leuius tuas inimicitias q̄ illoꝝ amicitias sustinebo. Nouū quoq; me putas finxisse mendaciū: ut epistolā ad te meo nomine cōponerē: q̄ si olim scripta: quo bonus esse uidear & modestus tu nunq̄ oīno susceperis. Hæc res per facile probari potest. Multi Romæ eius exēplaria habent: ante hoc circiter trienniū: qui tibi eā mittere noluerunt: sciētes quæ de meo nomine iactitares: & q̄ idigna proposito christiano ac nefanda confingeres. Ego scripsi nesciens quasi ad amicū. Illi nō reddiderunt ei: quē inimicū nouerant: parentes & meo errori: & tuæ conscientia. Et simul argumentaris: q̄ si talē tibi epistolā scripserā: non debuerā contra te in alio libello multa mala scribere. Hic est totus error tuus: & hæc iusta q̄rimonia: q̄ quæ nos in hæreticos dicimus: tu in te dicta confingis. Et nisi illis pepercerimus: te putas esse uiolatū. An ideo panē tibi non damus: quia hæreticorū cerebro lapidē illidimus? Et ut nostrā epistolā non probes papæ quoq; Anastasii: simili dicis fraude subnixā: de qua tibi ante respondi: quā si suspicaris ipsius non esse: habes ubi apud nos arguas falsitatis. Sin autē eius est: ut huius quoq; anni contra te epistolæ probant: frustra: & falso: falsā arguere niteris: cū ex illius uera epistola nostrā uerā esse doceamus. In excusādo mendaciū tuū: q̄ elegans esse uoluisti: & ne sex milia Origenis libros proferas: pythagoræ a me exigis monumenta: ubi est illa fiducia qua inflatis buccis creberrime perlonabas te: quæ in aliis libris Origenis legeras: emendasse in libris ὡριώρων & non aliena: sed sua reddidisse suis. De tanta librorū silua unū fruticē ac surculū proferre nō potes. Hi sunt ueri fumihæ nebula: quas dū in me criminaris: in te extinctas: dissipatasq; in me cognoscis: nec tractā ceruicē deicis: sed maiori i pudentia q̄ i peritia dicis me negare: quæ in prōptu sunt: ut cū montes aureos pollicitus fueris: ne scortēū quidē nūmū de thesauris tuis proferas: iusta contra me odia recognosco: & uera in nos de baccharis infania. Nis enī ego: quod non est: audacter exigerē: tu uidebaris habere: quod non habes. pithagoræ a me libros flagitas. Quis enī tibi dixit illis extare uolumina? Nōne in epistola mea: quā criminaris: hæc uerba sunt: Sed fac me errasse in adolescentia: & philosophū id est gentiliū studiis eruditū in principio fidei ignorasse dogmata christiana. Et hoc putasse in epistolis: quod in pythagoræ & platone & Empedocle legeram. De dogmatibus eorum: non de libris locutus sum: quæ potui in Cicerone Bruto ac Seneca discere: lege pro Vatinio orationem: & alias: ubi sodaliorum mentio fit: reuolue dialogos Tullii. Respice omnē oram Italia: quæ quondam magna græcia dicebatur: & pythagoricorum dogmatum incisa publicis litteris æra cognosces. Cuius enī sunt illa Chryfacia parrheamenta: nonne pythagoræ? In quibus omnia eius breuiter dogmata continentur: & in quæ latissimo opere philosophus commētatus est Iamblichus: imitatus ex parte Moderatum uirum eloquētissimum: & Archippum: ac Lysidem pythagoræ auditores. Quorū archippus: ac Lysides græcia: id est Thebis: scholas habuerunt: qui memoriter tenentes præcepta doctoris: ingenio pro libris utebantur: a quibus illud est ἔφορις τῶν πάντων ταμασὶ καὶ ἐκκοπι τῶν. αὐτῶν τὸν ἔλαιον μὲν τοῦ σώματος τὸς ἀπαι δευσιαν δὲ τῆς ψυχῆς ἀκολασιαν δὲ τῆς γαστρος. σ τασιν δὲ τῆς πολῆς. δ. δ. ἰλιονοίαν δὲ τῆς οἰκίας. καὶ οὕτως πάντων τῶν πραγμάτων ἀμετρίαν quod in latinum ita possumus uertere: fuganda sunt omnibus modis & abscedenda langor a corpore: imperitia ab animo: luxuria a uentre: ciuitate seditio: a domo discordia. Et in commune a cūctis rebus intēperantia. pythagorica & illa præcepta sunt. Amicorū omnia esse cōmunia. Et amicū seipsū esse alteri: duoruq; temporū q̄ maxime habendam curā: mane: & uesper: eorū quæ acturi sumus: & eorū quæ gesserimus: post deū ueritatē colendā: quæ sola homines deo proximios faciat. Illaq; enigmata quæ diligentissime Aristoteles in suis libris prosequit: staterā ne transilias: id est ne prætergrediare iusticiā. Ignē gladio ne fodias. Iratū uidelicet & tumidū animū uerbis maledicis ne laceffas: coronā minime carpedā id est leges urbiū conseruadas: cor non cōmedendū: id est mœrorē de animo piiciendū. Cū profectus fueris inquit: ne redeas: id est post mortem uitam

*Altera ad illud p̄hui in p̄
lularia. Vna manu p̄
Altera fere lapidēs.*

Infantibus p̄ somnibus

Scortus nūm?

*Italia magna græcia
Jamblichus.*

*Ingenio p̄ libris vii.
Dogma p̄ pythagoræ.
ameas.*

*ad illud
odum p̄uonē ne p̄uoret.*

Italia cōmest Cor.

In rufini

tem uitam istam ne desideres per uiam publicam ne ambules: id est ne multos sequaris errores. Hirundine in domo non suscipiendam: id est garrulos & uerbosos hoies sub eodem tecto non habendos. Oneratis superponendum onus. Deponentibus non comunicandum: id est ad uirtute i cedentibus augmentada precepta: tradentes se ocio relinquendos. Et quia Pythagorica dogmata legisse me dixerunt: audi quod apud graecos Pythagoras prius inuenit. Immortales esse animas. Et de aliis corpibus transire in alia. Quod quidem & Virgilius in sexto aeneidos uoluntate sequens loquitur.

Pythagoras inuentor
Immortalis animae

Has omnes ubi mille rotam uoluere per annos:
Lethaeum ad fluitium deus euocat agmine magno:
Scilicet immemores supera ut conuexa reuisant
Rursus: & incipiant in corpora uelle reuerti.

Se primum fuisse Euphorbu: secundo Callicle: tertio Hermetium: quarto Pyrrhū: ad extremum Pythagoram: & post ceteros temporum circulos ea quae fuerant: rursus fieri: nihilque in mundo uideri nouum. Philosophiam meditationem esse mortis: quotidie de corporis carcere nitentem animam educere libertatem id est discitias reminiscitias esse: & multa alia: quae Plato in libris suis: & maxime in Phedrone Timaeoque profertur. Nam post Academiae & innumerabiles discipulos: sentiens multum suae deesse doctrinae uenit ad magnam Graeciam. ibique ab Archyta Tarentino & Timaeo locrensi Pythagorae doctrina eruditius elegantiam & leporem Socratis cum huius miscuit disciplinis: quae omnia nomine commutato Origenes in libris suis περικερκων transulisse conuincit. In quo igitur errauit: si adolescens dixi me ea putasse in apostolis: quae in Pythagora & Platone & Empedocle legeram: Non ut calumniaris: & fingis in Pythagora & Platone & Empedoclis libris: sed quae in illis fuisse legeram: & aliorum me scripta eos habuisse docuerunt. Et hoc genus elocutionis frequentissimum est: ut si dicam quae in Socrate legi dogmata: putauit uera. Non quo Socrates libros ullos scripserit: sed quae legi apud Platonem & alios Socraticos in illis habuisse: & rursus: imitari uolui gesta quae in Alexandro & Scipione legeram. Non quo ipsi sua gesta descripserant: sed quod apud alios legerim: quae illos legisse mirabar. Igitur si docere non possem: ipsius Pythagorae extare monumenta: nec a filio eius ac filia: aliusque discipulis probata conuincerem: me non tene res mendacii: quia non libros: sed dogmata legisse me dixi: & te frustra errare me tuum protegere mendacium uoluisse: ut nisi ego unum librum Pythagorae protulerem: tu sex milia Origenis libros perdidderis. Veniam ad epilogos: id est maledicta tua: in quibus me ad poenitentiam cohortaris: & nisi conuersus fuero: id est nisi te accusante siluerem: mihi minaris interitum. Et hoc scandalum redundaturum in caput meum denuncias: qui te hominem lenissimum: & moxayca mansuetudinis responsione mea ad inscriptionis insaniam prouocauerim. Scire enim te tactas crimina: quae tibi soli amicissimo sum confessus: & haec in medium prolata: meisque me coloribus esse pingendum: & debere meminisse quod iacuerim ad pedes tuos: ne gladio oris tui amputares caput meum. Et post multa in quibus furibundus exultas reuocas te: & dicis: optare pacem: cum denunciatione duntaxat: ut deinceps taceam. i. ut non scribam contra haereticos: nec audeam respondere accusationi tuae. Si hoc fecero frater ero & collega: & uir eloquentissimus: & amicus ac sodalis: & quod his maius est: omnia quae de Origene transtuli: catholica iudicabis. Sin autem mutiero & me commouero: silico & impurus ero & haereticus & tua indignus necessitudine. Haec sunt praerogonia mea: sic me hortaris ad pacem: & ne gemitum quidem: ac lachrymas dolori liberare esse concedis. Possem & ego tuis te coloribus pingere: & insanire contra insanientem: & dicere quicquid uel scio uel nescio & eadem licentia imo furore & amentia uel falsae: uel uera congerere: Ut & me loqui: & te puderet audire: & obicere tibi: quae aut accusantem clamarent: aut accusatum: ut ex frontis duritia fide lectori faceret: ut quod impudenter scriberet: uere rescribere iudicaret: sed procul sit a moribus christianis: ut dum alii eorum petunt sanguinem suum offerant: & sine gladio uoluntate homicidae sint. Tuas hoc bonitati: tuasque mansuetudini & simplicitati conuenit: qui de uno peccatoris sterquilino: & odore rosae & faetore profers cadaueris: & contra sententiam prophetae amarae dicis esse quod quasi dulce laudaueras: nec necesse est ut in ecclesiasticis tractatibus re tribunale uentilemus. Nihilque super hoc amplius audies: nisi illud est triuio: cum dixeris quod uis: audies & quod non uis. Aut si tibi uile uidetur uulgare prouerbiu & homo sapientissimus magis philosophorum: ac poetarum sententiis delectaris legisse illud Homericu

de hoc uide haec sy...
de hoc uide haec sy...
de hoc uide haec sy...

plato in Magna gra
nam ueni...

Mos loquendi.

Mos uiae manifestado

Stoiculus
ubi quosdam...
tribunalis

Hoc solum requiro ab eximia sanctitate & censura tua: cuius tan

ta est puritas: ut ad sudaria & semicita tua daemones rugiant: cuius exemplum in scribendo sequaris. Quis unquam catholicorum in disputatione sectarum turpitudine eorum aduersum quem disputat: obiecit: Sic te docuerunt magistri tui: Talibus institutus es disciplinis: Ut cui respondere potueris: caput auferas: Et lingua quae tacere non potest: seces: Nec magnopere glorieris: si facias: quod scorpiones possunt facere & cantharides. Fecerunt haec & Fulvia in Ciceronem: & Herodias in Ioannem: quia ueritatem non poterant audire: & lingua ueriloqua discriminali acu confodiebant. Canes latrant pro dominis suis: & tu non uis me latrare pro christo. Scripserunt multi contra Martionem: Valentinum: Arrium: & Eunomium: a quo eis obiecta est turpitudine. Nonne toti in conuincenda haeresi incubuerunt: Iste machinae haereticorum: id est magistrorum tuorum sunt: ut conuicti de perfidia ad maledicta se conferant. Sic Eustachius Antiochenus episcopus filium: dum nescit inuenit. Sic Athanasius alexandriae urbis pontifex: tertiam Arsenii amputauit manum. Duas enim qui mortuus prius fingebatur: uiuens postea habere monstratus est. Talia & condiscipuli tui & magistri nunc de eiusdem ecclesiae sacerdote confingunt: & auro id est tuis tuorumque uiribus oppugnant fidei ueritatem. Quid loquar de haereticis: qui licet foris sint: tamen se nominant christianos: Aduersum impiissimos Cellum atque Porphyrium quanti scripsere nostrorum? Quis omnia causa ita superflua criminum obiectione uersatus est? Quae non chartae ecclesiasticae: sed libelli debent iudicium continere. Aut quid refert: si causa cadas: & crimine superes? Non necesse est: ut cum periculo

Semionela rudo

Stoiculus
Cantipede
Discriminalis ars
Discriminulum
Cantipede p dms
Eustachius
Athanasius

tui capitis accuses uno percussore cōducto: satis potes facere desiderio. Et scandalū timere te simulast: qui dudū fratrem nunc accusatū: semp inimicū es paratus occidere. Et tamen miror quomodo homo prudens: furore preuentus uelis mihi beneficiū tribuere: ut educa de carcere animā meā. Et nō patiaris tecū in tenebris huius sæculi cōmorari: Vis ergo me tacere ne accusē: Depone gladiū: & ego scutū abiiciā. In uno tibi consentire nō potero: ut parcā hæreticis: ut me catholicū nō probē. Si ista est causa discordiæ: mori possū: tacere non possū. Debuērā, quidē de omni scriptura tuā infamīā respondere: & diuinis uocibus in modū Dauid citharizantis lenire furorem pectoris tui. Sed contentus ero unius libri paucis testimoniis: & opponā sapientiā stultitiæ: ut si humana contēnis: saltem diuina nō negligas. Audi igitur quid de te: & de omnibus inuidis: ac maledicis & contumeliosis loquatur sapiens Salomon: insipientes dū iniuriis cupidi sunt: impii facti oderunt sensū. Ne fabriceris in amicū tuū mala. Et ne inimiceris aduersū hominē sine causā. Impii exaltant contumeliā. Circuncide a te os prauū: & iniqua labia longe repelle abste: oculos cōtumeliosos: linguā iniqui: manus effundentes sanguinē iusticor fabricas cogitationes malas: & pedes festinātes ad malefaciendū. Qui nitit̄ mēdacio pascit uētos: & sequit̄ aues uolantes. Dereliquit enim uias uinæ suæ & axes culturæ suæ fecit errare: perambulat aridum ac desertū: & colligit manibus suis sterilitatē. Os procacis appropriat cōtritioni: & qui profert maledicta stultissimus est. Anima benedicta omnis simplex uir: animosus inhonestus est. per delicta labiorū: incidit i laqueum peccator. Itinera stultorum recta i cōspectu suo. Stultus eadem die ostēdit iram suam. Abominatio est domino labia mēdacia. Qui custodit os suum: seruat animā. Et qui temerarius est labiis: terrebit seipsū. Malus cū contumelia agit mala: & insipiens expādit malitiā suam. Quæres apud malos sapiētiam: & nō iuenies. Suis itineribus saturabit̄ temerarius. Sapiens timēdo declinat malū. Stultus cōfidens miscet̄ ei: longanimus uir multus i prudētia est: pusillanimus ualde imprudens est. Qui calūniatur pauperē: lacessit factorē eius: lingua sapientū bona nouit: & os stultorum pronūciat malū. Vir animosus parat rixas: & imundus est apud deum: oīs qui exultat cor suū. Manu: manus i ferens iuste: nō erit impunitus. Qui diligit uitā: parcat̄ ori suo: Ante cōtritionē præcedit cōtumelia. Et ante ruinam mala cogitatio. Qui affirmat oculos suos: cogitat peruersa: & prouocat labiis suis omnia mala. Labia stulta dēunt eū in mala. Et os audax mortem iuocat. Malignus uir multa de trimēta patiet̄. Melior est pauper iustus: q̄ mendax diues. Gloria est uiro q̄ auertit se a maledictis: qui autē stultus est: talibus se obligat. Noli amare detrahere: ne eradiceris. Suauis est hoī panis mendacii: postea i plebitur os eius calculo: qui operat̄ thesauros. Lingua mendacis uana sectatur: & ueniet i laqueos mortis. In aure stulti noli quicq̄ dicere: ne forte irrideāt sapientes sermones tuos. Claua & gladius & sagitta pernicioſa sunt. Sic & uir qui cōtra amicū suum falsum dicit testimonium. Sicut aues auolant & passeres: ita maledictum uanum non superueniet illi. Noli respōdere imprudēti ad imprudentiam eius: ne similis ei fias. Sed responde stulto ad stultitiā eius: ne sibi sapiēs esse uideatur. Qui insidiatur amicis suis: cum uisus fuerit dicit: quia ludens feci: craticula carbonibus: & ligna igni: & uir maledicus ad tumultum rixæ. Si te rogauerit inimicus tuus parcens uoce magna ne consentias ei: septē nequitia sunt i anima eius. Grauis est lapis & uix portabilis arena: sed ira stulti grauior utroq̄. Crudelis est indignatio & acuta ira & zelus impatiens est. Impius calūniatur pauperes: & qui cōfidit i cordis avaritia stultissimus est. Totā iram suam profert insipiens: sapiens dispēnat i partes. Filius malus gladios dentes habet & cultros molas: ut cōsumat in infirmos ex terra: & pauperes ex hominibus. His ergo doctus exemplis nolui mordere mordentem: nec uicē talionis implodere: maluiq̄ insaniam excantare furibundi: & unius libri antidotum uenenato pectori i fodere. Sed uereor ne nihil proficiens: illud Dauiticum cantate compellar: & his me sermonibus consolari. Alienati sūt peccatores a uulua: errauerunt ab utero: locuti sunt falsa: furor illis secundum similitudinem serpentis: sicut aspidis surdæ & obturantis aures suas: quæ nō audiat uocem icantantis sapienter. Deus cōteret dentes eorū: in ore ipsorum molas leonū confriget deus. Ad nihilū deueni etiā tanq̄ aqua decurrens. Intendit arcū suum donec infirmementur. Sicut cæra quæ fluit auferentur: super cecidit ignis: & non uiderunt solē. Et iterum. lætabitur iustus cū uiderit uictam impiorū: manus suas lauabit i sanguine pectoris. Et dicit homo: si utiq̄ est fructus iusto: utiq̄ est deus iudicans eos in terra. In extrema epistola scribis manu tua: opto te pacem diligere: ad quod breuiter respondebo. Si pacē desideras: arma depone. Blandienti possū acquiescere: non timeo cōinantem: sit iter una fides: & ilico pax sequetur.

Beati Hieronymi præbyteri contra Vigilantium epistola: in qua de traductione librorum Origenis se purgat: & accusatorem suum imperitiæ perfidiæq̄ condēnat. Epistola. XLII.

Iustum quidem fuerat nequaquā tibi litteris satisfacere: qui tuis auribus nō credidisti: neq̄ enim scedula potes acquiescere: qui uiuo sermone non accōmodasti fidem: sed quia christus perfectæ nobis humilitatis exemplar i se tribuit: dans osculum proditori: & latronis poenitentiam in patibulo suscipiens: eadem absenti significo: quæ in præsentis quoq̄ locutus sum: me ita Origenem legisse: uel legere ut Apollinarem uel cæteros tractatores: quos in quibusdam libris non recepit ecclesia: nō quo omnia dicam esse dānanda: quæ i illorum uoluminibus continentur: sed q̄ q̄dam reprehēdenda confitear. Verum quia operis mei est: & studii. multos legere: ut ex plurimis diuersos flores carpam: nō tā probaturus omnia: q̄ quæ bona sunt electurus: assumo multos in manu mea: ut a multis multa cognoscam: secundum illud quod scriptum est: omnia legētes: quæ bona sunt retinētes. Vnde satis miror te uoluisse Origenis mihi obicere dogmata: cuius i plarisq̄ errorē usq̄ ad hāc ætatē penitus ignoras. Ego ne hæreticus: & cur me q̄so hæretici nō amāt: tu Orthodoxus: Qui etiam contra scientiam tuam: & linguam alia prædicantem: aut inuitus subscripsisti: & præuicator es: aut uolēs: & hæreticus. Dimisisti ægyptū: & proprias prouincias reliquisti: in quibus sectam tuā libera plarisq̄ frōte defendunt.

Salomonis sententia
de Maledictis.

insanis

uolens pasci
a uentis
trahit laqueum

met

met

pernitioſis

1165

defendunt. Et elegisti me ad infectandum: qui omnia contra ecclesiam dogmata reprehendo: & publica uoce cō-
 dēno. Origenes hāreticus: quid ad me qui illū in plarisq; hāreticū non nego? Errauit de resurrectione corpo-
 ris: errauit de animarū statu: de diaboli pēnitentia. Et quod his maius est filiū dei & spiritū sanctū in cōmentari-
 is Esaiā seraphin esse testatus est. Si errasse non dicerē eum: & hāc quotidie non anathematizarem, essem erro-
 ris illius socius. Neq; enī ita debemus bona eius recipere: ut mala quoq; suscipe cogamur. At idē & scripturas in
 multis bene interpretatus est: & prophetarū obscura disseruit: & tā noui q̄ ueteris testamenti reuelauit maxima sa-
 cramenta. Si igitur quae bona sunt: transtuli: & mala uel amputaui: uel correxi: uel tacui arguendus sum: Cur p
 me latini bona eius habent & mala ignorant? Si hoc crimē est: arguat confessor Hilarius: qui psalmos: interpre-
 rationē: & homelias in libro Iob ex libris eius: id est ex grāco in latinū transtulit. Sit ī culpa eiusdem cōfessionis
 Vercellensis Eusebius: qui oīum psalmos: cōmentarios hāretici hominis uertit in nostrū eloquiū: licet hāreti-
 ca prātermittens optima quaeq; transtulerit. Taceo de Victorino pictabionensi: & ceteris qui Origenē in ex-
 planatione dūtaxat scripturarū secuti sunt: & expresserunt: ne non tā me defendere q̄ socios criminis uidear q̄ re-
 re. Ad te ipsū ueniā. Cur tractatus eius ī Iob descriptos habes? In quibus cōtra diabolu: & de stellis caeloq; dispu-
 tans: q̄dā locutus est: quae ecclesia non recipit: Tibi soli licet τω σοφο τω τω κρῶν εἰδῶ: id est sapiētissimo & cal-
 uariae de cunctis: & grācis & latinis tractatoribus ferre sentētiā: & q̄li censoria uirgula alios eicere de bibliote-
 ca: alios recipere: & cū tibi placuerit: me uel catholicū uel hāreticū pronūciare: Nobis nō licet puerfa respicere:
 & dānare: quae saepe damnamus. Lege ad Ephesios libros: lege cetera opuscula mea: & maxime ī Ecclesiastē cō-
 mentarios: & liquido p̄uidebis me adolescētia nunq̄ alicuius auctoritate deterritū ac quicquid hāreticae prauita-
 ti. Nō parū est scire quod nescias: prudētis hoīs est nosse mēsurā suā: nec zelo diaboli icitatū iperitiā suā cūctū
 orbē testē facere. Scilicet gloriari cupis: ut ī patria tua iactites me nō potuisse respōdere eloq̄ntiā tuā & acūmē
 in te Chryssippi formidasse. Christiana uerecūdia teneor: & cellulā meā latebras nolo mordaci sermone refera-
 re. Alioquin p̄ferrē πασάν τὴν ἀρίστην τῆς ἀντικαὶ τροπῆς ὡς τῶν ὀμοφορῶν. i. omnia praelia tua & tro-
 phaeū paruulorū quoq; humero portatū: & eorū uoce cantatū. Sed hāc aliis aut loquēda: aut ridenda dimitto.
 Ego christianus cū christiano loquēs obsecro te frater: ne plus uelis sapere q̄ sapis: ne uel īnocentiā uel simplicita-
 tē tuā uel certe ea quae taceo: & te nō intelligēte ceteri intelligunt: stilo p̄feras: & ineptiarū tuarū cūctis cachinū
 praebeas. Aliud a parua aetate didicisti: aliis assuetus es disciplinis. Nō est eiusdē hoīs & aureos nūmos & scriptu-
 ras p̄bare: degustare uina: & prophetas uel apostolos intelligere. Me laceras: sanctum fratrem Oceanū in culpam
 hāreseos uocas: praesbyterorū tibi Vincentiū & Pauliniani & fratris Eusebii iudiciū displicet. Solus es Cato ro-
 mani generis disertissimus: qui testimonio tuo & prudentiā uelis credi. Recordare q̄so illius diei: quādo me de
 resurrectione & ueritate corporis praedicante: ex latere sussultabas: & applaudebas manu: & orthodoxū clama-
 bas: postq̄ nauigare cōepisti: & ad intinū cerebrū tuū sentinā putredo puenit: tūc nos hāreticos recordatus es.
 Quid tibi faciā? Credidi sancti praesbyteri Paulini epistolis: & illius super nomine tuo non putauī errare iudi-
 cium. Et licet statim accepta epistola ἀσινῶν τῶν ἰνδῶν. id est incōditū sermonē tuū intelligere: tamen rusticitatē &
 simplicitatē magis in te arbitrabar: q̄ uecordiā. Nec reprehendo sanctū uirū. Maluit enī apud me dissimulare
 quod nouerat: q̄ portitorē clientulū suis litteris accusare. Sed me metipsū arguo: qui alterius potius ac quicquid
 meo iudicio: & oculis aliud cernentibus: aliud schedulā credidi: q̄ uidebā. Quam ob rem desine me lacerare:
 & uoluminibus tuis obruere. Parce saltē nūmis tuis: quibus notarios librariosq; cōducens: eis dē & scriptoribus
 uteris & fautoribus: qui te ideo forsītā laudant: ut lucrū in scribendo faciant. Si libet exercere īgeniū: trade te grā-
 maticis atq; rhetoribus: discē dialecticā: lectis instruere philosophorū: ut cū omnia didiceris: saltē tunc tacere in-
 cipias. Quāq; stultū faciā: magistro cūctorum magistros q̄rere: & ei modum iponere: qui loqui nescit: &
 tacere non potest. Verū est illud apud grācos prouerbiū ὄνος πρὸς λύρα. i. asinus ad lyra. Ego reor & nomē
 contrariū tibi κατὰ τὴν τῆς ἀσινῶν. id est per contrariam expositionem positū. Nam tota mente dormitas: & pro-
 fundissimo non tā sōno stertis q̄ lethargo. Inter ceteras quippe blasphemias: quas ore sacrilego ptulisti: ausus es
 dicere: montem de quo abscessus est in Daniele lapis: sine manibus esse diabolu: & lapidem christū. Qui quia
 assuplit corpus Adam: qui diabolo ante per uicia cohāserat: natum esse de uirgine: ut a morte hoc est a diabolo
 hominem separaret. O praecidendā linguā: ac per partes & frustra lacerandā: quisq; ne christianus deū patrem
 omnipotentē in p̄sona diaboli interpretatur: & tanto p̄iculo totius orbis aures maculat. Sin interpretationē
 tuam quisq; non dicā catholicorū: sed hāreticorū siue gentiliū unq̄ recepit: piū sit quod locutus es. Sin autē tantū
 nefas nunq̄ audiuit christi ecclesia: & per tuū primū os ipse se montē interpretatus est qui dixerat: ero similis al-
 tissimo: age pēnitentiā: & in sacco uersare & cinere: & tantū scelus iugibus absterge lachrymis. Si tamen tibi di-
 mittatur hāc impietas: Et iuxta errorē Origenis tunc ueniā consequaris: quando consecutus est & diabolus:
 qui nunq̄ plus q̄ per os tuū deprehendit blasphemasse. Meā iniuriā patienter tuli. Impietatē contra deū ferre nō
 potui. Vnde & uisus sū mordacius in extrema epistola scribere: q̄ promiserā. q̄q̄ post priorē pēnitentiā: qua a
 me ueniā deprecatus es: iterū cōmississe unde agas pēnitentiā stolidissimū sit. Tribuat tibi Christus: ut audias: &
 taceas: ut intelligas: & sic loquaris.

Nota

αδινῶν τῶν ἰνδῶν

Asinus ad lyram. C

Beati Hieronymi praesbyteri ad Tranquillinū quomodo Origenem legere debeat: qua docet propter illius
 eruditionem: non omnino eius commentarios respuendos: sed ita legendos: ut bona eligantur: uitenturq; con-
 traria. Epistola. XLIII.
Maiora spiritus uincula esse q̄ corporis: si olim ambigebas nunc probauimus: dum & mihi sanctitas
 tua haeret animo: & ego tibi christi amore cōiungor. Vere enim & simpliciter cādidissimo pectori
 CX.

tuo loquor. Ipsa schedula & muti apices litterarum inspirant in nos tuæ mentis affectū. Quod dicit Origenis multos errore deceptos: & sanctū filiū meū Oceanū illoꝝ infania repugnare: & doleo simul & gaudeo: dū autē supplārati sunt simplices: aut ab erudito uiro errātibz subuenit: & quia meæ paruitatis quæ sententiā: utrū secundū fratrem Faustīnū penitus respūedus sit: an secundū quosdā legēdus: ex parte ego Origenē propter eruditionē: sic interdū legendū arbitror: quomodo Tertullianū & Nouatū: Arnobiū & Apollinarē: & nōnullos ecclesiasticos scriptores græcos: pariter & Latinos: ut bona eorū eligamus: uitemusq; cōtraria: iuxta apostolū dicentē: omnia probate: quæ bona sunt retinete. Caterum qui uel in amorē eius nimium: uel in odium stomachi sui prauitate ducuntur: uidentur mihi illi maledictō prophētica subiacerē. Ve iis qui dicunt bonū malū: & malū bonum: qui faciunt amarum dulce: & dulce amarum. Nec enim propter doctrinam praua suscipienda sunt dogmata: nec propter dogmatum prauitatem: si quos commentarios in scripturas sanctas utiles edidit: penitus respūendi sunt. Quod si contentiosum inter se amatores eius & obtrēctatores finē duxerint: ut nihil mediū appetant: nec seruent modū: sed totum: aut probent: aut improbent: libentius piam rusticitatem: q̄ doctam blasphemiam eligam. Sanctus frater Tatianus diaconus impendio te salutat.

impedio te salutat

Beati Hieronymi presbyteri ad Marcum presbyterum super postulata fide: ubi de prosecutionibus hæreticorum conqueritur. Epistola. XLIII.

Decreuerā quidē utendū mihi psalmistæ uoce dicētis: cū consisteret aduersū me peccator obmutui: & humiliatus sū: & silui a bonis. Et itē: ego uero tanq̄ surdus nō audiebā: & tanq̄ mutus non aperiens os suū: & factus sū ut homo non audiens. Sed quia charitas oia superat: & propositū uincit affectus: nō tā iniuriā faciētibus reddo uicē: q̄ tibi respōdeo postulanti. Apud christianos enim: nō q̄ patit̄ (ut ait quidā) sed qui facit cōtumeliā miser est. Et priō quidē: atē q̄ de fide mea: quā optime nosti tecū loquar: aduersus barbariē istius loci: uersu cogor clamare uulgato.

Vr. in primo Aemj.

Quod genus hoc hominum: quæ ue hunc tam barbara morem.

Permittit patria: hospitio prohibemur arenæ.

Bella cient: primaq; uetant consistere terra. &c.

Quæ iccirco de gētili poeta sūplimus: ut qui christi pacē nō seruat: pacē saltē discat ab ethnico. Hæreticus uocor homousian prædicās trinitatē. Sabellianæ impietatis arguor: tres subsistētes ueras itēgras p̄fectasq; p̄sonas: indefessa uoce p̄nunciāns. Si ab Arrianis merito: si ab Orthodoxis: qui huiusmodi arguunt fidē Orthodoxi esse desierunt. Aut si eis placet: hæreticū me cū occidente hæreticū: cū ægypto hoc est cum Damalo Petroq; condēnent. Quid unum hominē exceptis sociis criminantur? Si riuus tenuiter fluit: non est aluei culpa: sed fontis.

Pudet dicere de cauernis cellulaꝝ: dānamus orbem in sacco & cinere uolutati: de episcopi sententiā ferimus. Quid facit sub tunica p̄nitentis regius animus? Cathenæ: sordes: & comæ: non sunt diadematis signa: sed fletus: permittant me q̄lo nihil loqui. Cur enim lacerant qui non merentur inuidiam: hæreticus sū: quid ad te? q̄ se iam dictum est. Plane times: ne eloquentissimus homo i Syro sermone: uel græco ecclesias circūcam: populos seducā: scisma conficiam. Nihil alicui præcipui: nihil ociosus accipio. Manu quotidie & proprio sudore quimus cibū: scientes ab apostolo scriptū esse: qui aut non operat̄: nō manducet. Hæc uenerabilis & sancte pater: cū quali gemitu: cū quali dolore cōscripserim: testis est Iesus. Tacui: nūquid semp tacebo? Dicit dominus: Nō mihi concedit̄ unus angelus heremi. Quotidie exposcor fidē: quasi sine fide renatus sim. Cōfiteor: ut uolunt: non placet. Subscribo: nō credunt: unū tantū placet: ut hinc recedā: Iā iam cedo. abruperunt partē a me aiæ meæ charissimos fratres. Ecce discedere cupiunt: imo penitus discedunt: melius esse dicentes: inter feras habitare: q̄ cum talibus christianis. Et ego ipse: nisi me & corporis imbecillitas & hyemis retineret asperitas iam modo fugerem. Verū tamen dū uernum tēpus adueniat: obsecro: ut paucis mihi mensibus heremi concedatur hospitium. Aut si hoc tardū uideat̄: abscedo. Domini est terra & plenitudo eius. Ascendant soli cælū: propter illos tantū christus mortuus sit: habeant: possideant: glorient̄. Mihi aut absit gloriari: nisi in cruce domini nostri Iesu christi: p̄ quē mihi mundus crucifixus est: & ego mundo. De fide aut quā dignatus es scribere sancto Cyrillo dedi cōscriptā fidē. Qui sic non credit: alienus a christo est. Cæterq; ego fidei meæ testes habeo aures tuas: & beati fratris Cæ / nobis: quem tecum omnes qui hic suum: plurimum salutamus.

Beati Hieronymi ad Pāmachium & Marcellā de studio Theophili episcopi Alexandrini cōtra origenianos congratulādo. In qua epistolā suam de pascate & contra ipsā hæresim traductā se dicit emittere: ut oriētis fidē cathedra Petri confirmet. Epistola. XLV.

Vrsū orientalibus uos locupletō mercibus: & Alexandrinas opes primo Romam uere transmitto. Deus ab austro ueniet. Et sanctus de monte Pharā: umbra condensā: unde & sponsa letatur i Canticorū dicens: in umbra eius concupiui & sedi: & fructus eius dulcis in faucibus meis. Vere nunc completur Esaiæ uaticinium prædicantis: in die illa erit altare domini in medio terræ ægypti. Vbi abundauit peccatum: superabundauit & gratia. Qui paruulum christum fouerant: adultum fidei calore defendūt. Ut qui per illos effugerat Hærodēs manus: effugiat hæreticum blasphemantem. Quem Demetrius Alexandria urbe reppulit: toto orbe fugat Theophilus: ad quem Lucas scripsit actus apostolorum: qui ex amore dei nomē inuenit. Vbi nunc est coluber tortuosus? Vbi uenenatissima uiperā?

Prima hominis facies: utero commissā luporum.

Vbi hæresis quæ sibilabat i mūdo: Et me & papā Theophilū sui iactabat erroris: latratūq; ipudentissimos: cū nū ad inducēdos simplices nostrū mentiebā assensū: Oppressa est eius auctoritas & eloq̄ntia & i morē demōnicon

nicorum spiritum: de terra loquitur. Nescit enim eum: qui de sursum ueniens ea loquitur: quæ sursum sunt. Atque utinam serpentina generatio aut simpliciter nostra fateatur: aut constanter defendat sua: ut scire ualeamus: qui nobis a mandati sunt: qui cauendi. Nunc aut nouum penitentiam genus: oderunt nos quasi hostes: quorum fidem publice negare non audent. Rogo quis est iste dolor: qui nec tempore nec ratione curatur? Inter micantes gladios: iacentia corpora: riuos sanguinis profuentes iungunt sæpe hostiles dextræ: & belli rabie pax repentina commutat. Soli sunt huius hærese sectatores: qui cum ecclesiasticis non ualent fœderari: quia quod sermone cogunt dicere: mente contradicunt. Et si quando aperta blasphemia publicis auribus fuerit reuelata: & uiderint contra se audientium turbam circumfremere: tunc simulata simplicitate dicunt audisse se primum quæ magistrum dicere ante nescierint. Cumque eorum scripta teneantur: uoce negant: quod in litteris consentient: quid necesse est obsidere Propoetides: mutare loca: diuersas lustrare regiones & clarissimum pontificem Christi eiusque discipulos rabido ore discerpere? Si uera loquimini pristinum erroris ardorem ardore fidei commutate: quid maledicorum panos hincinde consuitis? & eorum carpitis uitam: quorum fidei resistere non ualeatis? Num ideo non estis uos hæretici: si nos quidam assertionem nostram crediderint peccatores? Et os impietate feridum non habebitis: si cicatricem potueritis in nostra aure monstrare? Quid iuuat uestram perfidiam: uel prodest pelys æthiopica: & pardi uarietas: si in nostro corpore neuus apparuerit? En papa Theophilus tota Origenem arguit libertate hæreticum esse. Nec dicta defendunt: sed fingunt ab hæreticis imitata: multorumque dicunt libros similiter deprauatos: ut illum non sua fide: sed aliorum tueantur erroribus: uerum hæc aduersum hæreticos dicta sint: qui iniusto contra nos odio saeuientes: mente fatentur archanum: & uenena pectoris irremediabili dolore testantur. Vos christiani senatus lumina accipite: & graecam & latinam etiam hoc anno epistolam: ne rursus hæretici metuantur: a nobis pleraque uel addita: uel mutata: in qua laborasse me fateor: ut uerborum elegantiam pari interpretationis ueritate seruarem. Et intra definitas lineas currens: nec in quoque excedens loco: eloquentiam eius fluentia non perderem: easque res eodem sermone transferrem. Quod utrumque nec ne consecutus sum: uero iudicio derelinquo: quam sciatis in quatuor partes esse diuisam. In primo credentes hortatur ad dominicum pascha celebrandum. In secundo & tertio loco Apollinarem & origenem iugulat. In quarto. i. extremo: hæreticos ad penitentiam cohortatur. Siquid autem hic minus aduersus Origenem dictum est: & in praeteriti anni epistola continetur: & hæc quam mouerimus breuitati studens: dicere plura non debuit. Porro contra Apollinarem succincta fide & pura professio non caret subtilitate dialectica: quæ aduersarium suum extorto de manibus eius pugione confodit. Orate igitur dominum: ut quod in graeco placet: in latino non displiceat & quod totus oriens miratur & prædicat: lato sinu Roma suscipiat: prædicationem quoque cathedrae Marci euangelistae cathedra Petri apostoli sua prædicatione confirmet: Quamque celebri sermone uulgatum sit: beatum quoque papam Anastasium eodem seruore: quæ eodem spiritu est: latitates in foueis suis hæreticos plecutum: eiusque litteras doceant danatum in occidentem: quod in orientem danatum est. Cui multos imprecamur an nos: ut hæreseos rediuiua plataria pillius studium longo tempore arefacta moriantur.

Beati Hieronymi presbyteri ad pamachium de obrectatoribus suis: quæ libri sui aduersum Iouinianum carpebat: quasi nimius fuisset in laude uirginum & interpretatione nuptiarum: contra quos dicit se apologeticum mittere qui statim infra subiicitur.

Epistola XLV.

Chrisiani interdum pudoris est: etiam apud amicos tacere: & humilitatem suam magis silentio consolari: quam retractando ueteres amicitias ambitionis crimen incurrere. Quoad tacuisti: tacui: nec unquam expostulare super hac re uolui: ne non amicum querere: sed portionem uideret expetere. Nunc autem prouocatus officio litterarum: primas partes semper habere tentabo: & non tam rescribere quam scribere. Ut & uerecunde hucusque tacuisse: & uerecundius loqui cepisse cognoscat. De opusculis meis contra Iouinianum: quæ & prudenter & amanter feceris: exemplaria subtrahendo optime noui. Sed nihil profuit ista diligentia: cum aliquanti ex urbe uenientes mihi eadem lectitarent: quæ sero me excepisse referebant. In hac quoque prouincia iam libri fuerant diuulgati: & ut ipse legisti: nescit uox missa reuerti. Non sunt tantæ felicitatis: quantæ plerisque huius temporis tractatores: ut nugas meas quando uoluerim emendare possim. Statim ut aliquid scripsero: aut amatores mei: aut inuidi diuerso quidem studio: sed pari certamine in uulgus nostra disseminant: & uel in laudem: uel in uitupatione nimium sunt: non meritum stili: sed suum stomachum sequentes. Itaque quod solum facere potui: apologeticum ipsius operis tibi misi: quæ epistolam & te poscite edidi. Quæ cum legeris: aut ipse pro nobis cæteris satisfacies: aut si tu quoque narrem contraxeris: illam apostoli τῷ ἐπικροτήρι. i. amputationem: in qua de uirginitate & nuptiis disputat: aliter differere compelleris: nec hoc dico quod te ad scribendum prouocem: cuius in sacris litteris stadium mihi præfero: Sed ut alios qui nos lacerant hoc facere compellas: norunt litteras: uidentur sibi scilicet: possunt me non reprehendere: sed docere. Si aliquid scripserint magis ex operis eorum: comparationem: mea interpretatio negliget. Lege quæso te: & diligenter apostoli uerba considera: & tunc uidebis me propter caluniam declinadā multo plus quam ille uoluit in maritos fuisse clementem. Origenes Dionysius Pierius Eusebius Cæsariensis Didymus Apollinarius latissime hanc epistolam interpretati sunt: quorum Pierius cum sensum apostoli uentilaret atque differeret: & proposuisset illud exponere. Volo autem oēs esse sicut me ipsum: adiecit tantaletum paulo tanti crisatan nam cetisei: quod hic quæso peccatum meum est: quod duritia. Vniuersa quæ scripsi: huic sententiæ comparata leuissima sunt. Reuolue omnium: quos supra memorauimus commentarios: & ecclesiarum bibliothecis frue & magis concito gradu ad optata cœptaque peruenies. Audio totius in te urbis studia concitata. Audio pontificis & populi uoluntatem pari mente congruere. Minus est tenere sacerdotium: quam mereri libros: xvi. prophetarum: quos in latinum de hebraeo sermone uertis: si legeris: & delectari te hoc opere comperero: prouocabis nos etiam cætera clausa armario non tenere. Transtuli nuper Iob in linguam nostram. Cuius exemplaria sancta Marcella consobrina tua po-

Dolor et tempus et tunc curat.

Horatius

Horatius

Sruhi

Armaxium

teris mutuari: lege eundē græcū & latinū: & ueterē editionē nræ trāslationi cōpara: & liquido pūdebis q̄tū distet inter ueritatē & mēdaciū. Misera quædā Τὸν ὑπὸ μνηστῶν in pphetas. xii. factō p̄ri & Domnioni Samue lē quoq; & Malachin. i. quatuor regū libros. Quæ si legere uolueris: pbabis quātā difficultatis sit diuinā scripturā & maxime pphetas itelligere: & interpretū uitio quæ apud suos purissimo cursu orationis labunt: apud nos scatere uitiis. Porro eloquentiā quā pro Christo in Cicerone contemnis: in paruulis ne requiras. Ecclesiastica interpretatio etiā si habet eloqui uenustatē: dissimulare eā debet: & fugere: ut nō ociosis philosophorū scho-
lis: paucisq; discipulis: sed uniuerso loquat̄ hoīum generi.

Liber apologeticus beati Hieronymi ad Pāmāchiū in defensionē librorū cōtra Iouinianū: in quo docet se non damnasse nuptias: sed illis uirginitatē p̄tulisse: & apostoli capitulum benignius etiā pro nuptiis a se q̄ cæteris interpretatum.
.XLVII.

Quod ad te hucusq; nō scripsi: causa fuit silentiū tuū. Verebar. n. ne si tacenti scriberē: molestū me magis q̄ officiosū putares. Nūc aut̄ prouocatus dulcissimis lris tuis & huiuscemodi litteris: quæ me ad philosophiā nrī dogmatis prouocarēt: & cōdiscipulū quōdā & sodalē & amicū obuiis ut aiunt manibus excipio: defensorēq; meorū opusculorū parorita tamē: si atē te placatū iudicē habuero: imo si oratorē meū sup oibus: quæ in me arguunt̄ instruxero: Hoc. n. & Tullius tuus: & ante illū in breui & solo uoluntate scripsit Antonius primā causā esse uictoriæ: & diligenter causā: pro q̄ dicturus es: discere. Reprehendunt me quidā q; in libris: quos aduersū Iouinianū scripsi: nimius fuerim: uel in laude uirginū: uel in suggillatiōe nuptiarū: & aiunt cōdēnationē quōdā nō esse m̄rimoniū: in tantū pudicitā prædicare: ut nulla posse uideat̄ inter uxore & uirginē cōparatio derelinqui. Ego si bene pblematis memini: inter Iouinianū & nos ista cōtētio est: q; ille exaquet uirginitati nuptias: nos subiiciamus. Ille par; uel nihil: nos multū intereē dicamus. Deniq; iccirco te post dominū faciēte: dānatus est: q; ausus sit ppetuæ uirginitati m̄rimoniū comparare. Aut si id ipsum uirgo putat̄ & nupra: cur piaculū uocis huius romæ Victorinus audire non potuit: Virgo a uiro nō uir a uirgine generat̄. Mediū esse nihil pōt: aut mea snia sequenda est: aut iouiniani. Si reprehendor: q; nuptias uirginitati subiicio: laudet̄ ipse: qui cōparat. Si aut̄ dānatus est qui æquales putabat: dānatio eius mei operis testimoniū sit. Si sæculi hoīes indignant̄ in minori gradu se esse: q̄ uirgines. miror clericos & monachos & continentes id nō laudare: qd̄ faciunt. Castrant se ab uxoribus suis: ut imitent̄ uirginum castitatē. Et idipsū uolunt esse maritas qd̄ uirgines: aut iungant̄ itaq; uxoribus suis: quibus renūciauerant: aut si se abstinerint: etiā tacentes cōtēbunt̄ melius esse: qd̄ nuptias operi prætulerunt. An ego rudis in scripturis: & nunc primū sacra uolumina legens: li neam & ut ita dicā tenue dicendi filū inter uirginitatē & nuptias seruare nō potui? Videlicet nesciebā dictū: nō li esse iustus multū: & dū unū latus protego: in altero uulneratus sum. Atq; ut manifestius loquar: dū contra Iouinianū præsto gradu pugno: a Manichæo terga mea confossa sunt. Nōne quæso statim in principio opis mei ista præfatus sū: Neq; n. nos Martionis & Manichæi dogma sectantes: nuptiis detrahimus. Nec Taciani principis Enkratitæ errore decepti: oēm coitū spurcū putamus: qui nō solum nuptias: sed & cibos quoq; quos deus creauit ad utendū: dānant: & reprobant. Scimus in domo magna: non solū uasa aurea & argentea esse: sed & lignea & fictilia: & sup fundamentū Christi: qd̄ Paulus architectus posuit: alius supædificauit auz: argentū: lapides præciosos: alius econtrario scennū: lignea: stipulā. Non ignoramus honorabiles nuptias & cubile imaculatū Legimus primā dei sniam: Crescite & multiplicamini: & replete terram. sed ita nuptias recepimus: ut uirginitatem: quæ de nuptiis nascit̄: pferamus. Nunquid argentū non erit argentū: si auz: præciosius est? Aut arboris & segetis contumelia est: si radici & foliis culmo & aristis poma præferant̄ & fructus? Vt poma ex arbore: frumētum ex stipula: ita uirginitas ex nuptiis. Centesimus & sexagesimus & tricesimus fructus q̄q; de una terra: & de una semine nascat̄: tamen multum differt in numero. Triginta referunt̄ ad nuptias: quia & ipsa digitorū coniunctio quasi molli osculo se complexans & fœderans: maritum pingit & coniugem. Sexaginta uero ad uiduas eo q; in angustia & tribulatione sint posita: unde & superiori digito deprimunt̄: quantoq; maior est difficultas: ex parte quōdam uoluptatis illecebris abstinerē: tanto maius & præmium. Porro numerus centesimus: quæso diligenter lector attēde: de sinistra transfert̄ ad dextram: & iisdem quidem digitis: sed nō eadem manu: quibus laxa nuptiæ significant̄: & uiduæ circum faciens exprimit uirginitatis coronam. Oro te: qui hæc loquit̄ dānat nuptias: Auz: uirginitatem: argentum diximus matrimonium. Centesimum & sexagesimum & tricesimū fructum de una terra exposuimus: & de una semine generari: licet multum differat in numero. Et quis unq; tā iniquus lector erit: ut non ex meis dictis: sed ex suo me sensu iudicet? Et certe multo clāmentiores erga coniugiam fuimus omnibus pene latinis & græcis tractatoribus: qui centesimum numerum ad martyres referunt: sexagesimum ad uirgines: tricesimum ad uiduas: atq; ita fit iuxta illos: sententiam ut de bona terra: & de patrifamilias semine excludant̄ mariti. Vere ne in principio cautus: in reliquis forsitan improuidus fuerim: nonne post partitionem opusculi: cum ad quæstiones uenirem statim intuli: Vos quæso utriusq; sexus uirgines & continentes: mariti quoq; & bigami: ut conatus meos orationibus adiuuetis: cūctoz; in comune Iouinianus hic hostis est: quoz; ego orationibus indigeo: & quos adiutores mei operis præcor: eos possum Manichæi errore damnare? Curramus ad reliqua: Neq; enim epistolæ breuitas patitur diutius in singulis immorari: Interpretantes illud apostoli testimonium: uxor proprii corporis sui non habet potestatem: sed uir. Similiter & uir corporis sui non habet potestatem: sed uxor: hoc subiunximus. Omnis hæc quæstio de his est: qui in matrimonio sunt: an eis liceat uxores dimittere: quod & dominus in euangelio prohibuit. Vnde & apostolus Bonum est ait homini uxorem uel mulierem non tangere: quasi in tactu eius periculum sit: quasi qui eam tetigerit non euadat. Vnde & Ioseph

Tullius

Tatianus Enkratitæ
primaps: cornū erroneis

Centesimo. Sexagesimus
et tricesimo fructus

experte

Ioseph quia illū tāgere uolebat aegyptia: fugiens de manibus eius: palliū abiecit. Sed quia qui semel duxit uxore: nisi ex cōsensu se nō ualet abstinere: nec dare repudiū nō peccāti: reddat cōiugi debitū: quia spē se alligauit ut reddere cogere. Qui domini dicit esse praeceptū: ne dimittant uxorē & absq; cōsensu: qđ deus cōiūxit hō nō separet: hic pōt dici nuptias condēnare. Rursū in sequētibus: sed unusq; ait habet pprū donū ex deo. Alius quidē sic: alius autē sic: quā sniam nos exponētes hāc intulimus. Quid inq; uelim pspicū est. Sed quoniā in ecclesia diuersa sūt dona: cōcedo & nuptias: ne uidear dānare naturā. Simulq; cōsidera: qđ aliud donū uirginitatis sit: aliud nuptiarū. Si. n. eadē esset merces nuptiarū & uirginū: nequa qđ dixisset post praeceptū cōtinentiā: sed unusq; pprū habet donū ex deo: alius quidē sic: alius autē sic. Vbi pprietas singulorū est: ibi altriuscus diuersitas. Cōcedo & nuptias esse donū dei: sed inter donū & donū magna diuersitas est. Deniq; & apostolus de quodā post incestū poenitētiā: ecōtrario inq;: donate ei & cōsolamini: & sicui qđ donastis: & ego. Ac ne putaremus donū hoīs contēnendū addidit. Nā & ego qđ donauī: siqđ donauī ppter uos corā christo: diuersa sūt dona christi. Vnde Ioseph i typo eius uariā hēbat tunicā. Et in psalmo. xliiii. legimus. Astitit regina a dextris tuis i uestitu deaurato circūdata uarietate. Et Petrus apostolus. Sicut cohæredes ait multiplices gratiæ dei: qđ significantius gratiæ dicit τικόνιλης. i. uariæ. Rogo quæ est ista cōtentio: claudere oculos: nec aprissimū lumen aspicerē. In ecclesia diximus esse dona diuersa: & aliud donū uirginitatis: & aliud nuptiarū. Et post paululū. Cōcedo & nuptias esse donū dei. Sed inter donū & donū magna diuersitas est: & qđ dei donū uoce apūssima pnūciamus dānare dicimur. Porro si Ioseph in typo domini accipit tunicā eius uariā atq; distincta in uirginibus uideis cōtinentibus ac maritis est: & pōt uideri quasi alienus: qui de tunica christi est: cū & ipsa reginā: hoc est ecclesiā saluatoris in uestitu deaurato: eadē uarietate circūdatā dixerimus. Sed & in cōsequētibus de cōiugio disputātes: eundē sensū secuti sumus: hic locus ad præsentē cōtrouersiā nō pertinet. Docet. n. iuxta sniam domini: uxorē excepta causa fornicationis nō repudiādā: & repudiatā uiuo marito: alteri nō nubere: aut certe uiro suo debere reconciliari. Et in alio loco. Mulier inquit alligata est quanto tpe uir eius uiuit. Quod si dormierit uir eius: liberata est a lege uiri: cui uult nubat tantū in domino. i. christiano. Qui secūdas nuptias: tertiasq; cōcedit in domino. Prius cū ethnico prohibet. Aperiant quæso aures obretractores mei: & uideant me secūdas & tertias nuptias concessisse in domino: qui secūdas & tertias non donauī: primū potui dānare mīmoniu. In eo quoq; loco: ubi interpretamur capitulum apostoli. Circuncisus aliquis uocatus est: non adducat præputium. In præputio uocatus est: non circūdat: licet quidē prudentissimi interpretes scripturæ: hoc de circuncisione: & seruitute dictū esse contendant. Nonne apertissime fœdera seruauimus nuptiarū: Diximus. n. Si in præputio quis uocatus est non circūdat. Hēbas inquit uxorē: cū credidisti. Noli fidē Christi causā putare dissidiū: quia in pace nos uocauit deus. Circuncisio nihil est: & præputiū nihil est: sed obseruatio mādatorū dei. Nihil. n. prodest absq; opibus cælibatus & nuptiarū: cū etiā fides quæ proprie Christianorū est: si opera non hūerit: mortua esse dicatur. Et hac lege uirgines quoq; uestæ & lunonis uniuitæ: in sanctas queant ordine numerari. Et post paululū: Seruus uocatus es: nō sit tibi curæ: sed & si potes fieri liber: magis utere: etiā si hēs inq; uxorē: & illi alligatus es & soluis debitum: & nō hēs tui corporis ptatē: atq; ut manifestius loquar: seruus uxoris es: noli ppter hoc hre tristitiā: nec de amissā uirginitate suspires. Sed etiā si potes causas aliquas inuenire dissidiū: ut libertate pudicitæ perfruaris: noli salutē tuam cū alterius interitu quærere. Habeto paulisper uxorem: nec præcurras morantem: expecta dū sequitur. Si egeris patiēter: coniunx mutabit in sororem: In eo quoq; loco ubi tractauimus cur dixisset Paulus: De uirginibus autē domini praeceptū non habeo. Consiliū autē do: tanq; misericordiam consecutus a domino: ut sim fidelis: ita uirginitatē prætulimus: ut nuptiarū ordinē seruarem. Si uirginitatem dominus iperasset: uidebatur nuptias condēnare: & hoīum auferre feminariū: unde & ipsa uirginitas nascit. Si præcidisset radicē: quō fruges quæreret. Nisi ante fundamenta iecisset: qua rōne ædificium extrueret: & opertus: cuncta desuper culmen imponeret. Si radicem nuptiarū: si uirginitatem diximus fructus: si fundamentū matrimoniū: & ædificiū uel culmen perpetuā castitatem: quis uel tam inuidus: uel tam cæcus obretractor mei erit: ut in eadem domo ædificiū uel culmen uideat: & fundamentū qđ ædificiū & culmen portat: ignoret. Porro & in alio loco proponentes apostoli testimonium: in quo ait alligatus es uxori: noli quærere solutionem. Solutus es ab uxore: noli quærere uxorem. Illico hęc subiecimus. Habet unusquisq; nrm terminos suos: redde mihi meum: & tu tene tuum. Si alligatus es uxori tuæ: ne illi des repudiū. Si solutus sum ab uxore: non quæram uxorem. Ut ego nō soluo coniugia: si semel ligata sunt: ita tu non liges qđ solutū est. Sed & in alio testimonio quid de uirginitate & nuptiis senserimus: manifestissime declarat. Non imponit nobis apostolus laqueum: nec cogit esse qđ nolumus: sed suadet qđ honestum est & decoꝝ: & intente facit seruire domino: & semper esse sollicitum: & expectare paratā domini uoluntatem: ut cū quid imperauerit: quasi strenuus & armatus miles statim impleat quod praeceptum est: & hoc faciat sine ulla distentione: quæ data est secundum ecclesiasten hoibus huius mundi: ut distendantur in ea. In fine quoq; comparationis nuptiarū & uirginum: disputationem nrām hoc sermone conclusimus. Vbi bonum & melius est: ibi boni & melioris non unum est præmium: & ubi non unum est præmium: ibi utiq; dona diuersa. Tantum est igitur inter nuptias & uirginitatem: quantum inter nō peccare & benefacere. imo ut leuius dicam: quantum inter bonum & melius. Porro in consequentibus cum dicimus. Finita disputatione coniugiorū & uirginitatis: ut inter utrūq; tanto moderamine præceptorū: nec ad sinistram nec ad dextram diuerteret: sed uia regia graderetur: & illud impleret: ne sis multum iustus. Rursus monogamiam digamiæ comparat. Et quō nuptias subdiderat uirginitati: ita digamiam nuptiis subiicit. Nonne perspiciue ostēdimus: quæ sit in scripturis sanctis sinistra: quæ dextra: & qđ significet ne sis multum iustus. Quod uidelicet sinistra sit: si iudæorū &

Fides sine opib; mortua

gentiliū seque mur libidine: & semp æstuemus ad coitū. Dextra: si Manichæorū seque mur errore: & simulata pudicitia ipudicitia retibus implicemur. Via autē regia sit: ita appetere uirginitatē: ne nuptiæ condēnent. Præterea q̄s tam iniquus meorū opusculorū iudex erit: ut prima m̄rimonia dānare me dicat: cū etiam de secundis dixisse me legerit. Cōcedit apostolus secūdas nuptias: sed uolētibus. Sed his quæ se cōtinere nō possunt: ne luxuriatē in Christo nubere uelint: habētes dānationē: q̄ primā fidē irritā fecerint. & hoc cōcedit: quia multi abierūt retrorsum post sathanā. Cæterę beatiores erūt: si sic pmāserint. Cōtinuoq; subiūgit apostolicā auctoritatē: secūdū cōsiliū meū. Porro ne auctoritas apostoli q̄si hois leuior: addidit uidere. Puto atq; & ego sp̄m dei habēā. Vbi ad cōtinuitatē puocat: tibi nō hominis: sed spiritus dei cōsilio usus est. Vbi autē nubendū cōcedit ueniā: spiritū dei nō nomiat: sed prudētia liberat cōsiliū: ita singulis relaxās: ut unusquisq; ferre potest. Propositis ergo testimoniis: in quibus apostolus secūdas cōcedit nuptias: statim subiicimus quō uirgibus: ob fornicatiōis piculū cōcedit nuptias: & excusabile facit quod per se nō appetit: ita p̄ eadē fornicatiōe cōcedit uiduis secūda m̄rimonia. Melius est. n. licet alterę & tertiu unū uirg. nosse q̄ plurimos. i. tolerabilius est uni homini p̄stitutā esse q̄ multis. facessat calūnia. De secūdo hīc & de tertio & quarto: si libet m̄rimonio disputauimus: nō de primo. Sed ne quis in eo q̄ diximus tolerabilius ē uni homini p̄stitutā eē q̄ multis ad primū m̄rimoniū referat. cum omnis nobis quæstio de digamia & trigamia fuerit. Deniq; digamiæ & trigamiæ disputationē hoc calce signauimus. Oīa licet: sed nō omnia expediūt. Nō dāno digamos: imo nec trigamos: & si dici pōt octogamos. Plus aliqd inferā: etiā scortatorē recipio p̄cipientē. Quicquid æq̄liter licet: æq̄li lance pensādū est: Erubescat calūniator meus dicēs me priā dānare matrimonia: quādo legit nō dāno digamos & trigamos: & si dici pōt octogamos. Aliud est nō dānare: aliud prædicare. Aliud est ueniā cōcedere: aliud laudare uirtutē. Si autē durus in eo uideor: quia dixi quicquid æq̄liter licet: æq̄li lance pensādū est: puto nō me crudelē iudicabit & rigidū quia alia loca uirginitati & nuptiis: alia trigamis & octogamis: & p̄cipientibus legerit præparata. Christū in carne uirginē: in sp̄u monogamū: q̄ unā habet ecclesiā: nō in reliqs sermo testatus est & crediti sumus nuptias cōdēnate: Dānare dicor nuptias: cuius hic sermo est. Nulliq; dubiū est sacerdotes de Aaron & Eleazar: & Fines generatos: qui cū & ipsi uxores hūerint: recte nobis opponerent: si errore Encratis: cōtēderemus m̄rimonia reprobāda: Tatianū Encratis: principē qui abiicit m̄rimonia: reprehēdimus: & ipsi nuptias cōdēnamus. Rursūq; ubi uirgines & uiduas cōparo: qd de nuptiis senserim: & quō tres gradus uirginitatis: uiduitatisq; uel continētia & cōiugii fecerim declarāt ipsa quæ scripta sunt. Nō nego beatas esse uiduas: quæ ita post baptisimū manserint: nec illarū detrahō merito: quæ cū uiris in castitate p̄durant. Sed sicut hæ maioris præmii apud deū sunt q̄ nuptiæ coniugali officio seruiētes: ita & ipsæ æquo patiuntur aīo uirginitatē sibi præferri. Ad Gallatas quoq; testimoniū apostoli proponētes. Ex opibus legis nō iustificabit̄ oīs caro: huiusmodi sensum intulimus: opa legis & nuptiæ sunt. Vnde & maledicunt̄ in ea: quæ nō habēt filios: quæ si concedunt̄ etiā in euangelio: aliud est indulgentiā infirmitati tribuere: aliud est uirtutibus præmia polliceri. Ecce perspicue nuptias dicimus cōcedi in euangelio: sed tamen easdē in suo officio p̄manentes: præmia castitatis cape nō posse. Quod si indigne accipiūt: mariti nō mihi irascant̄: sed scripturis sanctis: imo episcopis & presbyteris & diaconibus: & uniuerso choro sacerdotali leuitico: qui se nouerunt hostias offerre non posse: si opi seruant coniugali. Sed eo loco ubi de Apocalypsi testimoniū posuimus: nōne manifestū est: quid de uirginibus & uiduis & coniugibus senserimus. Hi sunt qui cantāt canticū nouū: qd nemo pōt cātare: nisi qui uirgo est: hi sunt primitiæ dei & agni & sine macula. Si utrgines primitiæ dei sunt: ergo uiduæ & in m̄rimonio cōtinētēs erunt post primitias: hoc ē in secūdo & tertio gradu. In secundo & tertio gradu uiduas ponimus & maritatas: & hæretico furore dicimus dānare nuptias. Multa sunt quæ per oēm libꝝ cauto moderamine de uirginitate: de uiduis: de nuptiis diximus. Sed breuitatis studio unū adhuc ponā testimoniū: cui nō reor contradicētur: nisi eū qui aut se inimicum probare uoluerit: aut uecordē: nā cū proposuissem qd domus isset ad nuptias in chana galilea: post quædā etiā hæc addidi. Qui enim semel iuit ad nuptias: semel docuit esse nubendū: & tunc uirginitati posset officere: si nuptias post uirginitatē & uiduitatis castimoniā: non in gradu tertio poneremus. Nunc autē cum hæretico sit dānare coniugia: & dei spernere cōditionē: quicquid de laude dixerint nuptiarū libenter audimus. Ecclesia enim nō dānat m̄rimonia: sed subiicit: nec abiicit: sed dispensat: sciens sicut supra diximus in domo magna: non solū esse uasa aurea & argentea: sed & lignea & fictilia & alia esse in honorem: alia in contumeliam. Et quicūq; se mundauerit: eum futurū esse uas honorabile: & necessariū in omne opus bonum præparatū. Quicquid inquam de laude dixerint nuptiarū: libenter audimus. Laudari nuptias libenter audimus & nuptias condēnamus: Ecclesia matrimonia non damnat: sed subiicit. Velitis nolitis: maritus subiicitur uirginitati & uiduitati ecclesia nuptias: Sed nuptias in suo opere permanentes subiicit: non damnat: nec abiicit: sed dispensat. In potestate uestra est: si uelitis secundum pudicitia gradum scandere. Quid indignamini: si in tertio stantes nolitis ad superiora properare? Igitur cum toties & tam crebro lectorem admonuerim: & per singula pene tractatum milia cautus uiator incessem: me ita recipere nuptias: ut eis continentēs uiduas uirginesq; præferret: debuerat prudens & benignus lector etiam ea quæ uidentur dura: æstimare de cæteris: & non in uno atq; eodē libro criminari me diuersas sententias protulisse. Quis enim tam hebes & sic in scribēdo rudis est: ut idem laudet & damnet: ædificata destruat: & destructa ædificet: & cum aduersarium uicerit: suo nouissime mucrone feriatur. Si rusticani homines & uel rhetoricæ uel dialecticæ artis ignari detraherent mihi: tribuerem ueniā: imperitiæ: nec accusationem reprehenderem: ubi nō uolūtatem in culpa cernerem: sed ignorātiā. Nunc uero cū disertis homines: & liberalibus studiis eruditi: magis uelint lædere q̄ intelligere: breuiter a me responsū habent ant corrigere eos debere peccata: non reprehendere. Patet cāpus: stat econtra acies: aduersarii dogma manifestū est: &

(Irritus monogamus)

Apologia sicut solum

est: & ut uirgilianū aliqd inferā: Illū aspice cōtra. Qui uocat. Respōdeāt aduersario. Aliter teneāt modū ī dispu
tādo: aliter uirgā in docēdo: & me in libris suis: qd uel prætermiseri uel addiderim doceāt. Reprehēsores nō au
dio sequor magistros. Delicata doctrina est: pugnāti ictus dictare de muro. Et cum ipse unguētis delibutus sis
cruentū militē accusare formidinis. Nec hoc dicēs statim iactātia reus sū: q̄ cæteris dormiētibus: solus certare
rim. Sed hoc dico: cautius eos posse pugnare: qui me uiderint uulneratū. Nolo tale certamē adeas: in quo tātū
te ptegas: & torpēte dextra sinistra clypeū circūferas: aut feriendū tibi est aut cadēdū. Nō possū te æstimare ui
ctorē: nisi aduersariū uidero trucidatū. Legimus o eruditissimi uiri: in scholis pariter & Aristotelē illa de Gor
giæ fontibus manātia: simul didicimus plura esse uidelicet genera dictādi. Et iter cætera aliud eē gymnasticos
scribere: aliud dogmaticos. In priori uagā esse disputationē: & aduersario respōdentē: nūc hęc nūc illa ppone
re. Argumētari ut libet: aliud loq̄: aliud agere: panē ut dī ostēdere: lapidē tenere. In sequēti aut̄ aperta frōs: & ut
ita dicā igenuitas necessaria est. Aliud est quarere: aliud definire: in altero pugnādū: i altero docēdū est. Tu me
stātē in pœlio: & de uita piclītātē studiosus magister doceas. Noli ex obliquo & unde nō putaris: uulnus i ferre
directo pcutē gladio. Turpe tibi est hostē dolis ferire nō uiribus: q̄si nō & hęc ars sūma pugnātū sit: alibi mina
ri: alibi pcutere. Legite obsecro uos Demosthenē: legite Tulliū: ac ne forsitan rhetores uobis displiceāt: quorū ar
tis est uerisimilia magis q̄ uera dicere. legite Platonē: Theophrastū: Xenophontē: Aristotelē: & reliquos qui de
Socratis fōte manātes: diuersis cucurrere flumibus: qd in illis aptū qd simplex ē: Quæ uerba nō sensuū? Qui
sensus nō uictoriæ? Origenes: Methodius: Eusebius: Apollinaris: multis uersuum milibus scribūt aduersus Cel
sum & Porphyriū. Cōsiderate qbus argumētis & q̄ lubricis pblematibus: diaboli spū cōtexta subuertāt. Et q̄ i
terdū cogunt loqui: qd nō sentiūt: sed qd necesse est: dicūt aduersus eos qui dicunt esse gētiles. Taceo de latinis
scriptoribus: Tertulliano: Cypriano: Minutio: Victorino: Lactātio: Hilario: ne nō me tam defendisse: q̄ alios ui
deat accusasse: Paulū apostolū pferā: quē quotiēscūq; lego: uideor mihi nō uerba audire: sed tonitrua. Legite e
pistolas eius & maxime ad Romanos: ad Gallatas: ad Ephesios: in quibus totus in certamine positus est: & uide
bitis eū in testimoniis: quæ sumit de ueteri testamēto: q̄ arutex: q̄ prudens: q̄ dissimulator sit eius qd agit. Vidē
tur quædā uerba simplicia: & q̄si īnocētis hoīs ac rusticani: & qui nec facere nec declinare nouerit insidias. Sed
quocūq; respexeris: fulmina sunt. Hæret in causa capit oē qd tetigerit: tergū uertit: ut supet: fugā simulat: ut oc
cidat. Columniemur ergo illū: atq; dicamus ei. Testimonia qbus cōtra Iudæos: uel cæteras hæreses usus es: ali
ter in suis locis: aliter in tuis epistolis sonāt. Videbimus exēpla captiua: seruierūt tibi ad uictoriā: quæ in suis uo
luminibus non dimicant. Nōne nobis loquit̄ cū saluatore: aliter foris: aliter domi loquimur? Turbæ parabolas:
discipuli audiunt ueritatē. Proponit pharisæis dominus quæstiones: & nō edisserit. Aliud est docere discipulū:
aliud aduersariū uincere. Mystērium inquit meū mihi: mystēriū meū mihi & meis: Indignamini mihi q̄ Ioui
nianū nō docuerim: sed uicerim: Immo indignant̄. ii illū anathematizatū dolent: & cū laudant qd sunt: accusāt
qd esse se simulant. Quasi uero rogandus fuerit ut mihi crederet: & nō inuitus ac repugans in ueritatis uincla
ducendus. Et hęc dicerem: si uincendi studio contra regulam scripturæ: quippiam locutus fuissē: & sicut uiri
fortes in controuersis solent facere: culpam præmio redimerem. Nunc uero cum interpres magis apostoli fue
rim q̄ dogmatistes: & commentatoris sim usus officio: quicquid durē uidetur ei magis imputetur quem exposui
mus: q̄ nobis qui exposuimus: nisi forte ille aliter dixit: & nos simplicitatē uerborū eius maligna interpretatione
detorsimus. Qui hoc arguit de ipsis scripturis probet. Diximus si bonū est mulierē non tangere: malū ergo est
tangere. nihil. n. bono contrariū est: nisi malū: Si aut̄ malū est: & ignoscit̄: ideo concedit̄: ne malo quid deterius
fiat: & cætera. usq; ad propositionem alterius capituli: Hoc ideo subieciimus: quia apostolus dixerat. Bonum est
hoī mulierem non tangere. Propter fornicationem aut̄ unusquisq; uxore suam habeat: & unaquæq; suum uirū
hēat. In quo differunt uerba mea a sensu apostoli: nisi forte in eo q̄ ille pronunciat ego dubito. Ille definit: ego
sciscitor. Ille aperte dicit: bonum est hoī mulierem non tangere: ego quotidie quæro: si bonum est mulierem nō
tangere. Si dubitantis est: non confirmantis. Ille dicit bonum est non tangere: ego quid bono contrariū esse pos
sit radiungo. Statimq; in consequentibus aiaduertenda apostoli prudentia: Non dixit. bonum est hoī uxorem
non hēre sed bonum est inquit mulierem non tangere: quasi & in tactu eius periculum sit: quasi qui illam tetige
rit non euadat. Vides igitur non de coniugibus nos exponere. sed de coitu simpliciter disputare: q̄ ad compara
tionem pudicitæ & uirginitatis: & angelicæ similitudinis: bonum est hoī mulierem non tangere. Vanitas uani
tatum: oia uanitas dicit Ecclesiastes. Si oēs creaturæ bonæ: ut a bono creatore cōditæ: quō uniuersa uanitas? Si
terra uanitas: nunquid & cæli & angeli & throni dominationes potestates cæteræq; uirtutes? Sed quæ per se
bona sunt: ut a bono creatore condita: ad comparationem meliorū uanitas appellantur. Verbi gratia: lucerna lā
padis comparatione pro nihilo ē: lampas stellæ comparatione nō lucet: stellam lunæ confer: & cæca est. Lunā
foli iunge: & rutilat. Solem christo confer: & tenebræ sunt. Ego sum inquit qui sum. Oēm igitur creaturā si deo
contuleris non subsistit. Ne tradas inquit Hester hæreditatem tuam his qui non sunt: idolis scilicet & dæmoni
bus: & certe erant idola & dæmones. quibus ne traderent̄ orabat. In Iob quoq; legimus: a baldab dictum de im
pio. Auellatur de tabernaculo suo fiducia eius: & calcet super eum: quasi Rex interitus: habitent in tabernaculo
eius socii eius qui non est. Haud dubium est: quin diabolus: qui cum habeat socios: non autem haberet nisi esset
tamen quia deo perit non esse dicitur. Ergo secundum hunc comparationis sensum: malum diximus mulierē
tāgere: licet uxoris nulla facta sit mētio: quia bonū est nō tāgere. Et subieciimus uirginitatē frumētū nuptias or
deū fornicationē sterces bubulū nūcupātes. Vtq; frumētū & ordeū creatura dei est. Verū i euāgelio: maior tur
ba ordeaceis panibus: mior frumētaceis pascit̄. Floies inqt & iumēta saluos facies domie. Aliis uerbis ad ipsū lo

plura distanti gerunt

Paulus

Interpres
Dogmatistes
Commentator

nubāt: Idipſū dicēs qđ ſupra ppter fornicationē aūt: & ne tētet uos ſathanas ppter incōtinētiā ūrām. Redditq; cauſā cur dixerit: ſi ſe nō cōtinēt nubāt: melius eſt enī nubere q̄ uri: Iō melius eſt nubere: quia peius eſt uri. Tol / Je ardorē libidinis: & nō dicet: quia melius eſt nubere. Melius ſemp ad cōparationē deterioris reſpicit: nō ad ſim / plicitatē incōparabilis per ſe boni: uelut ſi diceret. Melius eſt unū oculū h̄re q̄ nullū. Et poſt paululū: cum apo / ſtrophā feciſſem: ad apoſtolū iuli. Si per ſe bonā nuptiā ſūt: noli eas icēdio cōparare: ſed dic ſimpliciter bonū eſt nubere. Suspecta eſt mihi bonitas eius rei: quā magnitudo alterius mali: malū eſſe inferius cogit. Ego autē nō leuius malū: ſed ſimplex p ſe bonū uolo: Vult apoſtolus inuſtas & uiduas abſq; coitu pmanere: & ad exem / plū ſui puocat: & ſceliciores uocat: ſi ſic pmanerint. Si autē ſe cōtinere nō poſſūt: & ardorē libidinis: nō tā cōtinē / tia uolūt q̄ fornicatōe reſtinguere: melius eſt nubere q̄ uri: Ad qđ nos iulimus: Iō melius eſt nubere: quia peius eſt uri: nō n̄rām ſniam pferētes: ſed iterpretātes illud apoſtoli: melius eſt nubere q̄ uri. i. melius eſt maritū duce / re q̄ fornicari. Si uri uel fornicari bonū eſſe docueris: tūc bono melius præferē. Si autē uri malū eſt: qđ malo præ / fert: nō eſt germana & pura integritatis: nec eius beatitudinis quæ angelis cōparat. Si dixerō melius eſt uirgi / nē eſſe q̄ nuptiā: bono melius prætulī. Si autē alter gradū fecero: melius eſt nubere q̄ fornicari: ubi non bono me / lius: ſed malo bonū prætulī. Multa diuerſitas eſt inter id melius qđ nuptiis: & iter id qđ fornicatiōi anteponit: Obſecro te: qđ in hac diſſertōe peccaui: Propoſitū mihi erat: nō ad meā uolūtātē ſcripturas trahere: ſed id dice / re qđ ſcripturas uelle intelligebā. Cōmētatoris officiū eſt: nō qđ ipſe uelit: ſed qđ ſentiat ille quē interpretat. ex / ponere. Alioqn cōtraria dixerit: nō tā interpres erit q̄ aduerſarius eius: quē nititē explanare. Certe ubiq; ſcrip / turas nō interpretor: & libere de meo ſenſu loquor. arguat me quilibet duq; qđ dixiſſe cōtra nuptias. Quod ſi nō reppererit: quicqđ uel auſter eſſe uideat uel durū: id nō ſcriptoris auctoritati ſed iterpretātis officio deputet. Illud uero ferre qđ poſſit. qđ in me reprehēdit: q̄re exponēs capitulū apoſtoli: in quo de cōiugibus ſcripſit: tribu / lationē carnis hēbunt huiusmodi dixerit: nos ignari re: putabamus nuptias ſaltē carnis h̄re lætitiā: Si autē nu / bētibus & in carne tribulatio eſt: in qua ſola uidebant h̄re delicias: qđ erit reliquū ppter qđ nubāt: cū & in ſpū & in aīa & in ipla carne tribulatio ſit: Quæ hæc cōdēnatio m̄rimoniū eſt: Si infantū uagitus: filioꝝ mortes: di / uortia: dāna domus: & cætera huiusmo: i tribulationem diximus nuptiarum: Dum adhuc uiueret ſanctæ me / moriæ Damafus: librum contra Heluidium de beatæ Mariæ uirginitate ppetua ſcripſimus: in quo neceſſe fuit nobis ad uirginitatis beatitudinem prædicandam: multa de moleſtiis dicere nuptiarum: Num uir egregius & erudi / tus in ſcripturis: & uirgo eccleſiæ uirginis doctor aliquid in illo ſermone reprehēdit: In libro quoq; ad Euiſto / chium: multo duriora de nuptiis diximus: & nemo ſuper hac re læsus eſt. Amator quippe caſtitatis: præconiū pudicitia: intenta aure captabat. Lege Tertullianum: lege Cyprianum: lege Ambroſium: & cum illis me uel ac / cuſa: uel libera: Inuentæ ſūt plautinæ familia: & ſciolæ tantum ad detrahēdum: qui in eo ſe doctos oſtentare ue / lint: ſi oīum dicta lacerent & in una atq; eadē cauſa & me & aduerſarium: id eſt utrūq; reprehēdant: & cum e / duobus alter neceſſe ſit uincere: ambos uictos eſſe contendant: Porro ubi de digamis & trigamis differentes di / ximus melius eſt licet alter & tertium unum uirg noſſe: q̄ plurimos: id eſt tolerabilius eſt uni hoī proſtitutam eſ / ſe: q̄ plurimis: Nonne ſtatim cur hæc dixerimus ſubiecimus: Siquidem & illa in euangelio ſamaritana ſextum / maritum habere ſe dicens: arguitur a domino: q̄ non ſit uir eius. Ego etiam nunc libera uoce proclamo non dā / nari in eccleſia digamiam imo nec trigamiam: & ita licere quinto & ſexto & ultra: quomō & ſecundo marito nu / bere: ſed quomodo non damnantur iſtæ nuptiæ: ita nec prædicantur: ſolatia miſeriæ ſunt: non laudes continen / tiæ. Vnde & in alio loco dixi: ubi unus maritus exceditur nihil reſert ſecundus an tertius ſit: quia deſinit eſſe mo / nogamus. Oīa licent: ſed non oīa expediunt. Non damno bigamos: imo nec trigamos: & ſi dici poteſt octoga / mos: hēat quælibet octauum maritum & deſinat eſſe proſtituta. Veniam & ad illū locum: in quo arguor quare dixerim dūtaxat iuxta hebraicam ueritatem in die ſecundo non additum ſicut in primo & tertio & reliquis: ui / dit deus quia bonum eſt: ſtatimq; ſubiecimus nobis intelligentiam derelinqui. Non eſſe bonum duplicem nu / meꝝ. qui ab unione diuidat: & præfiguret ſcēdera nuptiarum. Vnde in archa Noe oīa aīalia quæcūq; bina ingre / diuntur imunda ſunt: Impar numerus eſt mundus. In hoc neſcio quid reprehēdatur interim de ſecunda die: utrū quia ſcriptum eſt: & ſcriptum eſſe non diximus. An quia etiam ſi ſcriptum eſt: nos aliter intelleximus: q̄ ſcri / pturæ ſimplicitas patitur. Scriptum non eſſe in ſecundo die: uidit deus quia bonum eſt: non meum accipiant te / ſtimonium: ſed cunctoꝝ hebræoꝝ: & alioꝝ interpretū: Aquilæ uidelicet & Symmachi & Theodotionis. Si autē ſcriptum non eſt cum in cæteris diebus ſcriptum ſit aut reddant aliam probabiliorem cauſam: quare non ſcrip / tum ſit: aut ſi non repperint: ingrati ſuſcipiant quod a nobis dictum eſt. Porro ſi in archa Noe oīa aīalia quæ bi / na ingrediuntur imunda ſunt: & impar numerus mundus eſt: & hoc ſcriptum eſſe nemo dubitat: quare ſcriptū ſit edifferant: ſi autem non edifferunt qđ a me expoſitum eſt: uelint nolint ſuſcipiant. Aut profer meliores epu / las & me conuiua utere. Aut qualiacūq; n̄rā cœnula contentus eſto: ſcilicet nunc enumerandum mihi eſt: qui eccleſiaſticorū de impari numero diſputarunt. Clēmēs. Hippolytus: Origenes: Dionyſius: Eufebius: Didymus noſtorūq; Tertullianus: Cyprianus: Viſtorinus: Lactantius: Hilarius. Quorū Hilarius de ſeptenario: id eſt de impari numero diſſerens: quæ & quanta dixerit ad Fortunatum liber illius teſtimonio eſt. An forſitan Pytha / goram & Architan tarentinum: & Scipionem in ſexto de republica de impari numero proferam diſputantes? Et ſi hos audire noluerint obtreſtatores mei: grammaticorū ſcholas eis faciam conclamare: numero deus impa / re gaudet: Grande piaculum: euerſæ ſunt eccleſiæ: orbis audire non poteſt: ſi mūdiorem uirginitatem diximus eſſe q̄ nuptias: ſi parem numeꝝ impari ſubiecimus: & ueteris teſtamēti typos euangelicæ ueritati proſeciſſe mō / ſtrauimus. Cætera quæ in libro n̄ro reprehēſa ſunt: uel leuiora puto: uel ad eundem ſenſū pertinētia: unde ad

Melius

Commentatoris officium est

Incommoda nuptiarum

Liber cont. Heluidii

Sic ut plurimū sunt qui aduertunt aliam ſententiā ſuam ſibi auerſant

Mnogamus
Bigamus
Trigamus
Octogamus

De impari numero ſcriptores.

ea respondere noluit: ne & libelli excederent magnitudinem & tuo uideret ingenio diffidere: quem pronum causa
mea ante habui. q̄ rogarē. Igitur hoc extrema uoce protestor: me nec dānasse nuptias nec dānare: respondisse ad
uersario nō meo: infidias formidasse. Virginitatē autē in cælum fero: nō quia hēo: sed quia magis miror: q̄ nō
hēo. Ingenua & uerecunda confessio est: quo ipse careas: id in aliis prædicare. Nunquid quia graui corpore ter
ra hæreo: auiū nō miror uolatus: Nec columbam prædico: q̄

Radit iter liquidum: celeres neq; commouet alas:

Nullus se decipiat: nemo blādo adulate se præcipitet. Prima est uirginitas a natiuitate: secunda uirginitas a
secūda natiuitate: nō est meus sermo. Antiqua snia est. Nemo pōt duobus dominis seruire: carni & spiritui. Ca
ro concupiscit aduersus spūm: spūs autē aduersus carnē: hæc ad inuicē sibi aduersant: ut nō quæ uolumus: facia
mus. Quādo aliqd tibi asper: uidet in nro opusculo: nō ad mea uerba respicias: sed ad scripturā unde mea tra
cta sunt uerba. Christus uirgo: m̄r uirginis n̄r̄i: uirgo p̄petua m̄r & uirgo. Iesus. n. clausis ingressus est ostiis: & i
sepulchro eius: qd nouū & in petra durissima fuerat excisū: nec antea quis: nec postea positus est. Ortus conclu
sus est fons signatus: de quo fonte ille fluuius manat iuxta Iohel: qui irrigat torrētē: uel funiū: uel spinarū pecca
torū: funiū quibus ante alligabant: spinarū quæ suffocabāt sementē p̄r̄familias: Hæc est porta orientalis: ut ait
Ezechiel semp̄ clausa & lucida & opiens in se: uel ex se p̄ferens s̄cta s̄ctorū: per quā sol iusticiæ & pontifex n̄r̄
secundū ordinē Melchisedech ingredit & egredit. Respōdeāt mihi: quō Iesus ingressus est clausis ostiis: cū pal
pandas manus & latus cōsiderandū & ossa carnēq; mōstrauerit: ne ueritas corporis fantasma putaret: & ego re
spondebo quō scā Maria sit & mater uirgo: Virgo post partū: mater ante q̄ nupta. Igitur ut dicere cōpamus: chri
stus uirgo: uirgo Maria: utriusq; sexus uirginitatis dedicaere principia. Apostoli uel uirgines: uel post nuptias
continētes: Episcopi: presbyteri: diaconi: aut uirgines eligunt: aut uidui: aut certe post sacerdotiū in æternū pu
dici. Quid nobis ipsi illudimus & irascimur: si sudantibus nobis semper ad coitum præmia pudicitia denegē
tur: Volumus opipare comedere: uxorū adhærere complexibus i nūero uirginū & uiduarū regnare cū christo.
Idē ergo hēbit fames præmiū & ingluuiēs: sordes & mūditiā: saccus & sericū. Lazarus recepit mala in uita sua:
& diues ille purpuratus: crassus & nitidus: fruitus est carnis bonis dū adiuueret. Sed diuersa post mortem tenēt
locā: miserā delitiis: & delitiā miseris cōmutant. In nostro arbitrio est: uel lazarus sequi: uel diuitem.

Beati Hieronymi presbyteri ad Dionionē epistola iuectiua cōtra Garrulū monachū detractorē suū: qui cōtra
Iouinianū scripta carpebat: quē monet: ut scriptis agat: si audeat detractare: nō maledictis. XLVIII.

Interæ tuæ & amorem pariter sonant & querelam. Amorem tuum quo sedulo monens: etiam quæ
tuta sunt: in nobis pertimescis: querelam eorū qui non amant: & querentes occasionem in peccatis:
garrunt aduersus fratrem suum: & contra filium matris suæ ponunt scandalū. Scribis eoisimo ne
scio quem de triuio: de cōpitis: de plateis circunforanū monachū: rumigerulum: rabulū: uasfrū tan
tum ad detrahendum: qui per trabem oculi sui festucam alterius nitatur erueret: concionari aduersum me: & li
bros quos contra Iouinianū scripsi: canino dente rodere: lacerare: conuellerē. Hunc dialecticum uerbis uestræ &
plautinæ familiæ columen non legisse quidem κατ' ἑρμηνείας. i. prædicamēta Aristotelis: non περιεργασίας: i.
id est de interpretatione: non τοπικὰ: id est locales sedes argumentorū: non saltem Cicerōis τομὸς. i. partiti
ōnes: sed per imperitorū circulos: muliercularūq; σὺμμιθῶσι. i. conuiuia syllogismos texere: & quasi sophisma
ta nra callida argumentatione dissoluere. Stultus ego qui me putauerim hæc absq; philosophis scire non posse:
qui meliorem stili partem eam legerim quæ deleret q̄ quæ scriberet. Frustra ergo Alexandri uerti cōmentarios:
ne quicq; me doctus magister εἰσαγωγῆν̄ introduxit ad logicam. & ut humana contēnam sine causa Gregori
um naziāzenū & Didymum in scripturis sanctis cathetisas. i. purgatores hūi: nihil mihi profuit hebræorū eru
ditio: & ab adolescentia usq; ad hanc ætatem quotidiana in lege: prophetis: euangeliis: apostolisq; meditatio. In
uentus est homo absq; præceptore p̄fectus πνευματικὸς τοποπὸς ἐνοπὸς: id est spiritifer cathedralis qui eloquē
tia Tullium: argumentis Aristotelem: prudentia Platonem: eruditione Aristarchum: multitudinem librorū Cal
y center. Didymum sciētia scripturarū: omnesq; sui temporis uincat tractatores. Deniq; dicitur materiam posse
re: & ad carnem & ad deum aliquid referens in utrāq; partem: hoc est & pro iusticia & contra iusticiam dispu
tare: liberatus est mundus a periculo & hæreditariæ uel centūuiraes causæ de barathro eruta: q; hic for̄ negli
gens se ad ecclesiam transtulit. Quis hoc uolente fuisset innoxius: Quem criminofum nō huius seruasset ora
tio: Cum cœpisset in digitis partiri causam: & syllogismorū suorum retia tendere. Nam si apploisset pedem: in
tendisset oculos: rugasset frontem: iactasset manum: uerba tornasset: tenebras ilico ante oculos effudisset iudici
bus. Nec mirē si me & absentem etiam iam diu absq; usu latinæ linguæ semigræculum barbarumq; homo lati
nissimus & facundissimus superet: cum presentem Iouinianum Iesu bonæ qualem & quantum uir: cuius ne
mo scripta intelligeret qui sibi caneret tantum: & multis eloquentiæ suæ mole oppresserit. Quæso igitur pater
charissime ut moneas eum: ne loquatur contra propositum suum: ne castitatem habitu pollicens uerbis destru
at: ne uirgo uel continens (ipse enim uiderit quid esse iactet) maritos uirginibus comparet: & frustra aduersus
hominem disertissimum tanto tempore digladiatus sit. Audio præterea eum libenter uirginum & uiduarū cel
lulas circumire: & adducto supercilio de sacris inter eas litteris philosophari: quid in secreto. qd in cubiculo mu
lierculas docet: ut hoc sciant esse uirgines: quod maritas: ut florem ætatis non negligent: ut comedant & bibant:
& balneas adeant. munditias appetant: unguenta non spernant. An magis ieiunia & pudicitiam & illuuiem cor
poris. Vtiq; illa præcipit quæ plena uirtutis sunt fateatur ergo publice quod domi loquitur. Aut si & domi ea
dem docet quæ & publice: a puellarū consortio separandus est. Miror autem non erubescere iuuenem & mona
chum: u

*Hieronymus se non
esse uirginem iuge
mit iactat*

*Melior ps stili que deler
q̄ que scribis*

Dulce comparo

chum: ut sibi uideat disertū: cuius de ore ueneres fluūt q̄ tāta in sermocinādo elegātia est: ut comico sale ac lepro
 re cōspersus sit: iustrare nobiliū domos: hāerere salutatiōibus m̄onag: religionē nr̄am pugnā facere: & fidē chri
 sti cōtentiōe torquere uerborū: atq; iter hęc fri suo detrahere. Vtiq; si errare me arbitratus est (in multis. n. offē
 dimus oēs: & si quis in uerbo nō peccat hic p̄fectus est uir) debuit uel arguere: uel interrogare per l̄ras: qđ uir e
 ruditus & nobilis fecit Pāmachiū: cui ego respōsū dedi: ut potui: & epistola lōgiore differui: quo unūquodq; se
 su dixerit. Imitatus saltē fuisset tuā uerecūdiā: qui ea loca: quæ scādalu qbusdā facere uidebant: excerpta de uo
 lumie per ordinē digressisti: poscēs ut uel emēdarē uel exponerē: & nō tāta me putasti dementiā: ut in uno atq;
 eodē libro & pro nuptiis: & cōtra nuptias scriberē: parcat sibi: parcat mihi: parcat noi Christiāo. Monachū se cē
 nō loquēdo & discursādo: sed tacēdo & sedēdo nouerit. legat Hieremiā dicētē: Bonū ē uiro: cū portauerit iugū
 ab adoloscētia sua. Sede bit solus & tacebit: q̄a tulit sup se iugū. Aut si certe in oēs scriptores censoriā accepit uir
 gulā & iccirco se eruditū putat: q̄a Iouinianū solus intelligit: est q̄ppe puerbiū: balbū melius balbi uerba cogno
 scere: omnes conscriptores pellamus Attalo iudice: Ipse quoq; Iouinianus conuiuia l̄ra iustissime p̄clamabit: qđ
 me dānāt episcopi nō est rō. sed cōspiratio. Nolo mihi ille uel ille respōdeat: quorū me auctoritas opprimerē pōt.
 docere nō pōt. Scribat cōtra me uir: cuius & ego linguā itelligo: quē cū uicero: oēs hoies simul uicerit: ego eū be
 ne noui. Expto credite: quātus in clypeū assurgat: quo turbic torqueat hastā: Fortis est: & in disputādo nodosus
 & tenax: & qui obliquo & acumiato pugnet capite. Sape de nocte usq; ad uesperam cōtra nos in plateis clama
 uit: habet lateris & athletarū robur: & ualde corpulētus est: uideat mihi occulte mei dogmatis eē sectator. Præ
 terea nunq̄ erubescit: nec cōsiderat quid: sed quātū dicat: & in tantā uenit opiuiōne eloquētia ut soleāt dicta e
 ius cyratorū esse dictata. Quotiēs me iste in circulis stomachari fecit: & adduxit ad colerā: Quotiēs cōspuit
 & consputus abscessit: Sed hęc uulgaria sunt: & a quolibet de sectatoribus meis possunt fieri: ad libros puoco:
 ad memoriā in posteros transmittendā loquamur scriptis: ut de nobis tacitus lector iudicet: ut quō ego discipu
 loꝝ gregē duco: sic ex huius noie Gnatonici uel Phormionici uocentur: non est grande in Dōnionē garrire per
 angulos: & medicorū tabernas: ac de mundo ferre sniam: hic benedixit: ille male. Iste scripturas nouit: ille delirat:
 iste loquax: ille infantissimus est. Ut de oibus iudicet: cuius hoc iudicio meruit: Contra quēlibet passim in triui
 is strepere: & congerere maledicta: nō crimina scurāꝝ est: & paratōꝝ semper ad lites moueat manum: figat sti
 lum: cōmoueat se: & quicquid pōt: scriptis ostendat: det nobis occasionē respondēdi disertitudini suæ: possu
 spondere si uelim: possum genuinū dentē læsus infingere. Et nos didicimus l̄ras: & nos sape manum ferulæ sub
 traximus. De nobis quoq; dici pōt. Fœnum habet in cornu: longe fuge: Sed magis uolumus esse discipuli eius
 qui ait dorsum meū posui ad flagella: & faciem meam non auerti a confusione sputorū: qui cum malediceretur:
 non remaledixit & post alapas crucem: flagella: blasphemias nouissime pro crucifigētibz depræcatus est dicēs:
 pater ignosce eis: quod. n. faciunt nesciunt: & ego ignosco errori fratris: intelligo: quia diaboli arte deceptus est.
 Inter mulierculas sciolus sibi & eloquens uidebatur: postq̄ romam mea opuscula peruenerunt: quasi æmulum
 exhorruit: & de me quoq; captauit gloriam. Ut nullus esset in terris: qui non eius eloquentiæ displiceret: excep
 tis iis quorū potentiā non parciat: sed cedit: imo quos non honorat: sed metuit: uoluit scilicet homo peritissimus
 ut ueteranus miles uno rogatu gladii percutere utrūq; & ostendere populis: q̄ quicquid ipse uellet: hoc scriptu
 ra sentiret. Dignetur igitur nobis sermonem suum mittere: & non reprehendo: sed docendo garrulitatem nr̄am
 corrigere: Tunc intelliget aliam uim fori esse: aliam triclinii: non æque inter fusa & calathos puellas: & inter e
 ruditos uiros de diuinæ legis dogmatibus disputari. Nunc libere & impudenter iactat in uulgus & perstreptit:
 damnauit nuptias: & inter uteros tumentes infantium uagitus & lectulos maritorū: quid apostolus dixerit: tacet:
 ut me solum in inuidiam uocet. Cum autē ad libros uenerit: & pedem pedi contulerit: & uel proposuerit aliquid
 de scripturis: uel audierit proponentem: tunc sudabit: tunc hāerebit: procul Epicurus: longe Aristippus: subul
 ci non aderunt: foeta scropha non grumnet. *grumnet*

Bally melius habet uocē rogatio

Saurina et parricida
Disertitudo
Forma habet in Cornu

Et nos tela pater ferrūq; haud debile dextra
 Spargimus: & nostro sequit de uulnere sanguis.
 Porro si nō uult scribere: & tātū maledictis agēdū putat: audiat tot interiactibus terris: fluctibus: populis: saltē
 & hoc clamoris mei. nō dāno nuptias: non dāno coniugiū. Et ut certius sniam meā teneat: uolo omnes qui pro
 pter nocturnos forsitan metus soli cubitare nō possunt uxores ducere. *Argumentum.*

Hieronymi ad Marcellā contra Mōtani hāeretici insaniā: qui p̄missionē s̄cti spūs in se dicebat esse cō
 pletam: ostendens nō in eo tantum: sed in aliis eius dogma a catholica ecclesia discrepare. Quis autē
 fuerit ipse mōtanus: & quo tempore hāeresis sulcitata sit: habes quinto historiae ecclesiasticæ libro.

Beati Hieronymi ad Marcellam de fide nostra: & dogmate hāeretico.

Testimonia de Ioannis euangelio congregata tibi quidam Montani sectator ingessit: in quibus sal
 uator noster se ad patrem iturū: missurūq; paraclytum pollicet. Quæ in quod promissa sint tēpus
 & quo completa sint tempore apostolorū acta testantur: decima die dixi post ascēsum domini: hoc
 est quinquagesima post resurrectionē spūm s̄ctū descendisse: linguaq; credentiū esse diuisas: ita
 ut unusquisq; oīum gentiū sermōe loqueret: quādo quidā adhuc parē credentiū eos multo ebrios esse asserē
 bant. Et Petrus stans in medio apostolorū: oīsq; cōuentus ait. Viri iadæi & omnes qui habitatis in Hierusalem:
 hoc uobis notum sit: & auribus percipite uerba mea. Non enim sicut uos æstimatis ii ebrii sunt: nā est hora diei
 tertia. Sed hoc est quod dictum est per prophetam loel. In nouissimis diebus dicit dominus: effundam de spū
 meo in oēm carnē: & p̄phetabūt filii & filia: eorū: & iuuenes uisioēs uidebūt: & seniores sōnia sōniabūt: & qđ in

seruos meos & ancillas effūdā de spū meo. Si igit̄ apostolus Petrus: sup̄ quē sūdauit domūs ecclesiā & pmissio
nē domini illo tpe cōpletā memorauit: quō possumus nobis tps aliud uēdicare? Quod si uoluerit respondere:
& Philippi deinceps quatuor filias pphetasse: & ppherā Agabū repiri: & ī diuisiōibus spūs iter apostolos & docto
res pphetas quoq; apostolo scribēte formatos: ipsūq; paulū de futuris hāresibus multa & de fine sēculi pro
phetasse: sciāt a nobis nō tātū pphetiā repellī: quā domini passiōe ē signata: q̄ eos nō recipi: q̄ cū scripturā uete
ris & nouā auctoritate nō cōgruāt. Primū ī fidei regula discrepamus. Nos p̄m & filiū & spūm sctū ī sua unū
quēq; psona pōimus: licet substātia copulemus. Illi Sabellii dogma sectātes trinitatē ī unius psonā āgustius co
gūt. Nos secūdas nuptias nō tā appetimus q̄ cōcedimus: Paulo iubēte ut uiduā adolescētulā nubāt. Illi in tātū
scelerata itē cōiugia: ut quēq; hoc fecerit adulter hēat. Nos unā q̄dragesimā secūdū traditionē apostolorū: to
to āno nobis cōgruo ieiunamus: illi ī āno tres faciūt q̄dragesimas: q̄si tres passi sint saluatores. Nō quo & p totū
ānū excepto p̄tercoste ieiunare nō liceat: sed qd̄ aliud sit necessitate: aliud uolūrate munus offerri apud nos apo
stolorū locū episcopi tenēt: apud eos episcopus tertius ē. Habet. n. prios de pepulā phrygiā p̄riarchas: secūdos
quos appellāt zenonos: atq; ita ī tertiū. i. pene ultimū locū episcopi deuoluunt: q̄si exidē abitiosior religio fiat:
si qd̄ apud nos primū ē: apud illos nouissimū sit: Illi ad oē pene delictū ecclesiā obserāt fores: nos quotidie legi
mus. Malo p̄nitentiā p̄tōris q̄ mortē: & nūq; q cadit nō resurget dicit domūs: & cōuertimini ad me filii cōuer
tētes: & ego curabo cōiitiōes ur̄as. Rigidi aut̄ sūt nō quo & ipsi p̄iora nō peccēt: sed qd̄ hoc iter nos & illos sit:
qd̄ illi erubescāt cōfiteri p̄tā q̄si iniusti: nos dū p̄nitentiā agimus facilius ueniā p̄meremur. Prætermitto sce
lerata mysteria quā dicunt de lactēte puero & uicturo martyre confarrata malo iniq̄ nō credere: sit falsum oē
qd̄ sāguinis est. Aperta est cōuincēda blāfemia dicentiū deū primū uoluisse in ueteri testamēto p̄ Moylē & p̄
p̄phetas saluare mundū. Sed quia nō potuit explorē: corpus sūpsisse de uirgine: & in Christo sub sp̄te filii p̄
dicantē mortē obisse p̄ nobis: & quia p̄ duos gradus mundū saluare nequerit: ad extremū p̄ spūm sctū ī Mō
tanū Priscā & Maximillā insanas feminas descēdisse: & plenitudinē quā Paulus nō hūerat dicens ex parte co
gnoscimus: & ex parte p̄phetamus: & nūc uidemus p̄ speculū in enygmate absconditū: & semiuirū hūisse Monta
num. Hæc sunt quā coargutiōe nō indigent: p̄fidiā eorū exposuisse sup̄asse est. necesse est ut singula deliramen
ta quā p̄ferunt: breuior epistolā sermo subuertat: cum & tu ipsas scripturas app̄ime tenens nō tam ad eorum
mota sis quāstiones q̄ quid sentirem a me uolueris sciscitari.

Argumentum.

B Beati Hieronymi ad Oceanū de testat̄is tanq̄ hāreticos eos: qui putāt post baptismū priora obstare cō
iugia: & p̄pterea bigamiā taliū ordinatiōi obstare: Vbi exponit capitulū illud apostoli. Vnius uxoris
uirg: Deinde laudē efficaciq; baptismi exēplis effert atq; sententiis: & postremo reliq̄ quoq; capita
quā in episcopo requirit p̄sequit. Aduerte tamē qd̄ priori sniā de bigamia refragat̄ Augustinus & Ambrosius
quorū sniā cōprobat̄ in decretis. xxvi. dist. cap. Acutius cū sequentibus.

Beati Hieronymi ad Oceanū de unius uxoris uiro.

Epistola. XLIX.

N Vnq̄ fili Oceane fore putabam: ut indulgentia principis calūniā sustineret reorū: & de carceribus
excuntes: post sordes ac uestigia cathenarū: dolerent alios relaxatos. In euangelio audit inuidus salu
tis alienā: amice: si ego bonus sū: quare oculus tuus nequā est? Conclūdit deus oīa sub peccato: ut oī
bus misereatur: ubi abundauit peccatum superabundauit & gratia. Cæsa sunt ægypti primogeni
ta: & ne iumentum quidem Israeliticum in ægypto derelictum est: Et consurgit mihi chaina hāresis. Atq; olim
emortua uipera contritum caput leuat. quā non est parte ut ante consueuerat: sed totum Christi subruit sacra
mentum. Dicit enim esse aliqua peccata: quā Christus non possit purgare sanguine suo: & tam profundas sce
lerū pristinos inherere corporibus atq; aīs cicatrices: ut medicina illius attenuari non queant. Quid aliud agit
nisi ut Christus frustra mortuus sit? Frustra autem mortuus est: si aliquos uiuificare non potest. Mētitur Ioānes
Baptista: & digito Christum & uoce demonstrans: ecce agnus dei: ecce qui tollit peccata mundi: si sunt adhuc
in sēculo: quorū Christus peccata non tulerit. Aut enim ostendendi sunt non esse de mundo: quos Christi igno
ret indulgentia. Aut si de mundo sunt: eligendum e duobus alter: liberati a peccatis: Christi potentiam probāt:
non liberati: quasi adhuc rei imbecillitatem demonstrant: sed absit hoc de omnipotente credere: q̄ in aliquo im
potens sit: omnia quā pater facit & filius facit similiter. Infirmitas filii redūdat ad patrem. Cuncta ouiculā mē
bra portata sunt: tota apostoli epistolā Christi gratiam insonant. Et ne paḡ uideretur simplex gratiā nuncupa
tio: grā iquit uobis & pax multiplicet̄: multiplicatio promittitur & a nobis paucitas affirmatur: quorū sunt ista
nostri problemata. Carterius hispaniæ episcopus homo & ætate uetus & sacerdotio: unam ante q̄ baptizaretur:
alteram post lauacrum: priore mortua duxit uxorem: & arbitraris eum contra apostoli fecisse sententiā qui ī
catalogo uirtutum: episcopū unius uxoris uirḡ præceperit ordinādū. Miror aut̄ te unū p̄traxisse in medium cū
omnis mundus his ordinationibus plenus sit. Nō dico de presbyteris: non de inferiori gradu. Ad episcopos ue
nio quos si singillatim uoluerō nominare: tātus numerus cōgregabit̄: ut Ariminēsis synodi multitudo superet̄.
Sed indecens est sic unū tueri: ut plures accusare uidearis: & quē ratione nō possis: societate peccantium defen
das. Sustinui Romæ a uiro eloquētissimo cornutū: ut dicitur syllogismū: ut quocūq; me uerterem strictius reti
nerer. Uxorē inquit ducere peccatū est: an nō? Ego simplex: & qui insidias uitare nescirē: dixi non esse peccatum.
Rursum aliud proposuit in baptismate bona opa dimittunt̄: an mala? Et in hoc idē simpliciter respondi pecca
ta dimitti. Cum me securū putarē: ceperunt mihi hincinde cornua increfcere: & absconditā prius acies dilatari.
Si inquit uxorē ducere nō est peccatū: baptismū autem peccata dimittit: quicquid non dimittit̄: reseruat̄: ilico
mibi

Quatuor filii Philippi

*Intrauerunt
Zenonem
Episcopi.*

xxvi. dist. Augustinus

Christi uirtutes

Carterius eps

Cornutus syllogismus

michi quasi a fortissimo pugili percussus essem: ante oculos caligo obuersari cepit. Statimq; recordatus Chry-
 sippi sophismatis: si mentiris: & quæ ueg; dicis mentiris: & in me reuersus: conuerti in aduersariū proponis stro-
 phā. Quæso inq; te: ut respondeas. Baptismus hoīem facit nouū: an non? Vix dedit q; nouū faceret: gradatim i-
 tulit: ex toto nouū facit: an ex parte. Respondit ex toto. Deinceps iterrogauit: nihil ergo ueteris hoīs in baptisma-
 te referuat. Mouit caput. ceppi ptinus texere. Si baptismus nouum hoīem facit: & ex toto nouū creat: nihilq; i-
 eo ueteris hominis referuatur: non potest nouo iputari: quod i ueteri quondā fuit. Primū spinosulus noster ob-
 mutuit: postea uero Pisoniano uitio cū loqui nesciret: tacere non potuit. Sudare tamen frons: pallere genæ: tre-
 mere labia: hæere lingua: saliuā siccare: & plus timore q; ætate contrahi: erupit aliq̄do. Nōne legisti ab apostolo
 unius uxoris uir: assumi in sacerdotiū: & rem nō tēpora definiri: quia me syllogismis prouocauerat: & uidebā
 tendere hoīem ad iterogatiunculas tortuosas: sua cōtra illū tela iaciebā. Baptizatos inq; apostolus elegit in epi-
 scopatū: an cathecuminos. Respondere uolebat. Ego tū id ipsū ingerere: & secūdo ac tercio suscitari ceppi. Nō
 bā putares: quæ nimio fletu in lapidē uersa est: uerto me ad auditores: nihil interest o boni iudices aduersarium
 uigilantē: an dormientē legem: nisi q; facilius est quiescenti q; reluctāri uicula inectere. Si apostolus non cath-
 ecuminos in cleꝛe elegit: sed fideles: fidelis autē est qui episcopi ordinat: uitia cathecumini nō imputabunt fide-
 li. Torquebā istiusmodi spicula: & uibrātes hastas i lethargicū dirigebā. Oscitabat tantū: & q̄si per mētis crapu-
 lā ructans & nauſeans euomebat. Apostolus dixit Paulus hæc docuit. Proferunt ergo apostoli epistolæ una ad
 Timotheū: altera ad Titū. In prima scriptū erat: si quis episcopatū desiderat: bonū opus desiderat. Oportet er-
 go episcopū irreprehensibile esse: unius uxoris uir: sobriū prudētem: ornatū hospitalē doctorē: non uinolentū
 non percussorē: sed modestū: nō litigiosum: nō auarū: domum suā bene regentē: filios habentem subditos cū om-
 ni castitate. Siquis autē domui suæ præſte nescit: quomodo ecclesiæ dei diligētiam adhibebit. Nō neophitum:
 ne in superbiā elatus i iudiciū incidat diaboli. Oportet autē eum & testimoniū habere bonū: ab his qui foris sūt:
 ut nō in obprobriū incidat & laqueum diaboli. Ad Titū statim i principio hæc mādata ponūtur. Huius rei gra-
 tia reliqui te certe: ut ea quæ deerant corrigas: & cōstituas per ciuitates præſbyteros sicut ego tibi disposui. Si q̄s
 est sine crimine unius uxoris uir: filios habens fideles: nō in accusatione luxuriæ: aut nō subditos. Oportet ergo
 episcopū esse sine crimine tanq; dei dispēſatorem: nō proteruū: nō iracundū: nō uinolentū: non percussorem: nō
 turpis lucri cupidū: sed hospitalē beniuolū prudētem iustū sanctū continētē obtinētē eū: qui secūdum do-
 ctinā est: fidelē sermonē: ut possit exhortari i doctrina sana: & contradicētes reuincere. In utraq; epistola: siue
 episcopi: siue præſbyteri (q̄q; apud ueteres iidem episcopi & præſbyteri fuerint: quia illud nomē dignitatis est:
 hoc ætatis) iubētur monogami i cleꝛe eligi. Certe de baptizatis apostoli sermonē esse nemo dubitat. Si ergo oīa
 quæ i ordinatione q̄runtur episcopi: nō præiudicāt ordinādo: licet ea ante baptisma nō habuerit. Quærit enī
 quid sit: & nō quid fuerit: quare solū nomē uxoris impediāt. Quod solū peccatum nō fuit: dicis quia peccatum
 nō fuit: iccirco nō est dimissum i baptisate: rem nouā audio: quia peccatū non fuit: in peccatū reputabitur: oīa
 scorta & publicæ colluionis sordes: impietas in deū: parricidiū & icestus i parentes: atq; i extraordinarias uo-
 luptates utriusq; sexus mutata natura christi fōte purgant. Uxorū inhærebūt maculæ: & lupanaria thalamis
 præferētur. Ego nō tibi imputo meretricū exercitus: exoletos; greges: effusionē sanguinis: & instar suis: i omni
 ceno libidinū uolutabra: & tu mihi olim emortuā de sepulchro uxorculā protrahis: quā ideo accepi ne facerē
 quod fecisti. Audiant ethnici messes ecclesiæ: de quibus quotidie horrea nostra cōplentur. Audiant cathecumē-
 ni: qui sunt fidei cādidi: ne uxores ducāt ante baptisma: ne honesta iugant matrimonia: sed scortos; & attico-
 rū ritus: ac de republica Platonis promiscuas uxores: comunes liberos habeāt: imo caueant qualecūq; uocabulū
 cōiugis: ne postq; in christo crediderint: noceat eis: q; aliq̄do non cōcubinas nec meretrices: sed uxores habuerūt
 Recolat unusquisq; cōscientiā suā: & totius uulnera plāgat ætatis. Cūq; ueg; iudicē priore se exhibuerit delicto-
 rum: audiat icrepantē Iesū. Hypocrita eiice primū trabē de oculo tuo: & tūc uidebis eiicere festucā de oculo fra-
 tris tui: uere Scribas; & Phariseos; similes: culicē liquātes & camelū glutientes. decimamus mentā & anethum
 & dei iudiciū prætermittimus. Quid simile uxor & scortū. Impurat infelicitas cōiugis mortuæ: libido mere-
 tritiā coronatur. Ille si prior uxor uiueret: aliā coniugē nō haberet: tu ut passim caninas nuptias iungeres: qd po-
 tes excusare. Forsitā timuisse te dicas: nisi matrimoniū copulasses: nō posses aliq̄do clericus ordinari. Ille in uxo-
 re optauit liberos: tu i meretrice sobolē perdidisti: illū naturæ & benedictioni domini seruiētē. Creſcite & mul-
 tiplicamini: & replete terrā: cubiculos; secreta texerūt: te sudantē ad coitū publica facies execrata est. Ille quod
 licebat uerecūdo pudore cælauit: tu quod nō licebat ipudenter omniū oculis ingessisti. Illi scriptū est honora-
 biles nuptiæ: & cubile i maculatū: tibi legi. Fornicatores autē & adulteros perdet deus: & qui corrūpit templū
 dei: corrūpet illū deus. Omnia inquit nobis i baptisate cōdonata sunt crimina: nec post indulgentiā: iudicis est
 metuēda seueritas: dicente apostolo: & hoc quidem fuistis: sed abluti estis: sed sanctificati estis in nomine domi-
 ni iesu christi: & in spiritu dei nostri: omnia peccata donata sunt: bene & fideliter cōdonata. Sed q̄ro quomodo
 tuæ sordes lotæ sint & meæ munditiæ forditate. Nō dico ais tuas sordidatas: sed i eodem statu māſſe quo fue-
 rant: si enī sordes fuisset lotæ: utiq; fuisset ut meæ. Rogo quæ est ista tergiuerſatio. Et acumē omni pistillo retū-
 sius. Quia nō est peccatū: peccatū est: quia non est sordidū: sordidū est: nō dimisit dominus quia nō habuit: qd
 dimitteret: & q̄a nō dimisit: iccirco manet: quod dimissū nō fuit. Quātam uim habeat baptisma: & aquæ i chri-
 sto sanctificatæ gratia paululū post docebo. Interi iuxta uulgare prouerbiū: malæ arboris nodo malus cuneus
 reqrendus est. Hoc qd dicit unius uxoris uir: potest aliter differi. Ex iudæis erat apostolus. Priā christi ecclesia
 de Israel reliquijs congregabat. Sciebat lege concessū: & exemplo patriarchæ: ac moysi familiari populo noue

*Spinosulus
Pisoniano uitio
Interrogante tortuose
cassator
Hoc pro fletu in
lapidē uersa*

Qual' eps est de hoc

*et v. des. v. unius uxoris
et oportet*

*Presbyter
Episcopus*

*Uxorcula
Cathecumini fidei
condidit suam*

pistillum

Unius uxoris uirum quid

rat in multis uxoribus liberos spargere. Ipsi quoque sacerdotibus huius licentiae patebat arbitrium. Praecipit ergo ne eandem licentiam ecclesiae sibi uendicent sacerdotes: ne bina pariter & trina coniugia sortiantur: sed singulas uno tempore uxores habeant: ne contentiosus clamor esse quod diximus. Accipe & aliam explanationem: ne tibi soli liceat: non uoluntate legi: sed legem iungere uoluntati. Quidam coacte interpretantur uxores pro ecclesiis: uiros pro episcopis debere accipi. Et hoc in Nicena quoque Synodo a patribus esse decretum: ne de alia ad aliam ecclesiam episcopus transferat: ne uirginali pauperculae societate contempta: ditioris adulterae quærat amplexus: ut quomodo culpa & filiorum uitiū in logismis: id est in cogitationibus accipiat: domusque dispensatio ad animam referatur & corpus: ita & uxores pontificum dici ecclesias. De quibus in Esaia scriptum est. Mulieres properantes de spectaculo uenite non est enim populus habens intelligentiam. Et rursum mulieres diuites surgite & audite uocem meam. Et in pro uerbiis mulierem forte quis inueniet: Honorabilior est pretiosus lapidibus: quæ talis est. Confidit in ea cor uiri sui. Et in eodem uolumine: Sapientes mulieres edificauerunt domum: insipiens autem destruxit manibus. Nec hoc inquit episcopis uideatur indignum cum de deo quoque scriptum sit. Sicut despicit uxor uiri sui: sic despexit me domus israel. Et in apostolo: despodi enim uos uni uiro: uirginem castam exhibere Christo. Mulierem autem id est $\gamma\iota\upsilon\epsilon\kappa\omicron\tau$ iuxta graeci sermonis ambiguitatem: in his omnibus testimoniis uxorē potius intelligi. Violenta est iniquitas: & factis dura etiam hæc interpretatio. Redde igitur scripturae simplicitatem suam: ne tuis contra te legibus dimicemus. Quæram & aliud. Si quis & ante baptismum habuerit concubinam: & illa mortua baptizatus uxorē duxerit: utrum clericus fieri debeat an non? Respondebis posse fieri quia concubinam habuerit: non uxorē. Coniugales ergo tabulae & iura dotalia non coitus: ab apostolo condēnatur. Multos uidemus ob nimiam paupertatem: uxorē sarcina declinare: & ancillas suas habere pro uxoribus: susceptosque ex his liberos colere ut proprios. Si forte ditati ab imperatore stolam illi meruerint: confestim apostolo colla submittent: & inuiti iter uxores eas recipere cogentur. Sin autem principale rescriptum eadem tenuitas impetrare: non quiescit: cum romanis legibus scita ecclesiae mutabuntur. Vide ne hoc quod dicitur unius uxoris uirum: unius mulieris possit intelligi: ut ad coitum magis referantur quam ad dotales tabulas. Hæc uniuersa proferimus: non quo uera & simplici intelligentiae resistamus: sed ut doceamus te scripturas sanctas sic intelligere: ut scriptæ sunt: nec euacuare baptismum saluatoris: & totum patibuli sacramentum irritum facere. Reddamus paulo ante promissimus: & de schola rhetorum: antiquarum laudes & baptismum prædicemus. Rudis mundus: nec dum sole rutilante: nec pallente luna: nec astris micantibus composita & inuisibile materie abyssorum magnitudine: & deformibus tenebris opprimebat. Solus spiritus dei in aurigæ modum super aquas ferebat: & nascentem mundum in figura baptismi parturiebat. Inter caelum & terram medium extruitur firmamentum. Et iuxta hebraei sermonis $\tau\upsilon\mu\omicron\lambda\omicron\gamma\iota\omicron\upsilon\upsilon$ caelum: id est samain ex aquis sortitur uocabulum: & aquarum quæ super caelos sunt in laudes dei separantur. Unde & in Ezechiele crystallum super cherubin uidetur extensum: id est compacta & densiores aquarum. Primum de aquis quæ uiuat: egreditur: & penatos fideles de terra ad caelum leuat. Fabricatur homo de limo: & intra manus dei aquarum sacramenta ueris sanctis. Plantatur paradysus in Edem: & unus fons in quatuor principia diuiditur: qui postea egrediens de templo: & contra solis ortum uadens: amaras aquas mortuasque uiuificat: peccat mundus: & si ne aquarum diluuium non purgatur. Statimque coluba spiritus sancti expulso alite terribissima ad Noe quasi ad christum in iordane deuolat: & ramo refectionis ac luminis pacem orbi annunciat. Pharaon cum exercitu suo nolens populum dei exire de egypto in typo baptismatis suffocatur. Et in psalmis de interfectione illius scribitur. Tu confirmasti in uirtute tua mare: tu confregisti capita draconum in aquis: tu confregisti capita draconis magni. Unde & reguli & scorpiones amentia quæque sectantur. Et postquam ad aquas uenerint: hydropas & lymphaticos faciunt. Myrra mutatur sacramentum crucis: & lxx. palmarum apostolorum dulcoratis legis gurgitibus irrigantur. Abraham & Isaac puteos fodiunt: & repugnant allophylis: id est alienigenarum. Et Bersabea ciuitas iuramenti: regnumque Salomonis nomen sumit a fontibus. Rebecca iuenitur ad puteum. Rachel propter aquas suppletatoris osculo salutatur. Moyses filias sacerdotis Madiam apertum puteo ab iniuria uindicta præcursor domini in aquis fontium iuxta Salim: quod interpretatur pax siue perfectio christo populum parat. Ipse saluator post baptismum: & sanctificatus suo lauacro iordanis aquas regnum caelorum incipit prædicare. Primum signum ex aquis facit. Samaritana uocatur ad puteum: sitiens inuitatur ad potum. Nicodemo dicit occulte: nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto: non intrare eum in regna caelorum: quia ab aquis coeperat: finiuit in aquis. Latus christi percutitur lancea: & baptismi atque martyrii pariter sacramenta funduntur: post resurrectionem mittit apostolos ad gentes: præcipit eis ut baptizent eas in mysterio trinitatis: poenitent facti populum iudeorum: & statim a Petro ad baptismum mittitur. Ante quam parturiat parit Syon: & nascitur gens simul. Paulus persecutor ecclesiarum: & lupus rapax Benjamin Anania: cui submittit caput: nec ante recuperat aspectum quem curret baptismum cæcitate. Eunuchus Candacis Reginae aethiopum lectione prophetica christi baptismi præparatur: mutat contra naturam aethiops pellem suam: & pardus uarietates suas. Qui Ioannis acceperant baptismum: quia spiritum sanctum nesciebant: iterum baptizantur: ne quis putaret ex gentibus ac iudeis: aquas sine spiritu sancto ad salutem posse sufficere. Vox domini super aquas dominus super aquas multas: diuus diluuium inhabitare facit: dentes eius sicut grex detonsarum: quæ ascenderunt de lauacro: omnes gemellos habentes fetus: & infecunda non est in eis. Si non est infecunda nec sterilis: omnes habent ubera lacte rorantia quæ cum apostolo possunt dicere: filioli mei quos iterum parturio: donec christus formetur in uobis: & lac uobis potum dedi non escam. Michæas de baptismi gratia uaticinetur. Ipse auertit: & miserebitur nostri: demerget iniquitates nostras: & proiciet in profundum maris omnia peccata nostra. Quomodo in lauacro omnia peccata merguntur: si una uox supernat: Beati quorum remissa sunt iniquitates: & quorum tecta sunt peccata. Beatus uir cui non imputabit dominus peccatum. Arbitror quod possumus & nos huic aliquid catitico iungere. Beatus cui non imputabit

Uxor uxores

Caelum

Allophylis

Salim

Eunuchus

terna

qua

18

bit dominus uxore. Audiamus & Ezechiele filium hominis quomodo de eius uirtute pronunciet: qui hominis futurus est filius. Assumam uos de gentibus: & aspergam super uos aquam mundam: & mundabimini ab omnibus immunditiis uestris: & dabo uobis cor nouum: & spiritum nouum: ab oibus iquit mundabo uos sordibus. In oibus nihil pratermittit. Si sordes emundant: quanto magis munditia non coinquinant: dabo uobis cor nouum & spiritum nouum. In Christo enim iesu neque circumcisio aliquid ualet: neque praeputium: sed noua natura: unde cantamus canticum nouum & uetere homine deposito: non ambulamus in uetustate litterarum: sed in nouitate spiritus. Hic est calculus nouus: cui nouum nomen scribetur: quod nemo scit legere nisi qui illud acceperit. Quotquot enim baptizati sumus in Christo iesu: in morte illius baptizati sumus. Consepulti enim sumus per baptismum in morte: ut quomodo surrexit Christus a mortuis per gloriam patris: ita & nos in nouitate uiae ambulemus. Totiens nouitatem legimus: & tam maculosum nomen uxoris non potest ulla nouitate deleri. Consepulti sumus Christo in baptismate: & resurreximus per fidei opera: actionis dei: qui suscitauit eum a mortuis. Cumque essemus mortui in delictis & in praeputio carnis nostrae: conuiuificauit nos cum illo: donans oia delicta: delens quod aduersum nos erat cyrographum decreti: quod erat contrarium nobis: & ipsum tulit e medio: affigens illud cruci. Oia nostra cum Christo mortua sunt: uniuersa cyrographi ueteris peccata deleta sunt: solum nomen uiuit uxoris. Dies mihi deficient: si cuncta quae ad potentiam baptismi pertinent: de scripturis sanctis uoluerim digerere: & natiuitatis secundae: imo in Christo prima ponere sacramenta. Ante quam dictandi sine facta (Iam enim intelligo mensuram me excedere epistolae) uolo superiora capitula: in quibus futuri episcopi uita describitur: cursim exponere: ut apostolum non in unius uxoris elogio: sed in oibus quae praecipit: doctorum gentium suscipiamus. Simul obsecro: ne quis me in suggillatione istius temporis sacerdotum scripsisse quae scripsi existimet: sed in ecclesiae utilitate. Ut enim oratores & philosophi describentes quale uelint esse perfectum oratorem & philosophum: non faciunt iniuriam Demostheni & Platoni: sed res ipsas absque personis definiunt. Sic in descriptione episcopi & in eius expositione quae scripta sunt: quasi speculum sacerdotum proponit. Iam in potestate & in conscientia singulorum est: quales se ibi aspiciant: ut uel dolere ad deformitatem: uel gaudere ad pulchritudinem possint. Siquis episcopatum desiderat: bonum opus desiderat. Opus: non dignitatem: non delicias: opus per quod humilitate decrescat: non intumescat fastigio. Oportet ergo episcopum irreprehensibilem esse: id ipsum quoque ad Titum: si quis est sine crimine: omnes uirtutes in uno sermone comprehendit: & pene re contra naturam exigit. Si enim omne peccatum etiam in ocioso uerbo reprehensio non dignum est: quis est ille qui absque peccato: id est sine reprehensione uerset in mundo? Sed futurus pastor ecclesiae talis eligitur: ad cuius comparationem recte grex caeteri nominentur. Definiunt rhetores oratorem qui sit uir bonus: dicendi peritus. Ante uita sic lingua irreprehensibilis queritur: ut doctus merito suscipiat: perdit enim auctoritatem dicendi: cuius sermo opere destruitur. Unius uxoris uir: de hoc supra diximus. Nunc autem admonemus: ut si unius uxoris uir etiam ante baptismum quaeritur: caetera quoque quae praecipit sunt: ante baptismum requiramus. Neque enim competit uniuersa post baptismum: & unum hoc mandatum intelligere ante baptismum. Sobrius siue uigilans *νηφαλιος* quippe utrumque significat: prudentem: ornatum: hospitalem: doctorem. Sacerdotes qui ministrant in templo dei: prohibentur uinum & liceram bibere: ne in crapula & ebrietate aggrauentur corda eorum: & ut sensus officium exhibens deo uigeat semper: & tenuis sit. Quod autem infert prudentem: excludit eos qui sub nomine simplicitatis excusant stultitiam sacerdotum. Nisi enim cerebrum sanum fuerit: omnia membra in uitio erunt. Ornatum quoque *επι τωσιν* id est intentio est prioris uerbi: id est irreprehensibilis qui uitia non habet irreprehensibilis appellatur: qui uirtutibus pollet: ornatus est. Possumus & aliud intelligere ex hoc uerbo iuxta illud Tullii. Caput est artis docere quod facias. Sunt enim quidam ignorantes mensuram suam: & tantae stoliditatis ac uecordiae: ut & in motu & in incessu & in habitu & in sermone comuni risu se expectantibus tribuant: & quasi intelligentes quid sit ornatus: comunt se uestibus & munditiis corporis: & lautioris mensae epulas parant: cum ois istiusmodi ornatus & cultus sordibus foedior sit. Quod autem doctrina a sacerdotibus expectat: & ueteris praecipit sunt legis: & ad Titum plenius scribitur. Innocens enim & absque sermone conuersatio: quantum exemplo prodest: tantum silentio nocet. Nam & latratu canum baculoque pastoris luporum rabies deterrenda est: non uinolentum: non percussorem: uirtutibus uitia opposuit. Didicimus quales esse debeamus: discamus quales non esse debeant sacerdotes: uinolentia scurrone est & comestatorum: uenterque merito astutus: cito despumat in libidines: in uino luxuria: in luxuria uoluptas: in uoluptate impudicitia est. Qui luxuriatur uiuens mortuus est: ergo qui inebriatur & mortuus & sepultus est. Noe ad unius horae ebrietatem nudat femora sua: quae per sexcentum annos sobrietate contexerat. Loth per temulentiam nesciens libidini miscet incestum: & quem Sodoma non uicerat uina uicerunt. Percussorem autem episcopum ille condemat: qui dorsum posuit ad flagella: & maledictus non remaledixit: sed modestum. Duobus malis unum opposuit bonum: ut temulentia & ira modestia refrenentur: non litigiosum: non auarum: nihil enim impudentius arrogantia rusticorum: qui garrulitatem auctoritatem putant: & parati semper ad lites in subiectum sibi gregem tumidis sermonibus tonant. Auaritiam in sacerdote uitandam & Samuel docet: nihil coram populo eripuisse se cuique probans: & apostolorum paupertas: qui refrigeria sumptuum a fratribus accipiebant: & praeter uictum atque uestitum nihil se aliud nec habere: nec uelle gloriabantur. Quam ad Timotheum auaritiam: ad titum turpis lucri cupiditate a peritissime notat. Domum suam bene regentem: non ut opes augeat: non ut regias paret epulas: non ut calatas patinas struat: & phasides aues lentis uaporibus coquat: qui ad ossa perueniant: & superficiem carnis non dissoluant artificii temperamento. Sed ut quod populo praecipitur est: prius a domesticis exigit: filios habentem subditos cum omni castitate: ne scilicet imitentur filios Heli qui in uestibulo templi cum mulieribus dormiebant: & religionem praedam putantes: quicquid optimum in hostiis erat: in suas delicias conuertebant. Non Neophitum: ne in superbiam elatus in iudicium incidat diaboli. Mirari satis non queo: quae hominum tanta sit caecitas: de uxori

Sugallano

Orator uir bonus

Cicero

Saurones
Comissatores.
Noe
Loth.

Heli filij

bus ante baptismū disputare: & rem in baptisate mortuā: imo cū christo uiuificatā in calūniam trahere: cum tam apertū: euidensq; præceptū nemo custodiat: heri cathecuminus: hodie pontifex: heri in amphiteatro: hodie in ecclesia: uespe in circo: mane in altari: dudū fautor histriōnū: nunc uirginū consecrator. Num ignorabat apostolus tergierationes nostras: & argumentorū ineptias nesciebat: qui dixit unius uxoris uir: ipse mādauit irreprehensibilē sobriū prudentē ornatū hospitalē doctore modestū: non uinolentū: non p̄cussorē: non auarū: non neophitū. Ad hæc omnia claudimus oculos: solas uidemus uxores. Quod aut ait ne in superbiā elatus incidat in iudiciū diaboli: quis non exēplo uerū prober? Ignorat momētaneus sacerdos humilitatē & mansuetudinem rusticorū. Ignorat blanditias christianas: nescit se ipsū contēnere: de dignitate transferē ad dignitatē: non ieiunauit: non fleuit: & non mores suos sæpe reprehendit: & assidua meditatione corripit: nō substantiā pauperibus erogauit. De cathedra quodāmodo ducitur ad cathedrā: id est de superbiā ad superbiā. Iudiciū autē & ruina diaboli: nulli dubiū quin arrogantia sit. Incidunt in eā qui in puncto horæ: nec dū discipuli iā magistris sunt. Oportet autē eū & testimoniū habere bonū ab his qui foris sunt: quale principiū: talis & clausula. Qui irreprehensibilis est: nō solū a domesticis: sed ab alienis consono ore laudat. Alieni & extra ecclesiā sunt: iudæi: hæretici: atq; gentiles. Talis ergo sit pontifex christi: ut q̄ religioni detrahunt: uitæ eius detrahere non audeant. At nūc plerorūq; cernimus: uel fauorē populi in aurigarū modū præcio redimere uel tanto oīum hoīum odio uiuere: ut non extorqueant pecunia: quod minime ipetrant gestibus. Hic fili Oceane sollicito timore perquire: hæc magistri ecclesiæ custodire debebant: hos in sacerdotibus eligendis canones obseruare: non iuxta propria odia & priuatas similtates: carpentēq; semp̄ auctore suum inuidiā legē christi interpretari. Vide q̄tum sit testimoniū huius: quē arguunt mariti: cui præter uinculū: cōiugale: & hoc ante baptismū: nihil aliud ab æmulis obiici potest. Qui præcipit non mœcchandū: ipse dixit & non occides. Si nō mœcchamur: sed occidimus: transgressores legis sumus: qui totam legem seruauerit: & offenderit in uno sit omnium reus. Itaq; cū opposuerint nobis uxore ante baptismū: nos ab eis omnia quæ post baptismum præcepta sunt requiramus: prætereunt quod non licet: & obiiciunt quod concessum est.

Hieronymi ad Alipiū & Augustinū episcopos eorū opera atq; auxilio hæresim cælestinā extinctā gratulantis: & excusantis quare contra libros Aniani pseudo diaconi rescribere distulisset. Epistola. L.

Dominis uere sanctis atq; omni affectione ac iure uenerandis Alipio & Augustino episcopis Hieronymus in Christo salutē. Sanctus Innocentius præbyter qui huius sermonis est portitor: iāno præterito quasi nequaq; in africā reuersurus: mea ad dignationē uestrā scripta non sūpsit. Tamen deo gratias agimus: q̄ ita euenit: ut nostrū silentiū uestris epistolis uiceretis. Mihi eni omnis occasio gratissima est p̄ quam scribo uestræ reuerētix: testē inuocans deū: q̄ si posset fieri assūptis alis columbæ uestris amplexibus implicarer. Sæper quidē pro merito uirtutū uestrarū: sed nunc maxime quia cooperantibus & auctori bus uobis hæresis cælestina iugulata est: quæ ita infecit corda multorū: ut cū superatos dānatosq; esse se sentiāt: tamen uenena mentiū non omittant: & quod solū possunt nos oderint: per quos putant se libertatē docēdæ hæreseos perdidisse. Quod autē q̄ritis utrum rescripserim contra libros Aniani pseudo diaconi cælestinis: qui copiosissime pascitur: ut alienæ blasphemix uerba friuola subministrat: sciatis me ipsos libros in schedulis missos a sancto fratre nostro Eusebio præbytero suscepisse: non ante multū temporis: & exinde uel ingruentibus morbis uel dormitione sanctæ & uenerabilis filix uestræ Eustochii ita doluisse: ut prope modū contēnendos putarem. In eodē eni luto hæsitat: & exceptis uerbis tūtilis atq; emendicatis nihil aliud loquitur. Tamen multū egimus: ut dū epistolæ meæ respondere cōnatur: apertius se proderet & blasphemias suas oibus patefaceret. Quicquid enim in illa miserabili synodo dispolitana dixisse se denegat: in hoc opere confitetur: nec grande est ineptissimis neniis respondere. Si autem dominus uitam tribuerit: & notarioꝝ habuerimus copiā: paucis lucubrationibus respondebimus: non ut cōuincamus hæresim emortuā: sed ut imperitiā atq; blasphemiam eius nostris temporibus confutemus. Meliusq; hoc faceret sanctitas uestra: ne compellamur contra hæreticum nostra laudare. Sancti filij communes Albina Piniamus & Melania plurimū uos salutant. Has litterulas de sancta Bethleem sancto præbytero Innocentio dedi præferendas. Neptis uestra Paula miserabiliter præcatur: ut memores eius sitis: & multum uos salutat. Incolumes uos & memores mei domini nostri iesu christi tueatur clāmentia domini uere sancti atq; omnium affectione uenerabiles patres.

Eiusdē ad Augustinū de zelo fidei cōtra hæreticos gratulatoria & de odio & de p̄secutiōe eorū dē. Epistola. LII.

Domino sancto ac beatissimo papæ Augustino Hieronymus. Omni qdē tēpore beatitudinē tuā eo quo decet honore ueneratus sū: & habitantē in te dilexi dominū saluatore: & nūc si fieri potest cumulo aliqd addimus & plena cōplemus: ut absq; tui nominis mentione ne unā qdē horā præterire patiamur: qui cōtra flātes uetos ardore fidei p̄stitisti: maluistiq; q̄tū in te fuit solus liberari de sodomis: q̄ cum pereuntibus cōmorari. Scit qd dicā prudētia tua. Macte uirtute i orbe celebraris: catholici te conditorē antiquæ rurū fidei uenerantur: atq; suspiciunt: & quod signū maioris gloriæ est: omnes hæretici detestantur: & me pari persequuntur odio: ut quos gladiis nequeāt uoto interficiant. Incolumē & mei memorē te christi domini clāmentia tueatur domine uenerande & beatissime papa.

Ad eundem de eiusdē hæreticorum perfidia: & ut opinor de origenianis loquitur: quorum hierosolyma p̄ Ioannem episcopum impium dogma deciderat. Epistola. LIII.

Multi utroq; claudicāt pedes: & ne fractis quidem ceruicibus inclinant. habētes effectum erroris pristini: cū prædicandi eandē non habeant libertatē. Sancti fratres qui cū nostra sunt paruitate præcipue sancti

Episcopos q̄ntas

inuidia auctorem carpit sau

Synodus dispolitana

sanctæ ac uenerabiles filiæ tuæ simpliciter te salutant. Fratres tuos dominū meū, Alipiū & dominū meū Euo / diū ut meo nomine salutes: præcor coronā tuā. Capta Hierusalē tenet a Nabuchodonosor: nec Hieremia uult audire consilia: quin potius ægyptū desiderat ut moriatur in taphnes: & ibi seruitute pereat sempiterna.

h Actenus de hæreticis eorūq; dogmatibus & apologiæ contra eorum calūnias scripta sunt præmissa. Nunc incipit quartus tractatus primæ partis principalis: & primo de origine animæ quæstio præter mittitur: quæ ad fidē pertinet: & ex Origenis errore descendit.

Beati Hieronymi ad Marcellinum & Anapsychiam de origine animæ catholicorum atq; hæreticorum sententias referentis.

Epistola. LIII.

d Omnis uere sanctis atq; omni officiorū charitate uenerādis filius Marcellino & Anapsychiæ Hieronymus in christo salutē. Tandē ex Africa uestræ litteras unanimatis accepi: & non me penitet impudentiæ: qua tacētib; uobis epistolas meas frequenter ingessi: ut rescriptū mererer: & uos esse sospites nō aliis nūciantibus: sed uestro potissimū sermōe cognoscerē. Super animæ statu memini uestræ quæstionis: imo maxime ecclesiasticæ quæstionis: Vtrū lapsa de cælo sit ut Pythagoras philosophus: omnesq; Platonici & Origenes putant aia. An a propria dei substantiā: ut Stoici Manichæus & Hispaniæ priscilliani hæreses suspicant. An in thesauro habeant dei olim cōditæ: ut quidā ecclesiastici stulta persuasione cōfidunt. An quotidie a deo fiant: & mittant in corpora: secundū illud quod in euangelio scriptū est. Pater meus usq; modo operat: & ego operor. An certe ex traduce: ut Tertullianus Apollinaris & maxima pars occidentaliū autumat ut quomodo corpus ex corpore: sic aia nascat ex anima: & simili cū brutis animātib; conditione subsistat. Super quo quid mihi uideatur in opusculis contra Ruffinū scripsisse me noui: aduersus eū libellū: quē sanctæ memoriæ Anastasio episcopo romanæ ecclesiæ edidit: in quo lubrica & subdola: imo stulta cōfessione: dū auditorū simplicitati illudere nitit: suæ fidei: imo perfidiæ illulit quos libros reor sanctū parentē uestrū habere Oceanū: olim enī editi sunt multis Ruffini libris aduersus calūnias respondēt. Certe habes ibi uirū sanctū & eruditū Augustinū episcopū: qui uiua ut aiunt uoce docere te poterit: & suā: imo per se nostrā explicare sententiā: & Ezechielis uolumē olī aggredi uoluit: & sponsonē creberrimā studiosis lectoribus reddere: sed in ipso dictandi exordio: ita animus meus occidentalium prouinciæ: & maxime urbis romanæ uastatione cōfusus est: ut iuxta uulgare prouerbiū: propriū quoq; ignorare uocabulū: diuq; tacui sciens tēpus esse lachrymarū. Hoc autē āno cū tres explicasse libros: subitus impetus barbarorū: de quibus tuus dicit Virgilius. Lateq; uagantes Barchæi: & sancta scriptura de Ismahel contra faciē oīum fratrum suorū habitabit: sic ægypti limitē: palæstinæ: phœnicis: Syriæ percurrit in lar torrentis cuncta secū trahens: ut uix manus eorū misericordia christi potuerimus euadere. Quod si iuxta inelytū oratorē silent iter arma leges: q̄to magis studia scripturarū: quæ & librorū multitudinē & silētiū: ac librariorū sedulitate quodq; propriū est securitate & ocio dictantiū idigent: Duos itaq; libros mihi sanctæ filiæ meæ Fabiolæ: quorū exēpla si uolueris: ab ipsa poteris mutuari. Pro angustia quippe tēporis alios describere non potui: quos cū legeris & uestibula uideris: facilis cōiectura erit: qualis ipsa sit futura domus. Sed credo i dei misericordia: qui nos audiuit in difficillimo principio supradicti operis: q̄ ipse adiuuet & in penulimis prophætæ partibus in quibus Gog & Magog bella narrantur: & in extremis in quibus sacratissimi & inexplicabilis tēpli ædificatio: uarietas mensurāq; describitur. Sanctus frater noster Oceanus: cui uos cupitis cōmendari: tātus & talis est: & sic eruditus in lege domini: ut absq; nostro rogatu instruere uos possit: & nostrā super cūctis quæstionibus scripturarū: pro modulo comunis ingenii explicare sententiā. Incolumes uos & proluxa ætate florēt: christus deus noster tueatur omnipotens domini uere sancti.

Beati Augustini hipponiēsi episcopi ad Hieronymū de origine aia: ubi sciscitat ab illo: si illa snia seq̄nda sit: q̄ nascētib; singulis aia de nouo creatæ ifundant: quomodo sit satisfaciendū q̄renti: ubi cōtraxerit aia reatū quo trahat in condēnationē: nisi p̄ sacramentū baptisimi illi gratia christi subuenerit. Epistola. LIIII.

d Eum nostrū qui nos uocauit in suū regnū & gloriā: & rogauit: & rogo: ut hoc quod ad te scribo sanctæ frater Hieronymus: cōsulēs te de his quæ nescio fructuosū esse nobis uelit. Quāq; enī te multo q̄ ego sum ætate maiorē: tamen etiā ipse iam senex cōsulo. Sed ad discendū quod opus est: nulla mihi ætas fera uideri potest: quia & si senes magis decet docere q̄ discere: magis tamen discere q̄ quid doceant ignorare. Nihil equidē molestius fero in omnibus angustiis meis: quas patior in difficillimis quæstionibus q̄ in tam longinquo tuæ charitatis absentia: ut uix possim meas dare uel recipere litteras tuas: per interualla non dieq; non mensū sed aliquot annorū: cū si fieri posset: quotidie te presentē habere uellē: cū quo loquerer quicquid uellē. Nec ideo tamen non debui facere quod potui: si nō potui totū quod uolui. Ecce uenit ad me iuuenis religiosus: catholica pace frater: ætate filius: honore cōpresbyter noster Orosius uigil ingenio: paratus eloquio: flagrans studio: utile uas in domo domini esse desiderans: ad refellendas falsas perniciosasq; doctrinas: quæ animos hispanorū multo infelicius q̄ corpora barbaricis gladiis trucidarūt. Nā inde ad nos usq; ad Occani littore properauit: fama excitus: q̄ a me posset de his quæ scire uellet: quicquid uellet audire. Neq; nullū cepit aduentus sui fructū: primo ne de me multum famæ crederet: deinde docui hominē: quod potui: quod autē non potui: unde discere posset admonui: atq; ut ad te iret hortatus sum. Quā in re cōsiliū uel præceptū meū cū libenter & obediēter acciperet: rogauit eū: ut abs te ueniens per nos ad propria remaneret. Quā eius sollicitationē tenēs occasionē mihi credidi a domino esse cōcessā: qua tibi scriberē de his quæ p̄ te scire cupio. Querebā enim quem ad te mitterem: nec mihi facile occurrebat idoneus & fide agendi & alacritate obediēdi & exercitatione peregrinandi. Vbi ergo istum iuuenem expertus sum: eū ipsum esse qualē a domino petebā: dubita

.CXVIIII.

Virg.

Silentiū uel arma leges.

*Nulla ætas eredo
ad discendum.*